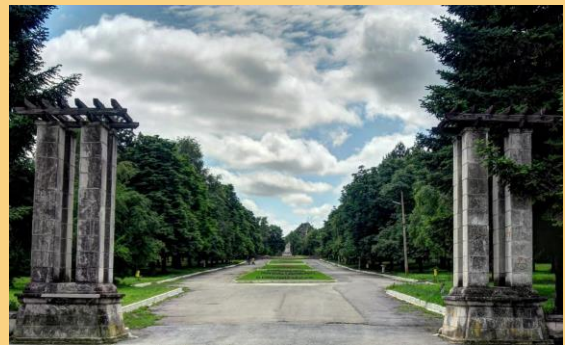

ПЛАН ЗА ИНТЕГРИРАНО РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНА ВЕЛИКИ ПРЕСЛАВ 2021-2027 г.

2021 г.

СЪДЪРЖАНИЕ

ВЪВЕДЕНИЕ	4
I. Териториален обхват и анализ на икономическото, социалното и екологичното състояние, нуждите и потенциалите за развитие.....	7
1. Профил на общината – обща и сравнителна характеристика	7
1.1. Географски характеристики, местоположение и граници	7
1.2. Сравнителна характеристика	8
1.3. Териториални и поземлени ресурси	9
1.4. Природни условия и ресурси	10
1.5. Селищна мрежа и жилищен фонд	15
1.6. Историческо развитие и културно наследство	19
1.7. Взаимодействие с други територии и съседни общини.....	22
2. Развитие на социалната сфера и човешките ресурси	24
2.1. Демографски параметри	24
2.2. Пазар на труда – заетост и безработица	27
2.3. Образование.....	30
2.4. Здравеопазване.....	34
2.5. Социални дейности, услуги и социално включване.....	36
2.6. Култура и традиции.....	38
2.7. Младежки дейности и спорт.....	44
3. Състояние на местната икономика	46
3.1. Икономическо развитие – тенденции и конкурентоспособност.....	46
3.2. Промисленост	48
3.3. Селско и горско стопанство	50
4. Инфраструктурно развитие, свързаност и достъпност на територията	55
4.1. Транспортна инфраструктура и пътна мрежа	55

4.2. Водоснабдителна мрежа и канализация	57
4.3. Енергийна инфраструктура	60
4.4. Телекомуникационни връзки и съобщителна мрежа.....	61
5. Екологично състояние и рискове	63
5.1. Състояние на води, въздух, почви, шум и радиация.....	63
5.2. Дейности по управление на отпадъците.....	78
5.3. Биоразнообразие, защитени територии и защитени зони	82
6. Административен и финансов капацитет на общинската администрация за реализация на ПИРО.....	89
7. SWOT-анализ	91
II. Визия, стратегически цели и приоритети за развитие	93
1. Място и роля на ПИРО в системата от стратегически и програмни документи...93	
2. Визия	98
3. Пакет от стратегически цели, приоритети и мерки	99
III. Комуникационна стратегия	115
1. Въведение	115
2. Принципи на Комуникационната стратегия	116
3. Цели на Комуникационната стратегия	117
4. Целеви групи	117
5. Основни форми на комуникация.....	118
6. Основни комуникационни дейности	119
7. План за изпълнение на комуникационната стратегия	120
8. Резюме на постигнатите резултати от анкетните проучвания	123
9. Комуникационен механизъм при изпълнение на ПИРО.....	130
IV. Определяне на зони за прилагане на интегриран подход - приоритетни зони за въздействие.....	131

V. Мерки за ограничаване изменението на климата и мерки за адаптиране към климатичните промени и за намаляване на риска от бедствия.....	144
VI. Мерки за насърчаване на инвестициите.....	152
VII. Общинска програма за развитие на туризма	155
1. Ситуационен анализ и туристически ресурси.....	157
1.1. Общо състояние на туризма в община Велики Преслав.....	157
1.2. Природни туристически ресурси.....	161
1.3. Културно-исторически туристически ресурси.....	163
1.4. Ресурси за развитие на алтернативни форми на туризъм.....	171
1.5. Капацитет за развитие на туризма.....	176
2. Мерки и дейности за развитие на туризма.....	178
VIII. Програма за реализация на ПИРО и описание на интегрирания подход за развитие.....	182
IX. Необходими действия и индикатори за наблюдение и оценка на ПИРО..	186
X. Предварителна оценка на Плана за интегрирано развитие 2021-2027 г. ...	190
Списък на използваните съкращения.....	205
Списък на таблиците, графиките и фигурите.....	207
ПРИЛОЖЕНИЯ.....	209
Приложение №1: Програма за реализация на ПИРО 2021-2027 г.....	209
Приложение №1а: Индикативен списък на важни за общината проекти, включени в ПИРО на община Велики Преслав за периода 2021-2027	232
Приложение №2: Индикативна финансова таблица.....	235
Приложение №3: Матрица на индикаторите за наблюдение и оценка	236

ВЪВЕДЕНИЕ

Планът за интегрирано развитие на община Велики Преслав за периода 2021-2027 г. е част от системата на документи за стратегическо планиране и програмиране на регионалното развитие, регламентирани със Закона за регионалното развитие (ЗРР - ДВ, бр.21/13.03.2020 г.).

Планът за интегрирано развитие е документ, който определя средносрочните цели и приоритети за устойчиво развитие на община Велики Преслав и връзките с други общини, в съответствие с Интегрираната териториална стратегия за развитие на Североизточен район от ниво 2 и Общия устройствен план на общината. Съгласно нормативните изисквания Планът за интегрирано развитие на община (ПИРО) се разработва за срок от 7 години. Като стратегически документ той обвързва сравнителните предимства, ресурси и потенциал на местно ниво с ясно дефинирана визия, цели и приоритети, насочени към устойчиво, интегрирано развитие, по-добро качество на живот и по-висок жизнен стандарт за хората.

ПИРО се разработва съгласувано с трите стратегически цели на Националната програма за развитие България 2030, приети от МС на 16 януари 2020 г. - ускорено икономическо развитие, демографски подем и намаляване на неравенствата. За реализирането на тези цели са предвидени целенасочени национални политики и интервенции, групирани в пет взаимосвързани и интегрирани оси на развитие - Иновативна и интелигентна България; Зелена и устойчива България; Свързана и интегрирана България; Отзивчива и справедлива България; Духовна и жизнена България.

Основната цел на ПИРО на община Велики Преслав за периода 2021-2027 г. е стимулиране на устойчив растеж и осигуряване на пространствена, времева и фактическа координация и интеграция на различни политики и ресурси, за трайно подобряване на икономическото, социалното и екологичното състояние на общинската територия, съгласно чл.13, ал.2 от ЗРР.

Разработването на ПИРО се извършва в изпълнение на нормативните изисквания на Закона за регионалното развитие (ЗРР), Правилника за прилагане на ЗРР (ППЗРР), Закона за туризма, Закона за насърчаване на инвестициите и „Методически указания за разработване и прилагане на Планове за интегрирано развитие на община (ПИРО) за периода 2021-2027 г.“, одобрени от Министъра на регионалното развитие и благоустройството на 25.03.2020 г. Планът е съобразен със специфичните условия, ред и изисквания за прилагане и на други нормативни документи, свързани с местното самоуправление, териториалното устройство, кадастъра, опазването на околната среда, управлението на отпадъците, и др.

ПИРО е разработен за цялата територия на община Велики Преслав, като са определени зони за прилагане на интегриран подход, за удовлетворяване на идентифицираните нужди и за подкрепа на потенциалите за развитие и коопериране със съседни общини.

Планът служи за определяне на проблемите, потребностите и възможностите за развитие на всички населени места в общинската територия, които трябва да се вземат предвид при разработването на инвестиционни програми, идентифицирането на проекти и финансови инструменти, включително и съфинансиране от фондовете на Европейския съюз.

Използваният подход, методи и принципи при разработването на Плана за интегрирано развитие на община Велики Преслав за периода 2021-2027 г. гарантират в значителна степен, че стратегическият документ е в съответствие с нормативните изисквания в областта на регионалното развитие, както и с определените европейски, национални и регионални цели и приоритети за новия програмен период.

Водещ при разработването на ПИРО е принципът на интегрирания подход, който се прилага по отношение на всяка част от структурата на стратегическия документ. Този подход, наложил се

като основен в политиката за регионално развитие и задължителен при изготвяне на стратегическите документи за новия програмен период има за цел в условията на свиващи се ресурси и ограничени финансови възможности да обедини различни политики, приоритети, проекти, източници за финансиране, участници и заинтересовани страни, за постигане на положителна синергия и добавена стойност от реализираните дейности.

Интегрираният подход отчита предвиденията на национално, регионално и местно ниво и на секторните стратегии в областта на икономическото развитие, образованието, здравеопазването, социалните услуги, транспорта, водния сектор, енергетиката, телекомуникациите, туризма и околната среда.

При разработването на ПИРО се прилага и подхода, основан на местните характеристики и потенциал. Този подход е подходящ за изготвянето на анализи на територии със специфични характеристики, за да се открият конкурентните им предимства и да се определят неусвоените им ресурси и възможности. Съчетаването му с интегрирания подход дава възможност потенциала за развитие и местните ресурси да се използват оптимално за задоволяване на идентифицираните нужди и проблеми в целевата територия. Подходите изискват целите да бъдат постигнати, чрез съгласувани действия и координация, отчитайки факторите, условията и спецификите на мрежата от населени места, потенциала на човешките ресурси и местната икономика.

Практическата работа по разработване на ПИРО се основава и на научно обоснован подход, който е в основата на всички анализи и прогнози и особено на свързаните със социалното и икономическото развитие на общината. Научно обоснованият подход включва прилагането на редица инструменти и методи като: наблюдение, проучване, описание, анализ, синтез, оценка, сравнение, индексен метод, графични методи, SWOT-анализ и други.

В процеса на изготвяне на ПИРО е приложен и подхода „отдолу-нагоре”, който се основава на привличането, информирането и включването в процесите по разработване и реализация на ПИРО на всички заинтересовани страни и гражданите. Обществените консултации позволяват да се постигнат изискванията за информираност, публичност и прозрачност и да се идентифицират по-точно потребностите на местните общности, към които да се ориентират приоритетите на ПИРО и да се насочат публичните средства.

Кметът на общината организира изработването, съгласуването и актуализирането на ПИРО и осъществява координацията и контрола по процеса на неговото разработване и съгласуване. Планът се приема от Общинския съвет по предложение на Кмета на общината.

В цялостния процес на разработване, изпълнение, актуализация, наблюдение и оценка на ПИРО при спазване на принципа за партньорство участват общинският съвет, кметът на общината, кметовете на кметства и кметските наместници, общинската администрация, социалните и икономическите партньори, НПО и представители на гражданското общество в общината. В ПИРО са отчетени хоризонталните принципи на регионалната политика на ЕС – устойчиво развитие, равни възможности, опазване на околната среда и социално включване.

Планът за интегрирано развитие на община Велики Преслав за периода 2021-2027 г. е разработен от експертен екип на „Динамик Салюшънс” ЕООД, с участието на всички заинтересовани страни и партньори, в условията на широка гражданска подкрепа, проведени анкети, фокус групи, обсъждания и осигуряване на публичност и прозрачност. ПИРО има характер на отворен документ, който може да се развива, усъвършенства и актуализира в съответствие с динамично променящите се условия и фактори на външната и вътрешната среда.

ЧАСТ I. ТЕРИТОРИАЛЕН ОБХВАТ И АНАЛИЗ НА ИКОНОМИЧЕСКОТО, СОЦИАЛНОТО И ЕКОЛОГИЧНОТО СЪСТОЯНИЕ, НУЖДИТЕ И ПОТЕНЦИАЛИТЕ ЗА РАЗВИТИЕ

1. Профил на общината – обща и сравнителна характеристика

1.1. Географски характеристики, местоположение и граници

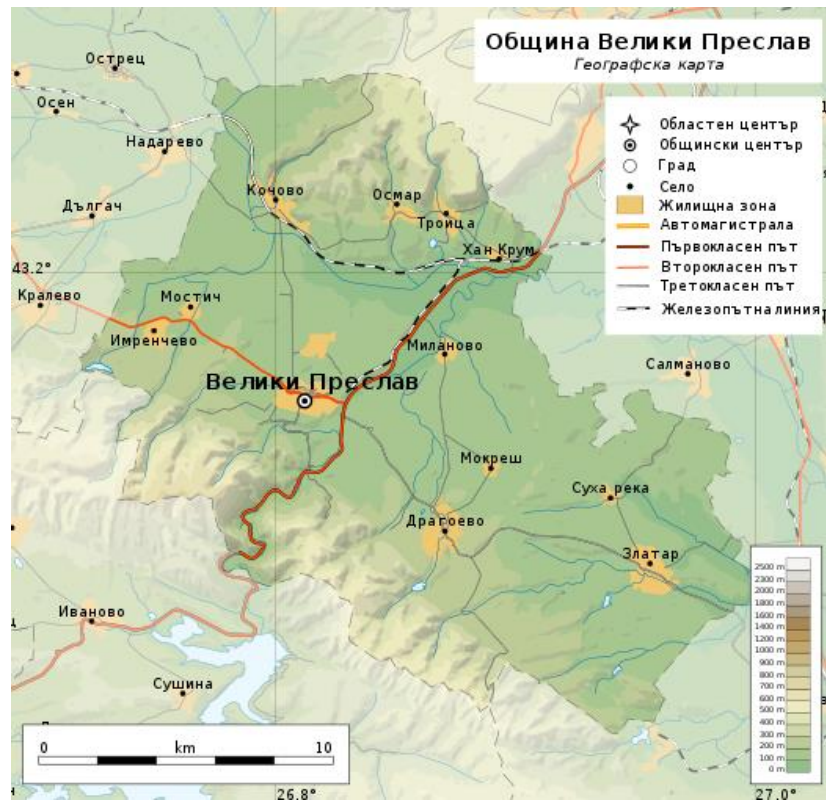
Община Велики Преслав се намира в Североизточна България. Територията и заема южната централна част на област Шумен (териториална единица от ниво NUTS 3 според класификацията на системата NUTS) и Североизточен район (СИР) от ниво NUTS 2. Разположена е в част от Предбалканската старопланинска област.

Фигура 1: Карта на област Шумен

Община Велики Преслав граничи на североизток с община Шумен, на северозапад с община Търговище, на югоизток с община Смядово, а на югозапад с община Върбица.

Фигура 2: Карта на община Велики Преслав

Географското положение на община Велики Преслав е сравнително благоприятно. Общинският център гр. Велики Преслав е разположен на 20 км. от областния център гр. Шумен и на 25 км. южно от Автомагистрала „Хемус“ – основна пътна артерия в Северна България.

Разстоянието между общинския център град Велики Преслав и град Варна е 107 км. Това е третият по големина град в България. Той е важен и перспективен транспортен център по оста Черно море - Адриатика, част от европейската транспортна мрежа.

Град Велики Преслав отстои на 127 км. от гр. Бургас, на 133 км. от гр. Русе, на 289 км. от гр. Пловдив и на 382 км. от столицата на Република България – град София.

Периферния характер на част от общинската територия в голяма степен е способствал за запазването на естествения характер на природните системи.

1.2. Сравнителна характеристика

Община Велики Преслав е една от 10-те в област Шумен. Тя е на седмо място по територия (заедно с община Каспичан) и на четвърто място по население в областта. Във Велики Преслав живее 6,99% от населението на област Шумен и 1,30% от населението на СИР. Най-голяма е концентрацията на населението в общините Шумен, Нови Пазар и Каолиново. Най-малката по територия община в района е Венец, а по население Смядово. Най-големи по територия и население са общините Шумен, Нови Пазар и Каолиново.

Средната гъстота на населението в община Велики Преслав (43,81 души на кв. км. за 2019 г.) е по-малка от средните стойности за област Шумен (50,77), както и от средната гъстота за страната (63,0) и за СИР (63,29 души на кв. км.). По брой населени места (12), община Велики

Преслав се нарежда на седмо място в областта. Най-много са населените места в община Шумен – 27 и община Хитрино – 21, а най-малко в общините Каспичан - 9 и Смядово – 10.

Таблица 1: Сравнителна характеристика на община Велики Преслав и общините в област Шумен

Район, област, община	Територия кв. км.	Население брой 31.12.2019 г.	Гъстота на населението за 2019 г. (души на кв. км.)	Населени места (брой)	Градове (брой)	Села (брой)	Равнище на урбанизация ¹ (%)
Република България	110372	6951482	63,0	5256	257	4999	73,73
Североизточен район	14645	926953	63,29	719	30	689	73,41
Област Шумен	3393	172262	50,77	151	8	143	61,23
Велики Преслав	275	12047	43,81	12	1	11	57,95
Венец	209	7248	34,68	13	-	13	-
Върбица	458	10433	22,78	16	1	15	32,39
Каолиново	294	13025	44,30	16	1	15	11,72
Каспичан	275	7230	26,29	9	2	7	48,46
Никола Козлево	265	6327	23,88	11	-	11	-
Нови Пазар	318	15909	50,03	16	1	15	69,68
Смядово	355	6000	16,90	10	1	9	59,32
Хитрино	288	6891	23,93	21	-	21	-
Шумен	657	87152	132,66	27	1	26	86,56

Източник: Национален статистически институт

Към 2019 г. община Велики Преслав е с близка степен на урбанизация спрямо тенденциите в областта, но по-ниска от показателите за Североизточен район и в страната. Относителният дял на градското население в общината към 2019 г. е 57,95%, което показва балансирано разпределение на населението в града и селата. За сравнение равнището на урбанизация в област Шумен за 2019 г. е 61,23%, в Североизточен район – 73,41%, а за страната – 73,73%.

1.3. Териториални и поземлени ресурси

Около 92,9% от територията на община Велики Преслав се състои от земеделски и горски площи. Най-голям относителен дял в територията на общината заемат земеделските земи – 171002 дка (62,25% при средни за страната 58%). На второ място са горските площи – 84230 дка (30,65% при средно за страната 35%).

Таблица 2: Баланс на територията на община Велики Преслав (дка)

Общо	Земеделска	Горска	Населени места	Водни течения и водни площи	За добив на полезни изкопаеми	За транспорт и инфраструктура
274703	171002	84203	12574	4575	577	1771

Източник: Национален статистически институт

¹ Относителен дял на градското население

Населените места заемат трето място – 12574 дка или 4,58%. Водните течения и водни площи са 4575 дка или 1,67%. Най-малък относителен дял имат териториите за транспорт и инфраструктура – 0,64% и за добив на полезни изкопаеми – 0,21%.

Графика 1: Разпределение на площта на община Велики Преслав по видове територии

Източник: Национален статистически институт

1.4. Природни условия и ресурси

Релефът на община Велики Преслав е равнинен, хълмист и ниско планински, като територията ѝ попада в южните части на Източната Дунавска равнина и северни части на Източния Предбалкан. Релефът като цяло е разнообразен, като в северната и югозападната си част е хълмисто-ридов и нископланински, а в централната част – равнинен.

На запад и югозапад са разположени северните ридове на Преславска и Драгоевска планини, разделени от долината на р. Голяма Камчия. От запад на североизток се простират невисоките ридове на Преславска планина – Широкия рът, Тиклата, Авджибели.

В северните, североизточните и източните части на община Велики Преслав се простират съответно югозападните и северозападните части на Шуменското поле и Смядовското поле.

По югозападните периферии на двете полета преминава условната граница между Източната Дунавска равнина и Източния Предбалкан. В най-източната част на общината, източно от село Златар е разположена „опашката“ на язовир „Кълново“ и в него се намира минималната височина от 73 м.н.в. на община Велики Преслав. В най-северната част на общината, на границата с община Шумен попада южната част на Шуменското плато. На границата с община Шумен е разположена най-високата му точка връх Търнов дял (Търнов табия, 501,9 м).

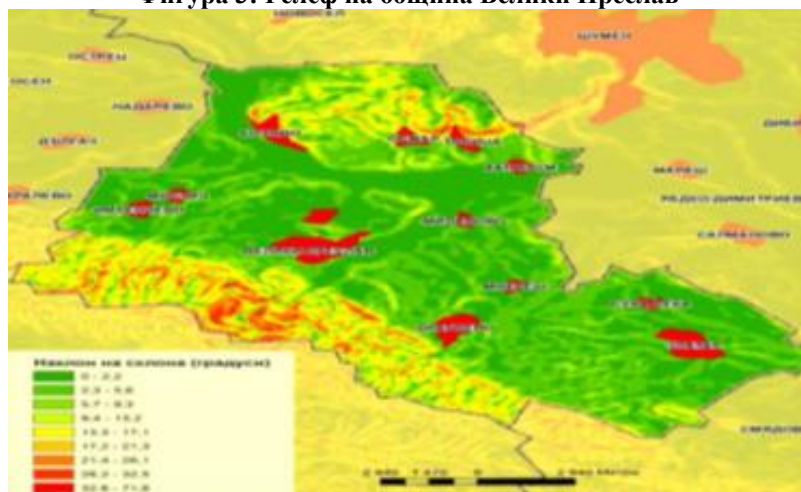
На запад и северозапад от пролома на река Голяма Камчия в пределите на общината попадат част от северните склонове на Преславска планина. В нея, на границата с община Върбица се издига най-високата ѝ точка – връх Голяма Въшкадалница 723,4 м, която е и най-високата точка на общината.

На югоизток от долината на р. Голяма Камчия се простира Драгоевска планина с ридовете Мараленково усое, Люрденски бурун, Шишков път. Югоизточно от пролома на територията на

община Велики Преслав е разположена северозападната, най-висока част на Драгоевска планина, която също е част от Източния Предбалкан. Най-високата ѝ точка връх Отька 608,7 m е разположен на около 3 км югозападно от село Драгоево.

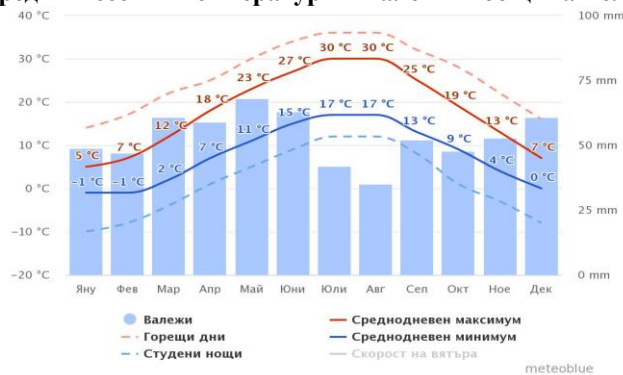
Фигура 3: Релеф на община Велики Преслав

Централната част на общината е равнинна и се пресича от долината на р. Голяма Камчия и притока ѝ Врана. В северната част са южните разклонения на Шуменското плато, което има надморска височина от 300 до 400 m. В Преславския карстов район се включва по-голямата част от Преславска планина. Развити са предимно повърхностните карстови форми и има сравнително малко пещери. С най-големи наклони са склоновете на платата и дълбоко врязаните речни долини в Преславско-Драгоевската планина, за които са характерни сипеи, срутища и свлачища.

Климатът в община Велики Преслав е умерено-континентален. Характеризира се с горещо лято, хладна зима и малко количество валежи. Този вид климат е белязан от непостоянно време и голяма сезонна температурна амплитуда. Климатичната характеристика се влияе от много фактори, като температурата на въздуха, относителната влажност, скорост и посока на ветровете, валежи, слънчева радиация и др. Известно влияние върху климата оказва Преславска и Драгоевска планина. В източната част зимата е по-мека и лятото е по-горещо в сравнение със западната част на общината. Средната годишна температура е от 9 °C до 11,5 °C.

Фигура 4: Средни месечни температури и валежи в община Велики Преслав

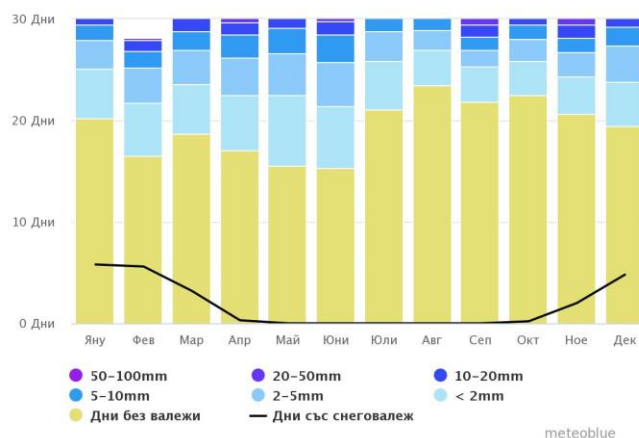
Източник: www.meteoblue.com/bg

Най-студеният месец е януари (-1,1°C средна температура), а най-топлият юли (22°C средна температура) с амплитуда 23,1°C, типична за умерено континенталния климат.

„Среднодневният максимум“ (плътна червена линия) показва средната максимална дневна температура за всеки месец от годината за община Велики Преслав. По същия начин „Среднодневният минимум“ (плътна синя линия) показва средната минимална дневна температура. Горещите дни и студените нощи (пресечени червени и сини линии) изразяват средната дневна температура в най-топлия ден и средната-нощна температура в най-студената нощ от месеца за последните 30 години.

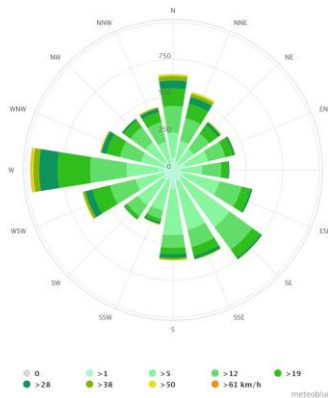
Фигура 5: Количество на валежите в община Велики Преслав

Източник: www.meteoblue.com/bg

Обемът на средногодишните валежи е 670 мм (за България 650 мм) с летен валежен максимум – 199 мм (май - 78 мм) и есенен валежен минимум - 148 мм (септември – 31 мм). Относителната влажност на въздуха се колебае от 64% през месец август до 84% през месец декември. Максималната и стойност е през зимните месеци, когато температурите на въздуха са минимални. Валежите в южната и северната част са по-големи, отколкото в централната. Продължителността, в която се задържа снежната покривка е средно 50 дни за ниските части и 80 дни за високите части на общината. Сухото време достига до 25% - 30% от денонощията на месеца, докато средната честота на малко облачното време е 30% - 35%.

Фигура 6: Роза на ветровете в община Велики Преслав

Източник: www.meteoblue.com/bg

Розата на вятъра за Велики Преслав показва колко дни в годината вятърът духа от определена посока. Типични за общината са силните северни, североизточни, северозападни и южните ветрове.

Таблица 3: Честота на годишните ветрове за района по посока в %

посока	N	NE	E	SE	S	SW	W	NW
честота %	15.7	11.8	8.6	12.5	10.8	8.3	18.6	13.8

Преобладаващи са западните и северните ветрове, като по-често явление е фьонът, който се проявява в южните райони на общината.

Води

Водните ресурси на община Велики Преслав са сравнително ограничени. През южната към северната част на територията ѝ протича р. Голяма Камчия, която на юг от с. Хан Крум приема най-големия си приток р. Врана и притоците р. Долник и Карамишка река. Увеличаването на подземните води става едва по долните течения на реките Голяма Камчия и Врана. Основна водна артерия - река Голяма Камчия, която протича през територията на общината от югозапад на североизток с част от средното си течение.

Реката навлиза на територията на община Велики Преслав 2 км след като изтече от язовир „Тича“ и протича в дълбока проломна долина между Преславска планина на северозапад и Драгоевска планина на югоизток. Южно от град Велики Преслав излиза от пролома и навлиза в югозападната част на Шуменското поле. Минава последователно покрай град Велики Преслав и село Миланово, югозападно от село Хан Крум завива на изток и напуска пределите на общината. На територията на общината река Голяма Камчия получава отляво най-големия си приток река Врана, която протича през нея с най-долното си течение.

Водните течения на територията на община Велики Преслав са с непостоянен воден отток, като най-пълноводни реките са през месеците февруари-март и април от дъждовни валежи и снеготопене, а маловодието - през юли и октомври-ноември (през този период по-малките реки и долове пресъхват). Повечето речни прииждания се формират от поройни валежи през май и юни. Водите на суходолията се формират епизодично от повърхностен валежен отток. За нуждите на напояването, по водосбора на р. Голяма Камчия са изградени 10 язовира с малък обем.

Подземните води в общината са представени от грунтови води в речните тераси и пукнатинно-карстови води в кредните седименти. Водоносните хоризонти на грунтовите води се подхранват главно от валежни води. Средният дебит на подземните води в алувиалните тераси на реките е 6,0 л/сек/м, но варира в доста широки граници (от 0,35 до 16-20 л/сек/м). Според хидрохимичните им характеристики подземните води по цялата дължина на терасите на реките Врана и Голяма Камчия са хидрокарбонатно-калциево-магнезиеви. Водоносни са и окарстените варовици, изграждащи Шуменското плато, като най-значими са карстовите извори при с.Троица с общ дебит 62 л/сек.

Водоснабдяването на гр. Велики Преслав се извършва главно от яз. „Тича“, който има общ обем 311,8 млн.м³ и полезен обем от 271,8 млн.м³. От същия язовир се водоснабдяват и големите градове в региона – Шумен и Търговище. Водоснабдяването от подземни води е организирано чрез 16 бр. сондажни кладенци и 16 бр. каптажи с общ дебит 266 л/сек, обединени в общинската водоснабдителна система „Велики Преслав“, обслужваща селата Кочово, Осмар, Троица, Хан Крум, Миланово, Суха река, Златар, Мокреш, Драгоево, Имренчево и гр. Велики Преслав. Около 17% от населените места и 10% от населението в общината са с режим на водопопозване. С влошени

качествени характеристики на подаваните питейни води са 4% от населените места, в които живее 8,3% от населението на общината.

На територията на Община Велики Преслав са разположени 8 язовира:

- с. Драгоево - 2 язовира по 700 х. куб. м. вместимост;
- с. Кочово – 1 язовир „Корталък“;
- гр. Велики Преслав - 1 язовир „Дервиша” - 400 х. куб. м. вместимост;
- с. Имренчево - 1 язовир по 1400 х. куб. м. вместимост;
- с. Троица - 1 язовир по 216 х. куб. м. вместимост;
- с. Златар - 2 язовира с общ обем 840 х. куб. м. вместимост.

Актуален проблем са наводненията при интензивни валежи на земеделски земи и съоръжения на инфраструктурата, което налага необходимостта от почистване на коритата и осигуряване на проходимост на водните течения, ремонт на водостоците по пътищата, наблюдение на състоянието на дигите. В договорите за наем следва ясно да се формулира задължение за перманентно наблюдение на състоянието на стените, съоръженията, преливниците, изпускатели, кранове.

На територията на Община Велики Преслав няма открити минерални води. Няма и естествени езера.

Почви и полезни изкопаеми

Територията на община Велики Преслав попада в Севернобългарска лесостепна почвена зона обхващаща Дунавската равнина и Предбалкана (до 600-700м.н.в.). Почвите са предимно сиви горски и хумусно-карбонатни. В южните части се срещат канелени, излужени канелени и канелено-подзолисти почви. Алувиални и алувиално-делувиални почви са установени в речните тераси на р. Голяма Камчия и някои други по-малки реки. Наличието на мощен хумусен хоризонт и добра запасеност от органично вещество обуславят високото естествено плодородие на тези почви. Подходящи са за създаване на овощни насаждения и за отглеждане на фуражи, технически и зеленчукови култури. Склоновете и брегови форми на терена са заети от ерозирани, плитки и камениливи почви. Характеризират се със силно скъсен хумусен хоризонт, на места напълно отнесен от ерозията. Имат много ниски агропроизводствени качества и са неподходящи за отглеждане на селскостопански култури.

Почвената покривка на склоновете е засегната от ерозия. Като цяло ерозионните процеси в горските територии са овладяни и имат затихващи функции. Характерна е ровинната ерозия, развиваща се на територията на поддържаения резерват „Патлейна”. Линейна ерозия се среща ограничено, като частично дълбочинно изравяне на леглата на водните течения.

В зависимост от генезиса и географското разпространение на почвите, територията на община Велики Преслав условно може да се поделени на три района, съответстващи на районите при подялбата ѝ по отношение на релефа.

- Северният район включва Шуменското плато, по заравнените билни части, на което са разпространени дълбоки сиви горски, средно и тежко песъкливо-глинести почви. В силно наклонените терени в склоновете и подножните части на платото преобладават плитки рендзини. Почвените ресурси в този район се характеризират с относително ниско естествено плодородие.
- Средният район включва териториите, разположени между Шуменското плато от север и Преславска и Драгоевска планина, от юг. Поради преобладаващия равнинно-хълмист релеф, почвите тук са с добре развит почвен профил и с високо естествено плодородие. По терасите на реките Голяма Камчия и Врана са разпространени алувиално-ливадни с ливадни черноземи песъкливо-глинести почви. В западната половина на района са развити излужени

черноземи, тежко-песъкливо-глинести, а в източната половина на района – сиви горски, средно и тежко песъкливо-глинести почви, които на места в по-високите части на релефа са в комплекс с ерозирани сиви горски почви. Като цяло почвените ресурси в този район се характеризират с високо естествено плодородие.

- Южният район включва северните склонове и подножия на Преславска и Драгоевска планина, където са разпространени плитки светлосиви горски почви в съчетание с рендзини. Подобно на северния район, почвените ресурси в южния район също се характеризират с относително ниско естествено плодородие.

Община Велики Преслав е бедна на полезни изкопаеми. На територията ѝ има разкрити находища само на варовици за трошен камък при с. Драгоево с 60 606 хил. м³ запаси и варовици за вар при с. Троица с 9620 хил. м³ запаси. И двете находища са в експлоатация.

1.5. Селищна мрежа и жилищен фонд

Селищната система на община Велики Преслав е добре изградена. В границите на общината са включени 12 населени места - 1 град – административен център – Велики Преслав и 11 села. Общинският център - гр. Велики Преслав се намира западно от централната част на общинската територията. На север от гр. Велики Преслав са разположени селата Миланово, Хан Крум, Троица, Осмар, Кочово, Мостич, Имречево. На юг от общинския център се намират селата Мокреш, Драгоево, Суха река и Златар.

Отстоянието в километри от административния център – гр. Велики Преслав до отделните населени места в общината е следното: Драгоево-8,2 км, Златар-16,5 км, Имречево-6 км, Кочово-7,4 км, Миланово-7,7 км, Мокреш-10,7 км, Мостич-5,2 км, Осмар-15 км, Суха река-18,5 км, Троица-13,2 км., Хан Крум-10,7 км.

Съгласно Единния класификатор на административно-териториалните единици (ЕКАТТЕ) на НСИ - към 21.07.2020 г., населените места в общината са категоризирани както следва:

Таблица 4: Категоризация на община Велики Преслав и съставните ѝ населени места

№	ЕККАТЕ	Наименование на административно - териториалната единица	Категория
1	SHU23	община Велики Преслав, област Шумен	3
№	ЕККАТЕ	Наименование на населеното място	Категория
1	58222	гр. Велики Преслав	3
2	23340	с. Драгоево	6
3	30942	с. Златар	6
4	32723	с. Имречево	7
5	39133	с. Кочово	6
6	48132	с. Миланово	6
7	48862	с. Мокреш	7
8	49148	с. Мостич	7
9	54273	с. Осмар	7
10	70278	с. Суха река	8
11	73170	с. Троица	6
12	78210	с. Хан Крум	6

Източник: Национален статистически институт

Според Националната концепция за пространствено развитие 2013-2025 г. (Актуализация 2019 г.), община Велики Преслав попада в групата от 4-то йерархично ниво. Центровете на тези общини са разположени равномерно в територията и играят важна роля за обслужване на населението в собствените им общини и в съседни малки общини в селските райони.²

Съгласно §1 от Допълнителните разпоредби на Наредба №7/22.12.2003 г. за правила и нормативи за устройство на отделните видове територии и устройствени зони, урбанистичната класификация на община Велики Преслав включва следните категории: 1 много малък град – Велики Преслав (до 10 хил. жители) и 1 средно село с население от 1000 до 2000 д. – Златар. Към малките села с население от 250 до 1000 жители се отнасят 7 села (Драгоево, Имренчево, Кочово, Миланово, Мокреш, Мостич, Троица). Останалите 3 са много малки села с до 250 жители (Осмар, Суха река и Хан Крум). Селищната система на общината е устойчива. Няма застрашени от обезлюдяване села с население под 20 души към 2019 г.

Степента на урбанизация на Община Велики Преслав (т.е. процентът на градско население) е 57,95%, при средното за област Шумен – 61,23%. Териториално населението е балансирано разпределено. Около 82% живее в северната половина на общината, в град Велики Преслав и селата Имренчево, Кочово, Миланово, Мостич, Осмар, Троица и Хан Крум.

Като физическа структура, селищната мрежа е добре развита, но неравномерно балансирана – основната концентрация на селища е в централната и северна част на общината. Дисбалансът (поляритетът) се проявява при демографските, икономическите и функционалните характеристики на селата. По тази причина, общината има нужда от целево създаване на поне един вторичен опорен център, различен от град Велики Преслав, който да балансира развитието на южната част на района, в която са разположени 4 населени места и 18% от населението на общината.

В пространственото развитие на функционалните системи в териториалната структура на общината най-голяма е концентрацията на обществено-обслужващи обекти в общинския център гр. Велики Преслав. На територията на отделните села също има обществено-обслужващи обекти в зависимост от специфичните им функции и потребности.

Административният център - град Велики Преслав е разположен в централната част на територията на общината. Сравнително близо до него са ситуирани и селата: Драгоево, Имренчево, Кочово, Миланово, Мостич. Всички останали населени места са отдалечени с над 10 км. и имат по-периферно местоположение спрямо административния център на различно разстояние, разпределени в границите на общинската територия. Отстоянието на град Велики Преслав до населените места е от 5,2 до 18,5 км.

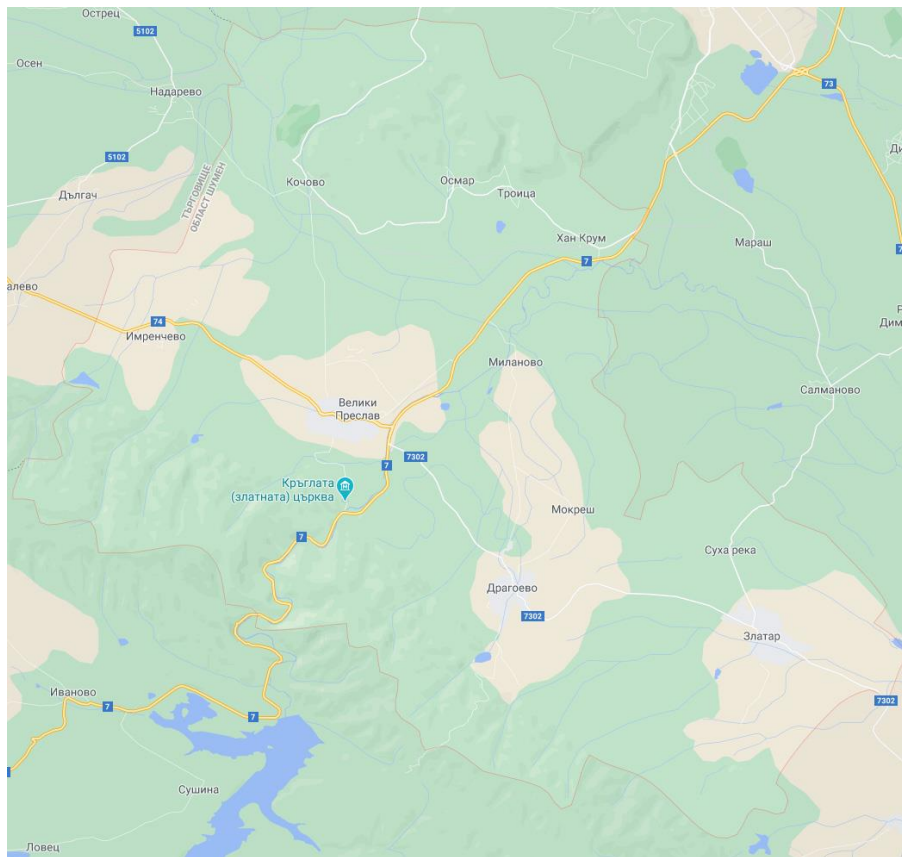
В регионален мащаб всички селища от община Велики Преслав са поставени в позицията на периферни и полу-периферни. Транспортната достъпност на населените места от общината се осигурява чрез система от републиканска и общинска пътна мрежа. За да се подобри достъпа до населените места е необходимо подобряване състоянието на пътищата в цялата община.

Периферните територии са най-уязвимите пространства от социално-икономическа гледна точка. Повечето са едновременно планински и селски, но въпреки това със сравнително стабилни демографски характеристики. Основен е проблема с техническа инфраструктура, с липса на заетост и затруднен достъп до социални услуги.

² Йерархията на центровете е осъществена чрез оценка на тяхното значение и роля по редица критерии и показатели за динамика на населението и степента на развитие на техните обслужващи административни, икономически, транспортни функции и др.

Фигура 7: Селищна мрежа на община Велики Преслав

Развитието на селищната мрежа е довело до съсредоточаване на основните административни, промишлени, обслужващи и културни дейности в гр. Велики Преслав. Останалите селища са относително изолирани, с голям брой възрастни хора, които се занимават със земеделие и животновъдство в лични стопанства. Много от хората, живеещи в селата, са постоянно пребиваващи там. Значителен е броя на жителите, които пътуват за работа до друго населено място. Повечето населени места са подходящи за екологично земеделие и екологични производства, тъй като землищата им са съхранени, имат възможности и в областта на някои форми на туризма. Всички селища разполагат с изградена инфраструктура по отношение на електроснабдяване, водоснабдяване, съобщителни връзки и транспортен достъп, но липсва канализация. Почти всички жилища в общината са от масивен и полумасивен тип, предимно еднофамилни. В голяма част от селата има свободни жилищни сгради. Има и голям брой изоставени къщи.

Количествените и качествените характеристики на сградния фонд в общината са отражение на социално-икономическите процеси. Териториите за обитаване са свързани със състоянието на жилищния фонд и стандарта на населението по отношение на задоволяването му с жилища и жилищна площ. Териториите за обитаване са в постоянно взаимодействие с останалите територии (обществено обслужване, транспорт и комуникации, техническа инфраструктура и др.) и по този начин се формира комплексната урбанизирана среда на селищната система в общината.

Жилищният фонд към 31.12.2011 г. в община Велики Преслав наброява 5583 жилища, като от тях 72% са обитавани, 24% - необитавани, 3% се употребяват за временно обитаване и 1% представляват сгради за колективно домакинство. Съществува следната пропорционалност в териториалното разпределение на фонда, която може да се изрази по следния начин - в гр. В. Преслав живеят 58% от населението, а жилищният фонд е 38%, като в селата живеят 42% от населението на общината и жилищният фонд с равнява на 62%.

Таблица 5: Жилищни сгради в община Велики Преслав по период на построяване (брой)

Общо	До края на 1949 г.	1950 – 1959 г.	1960 – 1969 г.	1970 – 1979 г.	1980 – 1989 г.	1990 – 1999 г.	2000 – 2011 г.
5583	1904	933	1327	615	553	154	97

Източник: НСИ - Преброяване на населението и жилищния фонд 2011 г.

Голяма част от жилищния сграден фонд на община Велики Преслав е построен до края на 1949 г. – 1904 сгради или 34%. Значителен брой сгради са построени от 1960 до 1969 г. – общо 1327 или 24%. Около 17% от сградите са от периода 1950-1959 г. Останалите 25% са построени след 1970 г. Новите сгради в общината, въведени в експлоатация след 2000 до 2011 г. са 97 или едва 1,7% от жилищния фонд на общината.

Актуални данни за средата на обитаване ще бъдат получени при новото Преброяване на населението и жилищния фонд през 2021 г.

Таблица 6: Основни характеристики на жилищния фонд в община Велики Преслав 2014-2018 г.

Показатели	Мерна единица	2014	2015	2016	2017	2018
Жилищни сгради	Брой	5595	5597	5589	5584	5580
По материал на външните стени на сградата						
стоманобетонни	Брой	94	96	96	98	100
панелни	Брой	21	21	21	21	21
тухлени	Брой	3362	3364	3364	3363	3363
други	Брой	2118	2116	2108	2102	2096
Жилища	Брой	7245	7247	7239	7234	7230
По форма на собственост						
Държавни и общински	Брой	63	63	63	63	63
Частни на юридически лица	Брой	20	20	20	20	20
Частни на физически лица	Брой	7162	7164	7156	7151	7147
По брой на стаите						
едностаини	Брой	421	421	421	419	419
двустаини	Брой	1822	1822	1817	1816	1814
трестаини	Брой	2425	2427	2425	2422	2420
четиристаини	Брой	1674	1672	1671	1672	1671
петстаини	Брой	523	524	524	524	524
с шест и повече стаи	Брой	380	381	381	381	382
Полезна площ	кв. м	558029	558384	558000	557817	557783
жилищна	кв. м	414363	414656	414417	414340	414278
спомагателна	кв. м	89644	89674	89577	89521	89568
площ на кухни	кв. м	54022	54054	54006	53956	53937
Въведени в експлоатация		1	4	-	2	2
Сгради – брой, в т.ч.	Брой	1	4	-	2	2

Нови	Брой	1	4	-	1	1
Разширени	Брой	-	-	-	1	1
Жилища - брой	Брой	1	4	-	2	2
Полезна площ	кв. м	255	539	-	144	276

Източник: Национален статистически институт

Към 2018 г. в община Велики Преслав има 5580 жилищни сгради. Общият брой на самостоятелните жилища е 7230, с полезна площ 557783 кв. м. и жилищна площ 414278 кв. м. Полезната жилищна площ на човек от населението за общината към 2018 г. е 33,87 кв. м.

По брой на стаите преобладават тристайни жилища – общо 2420 броя или около 33%. По вида на конструкцията 3363 сгради (около 60%) са масивни/тухлени, 100 сгради са стоманобетонни, 21 панелни и 2096 с други конструкции (в т.ч. кирпич).

По данни на НСИ за периода 2014-2018 г. в община Велики Преслав са въведени в експлоатация 7 нови и 2 разширени жилищни сгради с обща полезна площ 1214 кв. м.

1.6. Историческо развитие и културно наследство

Историческо развитие

Административният център на общината – град Велики Преслав, е основан преди повече от 1110 години. Данните от археологическите разкопки дават основание да се предполага, че е възникнал като град крепост от старо българско селище, разположено край военно укрепление от началото на IX в. Произходът на името Преслав е чисто български, идва от “преславън” (преславен, най-славен).

Според византийски хронист Псевдо-Кодин Преслав е бил основан заедно с Дръстър и Констанция още от Константин Велики. Според Анна Комнина селището е съществувало като голям елински град, наречен Мегалополис, който променил името си след завземането от Крум. Счита се за безспорно, че Преслав е основан преди Симеон, а по време на неговото управление се е превърнал в устроен и забележителен град.

След бурни за България години на войни, след покръстването на българите от Борис I, реакцията на болярите и опита за реставрация на езичеството от Владимир-Расате, наследника на Борис I, през 893 г. Преславският събор окончателно отхвърля езичеството, провъзгласява българския език за официален в богослужението, Преслав – за нова столица и високообразованият Симеон - за български княз. Така на мястото на съществувалия още от времето на хановете Крум и Омуртаг военен лагер - аул израства втората българската столица. Разположена на приблизително 3,5 кв. км., оградена на запад от хълма „Зъбуите”, вписана на юг до Преславска и Драгоевска планина, на изток от поречието на р. Тича / Камчия / и на север до южните части на сегашния град. Като столица на силна и могъща държава градът е опасан от високи крепостни стени с височина не по-малко от 10 м., които ограждат територии условно наречени Външен и Вътрешен град.

Преслав е бил столица на Първото българско царство след Плиска, в периода 893 – 971 г. Той се превръща и в седалище на първата българска книжовна школа. Преславската книжовна школа се развива като важен литературен и културен център в България и в славянския свят, където са служили изявените средновековни писатели и учени Наум Охридски, Константин Преславски, Йоан Екзарх, Презвитер Козма, Черноризец Храбър.

Като следовници на Кирило-Методиевото дело, те за няколко десетилетия превръщат старобългарския език от църковно-богослужебен в един от най-богатите книжовни езици в средновековна Европа.

В епохата на българското средновековие Преслав става един от най-красивите и величествени градове на Югоизточна Европа, от които са съхранени значими паметници на Плисковско-Преславската култура. Външният град е бил обкръжен от белокаменни стени. Конструкциите на портите, кулите и стените са подобни на тези в Плиска. Вътрешният град също е бил обкръжен със стена, където се намира комплексът на царския чертог: величествени каменни дворци като Големия дворец и Тронната палата с колони, а също богато украсената с мозайки, мрамор и керамични икони Кръгла църква и други. Градът е забележителен за това време с водоснабдяването и канализацията си.

Преслав два пъти е нападан от киевският княз Светослав, като втория път през 969 г. е бил завладян от него. През 971 г. е превзет от Византия. Двама византийски автори - Лъв Дякон и Скилица - дават сведения за града и най-вече за укрепителната му система в последните години на българската столица. По време на Византийското владичество градът останал здраво укрепен, а в него бил настанен гарнизон. След 971 г. за кратко носил името Йоанопол, за което свидетелства оловен печат. Възможно е, подобно на други селища, през XI в. Преслав да е бил седалище на някой от печенежките вождове. Арабският географ Идриси споменава, че по това време градът бил добре населен и от средна величина.

Преслав остава под византийско владичество през 11 и 12 век. След възобновяването на българската държава след въстанието на Иван Асен I и Теодор-Петър (1185-1187), Преслав отново се превръща в българска крепост.

През епохата на Втората българска държава животът в Преслав се съсредоточил във Вътрешната крепостна стена. Известно е, че тук е живял Асеновия брат Петър, след като се отказал от престола.

През следващото столетие името на преславския митрополит се споменава непосредствено след това на Търновския. От житието на Теодосий Търновски е известен Митрополитът на Преслав Доротей, а от един надпис друг митрополит – Сава.

През 1388 г. Преслав е превзет от османските нашественици, разрушен и в годините на османското владичество постепенно запустява. Само картите, пътеписите и хрониките на пътешествениците напомнят за неговата слава.

Селището възниква на сегашното си място през османското робство. В турски данъчни регистри от 1573, 1585 и 1620 г. е отбелязано с името Ески Стамбул, т. е. Стар Цариград. Това наименование напомня за някогашното величие на старата столица.

Преславската епархия става самостоятелна от Цариградската патриаршия през 1871-ва. Година по-късно – на 20 август 1872 г. архимандрит Симеон е ръкоположен за митрополит на Преславската епархия.

Указ № 1071/обн. 10.12.1883 г. – признава с. Преслав за гр. Преслав;

Указ № 633/обн. 25.12.1895 г. – преименува с. Бешевлие на с. Кирилово;

МЗ № 1190/обн. 25.03.1947 г. – преименува с. Кирилово на с. Кирково;

Указ № 757/обн. 08.05.1971 г. – заличава с. Кирково и го присъединява като квартал на гр. Преслав;

Указ № 206/обн. 17.09.1993 г. – преименува гр. Преслав на гр. Велики Преслав.

До града се намира археологическият резерват “Ранносредновековен град Преслав”. На неговата територия е изграден музей, който включва възстановени и съхранени части от разкопките на средновековния град. Музеят е основан на 26 октомври 1906 година по идея на Юрдан Господинов от местното Археологическо дружество „Тича“. Сградата на музея е напълно завършена през 1981 година. В нейните зали се помещават част от откритите при разкопките предмети - над 35 000 предмета, около 1700 от които са изложени за посетителите. Сред

археологическите находки е открита керамичната икона на св. Теодор Стратилат, Преславското златно съкровище и керамичният иконостас от Дворцовия манастир, уникална колекция от оловни печати, ценна сбирка от епиграфски паметници, шахматна фигурка (пешка).

„Св. Апостоли Петър и Павел“ е най-старата във Варненско-Велико-Преславската духовна епархия действаща църква, построена през 1808 г. Храм-паметник „Св.Св. Кирил и Методий“ е построен през 1929г. недалеч от царските дворци. Храмът „Св. Архангел Михаил“ е 80-годишна красива и достолепна постройка, разположена на централния площад на Велики Преслав. В града има и Евангелистка петдесятна църква. В кв. Кирково се намира православния храм „Св. Троица“, построен през 1873г.

В Преслав има етнографска къща от 18 – 19 век, която е запазена в автентичен вид, представят се обичаи от региона с етнографска сбирка. В града се намира и народното читалище „Развитие 1874“, основано преди Освобождението.

Повече от 16 души от града са дали живота си във войните за Отечеството.

Културно-исторически забележителности в община Велики Преслав:

- Скален средновековен манастир от 12-14 век над село Осмар. В момента стенописите са силно повредени;
- Златарски манастир "Св. св. Петър и Павел", на около 4 км. източно от село Златар в местността „Манастирите“. Действащ манастир, построен на мястото на стар манастир от римско време, който е бил разрушен с идването на турците през XIV век;
- Прабългарски дворец (Аул на хан Омуртаг), чието построяване се отнася към строителната дейност на хан Омуртаг, въз основа на Чаталарския надпис. Аулът е архитектурно произведение на Плисковско-Преславската култура и се намира в близост до с. Хан Крум;
- Хан Крумски скален манастир. Разположен е в югоизточната част на Шуменското плато на надморска височина около 360 м. северно от село Хан Крум. Под него се намира Калугеровия боаз, който отделя източния склон върху, който се намира основната част от комплекса - „Калугерската пещера“. На западния склон на боаза се намира „Момина скала“, в която е вкопана скална обител известна като „Килията“. Двете образуват скалния комплекс.

В землищата на град Велики Преслав и на селата Кочово, Златар и Драгоево има 13 исторически местности, най-популярни са следните:

- Картлъка;
- Бункера;
- Баладжата;
- Дъбравата;
- Черната локва;
- Пърнарица – край с. Златар, язовир със същото име.

Културно-историческите паметници в района многократно са били обект на посегателства и частично унищожаване от страна на иманяри. Наложително е да се предприемат марки срещу иманярите, опазване, реставрация и консервация на обектите с културно-историческа стойност за района.

Нематериалното културно наследство в община Велики Преслав е представено от народните традиции и културните обичаи:

Трифон Зарезан - 14 февруари

Празникът е свързан с местния поминък - отглеждането на лозя и производството на хубаво вино, ракия и коняк. Участват местните лозари от Земеделските кооперации, винопроизводителите, граждани, гости на града. Празникът във ВеликиПреслав започва на площада пред читалището, където под звуците на оркестър се събират участниците и гостите. С празнично поздравление към присъстващите се обръща кмета на общината. Трифон Зарезан тържествено обявява и награждава най-добрия производител в конкурса “Баш винар на годината”. Следват песни и хора, съпътствани от дегустация на бяло и червено вино, произведено от “Винекс Преслав”. Участниците в тържеството се отправят към близкия лозов масив, където се извършва ритуалът “Зарязване”, включващ водосвет за здраве и берекет, зарязване на лозето от Трифон Зарезан, кмета, гостите. Празникът завършва с народни хора и общоградско веселие.

Майски културни тържества ”Преславска пролет” /1 май - 31 май/

Майските културни тържества “Преславска пролет” са вълнуващо културно събитие в живота на общината и града. През целия месец с участието и съдействието на Общинска администрация, Народно читалище ”Развитие 1874”, училища, детски градини, спортни клубове, местни творци, Археологически музей “В. Преслав” се провеждат различни културни събития като: изложби от картини, икони, гоблени, фотографии, спортни отличия, творби на малката пластика от местни творци, концерти на самодейни и училищни състави и формации, на известни български изпълнители; научни конференции, театрални премиери, представяне на книги и стихосбирки на местни творци; среща с издатели, приеми, патронни училищни празници, детски празници, срещи с учители и културни дейци, пенсионери, среща на ветераните по случай 6 и 9 май, общоградско тържество по случай 24 май - празник на града, на което се връчва общинската награда “Златен век” за значими, стойностни постижения в образованието, просветата, културата, спорта и обществената дейност.

Общински фолклорен събор „Петровска китка”

Провежда се последната събота на м. юни в местността “Борова гора” край гр. Велики Преслав. В него вземат участие всички работещи читалища на територията на общината. Всяко от тях се представя с програма, подготвена през новия художествено – творчески сезон с участието на самодейни групи за пресъздаване на обичаи, детски, женски, мъжки фолклорни групи за песни и танци, индивидуални изпълнения. Целта е да се съхрани, развие и популяризира местния български фолклор, да стане достояние на културната общественост дейността на нашите читалища.

През последните няколко години като събития от традиционния календар в общината се наложиха и празничното честване на националния празник на страната ни - 3-ти март с мащабна, военно – историческа възстановка, както и събора на средновековното културно наследство „Преславни дни“, който се провежда през месец май.

1.7. Взаимодействие с други територии и съседни общини

Мястото и ролята на община Велики Преслав в регионалното пространство е формирано в резултат на историческите процеси и развитието на социално-икономически, транспортни и културни връзки със съседни общини и други територии. Същевременно съседните общини си взаимодействат и имат потенциал да оказват влияние на развитието, както на близките погранични населени места, така и на целите територии.

Географското положение на общината разкрива потенциал за интегрирано развитие и изграждане на връзки със съседни общини и крупни административни центрове като Шумен и Търговище, които могат да стимулират социално-икономическото ѝ развитие в бъдеще.

Територията на общината е отворена, достъпна и свързана със съседните общини с един първокласен път номер I-7, който е основна пътна артерия от град Шумен. Другите основни транспортни артерии са Път II – 74 Велики Преслав-Търговище и Път III – 7302 Смядово - Златар –Драгоево - Велики Преслав.

Традиционните връзки, които общината поддържа с град Шумен, който е областен център, пряко влияят върху усвояването на ресурсите и установените модели на развитие на урбанистичната и икономически структури. С град Шумен функционират добри административни, здравни и културни връзки и възможност за интегриране при изпълнение на мащабни регионални инфраструктурни проекти. Изградени са добри регионални връзки в областта на управлението на отпадъците и опазването на околната среда.

Община Велики Преслав е член на Регионално сдружение за управление на отпадъците - Шумен. В сдружението участват още общините: Шумен, Нови пазар, Смядово, Каспичан, Каолиново, Венец и Хитрино. Съвместни проекти с общините в РСУО - Шумен са възможни по отношение на опазване на околната среда и оползотворяването на отпадъците.

Община Велики Преслав има традиционни социално-икономически връзки с общините Смядово и Върбица, с които граничи съответно на изток и на юг. Трите общини имат сериозни предпоставки и притежават значителен ресурс за реализация на интегрирани проекти в областта на туризма и включване на културно-историческото наследство и природното богатство на Стара планина в общи туристически продукти и услуги.

Положително въздействие върху развитието на община Велики Преслав оказват изградените традиционни икономически връзки и мобилност на работната сила с общините Шумен и Търговище. Ежедневно много от жителите на общината в трудоспособна възраст пътуват до тези съседни общини, където работят в сферата на услугите, промишлеността и държавната администрация.

Община Велики Преслав е побратимена само с една чуждестранна община - Челе ди Булгерия, Република Италия. Необходимо е да се засилят международните икономически, търговски и културни връзки и да се сключат споразумения за партньорство и с други общини.

За своето интегрирано бъдещо развитие община Велики Преслав следва да се възползва от възможностите за териториална свързаност и достъпност със съседните общини и други територии в следните основни направления:

- *Транспортна достъпност и свързаност*, допринасяща за бърз и удобен достъп до различни пазари, мобилност по отношение прилагането на труд и ползването на услуги.

- *Цифрова достъпност, свързаност и умения на населението*, които позволяват включване в различни дигитални пространства, с оглед развиване на значителен обем икономически функции, базирани на достъп до високоскоростни и мобилни широколентови мрежи и предлагане на цифрови обществени, социални, образователни и бизнес услуги.

- *Икономическа свързаност, инвестиционна активност и иновационно развитие*, допринасящи за повишаване конкурентоспособността, технологично обновяване на местната икономика, създаване на регионални клъстери и свързани производства, за генериране на икономически растеж, осигуряване на заетост и нарастване на благосъстоянието.

Коопериране и интегрирани проекти и дейности със съседните и близки на община Велики Преслав територии са възможни в сферата на опазването на околната среда, управлението на отпадъците, опазване на обществения ред, превенция и борба с пожари, наводнения и други природни бедствия, транспорта, развитието на туризма, местната икономика и култура, социалните услуги, здравеопазването, облагородяването на публичната инфраструктура и др.

Правната форма за коопериране на общините за реализация на съвместни проекти и дейности е междуобщинското сътрудничество, регламентирано в Европейската харта за местно самоуправление, Конституцията на Република България и ЗМСМА.

Междуобщинското сътрудничество може най-общо да се дефинира като взаимоотношение, основано на взаимно доверие и разбирателство между местните власти на две или повече общини за реализацията на конкретен проект, инициатива или за предлагане на конкретна услуга от взаимен интерес при запазване на местните приоритети. Смисълът на общинското коопериране е да се мобилизират наличните ресурси на две и повече общини за осъществяване на дейности от взаимен интерес, които не биха могли обективно да се осъществят от всяка от тях поотделно, поради недостиг на средства и капацитет.

2. Развитие на социалната сфера и човешките ресурси

2.1. Демографски параметри

Демографските ресурси с техните образователни и квалификационни характеристики са един от решаващите фактори за местното развитие и растеж. Динамиката показва трайна тенденция на намаляване на населението на община Велики Преслав (с около 5% или с 666 души през 2019 г. спрямо 2015 г.). През 2020 г. статистиката отчита ръст на населението с 1% или със 100 души спрямо 2019 г.

Таблица 7: Население в община Велики Преслав 2015 – 2020 г.

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Всичко	12713	12575	12400	12230	12047	12148
Мъже	6244	6186	6096	6018	5910	5969
Жени	6469	6389	6304	6212	6137	6179
В градовете	7345	7275	7178	7103	6981	6916
В селата	5368	5300	5222	5127	5066	5232

Източник: Национален статистически институт

През 2020 г. в община Велики Преслав живеят 12148 души, 49% от които мъже и 51% жени. Градското население (на гр. Велики Преслав) е 57%, а в селата живеят 43% от жителите на общината. Развитие на селищната мрежа в общината е довело до концентрация на населението и съсредоточаване на основните административни, промишлени, търговски, обслужващи и културни дейности в гр. Велики Преслав. Като вторични опорни пунктове действат селата – Златар, Драгоево, Троица и Осмар (утвърждаващ се туристически подцентър).

Графика 2: Динамика на населението в община Велики Преслав 2015-2020 г.

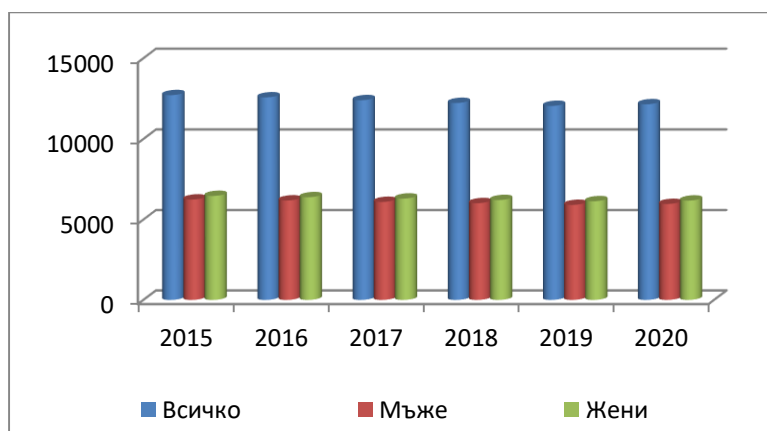

Таблица 8: Население под, в и над трудоспособна възраст по пол 2017 - 2019 г.

	2017			2018			2019			2020		
	Всичко	Мъже	Жени	Всичко	Мъже	Жени	Всичко	Мъже	Жени	Всичко	Мъже	Жени
Общо	12400	6096	6304	12230	6018	6212	12047	5910	6137	12148	5969	6179
Под трудоспособна ³	1715	895	820	1662	868	794	1620	848	772	1572	823	749
В трудоспособна ⁴	7183	3890	3293	7075	3840	3235	6962	3769	3193	7065	3824	3241
Над трудоспособна ⁵	3502	1311	2191	3493	1310	2183	3465	1293	2172	3511	1322	2189

Източник: Национален статистически институт

Процентното съотношение на лицата под, в и над трудоспособна възраст се запазва сравнително постоянно през последните години. През 2020 г. под трудоспособна възраст е едва 13% от населението на община Велики Преслав. Възрастните над трудоспособна възраст са 3511 души или 29%. Около 58% е делът на хората в трудоспособна възраст на 15 и повече години.

В общината се наблюдава задълбочаваща се демографска криза. Илюстрация на процеса на демографско остаряване може да се види в намаляването на абсолютния брой и относителния дял на населението под 15 години и увеличаване на дела на населението на 60 и повече години. Към 2019 г. децата и младежите до 19 г. са около 17% от жителите на общината, а възрастните над 60 годишна възраст имат значителен относителен дял – 33%.

Таблица 9: Население по възраст в община Велики Преслав към 31.12.2019 г.

0 - 9	10 - 19	20 - 29	30 - 39	40 - 49	50 - 59	60 - 69	70 - 79	80+	Общо
922	1171	1147	1422	1721	1729	1828	1463	644	12047

Източник: Национален статистически институт

По данни на ГД ГРАО (<http://www.grao.bg>) населението на община Велики Преслав по постоянен адрес намалява и към 31.12.2020 г. е 15230 души, което е с 1% по-малко спрямо 2018 г.

³ Под трудоспособна възраст - до 15 навършени години.

⁴ В трудоспособна възраст - за 2019 г. тези граници са от 16 до навършването на 61 години и 4 месеца за жените и 64 години и 2 месец за мъжете.

⁵ Над трудоспособна възраст - тези граници са от навършването на 61 години и 4 месеца за жените и 64 години и 2 месец за мъжете.

Населението по настоящ адрес обаче се увеличава и към края на 2020 г. е 14479 души, с 68 повече спрямо 2018 г.

Таблица 10: Население по постоянен и настоящ адрес 2018 г. -2020 г.

Община, населено място	Постоянен адрес			Настоящ адрес			Постоянен и настоящ адрес в населеното място		
	2018	2019	2020	2018	2019	2020	2018	2019	2020
гр. Велики Преслав	9279	9215	9119	8605	8535	8412	7976	7904	7752
с. Драгоево	814	803	795	819	809	856	728	719	704
с. Златар	1270	1280	1271	1214	1214	1222	1088	1093	1072
с. Имренчево	361	358	352	407	411	408	333	330	322
с. Кочово	746	736	732	728	721	742	603	594	593
с. Миланово	770	785	798	647	645	651	601	612	626
с. Мокреш	390	396	395	313	321	314	292	295	289
с. Мостич	418	419	412	349	350	341	323	326	318
с. Осмар	190	189	193	279	265	323	154	150	151
с. Суха река	104	104	98	87	81	97	76	70	65
с. Троица	793	800	792	741	749	780	607	610	606
с. Хан Крум	284	278	273	322	310	333	248	237	228
Общо	15419	15363	15230	14511	14411	14479	13029	12940	12726

Източник: Национална база данни „Население” - <http://www.grao.bg>

Съгласно §1 от Допълнителните разпоредби на Наредба №7/22.12.2003 г. за правила и нормативи за устройство на отделните видове територии и устройствени зони, урбанистичната класификация на община Велики Преслав включва следните категории: 1 много малък град (до 10 хил. жители) – Велики Преслав, 1 средно село (от 1000 до 2000 жители) – Златар; 7 малки села (от 250 до 1000 жители) – Драгоево, Миланово, Кочово, Троица, Мостич, Имренчево и Мокреш и 3 много малки села (до 250 жители) – Хан Крум, Осмар и Суха река. Селищната система на общината като цяло е устойчива. Към 2020 г. няма застрашени от пълно обезлюдяване села. Най-малко са жителите на с. Суха река – 65 жители по постоянен и настоящ адрес, по данни на ГД ГРАО за 2020 г.

Таблица 11: Естествен прираст на населението на община Велики Преслав 2015-2020 г.

Година	Живородени			Умрели			Естествен прираст		
	Общо	Момчета	Момичета	Общо	Мъже	Жени	Общо	Мъже	Жени
2015	95	48	47	263	143	120	-168	-95	-73
2016	94	43	51	199	101	98	-105	-58	-47
2017	76	42	34	222	108	114	-146	-66	-80
2018	90	43	47	234	122	112	-144	-79	-65
2019	85	43	42	226	127	99	-141	-84	-57
2020	82	45	37	239	128	111	-157	-83	-74

Източник: Национален статистически институт

Естественият прираст на населението е отрицателен, средно по минус 144 души на година, като през 2015 г. достига минус 168, а през 2020 г. е минус 157. Средногодишният брой на

живородените деца в община Велики Преслав за периода 2015-2020 г. е 87. Средната смъртност за изследваните 5 години е 230 човека годишно. Тенденциите на ниска раждаемост и висока смъртност са трайни и са причина за отрицателния естествен прираст и задълбочаващата се демографска криза.

Таблица 12: Заселени, изселени и механичен прираст в община Велики Преслав 2015-2020 г.

Година	Заселени			Изселени			Механичен прираст		
	Общо	Мъже	Жени	Общо	Мъже	Жени	Общо	Мъже	Жени
2015	274	124	150	261	114	147	13	10	3
2016	204	97	107	237	97	140	-33	0	-33
2017	235	95	140	264	119	145	-29	-24	-5
2018	215	98	117	241	97	144	-26	1	-27
2019	247	115	132	289	139	150	-42	-24	-18
2020	549	271	278	291	129	162	258	142	116

Източник: Национален статистически институт

Механичният прираст на населението през повечето години е отрицателен, с изключение на 2015 г., когато е +13 души, а 2020 г., когато е плюс 258 души. Средногодишно населението на община Велики Преслав за периода 2015-2020 г. се е увеличило от положителна миграция с около 141 човека, което оказва положително влияние върху демографските процеси.

Миграцията засяга предимно хора в активна възраст и процесът е свързан с все по-интензивното преразпределение на населението и струпването му в големите градове за сметка на малките и средни селища.

Общо в резултат на естествен и механичен прираст населението в общината през 2020 г. е нараснало със 101 души.

По данни от последното преброяване на населението към 01.02.2011 г., в населените места на община Велики Преслав има 5328 домакинства и 3936 семейства., като средният брой членове на едно домакинство е 2,5 човека, а на едно семейство е 2,7 човека. Структурата на домакинствата в община Велики Преслав показва дял от 59% едночленни и двучленни домакинства (29% едночленни, 30% двучленни), 33% три - и четиричленни домакинства (18% тричленни, 15% четиричленни) и 4% домакинства с пет и повече членове. За сравнение, домакинствата с 1-2 члена в страната са 59% (31% едночленни, 28% двучленни), 3-4 члена - 34% (20% тричленни и 13% четиричленни), с 5 и повече членове - 8%. Актуални данни за броя на домакинствата ще има през 2021 година, след новото преброяване на населението и жилищния фонд от НСИ.

Поради високите цени на електроенергията, липсата на газификация и ниските доходи, домакинствата в общината продължават да използват за отопление през зимата предимно твърди горива – дърва и въглища. Това води до значителни емисии на вредни вещества в атмосферата на общината по време на отоплителния сезон и ниска енергийна ефективност.

2.2. Пазар на труда – заетост и безработица

Пазарът на труда в община е отчасти повлиян от демографските процеси, при перспектива за изостряне на отрицателните им въздействия в средносрочен период. Характерни са емиграционни вълни, най-вече на млади хора в трудоспособна възраст, което се оказва негативно за местния пазар на труда. Важни за настоящето и още по-важни за бъдещето са възпроизводството

на населението и на работната сила. Демографското възпроизводство е важно за наличието на човешки ресурси за развитие на икономиката. Структурите на населението по възраст и пол предопределят раждаемостта, но и работната сила и нейната производителност на пазара на труда.

Формирането на работната сила е процес, осъществяващ се извън пазара на труда и в този смисъл неговите количествени параметри са предопределени от демографските процеси и най-вече от процесите на раждаемост, смъртност, естествен прираст на населението и емиграционните му движения. Намалването на работната сила е фактор силно ограничаващ икономическия растеж на община Велики Преслав.

Основния показател - равнището на безработица в община Велики Преслав през 2019 г. намалява до 7,3%, стойност по-ниска от средните нива на безработица за област Шумен (9,7%), но по-висока от тези за страната (5,9%). През 2020 г. в резултат от негативните последици нанесени от пандемията от COVID-19, броят на безработните лица се увеличава с 89 лица до 464 регистрирани, а равнището на безработица нараства до 9%.

Таблица 13: Средногодишен брой на безработните лица и равнище на безработица в община Велики Преслав за периода 2015 - 2020 г.

Показател	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Брой регистрирани лица	738	654	566	445	375	464
Равнище на безработица (%)	14,4	12,7	11,0	8,6	7,3	9,0

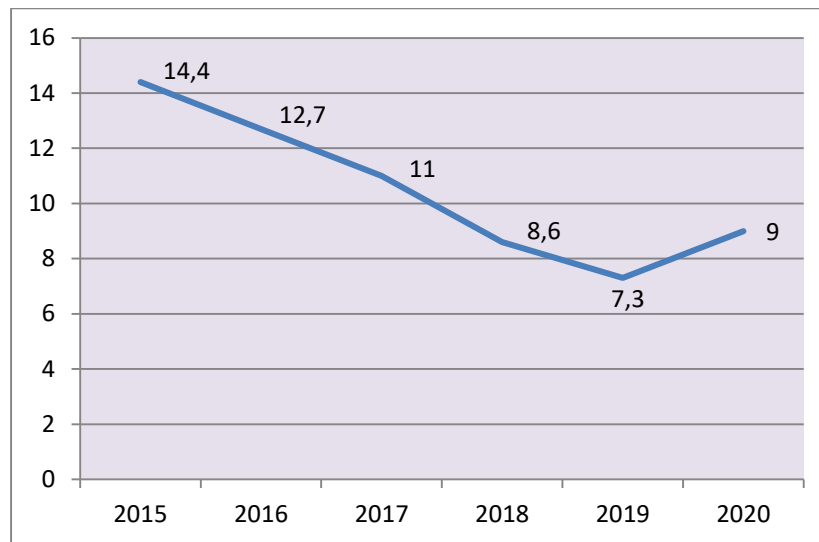
Източник: Дирекция „Бюро по труда” – Велики Преслав

В рамките на анализирания период безработицата намалява със 7,1 пункта – от 14,4% през 2015 г. на 7,3% през 2019 г., което е изключително положителен напредък.

Към 31.12.2019 г. в ДБТ са регистрирани 375 безработни лица от община Велики Преслав. Броят на регистрираните безработни лица е намалял спрямо базовата 2015 г. с около 51%, а спрямо предходната 2018 г. с около 16%. Броят на продължително безработните лица към края на 2019 г. е 92 или 25% от регистрираните в Бюрото по труда, а към 2020 г. е 87 души.

Към 31.12.2020 г. броят на регистрираните в ДБТ безработни лица е по-нисък спрямо базовата 2015 г. с около 40%, а спрямо предходната 2019 г. се увеличава с около 24%. Броя на продължително безработните лица е 87 и намалява с 5 в сравнение с предходната 2019 г.

Графика 3: Динамика на безработицата в община Велики Преслав 2015-2020 г. (%)

Намаляването на безработицата е положителна промяна в социално-демографските условия и оказва благоприятно въздействие върху целевата територия. Независимо от тези тенденции пазарът на труда в община Велики Преслав се нуждае от стимулиране и допълнителни насърчителни мерки.

През 2019 г. в общината са разкрити 489 нови работни места, а през 2020 г. - 523. Общо за периода 2015 – 2020 г. броят на новите работни места е 2805, което влияе положително върху местното икономическо развитие и е допринесло за решаване на проблема с безработицата.

За насърчаване на заетостта за анализирания период са проведени общо 60 активни мерки на пазара на труда, включително за групи в неравностойно положение. През 2019 г. в Дирекция „Бюро по труда“ се работи по 14, а през 2020 г. по 17 програми за насърчаване на заетостта, включително за младежи до 29 годишна възраст. Чрез стажуване и чиракуване за периода 2015-2019 г. са придобили квалификация и са назначени на работа общо 16 безработни лица, от които само 1 през отчетната 2019 г. През 2019 г. от програми за заетост към Агенция по заетостта са обхванати 59, а през 2020 г. – 78 или средно по 16% от регистрираните безработни лица.

Допълнителен принос за намаляване на безработицата има създаването на общинско предприятие „Велики Преслав“, осигуряващо трудова заетост и изпълняващо следните услуги: домашен социален патронаж, озеленяване, поддръжка на уличното осветление, поддръжка на зелените площи на територията на цялата община, поддръжка на спортните обекти и чистотата на уличната мрежа и др.

Един от основните проблеми е дефицита на квалифицирана работна ръка и на регионално ниво и на подотраслово ниво (за някои професионални тенденции и професии). Несъответствието между предлаганите и търсените квалификации е очевидно предимно в следните групи: незавършилите училище, млади хора, завършващи средно образование и такива без или с много ниско ниво на професионална квалификация. Това несъответствие се наблюдава също така в групите от хора с образование и професионални квалификации, но без стаж, както и в групата на продължително безработните. Бързо нарастват нуждите от квалифицирана работна ръка, свързани с въвеждането и използването на нови производствени, информационни и комуникационни технологии. В същото време младите квалифицирани кадри предпочитат да напуснат родните места и да работят в големи градове у нас или в чужбина. Пазарът на труда изпитва остър недостиг

на квалифицирани кадри, а в същото време безработицата сред лицата без образование и квалификация остава сравнително висока.

Кризата с COVID 19 през 2020 г. предизвика сътресения и на местния пазар на труда. От обявяването на извънредното положение в България през месец март 2020 г. броят на регистрираните безработни в Дирекция „Бюро по труда“ нараства значително. Най-засегнати от намаляване обема на работата в местните предприятия са лицата над 50 годишна възраст.

Постепенното застаряване на работната сила в условия на динамичен пазар на труда с постоянно променящи се изисквания към квалификацията и професионалните умения на заетите, е процес, който поражда необходимостта от непрекъснато повишаване на общия потенциал на работната сила, от една страна чрез учене през целия живот и, от друга, чрез активно стареене на лицата, които продължават да се трудят и в напреднала възраст.

Въпреки предприетите мерки и програми за насърчаване на заетостта през последните години, все още се наблюдава различие в заетостта между двата пола и преимущество на безработните със средно, начално и по-ниско образование.

Отсъствието на възможности, стимули и ефективни механизми за повишаване на квалификацията на възрастното и нискообразовано население ограничава растежа на производителността и намалява шансовете за получаване на желаните от пазара трудови умения. Нискоэффективното предлагане на възможности за учене през целия живот (УЦЖ) също е съществена пречка пред икономическия растеж, тъй като намалява способността на заетите да се прехвърлят при работодатели, сектори и райони с по-висока добавена стойност и не позволява на безработните и икономически неактивните нискоквалифицирани работници да бъдат интегрирани отново на пазара на труда.

Налице е необходимост от предоставяне на адекватни стимули и достатъчна свобода и гъвкавост на доставчиците на обучение за адресиране на незадоволените нужди на пазара на труда. Особено належащо е преодоляването на ниското ниво на компютърни и цифрови умения на човешките ресурси в общината, което препятства широкото използване на ИКТ и базираните на тях услуги и постигането на цифров растеж.

Като цяло условията на пазара на труда в община Велики Преслав през последните години се подобряват значително, но продължават да са налице редица предизвикателства. Безработицата намалява постоянно през периода 2015 - 2019 година но равнището и остава над националното и средното ниво в ЕС.

Неблагоприятните демографски тенденции и някои структурни проблеми остават основни пречки пред нормалното функциониране на пазара на труда. Населението намалява и продължава да застарява. В малките населени места няма капиталовложения и почти липсват форми на индустрия. В същото време нараства недостигът на квалифициран труд, което отправя допълнително предизвикателство пред активните мерки на пазара на труда.

2.3. Образование

В община Велики Преслав има добре развита и функционираща система за предучилищно и училищно образование, възпитание и личностна подкрепа, които се осигуряват в детските градини и училищата. Образователната система е качествено организирана, обезпечена с кадри и материално-техническа база и осигурява общообразователната и професионална подготовка на учащите се.

Наличната мрежа от учебни заведения е с оптимизирана структура, съобразена с действащите законови и подзаконови документи и нормативи и с местните, държавни и

европейски стратегии за развитие на образованието. Цялостната дейност на Общината в областта на предучилищното и училищното образование е насочена към изпълнение на задълженията ѝ, произтичащи от Закона за предучилищното и училищно образование /ЗПУО/, от Закона за професионалното образование и обучение (ЗПОО) и Закона за местното самоуправление и местната администрация (ЗМСМА). Развитието на демографските процеси на територията на общината се отразяват негативно върху мрежата от учебни заведения.

Приоритетите в дейността на Община Велики Преслав в сферата на образованието са съобразени с основните цели и принципи на промените в училищното образование и са част от основните дейности в Плана за интегрирано развитие на община Велики Преслав 2021 – 2027 г. Училищната мрежа е оптимизирана и удовлетворява потребностите на общинската образователна система.

През 2020 г. в община Велики Преслав функционират 6 детски градини, 3 основни училища, 1 средно училище и 2 професионални гимназии.

Териториалното разположение на училищата и детските градини дава възможност за осигуряване задължителното обучение на учениците до 16 години, както и обучението и възпитанието на децата от 3 до 7 години.

В общината през 2020/2021 учебна година работят следните училища:

ПГ по Селско стопанство – гр. Велики Преслав

ПТГ „Симеон Велики, гр. Велики Преслав

СУ „Черноризец Храбър“ – гр. Велики Преслав

ОУ „Св. Св. Кирил и Методий“ – гр. Велики Преслав

ОУ „Христо Ботев“ – с. Златар

ОУ „Св. Св. Кирил и Методий“ – с. Драгоево

Таблица 14: Брой ученици в община Велики Преслав 2014-2020 г.

Учебни години	2014/2015	2015/2016	2016/2017	2017/2018	2018/2019	2019/2020
Брой ученици, в общообразователните училища т.ч.:	780	741	741	663	621	578
Момчета	413	382	398	362	332	306
Момичета	367	359	343	301	289	272
Брой ученици, в професионалните училища т.ч.:	373	383	414	478	487	420
Момчета	247	244	253	292	298	263
Момичета	126	139	161	186	189	157
ОБЩ БРОЙ УЧЕНИЦИ	1153	1124	1155	1141	1108	998

Източник: Национален статистически институт - <https://infostat.nsi.bg>

Броят на учебните заведения в общината през последните 5 години се запазва постоянен и към момента е 6 броя. Запазва се тенденцията на намаляване на учениците в община Велики Преслав, но с по-бавни темпове спрямо средните за страната. Броят на учениците през учебната 2019/2020 г. е 998 или с 13% по-малко спрямо 2014/2015 учебна година. В структурата на учениците по пол преобладават момчетата 57%, а момичетата са 43%.

Професионалното обучение в училищата в град Велики Преслав в голяма степен е съобразено със спецификата на местната икономика, но продължава да се търси по-ясно

обвързване на профилираните паралелки с икономическата специализация на района и на пазара на труда. Запазването на обучение по традиционни за училищата професии, въпреки затихването или закриването на определени производства, създава трудности с намирането на работа и разминаване между придобитата квалификация и възможността за трудова реализация. Това води до известен отлив от професионалното образование на част от младите хора и търсене на възможности за учене и реализация извън границите на общината.

Оптимизирането на училищната мрежа създава предпоставки за финансиране на професионални училища, защитени професии, съобразно потребностите на общината, както и с внедряване на обучение чрез работа (дуално обучение). В община Велики Преслав все още не са предприети необходимите мерки за стимулиране на обучението по търсените на пазара на труда професии, степен на квалификацията, съобразно степента на развитие на местната икономика и заявените инвестиционни намерения, като продължава политиката за достъп до образование на учениците от специфични целеви групи.

Важна тема засягаща професионалното образование е дуалното обучение, интересът към тази форма на обучение с практика е изключително голям. Има тенденция за разширяване на дуалното обучение у нас, но за целта са нужни промени, най-вече законодателни. Този вид обучение засяга две групи лица – над 16 години, които са в образователната система, и тези, които са на пазара на труда над 16 години.

Организирането на обучение чрез работа (дуално обучение) е нова възможност за повторно включване на рано напусналите образователната система.

Сериозен проблем в общината е неблагоприятната тенденция за нарастване броя на напусналите образователната система ученици.

По данни на НСИ напусналите преждевременно основното образование ученици от община Велики Преслав през последните пет учебни години са общо 135, разпределени, както следва:

- 2014/2015 г. – 28 ученици от I до VIII клас;
- 2015/2016 г. – 25 ученици от I до VIII клас;
- 2016/2017 г. – 32 ученици от I до VIII клас;
- 2017/2018 г. – 21 ученици от I до VIII клас;
- 2018/2019 г. – 29 ученици от I до VIII клас.

Средно по 27 деца и младежи отпадат от образователната система всяка година.

В тази връзка община Велики Преслав е предприела следните ключови мерки за:

- Превенция за предотвратяване причините за преждевременно напускане на училище.
- Интервенция за ограничаване на преждевременното напускане.
- Компенсиране, което има за цел да подпомогне преждевременно напусналите училище отново да се включат в образованието или да придобият квалификация.

От 2018 г. има промяна в системата на делегираните бюджети, като финансирането не зависи само от броя на децата и учениците, а и от броя на паралелките, от спецификата на региона, в който се намира училището, а в по-дългосрочен период и от качеството на образователния процес.

Структурите на предучилищното образование в общината са добре развити. Осигуреността с детски градини, преподаватели и места в детските градини е много добра.

В общината през 2019/2020 учебна година функционират 8 детски заведения:

- ДГ „Снежанка“ – гр. Велики Преслав (вкл. филиал, намиращ се на ул. „Борис I“ № 3 и филиал в кв. Кирково)
- ДГ „Славейче“ – с. Драгоево

- ДГ „Червена шапчица” – с. Златар
- ДГ „Първи юни” – с. Кочово
- ДГ „Снежанка“ – с. Троица
- ДГ „Детелина“ – с. Миланово

Таблица 15: Данни за общинските детски градини в община Велики Преслав 2014-2020 г.

Учебни години	2014/2015	2015/2016	2016/2017	2017/2018	2018/2019	2019/2020
Брой деца, в това число:	341	341	285	282	276	281
Момчета	176	183	164	158	146	150
Момичета	165	158	121	124	130	131
Брой групи в детските градини	16	16	16	15	15	15
Брой педагогически персонал	34	34	34	32	33	35
Брой детски учители	33	33	33	31	32	34
Брой места на 100 деца в детските градини	128	128	153	154	158	153

Източник: ИНФОСТАТ - <https://infostat.nsi.bg>

През учебната 2019/2020 година шестте детски градини в община Велики Преслав се посещават от 281 деца, разпределени в 15 групи и обучавани от 35 души педагогически персонал, в т.ч. 34 детски учители. Броят на децата в детските градини се увеличава с 5 или с близо 2% спрямо 2018/2019 учебна година. От 2014 година, броят на децата в детските градини е намалял общо с 18%. Капацитетът на детските заведения в община Велики Преслав е достатъчен, за да обхване всички деца от 3 до 7 годишна възраст на територията на общината. На 100 деца в общината се падат 153 места в детските градини.

В детските градини се приемат деца на възраст 3–7 години, по желание на родителите (съгласно ЗПУО, Наредба №5 за предучилищно образование и Наредба за условията и реда за записване, отписване и преместване на деца в общинските детски градини на територията на община Велики Преслав), като групите се оформят по възрастов принцип.

Инвестирането в предучилищното образование е инвестиране в бъдещето, защото е доказано, че в периода между третата и седмата години в най-голяма степен се формират когнитивни, социални, емоционални и най-вече езикови умения и интелигентност на децата.

Всички деца от 4 до 6-годишна възраст в община Велики Преслав, за които е задължително предучилищно образование са обхванати за учебната 2019/2020 г. и посещават подготвителните групи в детските градини.

Отпадането на таксите за детски градини и ясли през 2020 г. - мярка насочена към финансово облекчаване на младите семейства и насърчаване на раждаемостта на фона на отрицателния естествен прираст в общината.

В детските градини обучението на децата със специални образователни потребности се подпомага от ресурсен учител съобразно потребностите им. Броят на ресурсните учители се определя от броя на децата и учениците със СОП, от вида на подкрепата и от броя часове за ресурсно подпомагане.

Сферата на образованието в община Велики Преслав като цяло е обезпечена с квалифицирани кадри. Няма нередовни учители. Няма недостиг на специалисти по отделните

дисциплини. В общината са налице достатъчен брой учители по отделните предмети, с висше и полувисше образование и съответната квалификация.

Наличието на квалифицирани преподавателски кадри в достатъчна степен е силна страна за общината, което е едно от условията за постигане на добри резултати при подготовката на учащите в системата на средното образование. Учителите имат възможност да повишават квалификацията си чрез участие в обучителни курсове и семинари.

Децата и учениците от общината участват в извънкласни форми, организирани от съответните учебни и детски заведения.

Учебно-възпитателният процес се организира в областите „Наука и технологии“, „Изкуства“ и „Спорт“.

Предвид негативните демографски тенденции за страната, нивото на образователните характеристики на населението е ключова предпоставка за качеството на човешкия ресурс. Тенденциите, които ще окажат влияние върху сектора на образованието през следващите години отразяват основните изисквания за равнопоставен достъп до качествено образование на всички равнища и за всички социални групи и по-добро обвързване на образованието с науката и бизнеса, с търсените знания и умения.

Сериозен проблем, характеризиращ квалификацията на човешките ресурси в страната и в частност в община Велики Преслав, е ниското ниво на компютърни и цифрови умения, което пречатства широкото използване на ИКТ и базираните на тях услуги и постигането на цифров растеж. През последните години се предприемат значителни действия за навлизане на модерните технологии в учебния процес, но резултатът е противоречив. Кризата с COVID-19 принуди учителите и учениците да се пренастроят бързо към дистанционна форма на обучение. Това доказва необходимостта от интервенции на всички нива на образователната система за повишаване на цифровата грамотност на учениците и избягване на така нареченото цифрово изключване.

През 2019 г. учебните и детски заведения участват в редица национални проекти и програми:

Проект BG05M2OP001-3.005-0004 „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование“, финансиран от Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“ 2014-2020 г. (ОП НОИР), съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейските структурни и инвестиционни фондове.

Проект BG05M2OP001-2.011-0001 „Подкрепа за успех“, финансиран от Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“ 2014-2020 г. (ОП НОИР), съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейските структурни и инвестиционни фондове.

Проект BG05M2OP001-2.012-0001 „Образование за утрешния ден“, финансиран от Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“ 2014-2020 г. (ОП НОИР), съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейските структурни и инвестиционни фондове.

Като цяло материално-техническата база в детските и учебни заведения на територията на община Велики Преслав е добро и осигурява здравословна и безопасна среда за провеждане на учебно – възпитателния процес. През 2019 г. е реализиран проект: „Енергоспестяващи мерки и ремонт на подпорна стена с височина 2 м. над нивото на прилежащия в основата терен в Детска градина „Снежанка“- филиал в гр. Велики Преслав“.

Образователната политика на Община Велики Преслав към момента е насочена към подпомагане формирането и развитието личността на учениците в интелектуалната, емоционалната, нравствено-социалната и физическата сфери.

2.4. Здравеопазване

Здравното и медицинско обслужване на населението в община Велики Преслав към момента е осигурено със спешна, болнична и извън болнична помощ. Населението в общината е сравнително добре обезпечено с лекари и медицински персонал. Детските градини и учебните заведения са осигурени с необходимите медицински специалисти, оборудвани медицински кабинети и се извършва широка профилактична дейност с цел ограничаване на рисковите фактори сред подрастващите.

Болничната лечебна помощ в общината се осигурява от „МБАЛ – Велики Преслав” ЕООД, 100% общинска собственост. Болницата обслужва населението на община Велики Преслав и пациенти от съседните общини Върбица и Смядово.

Към 2019 г. болницата разполага с 85 легла, разпределени в 4 отделения:

- Нервно отделение – 20 легла
- Вътрешно отделение – 20 легла
- Рехабилитационно отделение – 15 легла
- Психиатрично отделение 20 легла + 10 легла за дневен стационар.

В „МБАЛ – Велики Преслав” ЕООД функционират и две отделения, без леглова база, както следва:

- Отделение „Образна диагностика“, осигуряващо: рентген, компютърна томография, мамограф, ехограф и доплерова сонография.
- Консултативно диагностичен блок, осигуряващ: приемно-консултативни кабинети и клинична лаборатория.

За заболяванията, за които няма възможност за диагностика и лечение в „МБАЛ – Велики Преслав” ЕООД, пациентите се насочват към МБАЛ – Шумен.

През 2019 г. в „МБАЛ – Велики Преслав” ЕООД работят: 21 лекари, 37 медицински специалисти, 19 санитарни и 11 души помощен персонал.

Болницата има сключен договор с НЗОК за работа по клинични пътеки.

Таблица 16: Лечебни и здравни заведения в община Велики Преслав - 2020 г.

Лечебни заведения	2020
Лечебни заведения за болнична помощ/МБАЛ	1
Брой легла в МБАЛ	85
Самостоятелни медико-диагностични и медико-технически лаборатории	1

Източник: Национален статистически институт

Спешната медицинска помощ се осъществява от Филиал в гр. Велики Преслав на Център за спешна медицинска помощ – гр. Шумен. Министерството на здравеопазването е бенефициент на безвъзмездна финансова помощ по ОП „Региони в растеж“ 2014-2020 по процедура BG16RFOP001-4.001 „Регионална здравна инфраструктура за изпълнение на проект „Подкрепа за развитие на системата за спешна медицинска помощ“. В обхвата на проекта е включен и Център за спешна медицинска помощ – Шумен с филиал „Велики Преслав“.

В общината функционира и „Самостоятелна медико-техническа лаборатория-ИДЕНТ“ ЕООД.

Таблица 17: Медицински персонал и население на един лекар в община Велики Преслав 2015-2019 г.

Персонал/Години	2015	2016	2017	2018	2019
Лекари	22	21	20	22	20
Лекари по дентална медицина	4	4	6	6	6
Медицински специалисти по здравни грижи	48	50	49	50	49
Население на 1 лекар	578	599	620	556	602
Население на 1 лекар по дентална медицина	3178	3144	2067	2038	2008

Източник: ИНФОСТАТ - <https://infostat.nsi.bg>

По данни на НСИ към края на 2019 г. на територията на община Велики Преслав работят общо 20 лекари, 49 медицински специалисти по здравни грижи и 6 стоматолози.

Населението на община Велики Преслав е добре осигурено с общопрактикуващи лекари, стоматолози и специалисти. Броят на общопрактикуващите лекари в общината към 2019 г. по данни от Регистрите на РЗИ – Шумен е 6. Три от практиките са в гр. Велики Преслав, а останалите обслужват селата: Драгоево, Златар, Троица и Кочово. Осигуреността на населението в общината с дентални лекари също е добра – 6 регистрирани практики. Специализираните амбулатории за медицинска помощ в община Велики Преслав към 2019 г. са 7.

На един лекар в община Велики Преслав към 2019 г. се падат 602 пациенти, а на един лекар по дентална медицина – 2008 пациенти.

Броят на аптеките в общината по данни от РЗИ – Шумен през 2019 г. е 3, всичките разположени в общинския център – гр. Велики Преслав.

Основните рискови фактори (тютюнопушене, употреба на алкохол, затлъстяване, небалансирано хранене и ниска двигателна активност) продължават да обхващат голяма част от населението и да застрашават здравето му. Сериозен проблем се явява нарушената профилактика на населението, което води до влошаване на общия здравен статус. Подобряването на общата система за навременна и всеобхватна профилактика ще спомогне за снижаване на заболеваемостта и много по-качествено лечение на болните.

Предизвикателство пред намаляването на преждевременната смъртност е повишаването на здравната култура, особено сред малцинствените групи, които се характеризират с ограничен достъп до здравни услуги. Осигуреността на населението в общината с медицински специалисти е относително добра, но с териториални диспропорции и с неблагоприятна перспектива, във връзка с емиграцията на квалифицирани специалисти и малък брой присъединяващи се към работната сила в системата на здравеопазването.

Анализът на инфраструктурата, осигуреността и достъпността до здравни услуги установява нормално разпределение на материалната база и осигуреността с лекари и медицински персонал. Значителен потенциал за подобряване на ефективността се крие в засилването на ролята на първичната помощ за сметка на болничното лечение, както и в ускоряване на процесите на навлизане на електронното управление в системата на здравеопазването.

Развитието на качествено здравеопазване в общината трябва да бъде насочено към:

- Осигуряване на равен и ефективен достъп до качествено здравеопазване чрез осигуряване на равни възможности за достъп до здравните услуги на хората, включително и на живеещите в малки населени места, отдалечени от градския център;

- Модернизация на материално-техническата база на лечебните заведения, чрез осигуряване на съвременна медицинска апаратура;

- Привличане на млади медицински кадри за работа в общината;

- Укрепване на капацитета на общественото здравеопазване и засилване ролята на профилактиката и първичната помощ за сметка на болничното лечение;

- Подобряване на здравния статус на местното население;

- Повишаване на здравната култура сред малцинствените групи.

В периода 2021-2027 г. по предложение на МЗ е необходимо изграждане на хосписи за долекуване и полагане на медицински грижи извън болнична среда.

2.5. Социални дейности, услуги и социално включване

В община Велики Преслав се предоставят социални услуги в общността, социални услуги в общността от резидентен тип и социални услуги в домашна среда. В резултат на развитието на социалните услуги, в общината значително е намаляла потребността от настаняване в институции.

Община Велики Преслав разполага с квалифицирани специалисти, които имат необходимия опит за предоставяне на различните социални услуги. Повечето от предлаганите социални услуги се предоставят целодневно или почасово, в зависимост от нуждите на потребителя, което дава възможност за комплексно ползване на разнообразни социални услуги.

През 2019-2020 г. в общината успешно функционират и се развиват социални услуги държавно, общинско и проектно финансиране. Продължава изпълнението на Общинската стратегия за развитие на социалните услуги за периода 2016-2020 г.

Към 2020 г. в общината функционират следните услуги:

1. Център за настаняване от семеен тип за деца без увреждания - гр. Велики Преслав, ул. „Симеон Велики“ №27

ЦНСТДБУ е услуга от резидентен тип, която предоставя жизнена среда за пълноценното израстване и развитие на деца, лишени от родителска грижа. Капацитетът на услугата е 15 места.

2. Наблюдавано жилище – гр. Велики Преслав, ул. „Родопи“ №3А

Наблюдаваното жилище е предназначено за лица, навършили 18 години, които напускат ДДЛРГ/ЦНСТ. Капацитетът му е 6 потребители.

3. Център за обществена подкрепа - гр. Велики Преслав, ул. „Иван Вазов“ №14

Дейностите в Центъра са насочени към деца и семейства в риск; кандидати за или вече одобрени приемни семейства/осиновители; семейства с деца със специални потребности; деца от общността.

Капацитетът на услугата ЦОП е 50 потребители с 4 места за спешно настаняване.

4. Дневен център за подкрепа на деца с увреждания и техните семейства - гр. Велики Преслав, ул. „Иван Вазов“ № 14

Дневен център за деца с увреждания е социална услуга в общността за цялостно обгрижване на децата през деня. Центърът осигурява професионална помощ в следните направления: психологическа подкрепа; обучително-възпитателна дейност; двигателна рехабилитация; логопедично консултиране и терапия; организация на свободното време и социалните контакти. Центърът е с капацитет 30 потребители.

5. Център за социална рехабилитация и интеграция – гр. Велики Преслав, ул. „Родопи“ №3А

Предоставянето на услугата ЦСРИ цели подкрепа на индивидуалното развитие, поддържане и придобиване на нови способности и самостоятелност на лица с различни вид и степен на увреждане, както и подкрепа на лица от различни рискови групи, чрез целенасочени дейности за интеграция и превенция на социалното изключване. Центърът е с капацитет 20 потребители.

6. Личен асистент

Социалната услуга се предоставя във връзка със Закона за личната помощ. Личната помощ е механизъм за подкрепа на хора с увреждания с определена чужда помощ за упражняване на правата им, за пълноценно участие в обществото, за извършване на дейности, отговарящи на индивидуалните им потребности от личен, домашен или социален характер и за преодоляване на бариерите на функционалните им ограничения. Към края на 2020 г. на територията на община Велики Преслав, услугата ползват 133 потребители, от които 10 деца.

7. Патронажна грижа – почасови мобилни интегрирани здравно-социални услуги и психологическа подкрепа и консултиране в домашна среда на лица с увреждания и хора в невъзможност за самообслужване. Към края на 2020 г. услугите ползват над 70 потребители.

8. Домашен социален патронаж – обслужва лица над 60-годишна възраст; деца и възрастни с увреждания; лица, които не са в състояние сами да организират и задоволяват своите жизнени потребности. През 2020 г. има 235 потребители.

9. Обществена трапезария – услугата предоставя безплатна топла храна на лица и семейства, които получават месечни социални помощи, самотни неосигурени родители, самотни възрастни лица с минимални пенсии, скитащи се и бездомни лица. През 2020 г. обществената трапезария се ползва от 100 потребители, а от 2021 г. – 400 потребители от всички населени места в общината.

През 2020 г. в община Велики Преслав функционира Клуб на инвалида със 170 потребители, Клуб на хората със зрителни увреждания с 40 потребители и 7 пенсионерски клуба с общо 400 потребители. Пенсионерски клубове функционират в гр. Велики Преслав и селата: Драгоево, Имренчево, Кочово, Троица, Хан Крум и Осмар.

По данни от ДСП – Велики Преслав към края на 2020 г. в община Велики Преслав са регистрирани общо 1493 лица с увреждания, в това число 38 деца, от които 5 деца с физически увреждания. За периода 201-2020 г. технически помощни средства са получили 502 лица с увреждания. За същия период социални помощи са получили 273 лица/семейства от общината. Броят на лицата, получили помощи за отопление с твърдо гориво или ел.енергия от ДСП, се увеличава ежегодно, както следва:

- 2018 г. – 587 лица
- 2019 г. – 657 лица
- 2020 г. – 797 лица.

По информация от ДСП към 31 декември 2020 г. в община Велики Преслав има 14 приемни семейства, в които са настанени 16 деца.

За повишаване качеството на предлаганите социални услуги е необходимо да бъдат предвидени финансови средства за повишаване квалификацията и преквалификацията на служителите.

В рамките на програмния период 2021-2027 г. на национално и респективно на общинско ниво се планира изграждане на нови социални и интегрирани здравно-социални услуги, съответно за:

– Създаване на нови социални услуги за резидентна грижа за възрастни хора;

- Създаване на нови социални и интегрирани здравно-социални услуги за резидентна грижа за лица с увреждания;
- Създаване на специализирани и консултативни социални услуги за лица с увреждания;
- Създаване на други видове социални услуги (за спешно настаняване, ранна интервенция, консултативни за деца и семейства и т.н.);
- Подобряване на средата в съществуващи социални услуги/реформиране на съществуващи социални услуги.

2.6. Култура и традиции

Културата е един от факторите за устойчиво развитие и съхраняване на духовността на населението. В община Велики Преслав се осъществяват множество дейности за развитие и закрила на културата, като се съчетават държавните изисквания с местните условия, културни специфики и традиции.

Основните културни дейности, развивани в общината са музейната и комплексната читалищна дейност. За тяхното осъществяване е изградена съответната инфраструктура и функционира добре изградена мрежа от културни институти и организации.

Историко-археологическият резерват „Велики Преслав“ и Археологически музей „Велики Преслав“ привличат множество туристи от цялата страна и чужбина. Намират се в непосредствена близост до съвременния град и обхващат територия от около 500 ха – древната столица с нейните крепости, предградия, манастирски и граждански имения.

В сградата на Общинска администрация е уредена зала за Картинната галерия в която се излагат творби, както на местни така и на гостуващи автори.

На територията на общината през 2020 г. функционират 12 читалища, едно от които се намира в града, а останалите в кв. Кирково и съставните села. Читалищата са основните средища на културното развитие и духовното обогатяване на населението. Те продължават да развиват културно-просветна и художествена самодейност и да организират творческите занимания на постоянно действащи групи за певчески, танцов и автентичен фолклор, клубове, изложбени зали и музейни сбирки.

Таблица 18: Народни читалища и художествени състави в община Велики Преслав към 2020 г.

Наименование, местонахождение	Художествени състави, кръжоци, клубове и др.
НЧ „Развитие 1874“ – гр. Велики Преслав	Група за художествено слово, Творчески клуб „Паралел 44“, РК „Традиция“, Дамски клуб, „Български водици“, ДТФ „Радост“, ТФ „Болярче“, ТФ „Любе ле“, ТФ „Пендарите“, Група за народни обичаи, ДФ „Здравец“, ЖФГ „Болярка“, Квартет „Преслава“ и Детски инструментален състав
НЧ „Самообразование – 1897 г.“ – кв. Кирково, гр. Велики Преслав	Група за художествено слово „Усмивка“, ДФГ „Елхица“, Група за народни танци, Лазарска и коледарска групи
НЧ „Васил Друмев 1881“ – с. Драгоево	Театрален колектив „Георги Лунгов“; Група за автентичен фолклор; Детски танцов състав „Драгоевче“ Група за автентични обичаи Група за шлагерни песни Танцов ансамбъл „Дядо Драгой“

	Лазарска и коледарска групи Детско куклено шоу Танцова школа за деца Танцова група „Овеогард” Кръжок по краезнание
НЧ „Зора 1908” – с. Златар	ЖФГ „Зорница“ и Група за стари градски песни
НЧ „Съединение - 1905” – с. Кочово	Женска певческа група за изворен фолклор „Славей“, Смесена група за обичаи и традиции, Детска фолклорна група за народни песни, Театрален самодееен състав, Детски театрален състав, Детски танцов състав за народни танци, Коледарска група, Детска лазарска група и Детска група за модерни танци
НЧ „Надежда 1903“ – с. Имренчево	ДФГ „Преславейче” ДФГ „Калинки” Женска фолклорна група ДГ за художествено слово Детска театрална група
НЧ „Съгласие - 1882” – с. Осмар	Група за изворен фолклор „Исмарос” ДТГ „Осмарски веселячета” Танцова група Фолклорна група
НЧ „Просвета 1928” – с. Троица	Фолклорна група „Извор“, ДТС „Шарено цветче“, Юношеска формация „Адагар“ Група за художествено слово Детски танцов състав Коледарска група
НЧ „Съзнание 1928” – с. Хан Крум	Женска фолклорна група „Ханкрумски славей” Любителска група за народни танци Лазарска група
НЧ „Светлина – 1932” – с. Мостич	-
НЧ „Победа -1930“ – с. Миланово	-
НЧ „Заря -1937 г.“ – с. Мокреш	-

Публичен регистър на Народните читалища - <https://chitalishta.com/>

В читалищата са развити библиотечната и музейна дейност, различни школи – по изкуствата, музикална, танцова и др., любителско творчество (художествена самодейност).

Културният календар на общината е изпълнен с чествания на много национални и православни празници, провеждане на фестивали, събори и други събития.

Община Велики Преслав е домакин на Международен културен форум „Велики Преслав-История на цял един народ”.

По традиция във Велики Преслав са отбелязват тържествено Освобождението на България и Националния празник 3-ти март с божествена литургия и военно-историческа възстановка, С тържествен концерт и богата културна програма се отбелязва 24 май – Ден ва Велики Преслав. На празника тържествено се връчва общинската награда „Златен век”, награждават се отличниците на випуска, както и се отличават заслужените педагози. През месец септември се организират чествания за Деня на Съединението и Деня на Независимостта на България.

Културни прояви се организират и за много празници: Йордановден – велик водосвет и хвърляне на кръста в р. Камчия; Трифон Зарезан - празник на лозари и винопроизводители; Сирни

заговезни; Великден; Гергьовден; Спасовден; Свети Дух; Еньовден; Коледни и Новогодишни тържества и др.

Организирант се множество културни събития с местно и регионално значение: Майски култури тържества Преславска пролет, Национален конкурс „С багрите на есента“, Средновековен събор „Преславни дни“, с участието на клубовете за исторически възстановки и демонстрации „Авитохол“, „Вълкашин“, „Традиция“. Общински фолклорен събор „Петровска китка“, „Празник на мегдана“ - традиционен фолклорен събор в с. Троица, Представяне на изложба „Захар, кафе и сие“, „Пролетен събор“ в с. Миланово, Традиционен празник на село Драгоево и много други.

Съхраняването на читалищата е важно, тъй като те остават средища на културната и просветна дейност, особено в по-малките населени места и позволяват развитието на талантите и съхраняването на традициите.

Основните проблеми на читалищата в общината са свързани с недостатъчните средства за ремонти на сградния фонд, закупуване на необходимата съвременна техника и оборудване, на нови книги и материали за библиотеките и за участия на художествените състави в национални и международни прояви. Най-големият проблем си остава липсата на достатъчно компютърно оборудване, принтери и интернет в читалищата, за да се превърнат в съвременни културно-просветни средища.

По-отдалечените и слабо населени места в периферните територии на община Велики Преслав са затруднени в своите комуникации в социален и икономически аспект, изолирани от обществения и културен живот в района и в страната. Осигуряването на достъп до компютри, интернет и он-лайн услуги на хората, живеещи в отдалечени от общинския център райони ще допринесе за преодоляването на тези тенденции и стимулиране на социалното сближаване.

Читалищата са важни центрове, в които трябва да бъде осигурена цифрова достъпност и свързаност и да се насърчават уменията на населението за включване в различни дигитални пространства.

Центрове на духовния живот на местното население са и многобройните религиозни храмове в общината. Към 2020 г. запазените и действащи молитвени храмове в общината са:

гр. Велики Преслав:

Храм: „Св. Св. Кирил и Методий“

1. Местонахождение, гр. В. Преслав, ИАР местност „Борова гора“
2. Вид на обекта- Храм паметник, източноправославно вероизповедание
3. Служение-редовно действащ
4. Година на изграждане - 1929 г.
5. Архитектурно състояние – лошо

Православен храм ”Петър и Павел”

1. Местонахождение, гр. В. Преслав, ул. „Еп. Григорий“
2. Вид на обекта - Православен храм, източноправославно вероизповедание
3. Служение - Редовно действащ
5. Изграден 1808 г.
6. Добро архитектурно състояние

Православен храм „Св. Архангел Михаил“

1. Местонахождение, гр. В. Преслав, централен площад
2. Вид на обекта - Православен храм, източноправославно вероизповедание
3. Служение - действащ

4. Изграден 1929 г.
5. Архитектурно състояние - средно

Евангелистка петдесятна църква

1. Местонахождение, гр. В. Преслав, ул. „Петрини” № 8
2. Вид на обекта - Евангелистка петдесятна църква
3. Служение - действаща ; Вероизповедание - протестанство
4. Година на изграждане – няма данни
6. Архитектурно състояние – средно

Квартал Кирково, град Велики Преслав

1. Местонахождение и адрес на обекта – кв. Кирково, ул. „Съединение”
2. Вид на обекта – Църква; Вероизповедание – източно православно
3. Служението се извършва по повод
4. Наименование на обекта – Православен храм „Св. Троица”
5. Година на изграждане- 1873 г
6. Архитектурно състояние – добро

1. Местонахождение и адрес на обекта – кв. „Кирково”, ул. „Обзор”
2. Вид на обекта – Молитвен дом – Джамя; Вероизповедание - Ислям
3. Служение - редовно
4. Джамя
5. Година на изграждане – 2002 г.
6. Архитектурно състояние – добро

с. Мостич, Община Велики Преслав

1. Местонахождение и адрес на обекта – с. Мостич, ул. „Дунав” № 6
2. Вид на обекта – Джамя; Вероизповедание – Ислям
3. Служение – редовно действащ
4. Наименование на обекта – Джамя
5. Година на изграждане – 1905 г.
6. Архитектурно състояние на обекта – Добро

с. Златар, Община Велики Преслав

1. Местонахождение на обекта – с. Златар, ул. ” Васил Левски” № 12
2. Вид на обекта – Джамя; Вероизповедание Ислям
3. Служение – действаща редовно
4. Наименование на обекта – Джамя
5. Година на изграждане – няма данни
6. Архитектурно състояние - добро

1. Местонахождение на обекта – с.Златар,ул.”Александър Стамболийски” № 28
2. Вид на обекта – Църква; Вероизповедание – източно православно
3. Служение – редовно действаща
4. Наименование на обекта – Храм „Свети Димитър „
5. Година на изграждане – няма данни
6. Архитектурно състояние – добро

1. Местонахождение на обекта – с. Златар

2. Вид на обекта – манастир; Вероизповедание - източно православно
3. Служение – действащ редовно
4. Наименование на обекта – Манастир „Св. Петър и Павел”
5. Архитектурно състояние – добро

с. Осмар, Община Велики Преслав

1. Местонахождение на обекта – с. Осмар, ул. „Баба Тонка“ № 7
2. Вид на обекта – Молитвен Храм; Вероизповедание – източно православно
3. Служение - два пъти в месеца и по повод
4. Наименование на обекта – „Св. Св. Константин и Елена”
5. Година на изграждане – 1862г.
6. Архитектурно състояние – добро

с. Троица, Община Велики Преслав

1. Местонахождение на обекта – с. Троица, ул. „Захари Стоянов“ № 4
2. Вид на обекта – Църква; Вероизповедание – източно православно
3. Служение – действащ свещеник
4. Наименование на обекта – „Св. Троица”
5. Година на изграждане – 2002г.
6. Архитектурно състояние – добро

1. Местонахождение на обекта – с. Троица, ул. „Цар Калоян” № 5
2. Вид на обекта – Джамия, Вероизповедание – Ислям
3. Служение – редовно
4. Джамия
5. Година на изграждане – 1930 г.
6. Архитектурно състояние – добро

с. Хан Крум, Община Велики Преслав

1. Местонахождение на обекта- ул. „Св. Св. Кирил и Методий” № 22
2. Вид на обекта – Църква; Вероизповедание – православно християнство.
3. Църквата е действаща, с редовни служби
4. Наименование на обекта – Храм „Света Троица”
5. Година на изграждане – 1905 г.
6. Архитектурно състояние – средно / Храмът се нуждае от спешен ремонт /

с. Драгоево, Община Велики Преслав

1. Местонахождение на обекта – с. Драгоево, ул. „Килийна” № 1
2. Вид на обекта – Църква; Вероизповедание – източноправославно
3. Служението се извършва по повод
4. Наименование на обекта – „Света Параскева”
5. Година на изграждане – 1871 г.
6. Архитектурно състояние на обекта- средно – има нужда от препокриване, Подмяна на дограма, подова настилка, вътрешно саниране, подмяна на ЕЛ инсталация.

с. Мокреш, Община Велики Преслав

1. Местонахождение на обекта – с. Мокреш, ул. „Маркиш” № 15
2. Вид на обекта – Джамия; Вероизповедание – Ислям

3. Служение – редовно
4. Наименование на обекта – Джамя
5. Година на изграждане – 1871 г.
6. Архитектурно състояние – средно /обекта има нужда от ремонт на покривната конструкция/

с. Миланово, Община Велики Преслав

1. Местонахождение на обекта – с. Миланово, ул. „Камчия” № 19
2. Вид на обекта – Джамя; Вероизповедание – Ислям
3. Служение – действащ редовно
4. Наименование на обекта - Джамя
5. Година на изграждане – 1892 г.
6. Архитектурно състояние – добро

с. Имречево, Община Велики Преслав

1. Местонахождение на обекта – с. Имречево, ул. „Преслав” № 22
2. Вид на обекта – Църква; Вероизповедание източно православно
3. Служение - по повод
4. Наименование на обекта – „Свето Възнесение Господне”
5. Година на изграждане – 1925 г.
6. Архитектурно състояние – добро

с. Кочово, Община Велики Преслав

1. Местонахождение на обекта – с. Кочово, ул. „Кирил и Методий” № 32
2. Вид на обекта – Църква; Вероизповедание – източно православно
3. Служение – по повод
4. Наименование на обекта – „Света Троица”
5. Година на изграждане – 1894 г.
6. Архитектурно състояние на обекта – добро

1. Местонахождение на обекта – с. Кочово, ул. „Кирил и Методий” № 32
2. Вид на обекта – Джамя; Вероизповедание – Ислям
3. Служение - редовно
4. Наименование – Джамя
5. Година на изграждане – 1855 г.
6. Архитектурно състояние на обекта - добро

2.7. Младежки дейности и спорт

Привличането и задържането на младите поколения за живот и работа в малките населени места и общини са приоритет на националната демографска политика за новия програмен период 2021-2027 г. Тенденциите в демографските процеси и изменението в броя и основните структури на населението оказват силно негативно влияние върху основните системи на обществото: икономическата, образователната, здравноосигурителна и системата за социална защита. Демографските събития се отразяват до голяма степен върху развитието на икономическата и социалната среда.

Младежите са около 22% от жителите на община Велики Преслав. По информация на НСИ към края на месец декември 2019 г. общият брой на децата и младежите от 10 до 19 години е 1171 души, а от 20 до 29 години е 1422 души.

Демографските показатели, свързани с развитието на населението на община Велики Преслав, не се отличават съществено от тези за страната. Наблюдава се миграция, насочена предимно към големите икономически центрове на страната и чужбина. Миграционните потоци са разпределени на две части. Основната, първа част е представлявана от млади хора с нисък образователен статус, заминаващи за чужбина, за да извършват нискоквалифициран труд. Пренебрежимо малка като брой, но не и по значение е втората част, представлявана от подрастващи и млади хора, които продължават образованието си, като след завършването му се реализират на пазара на труда в големите икономически центрове на страната.

Все още липсва практика работодателите да инвестират в обучението и квалификацията на младите работници и служители и след това да им осигуряват работа. Голяма част от работещите млади хора са демотивирани от заплащането и условията на труд в местните предприятия и административни структури. Те са ресурс за сивата икономика и са принудени да приемат временна или неквалифицирана работа, дори и да притежават образователен ценз, тъй като специалностите им не са конкурентни към изискванията на пазара на труда. Макар, че информационните технологии навлизат сериозно в битата и в работата, достъпът до информация на част от младите хора в община Велики Преслав е различен.

В града и някои села, чрез читалищата и училищата се осигурява безплатен достъп до интернет, но компютрите и мрежата се използват повече с развлекателни, отколкото с образователни цели.

Относно професионалното развитие на младите хора в общината вече са създадени политики, подпомагащи кариерната им ориентация, което облекчава включването им в системата на трудовата заетост. Необходимо е да се положат усилия относно плавното преминаване на младите хора от учебната скамейка към пазара на труда чрез разширяване на програмите за стажове и практики в реалния сектор и дуална форма на обучение по повече специалности.

Много младежи в община Велики Преслав участват в спортни клубове, танцовите състави и други творчески групи. Училищата и читалищата си остават естественото място за образователни и възпитателни дейности с младите хора.

Община Велики Преслав има разработен план за младежта в съответствие с чл.15 от Закона за младежта и Националната стратегия за младежта 2016-2020 година. Планът включва редица дейности, насочени към насърчаване здравословния начин на живот на младите хора, улесняване достъпа им до качествени услуги за специална подкрепа на пълноценното, личностно и обществено развитие, стимулиране на доброволчеството и др.

Предвиждат се целогодишни кампании по превенция на рисковото поведение сред младежи и рискови групи, инициативи за обновяване и реконструиране на спортни и детски площадки в града и населените места на Община Велики Преслав и организиране на различни състезания и конкурси.

Спортната инфраструктура в община Велики Преслав е концентрирана в общинския център гр. Велики Преслав.

В почти всички населени места на общината има стадиони, които са в незадоволително общо състояние и се нуждаят от ремонти, възстановяване на настилките, нови пейки и оборудване.

Необходимо е да се търсят възможности за европейско финансиране с цел обновяване на стадионите в по-големите населени места в общината.

Като допълнителна възможност за спорт могат да се използват училищните салони и игрища, но при тях достъпът на външни лица е силно ограничен.

Към момента в общината развиват спортна дейност множество спортни клубове и отбори: Футболен клуб "Велики Преслав"; Спортен клуб по лека атлетика „Атлетик“; „Спортен клуб по

вдигане на тежести Преслав”; Волейболен клуб „Велики Преслав”; АСК „Бултранс Рали Тим”; Риболовен клуб „Чисти брегове”; БК „Преслав”; „Спортен клуб по културизъм и фитнес - 2006”; „Карате клуб Киокушин - клон, град Велики Преслав”, ФК „Златен век“ и др.

Ежегодно се провеждат множество общински, регионални, национални и международни спортни прояви, заложен в Спортния календар на Община Велики Преслав.

Община Велики Преслав е домакин и съорганизатор на провеждането на редица спортни прояви, като: Ретро/ Рали „Златни пясъци”, Национално състезание по ориентиране, включено в Спортния календар на Българска Федерация по Ориентиране.

Провеждат се „Пролетен футболен турнир” и „Пролетен волейболен турнир” през м. май в Спортен комплекс „Стадиона”. Организират се различни турнири по футбол, волейбол, риболовен турнир „Велики Преслав за чисти брегове” и др.

Спортна зала „Велики Преслав” - Многофункционално игрище се ползва по утвърден график, за провеждане на тренировъчните занимания на клубовете.

Като цяло спортните съоръжения и спортните обекти на територията на общината, особено в малките населени места са недостатъчни, повечето са морално остарели и имат нужда от реконструкция и обновяване. Материално техническата база на част от спортните обекти е частично ремонтирана, но се нуждае от реконструкция и модернизация. Необходимо е да се обособят допълнителни детски спортни площадки на открито, както и да се разшири училищната спортна инфраструктура.

3. Състояние на местната икономика

3.1. Икономическо развитие – тенденции и конкурентоспособност

Икономическото развитие на община Велики Преслав през последните години се характеризира с различна динамика. Основна черта на икономиката в община Велики Преслав е подчертаният ѝ индустриален характер. Структуроопределящи отрасли са: промишленост, селско стопанство, туризъм и търговия, като водещо значение продължава да заема индустрията.

Индустриалният сектор определя икономическия облик на община Велики Преслав. Той е представен от различни отрасли на преработващата промишленост. Добивната промишленост е слабо развита – застъпен е предимно добивът на инертни материали (кариера „Драгоево” за скални материали и кариера „Троица” за варовик) и дърводобивът (добив на широколистен и иглолистен дървен материал, както и дърва за огрев).

Индустриалният сектор (с изключение на някои отрасли) не се характеризира с динамично развитие. Третичният сектор (секторът на услугите) е с параметри, подчертаващи степента на развитост на обслужващите функции на община Велики Преслав.

Секторната структура на социално-икономическия комплекс на община Велики Преслав се анализира и оценява чрез прилагане на секторно-отрасловия подход. В първичния сектор се включват селското и горското стопанство (вкл. Лов и риболов). Вторичният сектор включва индустриалните отрасли (добивна и преработваща промишленост), а в третичния- всички обслужващи отрасли. Първичният сектор е по-популярен като аграрен, вторичният- като индустриален, а третичният е познат като сектор на услугите.

Аграрният сектор е с по-слабо участие в икономическото развитие от останалите два сектора на общинския социално-икономически комплекс. Независимо от добрите почвени и агроклиматични условия, изградената мелиоративна инфраструктура, научното обслужване и производствения опит на населението, селското стопанство все още изпитва неблагоприятните

последници от аграрната реформа и от влошената пазарна среда. Потенциалът на общината в развитието на селското стопанство е частично използван.

Таблица 19: Брой нефинансови предприятия по основни икономически дейности 2018- 2019 г.

Отраслови сектори	2018	2019
Общо	392	410
Селско, горско и рибно стопанство	74	70
Преработваща промишленост	44	48
Строителство	13	14
Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети	142	142
Транспорт, складиране и пощи	14	14
Хотелиерство и ресторантьорство	35	44
Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения	4	5
Операции с недвижими имоти	11	12
Професионални дейности и научни изследвания	9	14
Административни и спомагателни дейности	16	14
Хуманно здравеопазване и социална работа	11	11
Други дейности	13	15

Източник: Национален статистически институт

Броят на нефинансовите предприятия в община Велики Преслав се увеличава с 18 през 2019 г. спрямо 2018 г. В сектор „Търговия” работят най-голяма част от предприятията – 142, което представлява 35% от общия брой предприятия в община Велики Преслав през 2019 г. Второ място заема сектор „Селско, горско и рибно стопанство” съответно със 70 предприятия и 17%, а в третия сектор „Преработваща промишленост” работят около 12% от фирмите. Бързо нараства броят на фирмите занимаващи се с хотелиерство и ресторантьорство като от 35 към 2018 г. се увеличава на 44 през 2019 г. или 11% от фирмите във Велики Преслав.

Таблица 20: Сравнителен анализ на основните икономически показатели на отчетените нефинансови предприятия 2014-2019 г.

Година	Брой предприятия	Произведена продукция	Приходи от дейността	Нетни приходи от продажби	Разходи за дейността	Печалба	Загуба	Заети лица	Наети лица
	Брой								

2014	399	75401	110402	98495	107687	4754	2343	2017	1648
2018	392	99664	133986	120562	134039	7222	7989	1853	1513
2019	410	105311	138947	120173	126329	13709	1998	1868	1505

Източник: Национален статистически институт

Икономическата криза и неблагоприятната бизнес среда у нас не се отразяват много на развитието на предприятията в община Велики Преслав.

През 2019 г. икономическото развитие на община Велики Преслав бележи известен ръст спрямо началото на програмния период през 2014 г. и спрямо предходната 2018 г. Структуроопределящи отрасли за местната икономика са промишленост, търговия и услуги, селско стопанство и туризъм /хотелиерство и ресторантьорство/.

Броят на предприятията в общината се увеличава към 2019 г. с 11 спрямо 2014 г. и с 18 броя спрямо 2018 г. В същото време основните икономически показатели на местните фирми се подобряват. Произведената продукция нараства до 105 311 хил. лева, приходите от дейността са 138 947 хил. лева, нетните приходи от продажби – 120 173 хил. лева. Печалбите достигат 13 709 хил. лева, което е почти двукратно нарастване спрямо 2018 г. Броят на заетите лица се увеличава минимално с 15, а на наетите намаляват с 8 души и към 2018 г. са съответно – 1868 заети и 1505 наети лица.

Около 68% от произведената продукция в общината и 59% от нетните приходи от продажби са реализирани в сектора на преработващата промишленост.

От общо 410 предприятия в община Велики Преслав 373 броя или 91% са микропредприятия с персонал до 9 заети лица, 28 броя са малки предприятия с персонал от 10 до 49 служители и 9 са средни предприятия с персонал от 50 до 249 служители. Към 2020 г. в общината няма големи предприятия с персонал над 250 лица.

Средната годишна работна заплата в общината се увеличава от 7600 лева през 2016 г. на 10069 лева през 2019 г., но остава със стойности значително под средните за област Шумен (12 124 лева) и за страната (15 209 лева).

Реализираните преки чуждестранни инвестиции в община Велики Преслав за 2019 г. възлизат на 772 900 евро, а общо за периода 2016-2019 г. са 2 659 200 евро.

Важен фактор за развитие на местната икономика е близостта до два големи административни и индустриални центъра – град Шумен и град Търговище, което осигурява пазар за реализация на местната продукция и достъп до летище и пристанище за износ в град Варна. Икономическите дейности в общината са концентрирани предимно в гр. Велики Преслав, който се явява и зона на локална икономическа гравитация.

Състоянието на местната икономика се определя и влияе от много на брой и различни по естество фактори, които биват както вътрешни, така и външни. В тази връзка е важно да се определи икономическото състояние на заобикалящите общината територии, което детерминира средата за нейното развитие, позицията на общината спрямо съседните ѝ общини, наличните ѝ сравнителни предимства и потенциали за растеж, както и основните ограничители за икономическия подем.

3.2. Промисленост

Промислеността остава един от основните отрасли за икономиката и определя икономическия облик на община Велики Преслав. Той е представен от различни отрасли на преработващата промишленост.

Добивната промишленост е слабо развита – застъпен е предимно добивът на инертни материали (кариера „Драгоево“ за скални материали и кариера „Троица“ за варовик) и дърводобивът (добив на широколистен и иглолистен дървен материал, както и дърва за огрев).

През последните години се развива и шивашката промишленост. Община Велики Преслав се характеризира със среден темп на развитие при нарастване на инвестициите през последните години.

Отрасловата структура на преработващата промишленост в община Велики Преслав показва, че водещ е традиционният отрасъл „Производство на храни, напитки и тютюневи изделия“. Същият е представен от няколко търговски дружества по-значими, от които са:

- Винарна „Слънчев замък“ ЕООД – с. Драгоево
- Винарска изба „Осмар“ - с. Осмар „Осмар“ ООД - производство на пелин и вино, предимно Шардоне, Каберне совиньон и Мерло
- Цех за сладкарски изделия – „Цитрон“ ООД
- „Радост – 77“ ЕООД – сладкарски изделия
- „Плиска Ойл“ ЕООД
- ЕТ „Анатолий Чернев - ЦИОН“ с Хан Крум
- Кланници за месни заготовки
- „Екселанс“ ООД с. Осмар за производство на млечни продукти
- Цех за обработка и пакетиране на ядки
- Валентин Кънчев – „Виола“ ООД – гр. Велики Преслав - производство и износ на билки и плодове и др.

Втори водещ промишлен отрасъл в общинския индустриален комплекс е „Преработка на дървен материал и изделия от него“. Производствената номенклатура на разглеждания отрасъл включва производство на паркет („Дурмалар“ ООД), производство на мебели (представено от дейността на няколко еднолични търговски дружества) и „Дибо“ АД и „2М“ ООД – производство на мебели.

Отрасъл „Производство на машини и оборудване“, познат като отрасъл „Машиностроене“ е представен от Ремонтен завод на вагони и жп техника в с. Хан Крум.

Отрасъл „Производство на химикали и химични вещества“ е свързан с дейността на няколко „микро“ и „малки“ предприятия, разположени в няколко населени места. Такива са „Санита пласт“ ООД в с. Драгоево (пластмасови изделия за бита) и няколко еднолични търговски дружества, произвеждащи пластмасови изделия, антифриз, белина и др.

ЕТ „Александър Димитров“ е с дейност, специализирана в производство на пластмасови изделия за строителството, ВИК, домашни потреби.

„Автомобили Черно море“ АД – „Бетонов възел“ – гр. В. Преслав;

„Съклопакет-ТА“ ЕООД – с. Хан Крум;

„Строителни изделия“ АД – с. Хан Крум.

Проблемите в този отрасъл са свързани с изхабеността на материалните активи, с използването на остарели технологии, с несигурния пазар на произведената продукция и др.

През последните 1-2 десетилетия в общинската икономика се разви и отрасъл „Производство на текстил и облекла“. Същият е представен от фирмите „Интертекс България-2009“ ООД и други цехове за конфекция.

Териториалните анализи, свързани с местоположението на основните икономически субекти в общината показват, че са се формирали две основни локализации с висока капитализация на територията: гр. Велики Преслав и с. Хан Крум.

Основните производствени мощности на промишлените предприятия на територията на гр. Велики Преслав са разположени в специално формирана производствена зона в североизточната част на града. Тук са разположени „Винекс Преслав” АД, „Преслав АН” АД, „ДИБО” АД, „Плиска ойл” ЕООД, „Мелничен комплекс” - МИГ ЕООД, „Санитапласт” ЕООД, „Ривакомерс” ЕООД, „Кланица Динев” и др. Наличието на промишлена (производствена) зона в гр. Велики Преслав дава възможности да се провеждат редица мероприятия с устройствено-планировъчен характер, редица инвестиционни дейности по разширяването и поддържането на довеждащата инженерна инфраструктура (В и К, енергийна, транспортна и др.).

Село Хан Крум е вторият локализационен център на по-значими производствени мощности на добивната и преработващата промишленост и на структура за научно обслужване в аграрния сектор. Тук са разположени вагоноремонтният завод „Хан Крум” АД, предприятието „Строителни изделия” АД и „Стъклопакет – ТА“ ЕООД.

В останалите населени места производствените структури са представени от малки предприятия (в преобладаващата си част „микропредприятия” с брой на заетите лица до 10 лица).

С изключение на хранително-вкусовата промишленост, всички останали отрасли са зависими от външни суровини. Състоянието на дълготрайните материални активи (ДМА) не е добро, в някои степени достига до 50 и повече процента изхабяване на фондовете.

За ефективното функциониране на предприятията е необходимо да се осигури или ремонта транспортната инфраструктура, която да подобрява достъпа до производствените и търговски зони.

3.3. Селско и горско стопанство

Селското стопанство е сред основните отрасли на местната икономика в община Велики Преслав. Секторът се развива динамично през последните години.

Селскостопанският фонд заема 171 002 дка и представлява 62% от общата площ. Обработваемата земеделска земя през 2019 г. се увеличава с 8 753 дка спрямо 2018 г. и е 162 740 дка. Общината е с добре развито зърнопроизводство - през 2019 г. зърнените култури заемат 59%, а фуражните - 5% от обработваемата земя и напълно покриват зърнения и фуражния баланс по изхранването на населението и животните в общината. От техническите култури основно се отглеждат рапица и слънчоглед, които заемат 22% от посевната площ.

Приоритет в развитието на земеделието са трайните насаждения, които заемат 12% от обработваемата земя. Главна задача е възстановяването на старите и засаждането на нови лозови масиви, които са основният дял на трайните насаждения. На територията на общината са разположени най-големите лозови масиви в Шуменска област.

Значително са се увеличили и площите, засадени с дългогодишни култури - малини, касис, лавандула. В същото време броят на регистрираните земеделски стопани намалява до 197. За сравнение през 2017 г. регистрираните земеделски стопани са били 311.

Таблица 21: Брой регистрирани земеделски стопани за периода 2015-2019 г.

2015	2016	2017	2018	2019
211	229	311	201	197

Източник: Общинска служба по земеделие – Велики Преслав

Към 2020 г. в община Велики Преслав функционират 4 земеделски кооперации – в гр. Велики Преслав и в селата: Троица, Осмар и Кочово.

Таблица 22: Справка за засети площи и добиви по видове земеделски култури

Вид култура	2015		2016		2017		2018		2019	
	дка	тон	дка	тон	дка	тон	дка	тон	дка	тон
пшеница	30547	12297	29560	13154	37300	22380	35075	10556	19350	9900
ечемик	7674	2689	11670	5473	5500	2970	4035	1100	2460	984
зимна масл. рапица	3523	897	2300	1100	3476	1043	1098	155	2087	292
пролетен ечемик	972	233	0	0	183	66	202	65	0	0
фуражен грах	770	94	800	180	1395	419	456	46	690	145
силажна царевица	1450	2900	1924	3848	1803	4327	320	845	19	45
домати	60	100	50	60	50	50	45	34	350	305
фасул	30	2	25	3	0	0	60	6	2	0.2
овес	70	11	36	9	36	7	70	14	120	24
тютюн "бърлей"	7	1.4	5.5	1.1	5.5	2	0	0	0	0
тютюн "орьенталски"	4	0.5	2.8	0.4	5	1.7	10	1.5	10	1.15
пъпеш	4	2.5	0	0	0	0	0	0	0	0
дини	12	11	5	4	130	520	0	0	260	598
градински грах	457	130	593	181	12	4	0	0	0	0
картофи	70	120	50	105	30	15	0	0	4	1.6
маслодаен слънчоглед	20832	3746	22357	6617	22531	8210	25654	7696	8600	1978
царевица за зърно	15812	6909	11066	4900	9959	4500	15150	7575	6500	3900
ябълки	110	55	210	67	210	140	210	80	151	100
праскови	86	23	86	34	86	41	86	43	86	34
сливи	243	219	243	95	347	280	347	262	347	124
череш	286	128	286	94	290	151	290	82	348	100
круши	8	3	8	3	8	3	8	3	8	2
кайс	24	1	24	1	24	9	24	0.9	24	6
ягоди	144	61	144	61	144	58	144	85	144	58
малини	1202	475	1257	503	1257	503	1257	465	1257	403
лавандула	1000	352	1073	376	1073	536	1073	376	1257	691
лозя-винени	2000	700	3250	1528	3250	2700	3250	2600	3250	2438
лозя-десертни	260	74	364	146	364	180	364	180	364	150
вишни	74	27	74	27	74	24	74	22	112	21

Източник: Общинска служба по земеделие – Велики Преслав

Основните отглеждани култури в община Велики Преслав към 2019 г. са пшеница, слънчоглед и царевица за зърно. С тях са засети най-много площи земеделска земя. Отглеждат се още ечемик и рапица, малини и лавандула. Общината е с традиции в лозарството, като преобладават винените сортове. Зеленчукопроизводството е слабо развито. През последните години се увеличават площите, засети с домати и грах. От овощните култури преобладават череш, сливи, ябълки и праскови. През 2020 г. в общината са създадени около 1000 дка нови кайсиеви насаждения - частна инвестиция.

За периода 2018-2019 г. са рехабилитирани площи в размер на 27491 дка, с начин на трайно ползване от Депо за битови отпадъци /сметище/ на Друг вид земеделска земя. Към 2019 г. комасираните площи в община Велики Преслав са 52,83%. Функциониращи поливни съоръжения има единствено в землището на с. Миланово.

Таблица 23: Справка за броя на животните в община Велики Преслав по видове

Вид животни	2015		2016		2017		2018		2019	
	Брой стопанства	Брой животни	Брой стопанства	Брой животни	Брой стопанства	Брой животни	Брой стопанства	Брой животни	Брой стопанства	Брой животни
Говеда - вс.	26	932	26	932	34	1640	22	1343	19	1156
Овце - вс.	21	1781	21	1781	30	4166	14	2212	13	2867
Кози - вс.	3	90	3	90	4	175	3	190	3	104
Свине - вс.	2	47	2	47	5	336	7	370	1	40
Пчелни семейства	15	1234	15	1234	45	3087	22	2 115	17	1646
Птици - бройлери	2	32	2	32000	2	32000	1	44264	1	44264

Източник: Общинска служба по земеделие – Велики Преслав

Животновъдството в общината се развива устойчиво през последните години. Броят на говедата, овцете и птиците се увеличава, но на свинете и пчелните семейства намаляват значително, като голямо значение има епидемията от африканска чума по свинете.

Земеделските стопани трябва да бъдат обучени да използват максимално ресурса на местните почвени типове и районираните сортове на основните земеделски култури. Въвеждането на нова техника и нови производствени технологии ще доведе до по-голяма енергийна ефективност в селското стопанство, както и комасацията на земята и уедряването на земеделските площи, като допълнителен фактор. Конкретните действия по информиране и обучение на земеделските производители трябва да са насочени към:

- достъп до европейски програми и мерки;
- производство с минимум почвени обработки;
- възстановяване на естественото почвено плодородие без употреба на енергоемки минерални торове, а чрез правилното редуване на земеделските култури и използване на органични торове за подобряване на химическите и физични свойства на почвата;
- използване на устойчиви на болести и неприятели сортове на земеделските култури и изграждане на подходящи сеитбообръщения с цел минимизиране на употребата на пестициди;
- повишаване на познанията по организация на селскостопанското производство и оптимално натоварване на машинния парк.

Горският фонд заема около 30,65% от територията на община Велики Преслав. Горите се стопанисват и управляват от ТП Държавно горско стопанство (ДГС) – Преслав към Регионална дирекция по горите – Шумен и Североизточно държавно предприятие. Една от основните дейности на ДГС е и развитие на ловното стопанство, включително съхраняване и увеличаване популацията на дивеча в района. Общата лесистост на площта на общината е 30.6%.

Фигура 8: Карта на РДГ - Шумен

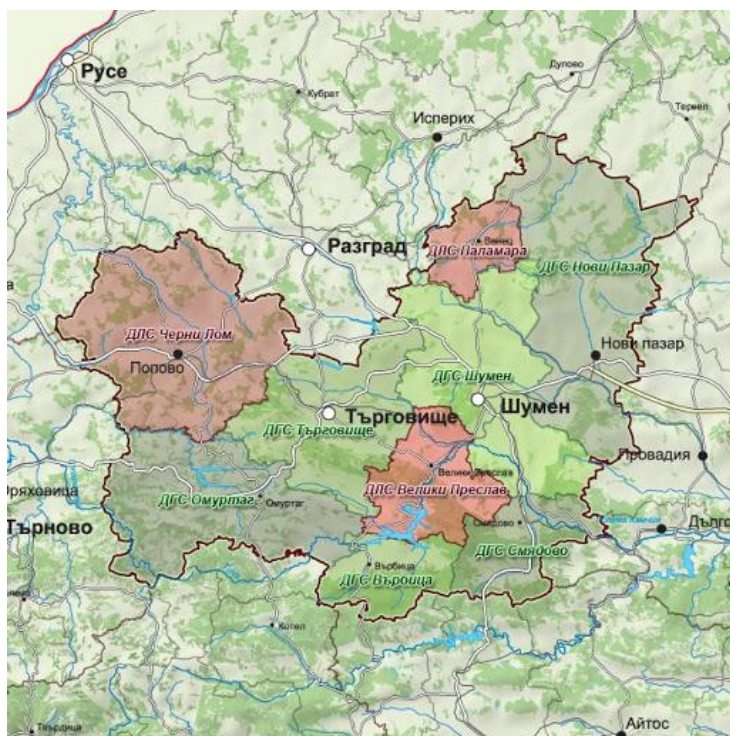

Таблица 24: Разпределение на общата горска площ на общ. В. Преслав по видове собственост и по години 2015 – 2019 г.

№ по ред	Видове собственост	Площ на горските територии на общ. В. Преслав по видове собственост и по години, ха				
		2015 г.	2016 г.	2017 г.	2018 г.	2019 г.
1	Държавни горски територии	8355	8355	8355	8355	8362
2	Общински горски територии	373	373	373	373	424
3	Гори на частни физически лица	189	189	189	189	190
4	Гори на частни юридически лица	25	25	25	25	31
	Общо:	8942	8942	8942	8942	9007

Източник: ТП ДГС - Преслав

Държавните горски територии заемат близо 93% от горския фонд на община Велики Преслав. Общинските гори са 424 ха или 5%. Останалите 2% или 221 ха гори са собственост на частни физически и юридически лица.

Таблица 25: Предвидено и осъществено ползване на дървесина от горския фонд на община Велики Преслав за периода 2015 – 2019 г.

Година	Видове собственост	Предвидено ползване	Осъществено ползване
--------	--------------------	---------------------	----------------------

		Стояща маса, куб.м	Лежаща маса, куб.м	Стояща маса, куб.м	Лежаща маса, куб.м
2015	Държавни горски територии	26240	22820	22770	19345
	Общински горски територии				
	Гори на частни физически лица	300	236	160	142
	Гори на частни юридически лица	70	61		
	Общо:	26610	23117	22930	19487
2016	Държавни горски територии	30480	26256	28020	24112
	Общински горски територии	760	690	370	335
	Гори на частни физически лица	70	59	70	56
	Гори на частни юридически лица	70	61	70	58
	Общо:	31380	27066	28530	24561
2017	Държавни горски територии	18640	16142	15380	13249
	Общински горски територии	1490	1170	1460	1174
	Гори на частни физически лица	80	67	90	80
	Гори на частни юридически лица	30	27	30	27
	Общо:	20240	17406	16960	14530
2018	Държавни горски територии	23570	20998	14560	12939
	Общински горски територии	1180	921	1260	999
	Гори на частни физически лица	70	56	60	44
	Гори на частни юридически лица				
	Общо:	24820	21975	15880	13982
2019	Държавни горски територии	24870	21314	16290	13912
	Общински горски територии	580	464	320	255
	Гори на частни физически лица	80	72	110	97
	Гори на частни юридически лица	360	325	400	357
	Общо:	25890	22175	17120	14621
Общо за периода 2015 - 2019	Държавни горски територии	123800	107530	97020	83557
	Общински горски територии	4010	3245	3410	2763
	Гори на частни физически лица	600	490	490	419
	Гори на частни юридически лица	530	474	500	442
	Общо:	128940	111739	101420	87181

Източник: ТП ДГС - Преслав

Количеството на ползваната дървесина от горския фонд на Велики Преслав намалява през последните години от 42417 куб. м. през 2015 г. на 31741 куб. м. през 2019 г. Общо за периода са добити 188601 куб. м., в това число: 101420 куб. м. стояща маса и 87181 куб. м лежаща маса. Средногодишно за периода са добивани 37720 куб. м. дървесина.

На територията на община Велики Преслав има 5 /пет/ дървообработващи и преработващи предприятия и 6 /шест/ складове – площадки за продажба на дърва за огрев. Функционират и 7 /седем/ пункта за изкупуване и преработка на билки, гъби и горски плодове.

Фирма „Пинокьо“, село Драгоево произвежда пелети за отопление, като използва дървесен материал, който включва сурова дървесина, дървени трупи и остатъчен материал от дървени трупи. Производственият капацитет на фирмата към момента е около 30 тона месечно.

През периода 2015 – 2019 г. на територията на общ. В. Преслав залесявания са извършвани само в държавните горски територии, по години както следва:

2015 г. – 43 дка
2016 г. – 52 дка

2017 г. – 30 дка

2018 г. – 0 дка

2019 г. – 0 дка

Общо: 125 дка

С оглед развитието на туризма в района е важно да не се допуска масово изсичане на гори, което ще доведе до екологични проблеми, да се увеличи площта на горите с рекреационна цел и да се предвидят нови залесителни мероприятия.

В общинските гори ежегодно се извършват лесоустройствени дейности като почистване, почвоподготовка, залесяване и отглеждане на култури. С цел опазване на горите е извършено разделяне на горските територии на горскостопански райони и охранителни участъци.

Стопанското значение на горите не се ограничава само с дърводобива. Ежегодно се предоставят площи на местното население, осигуряващи паша на голяма част от селскостопанските животни. При благоприятни условия се събират билки, гъби и горски плодове, но тази дейност няма стопанско значение, а е предимно за лични нужди на местното население. От голямо значение за населението в района са и защитно-водоохранните и противоерозионни функции на гората.

Горските територии изпълняват функции по отношение на: поддържане на биологичното разнообразие на горските екосистеми; производство на дървесни и недървесни горски продукти; защита на почвите, водните ресурси и чистотата на въздуха; осигуряване на социални, образователни, научни, ландшафтни и рекреационни ползи; защита на природното и културното наследство; регулиране на климата.

През програмния период 2021-2027 г. е необходимо разработването на програми за залесяване на горските територии, пострадали от бедствия и пожари. Нужно е балансирано използване на горите по начин, който няма да бъде за сметка на устойчивото развитие на туризма. Важно е да не се допуска масово изсичане на гори, което ще доведе до екологични проблеми, да се увеличи площта на горите с рекреационна цел и да се предвидят нови залесителни мероприятия. Предвид факта, че развитието на общинската икономика до голяма степен зависи от използването на горите, то от важно значение е запазването на ресурсите от горския фонд, за да се запазят неговите екологични и социално-икономически функции.

4. Инфраструктурно развитие, свързаност и достъпност на територията

4.1. Транспортна инфраструктура и пътна мрежа

Община Велики Преслав има благоприятно транспортно-географско положение, което съдейства за доброто ѝ включване към националната транспортна система. Транспортно-комуникационната мрежа на общината е напълно изградена, като пътищата осигуряват добра свързаност между отделните населени места в общината и към административния ѝ център – град Велики Преслав. Пътната мрежа е представена от всички класове пътища, с изключение на автомагистралните.

Републиканската пътна мрежа е с дължина 41.8 km и е кръстовидно развита, предимно, в южната част на общината. Град Велики Преслав попада в точката на пресичане на пътищата от трите основни класа. Над 90% от републиканската пътна мрежа в общината е обновена.

През територията на общината преминават следните републикански пътища:

- **Път I – 7** / Граница Румъния – о.п. Силистра-о.п. Дулово-о.п. Шумен-о.п. Преслав-Върбица-Бероново-Мараша-о.п. Ямбол- о.п. Елхово-Гранитово-Мелница-Лесово-граница Турция/

- Път II – 74 / О.п. Преслав-Преслав-о.п. Търговище – Въбел – Здравец – Подгорица - (Дралфа-Чудомир)/

- Път III – 7302 / Смядово - Златар –Драгоево - Велики Преслав/

Основният транспортен коридор се формира от вертикално преминаващото трасе на път I–7 по направление Шумен – Върбица – Ямбол – ГКПП “Лесово” и връзка с Република Турция. Дължината на участъка от пътя на територията на общината е 18.5 км. и директно осигурява връзката с областния център Шумен. Този път обслужва населените места от централната част на общината – основно с. Хан Крум, с. Миланово, кв. Кирково, гр. В. Преслав както и други населени места, и попада пряко в зоната за достъп (селата Троица и Драгоево).

Таблица 26: Дължина на пътната мрежа и относителен дял на пътищата по класове

	Обща дължина	%	АМ	%	I-кл.	%	II-кл.	%	III-кл.	%
България	19280	100	328	1.7	3012	15.6	3827	19.9	12113	62.8
СИ район	3624	18.8	72	2.0	597	16.5	748	20.6	2207	60.9
Област Шумен	591	16.3	14	2.4	188	31.8	78	13.2	311	52.6
Община Велики Преслав	41.8	100	-	-	18.5	44.3	9.1	21.8	14.2	34

Второкласната пътна мрежа е представена от пътя II-74 с дължина 9.1 км., който осигурява връзката на общинския център през селата Мостич и Имренчево с областния център гр. Търговище. Чрез третокласния път 7302 (В. Преслав– гр. Смядово) с дължина 14.2 км. се осигуряват връзките на общинския център със селата Драгоево, Мокреш, Златар и Суха река, а от там и с община Смядово и южната част на община Шумен. Посочените два пътя формират напречния транспортен коридор „запад–изток”.

Местната пътна мрежа в общината е с дължина 71.28 км., от които 7.8 км. без настилка. Тя включва пътища от бившата четвъртокласна пътна мрежа, като малка част е в лошо състояние и се нуждае от ремонт. Гъстотата на пътната мрежа е 407.3 км/1000 км² и надвишава средната за страната. С изключение на гъстотата на първокласната пътна мрежа, по всички останали параметри общината има по-добри характеристики.

На територията на община Велики Преслав са следните общински пътища:

- **SHU 1004** / II - 74 / Велики Преслав - Кочово / TGV1167 / с дължина 6 580 м.

- **TGV 1167** / III – 5102, Острец – Дългач / Надарево – Граница община

(Търговище – Велики Преслав) – Кочово – Хан Крум - I – 7 / с дължина на територията на община Велики Преслав – 12 920 м.

- **SHU 2005** / TGV1167, Надарево - Осмар / Кочово - Граница общ.(Велики Преслав - Шумен) - Лозево - / I - 2 / с дължина 12 800 м.

- **SHU 1001** / I - 7, Шумен - Велики Преслав / - Миланово – Драгоево / III - 7302 / с дължина 6 900 м.

- **SHU 3003** / I - 7, Велики Преслав - Върбица / - Патлейна с дължина 2 300 м.

- **SHU 2002** / SHU1001, Миланово - Драгоево / - Мокреш – Драгоево / III - 7302 / с дължина 4 480 м.

- **SHU 1190** // II - 73, Шумен - Ивански / Радко Димитриево - Салманово - Граница общ.(Шумен - Велики Преслав) - Златар / III - 7302 / с дължина 4 680 м.

- **SHU 1006** / SHU1008, Велики Преслав - пром. зона Велики Преслав / - кв.Кирково / SHU1004 / с дължина 2 650 м.

- **SHU 3009** / I - 7, п.к.Миланово - Велики Преслав / - Рибарника – Миланово / SHU1001 / с дължина 4 100 м.

- **SHU 1008** / II - 74 / Велики Преслав - Промислена зона - / I - 7 / с дължина 2 900 м.

Уличната мрежа на град Велики Преслав е категоризирана съобразно функционалните, транспортните и техническите характеристики, съгласно НАРЕДБА № 2 от 29 юни 2004 г. за планиране и проектиране на комуникационно-транспортните системи на урбанизираните територии:

- Улица III Б клас „районни артерии“ – трасе на републикански път II – 74, съвпадащо с ул. „Св. Св. Кирил и Методий“ – с дължина 2 465 м.

- Улици IV клас „главни улици“ - с дължина 2 200 м.

- Улици V „А“ и „Б“ клас „събирателни улици“ - с дължина 12 444 м.

- Улици VI „А“ и „Б“ клас „обслужващи улици“ - всички останали улици по регулационния план на гр. Велики Преслав

Извършени са частични ремонти по уличната мрежа на града, но в по-голямата си част улиците в селата се нуждаят от пълна рехабилитация. Желателно е при рехабилитационните мероприятия по основните направления да се предвиди оформянето на велоалеи, които да създадат условия за развитие на велотуризма в града и малките населени места на общината.

През територията на община Велики Преслав минава магистралната, електрифицирана жп линия София – Варна. Гъстотата на жп мрежата за общината е 7.5 км/100 км² при средна за страната 4 км/100 км². На територията на общината функционира една гара - Хан Крум, и една спирка - с. Кочово. Гарата разполага с добре развита коловозна мрежа, рампи, разтоварища и магазин. Главната линия, която минава през северната част от територията, създава условия за бързи и удобни комуникации както към областните центрове от Североизточния район на планиране, така и към другите части на страната.

Въздушен транспорт на територията на общината се осъществява чрез частното селскостопанско летище до гр. Велики Преслав, собственост на „Агродимекс“ ООД. Специализирано е за малки самолети за торене на селскостопанска продукция. Разположението му в близост до туристически атрактивни обекти, основно концентрирани във великопреславската община, би предизвикало интереса на български и чуждестранни туроператори и превозвачи за опериране от летището на чартърни полети.

Пътникопотока на територията на община Велики Преслав се обслужва предимно от автобусен транспорт. Изпълняват се обществени превози по областна и общинска транспортни схеми, които свързват Велики Преслав със съседни общини, с областния център – гр. Шумен, столицата – гр. София и със селата на общината.

Материалната база, с която разполагат лицензираните транспортни фирми, които обслужват отделните линии и транспортни схеми в голямата си част не отговаря на съвременните изисквания за енергийна ефективност.

Тенденцията, която се наблюдава в общината е намаляване на пътнико потока в обществения транспорт. Поради тази причина е необходимо той да се предприемат мерки, свързани с модернизация и реконструкция на общинска пътна мрежа, подобряване материалната база на превозвачите, гъвкавост на транспортните схеми, подобряване състоянието на общинската автогара и др.

Отделяните емисии на вредни вещества в атмосферата от транспортни средства и транспортното обслужване на територията на общината са минимални и не застрашават околната среда.

4.2. Водоснабдителна мрежа и канализация

Община Велики Преслав попада в територията на област Шумен с оператор на ВиК системите „ВиК“ ООД - гр. Шумен и контрол на водите от Басейнова дирекция за управление на водите в Черноморски район – гр. Варна. Състоянието на питейните води и водоизточниците на общината се контролират системно от РЗИ – Шумен и Изпитвателната лаборатория на ВиК дружеството. Извършва се наблюдение на всички водоизточници поотделно, като разширения химически анализ се прави по различни показатели.

Основната водоснабдителна система за област Шумен се захранва от язовир „Тича“ който има общ обем 311,8 млн. куб. м. и полезен обем от 271,8 млн. куб. м. Водата от язовира е със стабилни химични показатели и почти не променя състава си във времето. Единствен проблем е повишаването на „мътността“ на „суровата“ вода през пролетните месеци на годината. Постъпващата от язовира вода преминава през микрофилтри, където се пречиства от механичните примеси и се подава за озониране в „контактни камери“. Обеззаразяването на водата се извършва на два етапа – озониране и допълнително обеззаразяване.

Основният консуматор на питейна вода в общината е гр. Велики Преслав, който се водоснабдява от язовира чрез магистрален водопровод. Има изградена Микрофилтърна озонаторна пречиствателна станция (МФОС) с капацитет 400 l/s, от която за града и кв. Кирково се ползва около 150 l/s, като останалата мощност е свободна.

От същия язовир се водоснабдяват и големите градове в региона – Шумен и Търговище. Водоснабдяването от подземни води е организирано чрез 16 бр. сондажни кладенци и 16 бр. каптажи с общ дебит 266 л/сек, обединени в общинската водоснабдителна система „Велики Преслав“, обслужваща селата Кочово, Осмар, Троица, Хан Крум, Миланово, Суха река, Златар, Мокреш, Драгоево, Имренчево и гр. Велики Преслав. Около 17% от населените места и 10% от населението в общината са с режим на водоползване. С влошени качествени характеристики на подаваните питейни води са 4% от населените места, в които живее 8,3% от населението на общината.

Съществуващата водопроводна мрежа на общинския център е 52 км., приблизително 95% от дължината на уличната мрежа. Над 70% от мрежата е изградена с етернитови тръби и е силно амортизирана и често аварира. Общата водопроводна мрежа на общината е с дължина 224 км., от които 154 км. са външни водопроводи, вътрешната водопроводна мрежа е 70 км. Всички населени места имат външно и вътрешно водоснабдяване, но само в 7 от тях е осигурена вода в рамките на норматива. За останалите населени места е осигурена вода от 50 до 75% поради спада на дебитите на водоизточниците през летния сезон и голямата амортизация на мрежата. Водоснабдяването в общината се осъществява чрез обособени водоснабдителни системи – 10 броя. Водоснабдителните системи Преслав и Имренчево, след направените подобрения, осигуряват необходимото количество питейна вода за населението и за момента нямат проблеми с водоснабдяването. След предприетото допълнително водоснабдяване на ВС Драгоево до голяма степен проблемите с водоснабдяването на селата Златар и Суха река са частично решени. Определени затруднения с водоподаването съществуват в селата от северната част на общината – Хан Крум, Кочово, Троица и Осмар. С включването и изграждането на новия резервоар – 500 m³, чувствително ще се подобри водоподаването за с. Хан Крум. За останалите три села съществуват реални възможности за подобряване на водоподаването, като с разработването на настоящия план за развитие се търси и цялостно решаване на проблемите за водоснабдяването на община Велики Преслав.

Таблица 27: Дължина на водопроводната мрежа в община Велики Преслав към 31.12.2019 г.

№	Населено място/район	Дължина на довеждащите водопроводи, км.	Година на изграждане	Дължина на разпределителната мрежа, км.	Година на изграждане
1	гр. Велики Преслав	36	1975-1982	55	1959-1967
2	с. Кочово	6	1952	12	1952-1972
3	с. Драгоево	3	1964	22	1964-1972
4	с. Троица	1	1958	8	1958-1973
5	с. Златар	3	1954	22	1954-1972
6	с. Осмар	7	1928-1972	7	1929-1963
7	с. Суха река	2	1942	4	1942-1966
8	с. Мокреш	1	1966	3	1964-1972
9	с. Мостич	0	1968-1995	5	1954-1972
10	с. Имренчево	7	1968-1995	6	1954-1972
11	с. Миланово	2	1965	6	1965-1969
12	с. Хан Крум	2	1962	7	1962-1970
	Общо:	70		157	

Източник: ВиК ООД – Шумен

Към 2020 г. всички населени места в община Велики Преслав са водоснабдени. В голямата си част водопроводната мрежа е изградена от етернитови и стоманени тръби, които са амортизирани и в недобро техническо състояние. През последните години водопроводната мрежа е частично ремонтирана и поетапно подменяна в отделни участъци най-вече в град Велики Преслав и кв. Кирково.

Най-честите причини за нарушено водоподаване в населените места на общината са свързани с планирани и аварийни прекъсвания, ниско налягане за цялото населено място, за обособен район или адрес, наводнения от водопроводната мрежа и влошено качество на питейната вода. Всички водоизточници имат изградени санитарно-охранителни зони.

В съответствие с изискванията на „Наредба № 3 от 16.10.2000 г. за условията и реда за проучване, проектиране, утвърждаване и експлоатация на санитарно-охранителните зони около водоизточниците и съоръженията за питейно-битово водоснабдяване и около водоизточниците на минерални води, използвани за лечебни, профилактични, питейни и хигиенни нужди“, около подземните вододобивни съоръжения се организират три зони (пояси) за санитарна защита (СОЗ):

- Пояс I – той има за цел защита на самите водоземни съоръжения като предотврати външния достъп до тях, чрез затваряне и ограждане на съоръженията и началните водопроводи около последните;

- Пояс II – срещу биологични, бързоразвиващи се и силносорбируеми химически замърсители;

- Пояс III – срещу стабилни химически замърсители.

Границите на пояси II и III най-общо се оразмеряват в съответствие с хидрогеоложките условия в района на вододобивните съоръжения и в зависимост от режима на тяхната експлоатация. Техните размери се определят чрез математическо моделиране.

Пояс I от СОЗ се огражда с трайна ограда с височина не по-малка от 1.40 м, която се сигнализира с предупредителни надписи върху табели.

Границата на пояс II се сигнализира с ясно водими предупредителни надписи и табели, поставени на добре видимо разстояние едни от други, поставени на колове или съществуващи дървета или огради.

Пояс III се сигнализира аналогично на пояс II.

Собствениците на земи в границите на СОЗ около водоизточниците и съоръженията за питейно-битово водоснабдяване и около водоизточниците на минерални води, използвани за лечебни, профилактични, питейни и хигиенни нужди, са длъжни да спазват забраните и ограниченията, определени от СОЗ, в който попада имотът, съгласно Приложения № 1 и 2 към чл. 10, ал. 1 от Наредба 3 / 16.10.2000 г.

Осъществяването на дейност в границите на пояси II и III, за която е регламентирано ограничение (О) или ограничение при доказана необходимост (ОДН), се разрешава само, ако инициаторите на дейността с конкретни изследвания и оценка на въздействието върху околната среда докажат, че дейността няма да доведе до негативни последици за водоизточника.

Водовземните съоръжения в община Велики Преслав, на които са оразмерени поясите на санитарно-охранителните зони са дадени в следващата таблица:

Таблица 28: Санитарно-охранителни зони по водоизточници в община Велики Преслав

Водоснабдителна система	Водоизточник	Заповед за СОЗ
ВС Осмар	ШК Осмар	77 / 28.11.2011
ВС Драгоево	ШК Геленик	84 / 30.11.2011
ВС Троица	к-ж Троица-3	1 / 03.01.2012
ВС Драгоево	к-ж Язовира	10 / 12.01.2012
ВС Златар	к-ж Вълча	11 / 12.01.2012
ВС Троица	к-ж Троица-1 /дренаж/ Карлсберг	10 / 24.07.2006

„ВиК“ ООД – Шумен няма инвестиционни намерения за цялостно изграждане на нови водоснабдителни и канализационни системи и съоръжения на територията на община Велики Преслав до 2021 г. Предвидените средства се усвояват за отстраняване на аварии и частична подмяна на водопроводната мрежа по населени места, в това число: рехабилитация и разширение на водопроводни мрежи, сградни водопроводни отклонения, резервоари, довеждащи съоръжения и др. Предстои изготвяне на нова инвестиционна програма на дружеството до 2027 г., в която могат да се предвидят средства за най-спешните ремонтно-възстановителни дейности.

Хидромелеоративната система на територията на община Велики Преслав включва значителен брой общински водоеми. За напояване се използват водите на язовири, подпочвени води, повърхностно-течащи води от реките. Техническото състояние на съоръженията (язовирна стена, преливник, основен изпускател) не навсякъде е добро и е възможно да създава проблеми при бъдещата експлоатация.

В Община Велики Преслав са актувани като публична общинска собственост 8 язовира:

- с. Драгоево - 2 язовира по 700 х. куб. м. вместимост;
- с. Кочово – 1 язовир „Корталък“;
- гр. Велики Преслав - 1 язовир „Дервиша” - 400 х. куб. м. вместимост;
- с. Имренчево - 1 язовир по 1400 х. куб. м. вместимост;
- с. Троица - 1 язовир по 216 х. куб. м. вместимост;
- с. Златар - 2 язовира с общ обем 840 х. куб. м. вместимост.

Актуален проблем са наводненията при интензивни валежи на земеделски земи и съоръжения на инфраструктурата, което налага необходимостта от почистване на коритата и осигуряване на проходимост на водните течения, ремонт на водостоците по пътищата, наблюдение на състоянието на дигите. В договорите за концесия следва ясно да се формулира задължение за перманентно наблюдение на състоянието на стените, съоръженията, преливниците, изпускатели, кранове.

На територията на Община Велики Преслав няма открити минерални води. Няма и естествени езера.

4.3. Енергийна инфраструктура

Електроснабдяването в община Велики Преслав е част от цялостната енергийна система на Република България. Всички населени места са електрифицирани. На територията на общината има изградени мрежи за потребностите на населението от битов характер и за потреблението на промишлеността и производството.

Електроснабдяването на община Велики Преслав се извършва от 110 kV електропроводи и захр. подстанция 110kV собственост на ЕСО ЕАД - МЕР Шумен в добро състояние. Поддържането на електроразпределителната мрежа (20 kV) и съоръженията към нея на територията на община Велики Преслав, както и електроснабдяването, се осъществява от „Енерго-про България“ (собственик на съоръженията). Електрифицирани са всички населени места на територията на общината, като липсват такива с режим на тока.

Електропроводната мрежа в общината е с обща дължина от 204 км. Има изградени 100 броя трафопоста с инсталирана мощност общо 40MVA - също собственост на ЕнергоПро Мрежи АД, но по данни от КВС са 160 броя.

Разпределителните мрежи 20kV в Общината са развити радиално от подстанция “Преслав“, като са осъществени на конкретни места възможности за резервиране. Основните изводи от подстанцията са:

- извод „Преслав 1“, захранващ 18 бр. трафопоста и 1 възлова станция;
- извод „Преслав 2“, захранващ 23 бр. трафопоста и 1 възлова станция;
- извод „Индустрия“, захранващ 13 бр. трафопоста;
- извод „Озонаторна“, захранващ два броя трафопоста;
- извод „Имренчево“, захранващ 38 бр. трафопоста;
- извод „Миланово“, захранващ 22 бр. трафопоста, 1 ВЕЦ „Тича“;
- извод „Драгоево“, захранващ 30 бр. трафопоста;
- извод „Кариери“, захранващ 7 бр. трафопоста и 1 възлова станция;
- извод „Белия баир“, захранващ помпена станция 1300 и 1 възлова станция;
- извод „Мокреш“ захранва съоръжения за Напоителни системи;
- извод „Виница“ захранващ 65 бр. трафопоста и 3 възлови станции.

Разпределителната мрежа 20kV е предимно въздушна, а в гр. Велики Преслав предимно кабелна.

Важен проблем е уличното осветление и неговата енергийна ефективност, тъй като това е един от основните разходи в общинския бюджет. Част от уличното осветление е била реконструирана и подменена през последните години, но към момента в повечето населени места е необходимо въвеждане на енергоспестяващи осветителни тела. Това ще доведе до по-добра енергоефективност и ще намали значително разходите за електрическа енергия.

Необходимо е община Велики Преслав да възложи изготвяне на обследване за енергийна ефективност на уличното осветление във всички населени места и да се търси финансиране за цялостна подмяна на остарелите осветителни тела.

Енергийната политика на местно ниво следва да се насочи също към прилагане на соларно осветление за фасади на обществени сгради, парково осветление и осветление на обекти и паметници на културата и постепенното му въвеждане за уличното осветление. Възможностите за приложение на ВЕИ в този сектор е прилагане на LED осветителни тела с фотосоларни панели и акумулатори, с което ще се реализират съществени енергийни икономии.

ВЕИ

На територията на Община Велики Преслав има изградени 3 фотоволтаични електрически централи и 1 малка водна електрическа централа с обща инсталирана мощност от 0,787 MW, присъединени към преносната мрежа като ВЕИ от регионално ниво.

Списък на ВЕИ в община Велики Преслав през 2020 г.:

- ФТЕЦ "Велики Преслав" гр. В. Преслав – обща електрическа мощност – 0,147 MW
- ФТЕЦ "Велики Преслав-1" гр. В. Преслав – обща електрическа мощност – 0,030 MW
- ФТЕЦ "Имренчево" с. Имренчево – обща електрическа мощност – 0,030 MW
- МВЕЦ "Тича" с. Миланово – обща електрическа мощност – 0,580 MW

През 2020-2021 г. Община Велики Преслав е издала 13 броя нови разрешителни за изграждане на ВЕИ, предимно малки с мощност до – 0,030 MW.

Електроразпределителната мрежа 20kV има възможност за присъединяване на производители на ел. енергия от възобновяеми източници. Електроразпределителната мрежа 0,4kV да се обновява с използване на усукани проводници с достатъчна проводимост за доставка на качествена ел. енергия на потребителите. Общината следва да включи в програмата за енергийна ефективност бъдещо саниране на сградния фонд и използването на осветителни тела за уличното осветление с ниска консумация на ел. енергия. При разработването на ПУР, ПУП-ПРЗ по райони да се определят терени за изграждане на трафопостове и прокарване на електропроводни линии /кабелни или въздушни/. В по-далечна перспектива с повишаване на жизнения стандарт от една страна и поевтиняване на соларните инсталации от друга, като алтернативен източник за производство на ел. енергия ще се използва монтирането на покривни и фасадни соларни модули. Електроснабдяването на Община Велики Преслав следва и за в бъдеще да се разглежда свързано с развитието на съседните общини като цяло.

4.4. Телекомуникационни връзки и съобщителна мрежа

На територията на община Велики Преслав има изградена добра телекомуникационна инфраструктура и съобщителна мрежа, чрез която се осигуряват всички видове комуникационни услуги – съобщителни, интернет, телевизия и други.

В общината има добре развита и достигаща до всяко селище автоматична телефонна мрежа. Всички селища са с автоматично входящо и изходящо междуселищно избиране. Продължава въвеждането на модерна цифрова комутационна и преносна далекосъобщителна инфраструктура и подмяне на съществуващата аналогова.

Наложилата се през последните години тенденция на намаление на фиксираната телефонна плътност и увеличение на мобилната продължава, като стойността на показателят „фиксирана телефонна плътност по домакинства” бележи постоянно намаление, подобно на процесите в цялата страна, докато за показателя „мобилна телефонна плътност” се наблюдава непрекъсната тенденция на увеличение.

Всички селища от общината имат покритие от мрежите на трите мобилни оператора Vivacom, Telenor и A1, но в някой от селата обхвата все още е слаб. Във всички населени места има мобилен интернет. В общинския център и 5 села функционира локална мрежа за доставка на оптичен интернет; само в града оперират други две малки мрежи със сходен предмет на дейност.

Забелязва се значителен напредък през последните години, отнасящ се до разширяване обхвата на мрежата, както и въвеждането на нови услуги и технологии/UMTS – Universal Mobile Telecommunications System – Високоскоростна мобилна технология от трето поколение, HSPA –

High Speed Uplink Packet Access – Технология от четвърто поколение, 4 пъти по-бърза от скоростта при UMTS/.

Предоставяните от тях услуги включват и мобилна и фиксирана телефонна услуга. По информация от Българска телекомуникационна компания – АД, елементите на подземната техническа инфраструктура, собственост на компанията са напълно изградени.

Все по-важно за регионалната конкурентоспособност и развитието на фирмите става достъпът до Интернет и развитието на информационното общество, с което се намаляват препятствията от разстоянието и проблемите на отдалечеността, характерни за много периферни райони. Достъпът до Интернет и степента на използване от домакинствата до голяма степен се обуславят не само от техническата обезпеченост, но и от социално-икономическото състояние на потребителите.

Дейностите на съобщителната система се осъществяват от пощенските станции и пощенски клонове. Мрежата от пощенски станции в селата е добре развита и задоволява нуждите на населението.

На територията на община Велики Преслав има достъпни 5 точки за безплатен WiFi интернет достъп. Три от зоните са в общинския център – пред сградата на Община Велики Преслав и близкия площад, в района на Автогарата и в Историко-археологическия резерват. Точки за безжичен интернет има още в кметствата на селата Драгоево и Троица.

Услугата се предоставя по инициатива на Европейската комисия, като Община Велики Преслав ще поддържа изградената мрежа за период от 3 години. Отпуснатите средства са 15 000 евро, а минималната гарантирана скорост на безплатния интернет на обществените места е 30 мегабита в секунда.

Всички населени места имат ефирно покритие с радио и телевизионен сигнал, като покритието със сигнал на лицензираните национални телевизии е 100% за цялата община.

Радиофикацията и телевизацията се осъществяват посредством мрежи за наземно радиоразпръскване. Всички населени места в общината са покрити с радио и телевизионен сигнал и със сигнал на мобилните оператори. По данни на КРС, издадените разрешения за наземно радиоразпръскване имат следните предприятия.

Осъществяват се следните дейности – кореспондентски пратки, абонамент на вестници и списания и тяхната доставка, парични преводи. Извършват се много и разнообразни дейности по възложителство, като изплащане на пенсии, изплащане обезщетения от Бюрото по труда, инкасиране на сметки за ток, доставка на писма и списания, уведомителни пратки, продажба на винетни стикери, както и много други дейности, застъпени в различните пощенски станции по различен начин според потребностите на населението.

Нараства конкуренцията в пощенския сектор. Налагат се бързите конкурентоспособни куриерски услуги. Куриерски услуги на територията на общината извършват „Български пощи“, Еконт, Спиди и др.

Основните предизвикателства в областта на телекомуникациите пред България, СИР и в частност община Велики Преслав са свързани с много ниското ниво на умения в областта на цифровите технологии у населението (както и сред младежите) и ниското ниво на внедряване на цифрови технологии в стопанската дейност. Независимо от това, че в много сфери на информационните технологии нашата страна има водеща роля, по отношение на масовите умения на работещите в дигитални компетентности, тя изостава. 40% от работодателите в България се оплакват, че има необходимост от повишаване на ИТ уменията на работната им сила. Този проблем е валиден и за населението на община Велики Преслав.

5. Екологично състояние и рискове

5.1. Състояние на води, въздух, почви, шум и радиация

Община Велики Преслав е с добре съхранена природа и сравнително запазени параметри на състоянието на околната среда. Няма сериозни замърсители на основните компоненти на средата - въздух, води, почви. Състоянието на околната среда в община Велики Преслав е пряко обвързано с протичащите урбанизационни процеси на нейната територията, използването на ресурсите ѝ, развитието на промишлеността, дългогодишните дейности в селското и горското стопанство, както и усилията, насочени към подобряване на инфраструктура и пречистване на отпадъчни води. Съществуващите екологични проблеми са свързани преди всичко с: незначително замърсяване на атмосферния въздух от промишлеността, транспорта и инцидентно възникващи пожари, замърсяване на водите от селското стопанство, комунално-битовия сектор, липсата на достатъчно пречиствателни станции за отпадни води и липсата на ефективна система за рециклиране, оползотворяване и повторна употреба на основните потоци отпадъци. Всички неотговарящи на нормативните изисквания сметища в общината са ликвидирани.

Данните за състоянието на околната среда в общината по компоненти са предоставени от РИОСВ – Шумен.

Атмосферен въздух

Качеството на атмосферния въздух (КАВ) в Република България се следи от Министерството на околната среда и водите чрез Националната система за наблюдение, контрол и информация. За целта територията на страната е разделена на райони за оценка и управление на КАВ. Със Закона за чистотата на атмосферния въздух се уреждат условията, реда и начина за оценка и управление качеството на атмосферния въздух, като по този начин се осигурява провеждането на държавната политика по оценка и управление на КАВ, в това число – подобряване на КАВ в районите, в които е налице превишаване на установените норми.

Съгласно дефиницията „Качество на атмосферния въздух” е състояние на въздуха на открито в тропосферата, с изключение на въздуха на работните места, определено от състава и съотношението на естествените ѝ съставки и добавените вещества от естествен или антропогенен произход.

Екологичният статус се определя въз основа на основните контролирани показатели, характеризиращи качеството на атмосферния въздух в приземния слой, както следва: суспендирани частици, фини прахови частици, серен диоксид, азотен диоксид и/или азотни оксиди, въглероден оксид, озон, олово (аерозол), бензен, полициклични ароматни въглеводороди, тежки метали – кадмий, никел, живак и арсен.

Законът за чистотата на атмосферния въздух определя 11 основни показателя за качество на атмосферния въздух.

По класификация (съгласно Приложение №1 към чл.10, ал.3 и 4 от Наредба №7 за оценка и управление качеството на атмосферния въздух) пунктовете за мониторинг биват:

1. Транспортно – ориентирани (Т) пунктове за мониторинг са тези, при които броят на МПС, преминаващи в кръг с радиус 50 м, е не по-малък от 2500 превозни средства на денонощие.
2. Промислено – ориентирани (П) пунктове за мониторинг са тези, при които има преобладаващо влияние на емисии от производствени и други дейности.
3. Градски фонове пунктове за мониторинг (ГФ) са тези които са разположени в застроена част на град, които не отговарят на критериите по т.2.

4. Извънградски фонове пунктове за мониторинг (ИФ) са разположените на 3-10 км от град, които не отговарят на критериите по т.2 и 3.
5. Регионални пунктове за мониторинг (Р) са разположените на 10-50 км от град, които не отговарят на критериите по т. 2 и 3.
6. Отдалечени пунктове за мониторинг (О) са разположените на повече от 50 км от град, които не отговарят на критериите по т.2 и 3.

Съгласно районите за оценка и управление на качеството на атмосферния въздух (чл.30, ал.1 от Наредба №7 за оценка и управление качеството на атмосферния въздух) Община Велики Преслав попада в „райони, в които нивата на един или няколко замърсители са между съответните горни и долни оценъчни прагове”.

Община Велики Преслав е под контрола на РИОСВ - Шумен като Регламентиран район за оценка и управление качеството на атмосферния въздух (РОУКАВ).

Територията на общината е с нисък потенциал за замърсяване на атмосферния въздух, няма значими източници на емисии и не спада към зоните, в които са превишени нормите за КАВ или горните оценъчни прагове. Като цяло качеството на атмосферния въздух на територията на общината не създава риск за здравето хората, тъй като нивата на замърсителите на въздуха /ФПЧ, серен диоксид и азотен диоксид/ не превишават оценъчните прагове. На територията й не са изградени пунктове като част от Националната система за мониторинг на околната среда /НСМОС/ за контрол на качеството на атмосферния въздух, няма автоматична измервателна станция, нито ръчен пункт, които да следят качеството на атмосферния въздух (КАВ) в района.

По информация от РИОСВ – Шумен през 2019 г. е извършено измерване от мобилна автоматична станция на РЛ – Варна към ИАОС, гр. София относно установяване на качеството на атмосферния въздух в с. Троица, община Велики Преслав.

През периода 2015-2019 г. са извършени контролни измервания на следните предприятия, експлоатиращи източници на емисии на вредни вещества, изпускани в атмосферния въздух и източници на шум в околната среда на територията на община Велики Преслав:

- „Плиска ойл“ ЕООД, гр. Шумен, производствена площадка гр. Велики Преслав;
- ЕТ „Николай Неделчев“, гр. Велики Преслав;
- „Инжстройинженеринг“ ЕООД, гр. Варна – Асфалтова база – с. Драгоево;
- „СМА Минерал Бургас Вар“ ЕООД, гр. Бургас, производствена площадка с. Троица;
- „Дибо“ ЕООД, гр. Велики Преслав;
- „Екселанс“ ООД, с. Осмар;
- „Санитапласт“ АД, с. Драгоево;
- „Чернев“ ЕООД, гр. Шумен, производствена площадка, с. Хан Крум.

Операторите извършват и собствен периодични измервания (СПИ) на емисии на вредни вещества, изпускани в атмосферния въздух.

Постъпването на емисии от вредни вещества в атмосферата на община Велики Преслав се формира от: битово и административно отопление, производствени фирми, транспорта, селскостопански дейности и дейности върху открити площи с насипни материали (кариери, строителни площадки и др.), като най-голям дял се пада на битовите отоплителни източници. Прахообразните и газообразните замърсители на атмосферния въздух в населените места са с високи стойности през есенно - зимния (отоплителния сезон), когато се използват предимно твърди горива в битовия сектор.

Основните замърсяващи вещества са: прах, серен диоксид, азотен диоксид, сероводород и оловни аерозоли. При изгарянето на горивата в битовия сектор се отделят емисии от въглероден

оксид, серен диоксид, полиароматни въглеродороди, диоксини, фурани и прах. Наднормени стойности от тези вещества не са регистрирани.

Източник на „неприятни миризми“ на територията на Община Велики Преслав е инсталацията на „Плиска ойл“ ЕООД. За производствени нужди и за отопление се използва водна пара като енергоносител, която се произвежда от котел, който използва като гориво отделящата се в хода на производствения процес слънчогледова люспа. При посока на въздушното течение към града се усеща миризмата от инсталацията.

- Точкови източници

Всички източници на вредни емисии, които имат определени параметри (точни координати, височина, напречно сечение, скорост на газовия поток, дебит, температура на газа и масовия поток на вредни вещества) се характеризират като стационарни точкови източници. Това са димоходите (комини) на горивни инсталации, изпускателни устройства на производствени вентилации и аспирации и др. Потенциални точкови източници на територията на община Велики Преслав се явяват парокотелните инсталации на административните сгради, училища, производствени предприятия и други по-малки точкови източници

На този етап промишлените източници на замърсяване са незначителни. Данните от собствените измервания на предприятията показват, че изчислените концентрации на вредни вещества, изпускани в атмосферния въздух са по-ниски от ПДК или много близки до наложените от нормативната уредба.

- Площни източници

Поради ниското застрояване, характера на терена, вида на отоплителните уреди, като площни източници са разглеждат комините на битовото отопление и отоплението в обществените сгради на територията.

- Линейни източници

Транспортният поток от леки и товарни автомобили допринасят до известна степен за влошаване на качеството на атмосферния въздух. Отделените от двигателите вредни вещества (азотни оксиди, въглероден оксид, серни оксиди, оловни оксиди) са в основата на замърсяването на приземния атмосферен слой в населените места на територията.

- Неорганизиран източници

Създаването на нерегламентирани сметища за отпадъци са едни от източниците на емисии на парниковия газ метан (CH₄).

Община Велики Преслав се характеризира с нисък потенциал на замърсяване - няма установено превишаване на ПДК, климатичните условия не благоприятстват задържане и събиране на атмосферни замърсители в приземния въздушен слой.

През зимния отоплителен сезон замърсяването на въздуха е основно от бита, за отопление на жилища и административни сгради, транспорта. През топлата част на годината източници на замърсяване са транспорта (замърсяване на атмосферния въздух с въглероден оксид, бензо(а)пирен и азотни оксиди), неподдържаната пътна и прилежаща инфраструктура (ФПЧ10), строителни обекти или при възникване на пожари.

Замърсяването на атмосферния въздух от транспорта е свързано с лошото състояние на моторните превозни средства, качеството на използваните горива, организацията на движението, състоянието на улиците и пътищата. Този вид замърсяване на въздуха заема все по-голямо място в общото замърсяване, поради увеличението на броя на автомобилите, дългия срок на експлоатацията им, лошата материално – техническа база за поддържането им.

Замърсяването на въздуха от строителни дейности е главно от прах и твърди частици. Практически то не оказва съществено влияние за състоянието на атмосферния въздух в общината.

В общината няма регистрирани:

- големи горивни инсталации (ГГИ) по смисъла на Директива 2001/80/ ЕС;
- големи неподвижни източници (ГНИ), емисиите от които подлежат на ежегоден отчет чрез инвентаризационни карти;
- обекти с разрешителни за търговия с квоти за емисии от парникови газове (по Директива 2003/87/ЕС);
- обекти с издадени комплексни разрешителни по чл.117 от Закона за опазване на околната среда (ЗООС).

Природните фактори, географските и метеорологични условия са основна предпоставка, която гарантира чистотата и доброто качество на въздуха в община Велики Преслав.

В общината не са констатирани превишения на нормите за КАВ, поради което не се предвиждат чести планови контролни измервания с мобилна станция. Няма установено превишаване на ПДК, климатичните условия не благоприятстват задържане и събиране на атмосферни замърсители в приземния въздушен слой. Отоплителните инсталации са основен източник на замърсяване на въздуха през зимния сезон. С използване на екологично чисто гориво – газ за отоплителните инсталации, замърсяването ще намалее. Желателно е да се търсят и използват нови енергийни източници, което би допринесло за ограничаване на емисиите с високо съдържание на сяра.

Води

- *Повърхностни води*

Съгласно Закона за водите, чл.155, ал.1, т.4, буква „б“, директорът на съответната басейнова дирекция планира и участва в провеждането на мониторинга на водите, обобщава и анализира данните от проведения мониторинг, в това число за химичното и екологичното състояние на повърхностните води. Община Велики Преслав попада към териториалния обхват на Басейнова дирекция „Черноморски район“ (БД „ЧР“) – гр. Варна.

С оглед тясната свързаност на човешкото здраве с благосъстоянието на жизнената среда, се предприемат строги мерки за мониторинг и контрол на качеството на водите.

При управлението на водите и анализа на антропогенното въздействие и определяне състоянието на водите, се ползва приета класификационна система регламентирана с Наредба Н-4/14.09.2012 г. за характеризирание на качеството на водите, съгласно Рамковата Директива на водите, определяща ограничения с цел, спиране на влошаването на състоянието на водите и защитаващи ги от замърсяване. Състоянието на повърхностните води основно е общ израз за състоянието на повърхностния воден обект, определена от неговото екологично състояние и от неговото химично състояние и водните количества. Качеството на водите най-често се определя от химичното състояние и е основната характеристика за общото състояние. Най-основна оценката за състоянието на водния обект се определя по физикохимичните показатели – разтворен кислород, активна реакция, електропроводимост, орто-фосфати, общ фосфор, общ азот, амониев, нитритен и нитратен азот и биохимична потребност от кислород измерена за 5 дни.

Черноморският басейн обхваща всички повърхностни води, които се вливат в Черно море и подземните води за този район. В района на РИОСВ - Шумен попадат 2 бр. поречия от този район - р. Камчия и р. Провадийска. Територията на Община Велики Преслав се отводнява към Черноморския басейн чрез река Голяма Камчия.

Река Камчия се образува от Голяма и Луда Камчия, като за начало е приета Голяма Камчия, която тръгва от Лиса планина, близо до с. Тича, Сливенски район, откъдето идва и старото ѝ име “Тича”. Влива се в Черно море. Общата водосборна площ на реката е 5360 км³, дължината 245 км.

Отначало реката тече в североизточна посока към гр. Шумен до с. Хан Крум, откъдето прави голям завои на юг и от гр. Смядово тече на изток до вливането си в Черно море. Среден наклон на реката – 2,9%. За поречието са характерни два максимума на водните количества - първичен през май и вторичен - през януари. Минимумът е между август и октомври. Средномногогодишното водно количество на реката към устието и' е 19,0 м³/с.

През територията на община Велики Преслав преминава р. Камчия – сравнително голям воден обект и притоците, заустващи се в нея, към поречието р. Камчия. Въпреки множеството притоци (27 на брой) гъстотата на речната и мрежа е твърде ниска-0,7 km/ km². Река Камчия има добре залесена водосборна област. От цялата и площ горите заемат 2600 km², или 49%. Почти половината от тази площ е заета от нискостеблени гори, които имат и най-голямо разпространение. Останалата половина до 2600 km² е залесена с дъбови и букови гори. Най-слабо е залесен притокът на Голяма Камчия-р. Врана, едва 23%. Тук горите са изцяло нискостеблени, разпръснати по поречието в отделни малки групички. По-големи и непрекъснати площи заемат горите по Преславската планина и югозападно от гр. Шумен.

Средногодишният отток на р. Камчия по данните от хидрологичните станции се изменя от 1,136 м³/с (35,82.106 м³) при яз. Тича до 24,676 м³/с (778,2.106 м³) при Гроздево или 26,287 м³/с (829,0.106 м³) при устието.

Водно тяло BG2KA900R1019 - Река Камчия преди гр. Велики Преслав до с. Миланово. Речния тип е полупланински, съгласно характеристиките и делението на водните тела на БДЧР. Надморската височина - силно варира, полупланинска зона, слиза ниско. Геоложката основа на водното тяло е смесени силикати, варовици, като общата площ <1300 кв. км /малки и средни, рядко големи/ наклона е слаб, под 2 %. Разстоянието до извора е обикновено значително. Форма на долината – U с по широка долина, доминиращ състав на субстрата - едър чакъл /1.6 – 64 мм/, дребен чакъл /2-16/. Соленост - сладководни, по малко от 0.5%.

Съгласно ПУРБ 2016-2021 г., разглежданото водно тяло е определено в лош екологичен потенциал и добро химично състояние. За него са поставени цели за предотвратяване влошаването на екологичното състояние, опазване, подобряване и възстановяване на водното тяло за постигане на умерен екологичен потенциал по биологичните елементи, възможно най-добър потенциал по физикохимичните елементи и запазване на доброто химично състояние.

Водно тяло BG2KA900R1020 - Река Камчия след язовир Тича, но преди Велики Преслав. Речния тип е полупланински, съгласно характеристиките и делението на водните тела на БДЧР. Надморската височина - силно варира, полупланинска зона, слиза ниско. Геоложката основа на водното тяло е смесени силикати, варовици, като общата площ <1300 кв. км /малки и средни, рядко големи/ наклона е слаб, под 2 %. Разстоянието до извора е обикновено значително. Форма на долината - U с по широка долина, доминиращ състав на субстрата - едър чакъл /1.6 – 64 мм/, дребен чакъл /2-16/. Соленост - сладководни, по-малко от 0.5%.

Съгласно ПУРБ 2016-2021 г., разглежданото водно тяло е определено в лош екологичен потенциал и неизвестно химично състояние. За него са поставени цели за предотвратяване влошаването на екологичното състояние, опазване, подобряване и възстановяване на водното тяло за постигане на умерен екологичен потенциал по биологичните елементи, възможно най-добър потенциал по физикохимичните елементи и постигане и запазване на добро химично състояние.

Мрежата за наблюдение на повърхностни води включва няколко пункта на територията на община Велики Преслав: Река Камчия – след язовир „Тича“ до преди гр. Велики Преслав (Омуртагов мост) и Река Камчия до с. Миланово.

Таблица 29: Състояние на повърхностни водни тела на територията на община Велики Преслав

Код на водните тела	Код на речно тяло	Име на водното тяло	Състояние към 2019 г. по основни физикохимични показатели				
			БПК5	Разтворен кислород	Амониев азот	Нитратен азот	Общ фосфор
BG2KA900R1019	R 4	Река Камчия - от преди гр. В. Преслав до вливане на р. Врана (с. Миланово)	Good	Very Good	Good	Good	Medium
BG2KA900R1020	R 4	Река Камчия - след язовир Тича, до преди гр. Велики Преслав (Омуртагов мост)	Good	Very Good	Good	Very Good	Very Good

Източник: Басейнова дирекция за управление на водите Черноморски район

Легенда:

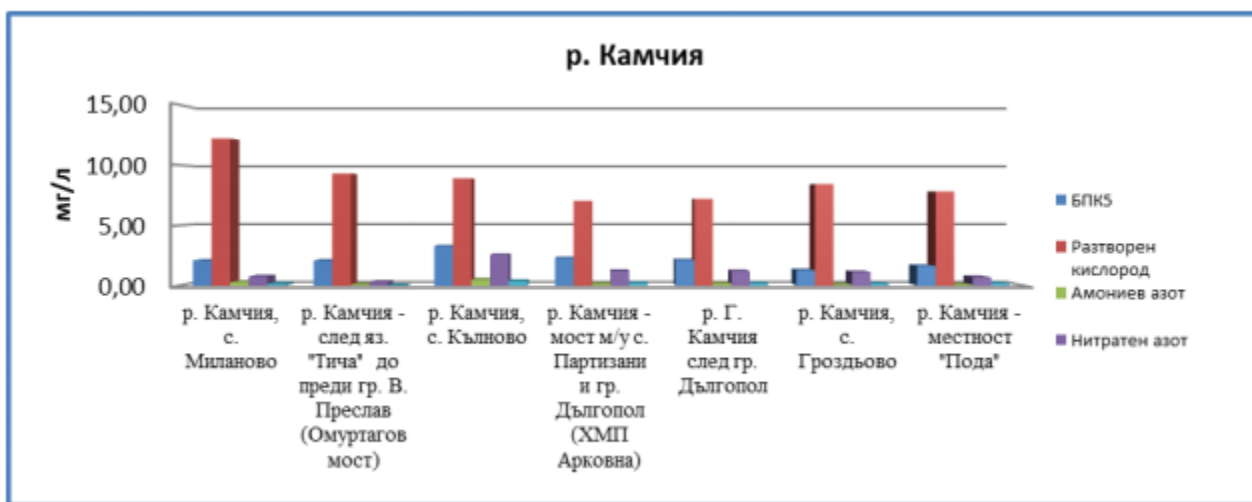
Цветови обозначения - Екологично състояние

Very Good

Good

Medium

Графика 4: Средни стойности в наблюдаваните пунктове по основното течение на р. Камчия

По информация от БД „ЧР“ анализът на данните за 2019 г. по основните физико-химични показатели в пунктовете на река Камчия, не показва отклонения от характерните стойности, в сравнение с предходната година, с изключение на пункт р. Камчия, с. Миланово, при който се наблюдава подобрене на състоянието по показател БПК5 – биологична потребност от кислород. Умерено остава състоянието по показателя общ фосфор, а за останалите е екологичния потенциал е оценен като добър и много добър. На пункта – Река Камчия – до преди гр. В. Преслав (Омуртагов мост) всички физикохимични показатели са оценени в добро и много добро състояние към 2019 г.

Таблица 30: Язовири на територията на община Велики Преслав

№	Име на язовир	Река	Поречие	Речен басейн	Код	Населено място
1	Дервиша/Преслав	Дервиша	Камчия	Река Камчия	BG2KA900R1019	Велики Преслав
2	Драгоево 1	Долник	Камчия	Река Камчия	BG2KA900R019	Драгоево

3	Драгоево	Долник	Камчия	Река Камчия	BG2KA900R1019	Драгоево
4	Златар 2	Лесковска	Златарска	Река Камчия	BG2KA700R017	Златар
5	Златар 3/ Пърнарица	река	Златарска	Река Камчия	BG2KA700R017	Златар
6	Имренчево	река	Врана	Река Камчия	BG2KA578R003	Имренчево
7	Троица	дере	Врана	Река Камчия	BG2KA578R003	Троица
8	Троица 1	Троишко дере	Врана	Река Камчия	BG2KA578R003	Троица

Източник: РИОСВ - Шумен

Язовирите на територията на общината са в сравнително добро общо екологично състояние. Няма данни за замърсявания, застрашаващи живота и здравето на хората и аквакултурите. Основен замърсител на повърхностните водни обекти на територията на община Велики Преслав са недоизградените канализационни системи на населените места и заустването на непречистени отпадъчни води в реките. Нерегламентираното изхвърляне на отпадъци и замърсяването на речните русла и деретата при наличие на високи води и приливни вълни или обилни валежи също замърсяват повърхностните води.

- *Подземни води*

Качеството на подземните води се определя от антропогенното въздействие, което се изразява в различен тип замърсявания от точкови и дифузионни източници.

Като точкови източници се разглеждат нерегламентирани (селски) сметища, общински сметища, складове за пестициди, течове от замърсени площадки, депа на производствени и опасни отпадъци, местоположения на стари замърсители, стари сметища, затворени индустриални терени, Б-Б кубове за събиране, депониране, дезактивиране и безопасно съхраняване на наличните в страната количества забранени, залежали и негодни за употреба пестициди.

Дифузни източници на замърсяване са земеползването (орна земя и трайни насаждения), селища без изградена канализационна система, урбанизирани територии.

Значимите проблеми от този вид въздействие върху подземните води са увеличаване съдържанието на нитрати, фосфати, сулфати, хром, желязо и манган. Съдържанието на нитрати е водещ параметър за дифузионните внасяния при подземните води.

Подземните води в община Велики Преслав са представени от грунтови води в речните тераси и пукнатинно-карстови води в кредните седименти. Водоносните хоризонти на грунтовите води се подхранват главно от валежни води. Средният дебит на подземните води в алувиалните тераси на реките е 6,0 л/сек/м, но варира в доста широки граници (от 0,35 до 16-20 л/сек/м). Според хидрохимичните им характеристики подземните води по цялата дължина на терасите на реките Врана и Голяма Камчия са хидрокарбонатно-калциево-магнезиеви. Водоносни са и окарстените варовици, изграждащи Шуменското плато, като най-значими са карстовите извори при с. Троица с общ дебит 62 л/сек.

Подземното водно тяло с код BG2G000000Q004 - порови води в кватернера на река Врана. Площ на ПВТ е 127,88 кв. км, тип безнапорен. Характеристика покриващите ПВТ пластове в зоната на подхранване - глинесто пясъчлив. Литоложкият строеж на ПВТ - дребно до средно зърнести чакъли и пясъци. Средна дебелина на ПВТ-4,3-9,6м.

Подземното водно тяло с код BG2G000000K2030 – карстови води в горна креда-мастрихт Шуменско плато. Площ на ПВТ е 53,40 кв. км, тип безнапорен. Характеристика покриващите ПВТ пластове в зоната на подхранване - открит /инфилтрация на валежите в зоната на разкриване/. Литоложкият строеж на ПВТ - варовици. Средна дебелина на ПВТ– 30-80 м.

Цели на подземните водни тела са:

Подземното водно тяло с код BG2G000000Q004 - порови води в кватернера на река Врана – количествено състояние – добро състояние, химично състояние – лошо за NO₃ в района на Новосел, NH₄ в района на град Смядово, Fe и Mn в района на Хан Крум, оценка на риска – по количествено състояние не е в риск, по химично състояние - в риск, цел за химичното състояние - непревишаване на ПС за: NO₃ = 38,09мг/л; NH₄=0,41 мг/л , Fe=0,71 мг/л, Mn =0,05, цел за количественото състояние – 464, срок за постигане – 2021 година, обосновка –Естествени предпоставки: взаимодействие на ПВТ с река Врана, водоносният хоризонт (ВХ) е изграден от алувиални отложения с висока водопропускливост - чакъли, пясъци и пясъчливи глини. Повишено съдържание на замърсители в подземните води се дължи на дифузни източници: просмукване на замърсители при взаимодействие с реката, която в голямата си част е в риск; развито земеделие; наличие на селища без ПСОВ.

Подземното водно тяло с код BG2G000000K2030 – карстови води в горна креда-мастрихт Шуменско плато – количествено състояние – добро състояние, химично състояние - лошо / NH₄ в района на с. Троица/, оценка на риска – по количествено състояние не е в риск, по химично състояние - в риск, цел за химичното състояние – непревишаване на ПС за NH₄=0,4213 мг/л , цел за количественото състояние - 65, срок за постигане – 2021 година. Обосновка - Естествени предпоставки: ВХ е открит, безнапорен Замърсяването е от дифузни източници: наличие на селища без ПСОВ; факторът разреждане не действа в този водоносен хоризонт, тъй като липсват повърхностни води с постоянен отток.

Подземното водно тяло се определя в добро количествено състояние, когато разполагаемите ресурси на водното тяло (средномногогодишното подхранване минус необходимите за екосистемите водни количества), не са надвишени от общото годишното черпене на подземни води и в пунктовете от националната мрежа за мониторинг на количественото състояние не е установена тенденция към понижаване на водните нива.

Поровите подземни води се съдържат предимно в кватернерните алувиални образувания на р. Голяма Камчия от разноръннети пясъци и чакъли с пясъчно-глинест запълнител, неравномерно разслоени от глини. Подхранването им се осъществява от инфилтрация на атмосферни валежи и от реките и дерета. Дренирането е в реката, с които подземните води са в пряка хидравлична връзка и чрез изградени водоземни съоръжения (шахови кладенци, дренажи). Водоносните колектори са безнапорни със сравнително плитки статичните водни нива.

Химичното състояние на поровите подземните води е оценено като лошо.

Разрешеното водно количество от описаните подземни водни тела е по-малко от разполагаемите им ресурси, поради което количественото им състояние е оценено като добро.

Резултатите от анализа на БД „ЧР“ за 2019 г. показват, че като цяло няма отклонения от стандартите за качества на подземните води (СК) и праговете стойности (ПС), по изследваните показатели, освен за подземно водно тяло с код BG2G000000Q004 - порови води в кватернера на река Врана, за който са установени превишения над ПС по показател Манган в пункт ТК – Хан Крум, представено на приложената графика:

Графика 5: Манган в ПВТ с код BG2G000000Q004

Суха река; з.в. Миланово включваща с. Миланово; з.в. Осмар включваща с. Осмар и з.в. Хан Крум включваща с. Хан Крум. Водата за питейно-битови цели за гр. Велики Преслав е осигурена от з.в. яз. „Тича“, включваща гр. В. Преслав, гр. Шумен, с. П. Волон, с. Дибич, и с. Белокопитово.

За водоснабдяване на общината средногодишно се подават 2300 хил. м³ водна маса, равняващо се на 74 л/сек. 89% от нея постъпват помпажно и 11% - гравитачно. Съществуват резервни водоизточници - шахтови кладенци в поречието на р. Врана край с. Кочово и дренаж „Кюнта“. Основният консуматор на питейна вода в общината е гр. Велики Преслав, който се водоснабдява от язовира чрез магистрален водопровод. Има изградена Микрофилтърна озонаторна пречиствателна станция (МФОС) с мощност 400 l/s, от която за града и кв. Кирково се ползва около 150 l/s, като останалата мощност е свободна. Съществуващата водопроводна мрежа на града е 52 km, приблизително 95% от дължината на уличната мрежа. Над 70% от мрежата е строена с етернитови тръби и е силно амортизирана и често аварира. Общата водопроводна мрежа на общината е с дължина 224 km, от които 154 km са външни водопроводи, вътрешната водопроводна мрежа е 70 km. Всички населени места имат външно и вътрешно водоснабдяване, но само в 7 от тях е осигурена вода в рамките на норматива. За останалите населени места е осигурена вода от 50 до 75% поради спада на дебитите на водоизточниците през летния сезон и голямата амортизация на мрежата.

Водоснабдяването в общината е обособено в 3 водоснабдителни групи - Велики Преслав, Драгоево и Имренчево. Групите Велики Преслав и Имренчево след направените подобрения осигуряват необходимото количество питейна вода за населението и за момента нямат проблеми с водоснабдяването. След предприетото допълнително водоснабдяване на група Драгоево до известна степен проблемите с водоснабдяването на селата Златар и Суха река са решени.

Определени затруднения с водоподаването съществуват в селата от северната част на общината - Хан Крум, Кочово, Троица и Осмар. С включването и изграждането на резервоар - 500 m³, чувствително се подобри водоподаването за с. Хан Крум. За останалите три села съществуват реални възможности за подобряване на водоподаването.

РЗИ – Шумен извършва контрол на водата за питейно-битови цели на мястото на изтичане и от крана на потребителя. Като цяло в периода 2015-2019 г. питейната вода в община Велики Преслав е с минимални отклонения от стойностите на показателите заложи в Наредба №9. В месеците с обилни валежи и интензивно снеготопене се наблюдава покачване броя на нестандартните проби по показател мътност, обяснимо с карстовия характер на терените в областта. Характерно за зона на водоснабдяване язовир „Тича“ е сезонното покачване броя на нестандартните проби по показател „мътност“ в месеците с интензивно снеготопене и обилни валежи, обяснимо с липсата на пречиствателно съоръжение за водите от повърхностния водоизточник. Резултати от проведен мониторинг на водата съгласно Наредба №9 от 16 март 2001 г. за качеството на водата, предназначена за питейно-битови цели по години е:

- През 2015 г. вода с завишена мътност спрямо обичайното за показателя е установена в з.в. яз. „Тича“ в периода от 01 януари до 24 април. Чрез средствата за масова информация населението е уведомено за влошените качества на водата и е препоръчано същата да не се ползва за пиене. От страна на РЗИ беше засилен контролът над обеззаразяването на водата и лабораторния контрол. Не бяха констатирани други отклонения по изследваните физико-химични и микробиологични показатели. През 2015 г. трайни отклонения от хигиенните норми по химични показатели, бяха регистрирани само по показател нитрати в з.в. Миланово, при допуск на показателя 50 мг/л, резултатите от изпитването са в границата 52-57 мг/л.

- През 2016 г. и 2017 г. питейната вода подавана от „ВиК – Шумен“ ООД за населението на община Велики Преслав е без отклонения от Наредба №9.

- През 2018 г. вода със завишена мътност спрямо обичайното за показателя е установена в з.в. яз. „Тича“ в периода от 27 февруари до 8 май. Чрез средствата за масова информация населението е уведомено за влошените качества на водата и е препоръчано същата да не се ползва за пиене. От страна на РЗИ беше засилен контролът над обеззаразяването на водата и лабораторния контрол. Не бяха констатирани други отклонения по изследваните физико-химични и микробиологични показатели. Останалите 9 зони на водоснабдяване са били с питейна вода подавана от „ВиК – Шумен“ ООД без отклонения от Наредба №9.

- През 2019 г. питейната вода подавана от „ВиК – Шумен“ ООД за населението на община Велики Преслав е без отклонения от Наредба №9.

На територията на община Велики Преслав няма регистрирани води за къпане и минерални води.

● *Отпадъчни води*

РИОСВ – Шумен осъществява контрол над управлението на формираните отпадъчни води, включително емитери на отпадъчни води, заустващи към водни обекти. Формираните отпадъчни води, вследствие на човешкия фактор, въздействат пряко върху качеството на водните обекти и състоянието на почвите, поради което се изграждат и поддържат канализационни системи в селищните образувания и съоръжения за пречистване на отпадъчните води.

На територията на община Велики Преслав, от БД „ЧР“ са издадени Разрешителни за ползване на водни обекти за заустване на отпадъчни води, както следва:

- ГПСОВ – Велики Преслав (канализационна система с ГПСОВ на гр. В. Преслав);
- „Автомостриали Черно море“ АД – „Бетонен възел“ – гр. В. Преслав;
- „Строителни изделия“ АД, с. Хан Крум;
- ЕТ „Николай Неделчев“, с. Кочово;
- „Екселанс“ ООД, с. Осмар;
- Канализационна система на с. Троица (Издадено Решение за отказ от продължаване срока на действие на разрешително за заустване №68/16.05.2019 г.);
- Канализационна система на с. Осмар (Издадено Решение за отказ от продължаване срока на действие на разрешително за заустване №129/28.11.2017 г.);
- Канализационна система на с. Хан Крум (Издадено Решение за отказ от продължаване срока на действие на разрешително за заустване №68/16.05.2019 г.).

На основание чл. 151, ал.4 от Закона за водите, РИОСВ – Шумен извършва периодични контролни проверки с вземане на водни проби от по-горе посочените обекти.

От контролния мониторинг на РИОСВ – Шумен за периода 2015-2019 г. са констатирани отклонения от индивидуалните емисионни ограничения (ИЕО) по заложените показатели за обект „Автомостриали Черно море“ АД – „Бетонен възел“ – гр. В. Преслав. Установявани са превишения на ИЕО по показателите: рН, Неразтворени вещества, ХПК и активна реакция.

За останалите обекти, емитери на отпадъчни води към водни обекти, за посочения период не са констатирани отклонения от заложените емисионни ограничения, съгласно експлоатираните разрешителни за заустване.

Община Велики Преслав е титуляр на издадено разрешително за заустване на отпадъчни води от ГПСОВ – гр. В. Преслав, както и на експлоатираните до 20.07.2019 г. разрешителни за канализационните системи на с. Хан Крум и с. Троица и експлоатираното до 20.07.2016 г. разрешително за заустване на отпадъчни води от канализационната система на с. Осмар.

През 2019 г. продължава добрата експлоатация на ГПСОВ - Велики Преслав, пречистваща отпадъчните води от канализационна система на Велики Преслав. Установено е еднократно

превишение на заложеното ИЕО по показател БПК5, за експлоатацията на ГПСОВ - Велики Преслав, своевременно са предприети действия от страна на оператора, за прекратяване на замърсяването.

Почви

Почвената покривка е особено важен компонент на природната среда. Образувана в продължение на милиони години, тя се явява огледало за състоянието на ландшафтите и в нея се отразяват и пречупват взаимовръзките между останалите компоненти на природната среда (скали, води, климат, растителност, дейност на човека). Без почвената покривка е невъзможно съществуването и вегетацията на естествената и културната растителност.

Почвата представлява сложна природна система изградена от минерални частици, органични вещества, газове, макро- и микроорганизми. Минералните частици образуват основната маса на почвата, а органичните вещества съставляват 10-20% от химичния и състав. Хумусът заедно със съдържанието на вода и газове определя нейното плодородие. Той е източник на хранителни вещества за растенията, тъй като при разлагането му се освобождава въглероден диоксид, нитрати, фосфати. Тези съединения са лесно усвоими от растенията. Хумусът, образуван в горния почвен слой се отнася от инфилтриращата в почвата вода в по-долните хоризонти. Чрез обработка на почвата, той заедно с разтворените химични вещества се изнася отново на повърхността.

В община Велики Преслав преобладаващо разпространение имат сивите горски почви. В южните части на територията се срещат канелени, излужено канелени и канелено-подзолисти почви. Върху трасетата на река Камчия и нейните притоци са разпространени алувиално-ливадни почви. Наличието на мощен хумусен хоризонт и добра запасеност от органично вещество обуславят високото естествено плодородие на тези почви. Подходящи са за създаване на овощни насаждения и за отглеждане на фуражи, технически и зеленчукови култури. Склоновите и брегови форми на терена са заети от ерозирани, плитки и каменливи почви. Характеризират се със силно скъсен хумусен хоризонт, на места напълно отнесен от ерозията. Имат много ниски агропроизводствени качества и са неподходящи за отглеждане на селскостопански култури.

Почвата играе роля за кръговрата на веществата в природата и минерализиране на органичните отпадъци от живота, осигурява плодородието и изхранването на човека, влияе върху състава на въздуха, водата и хранителните продукти, представлява среда за съхраняване и предаване на болестотворни причинители, влияе върху климата на местността и др. Следователно тя, освен полезно може да оказва и отрицателно влияние върху условията на жизнената среда и здравето на населението. Замърсяването на почвата се проявява в две форми:

- Физическо изменение на почвените структури. Най-големи поражения върху почвите се нанасят от антропогенно натоварените екосистеми. Отклоненията в почвените параметри се отнасят преди всичко до структурата на почвата, нейната порьозност и плътност. Измененията им водят до рязко влошаване на вентилацията и дренажа в почвата, вследствие на което настъпва рязко снижаване на активността и количеството на микроорганизмите разлагащи органичните вещества.

- Химическо замърсяване на почвата. Химическите замърсявания на почвите от антропогенен произход превъзхождат многократно в количествено и качествено отношение всички видове физически изменения. Те са следствие от много причини, които условно можем да ги разделим в следните групи:

- Газове - промишлени отходи съдържащи сяра, а също така съдържащи и тежки метали, халогениди, азотни оксиди;

- Прах - дим от промишлени димоотводи, транспортен прах и др.;

- Соли - особено тези в резултат на обработване с луги и химикали на пътищата през зимата, рудодобивната промишленост, кариери и др.;
- Агрохимикали от растителната защита;
- Органични газове и течности - продукти от ТЕЦ, автотранспорта и др.;
- Радиоактивни замърсявания - АЕЦ, промишленост, аварии и др.

На територията на община Велики Преслав за периода 2015-2019 г. е извършван мониторинг на почвите в пункт №367 – с. Драгоево по Програма за почвен мониторинг I ниво за 2016 г. „Широкомащабен мониторинг за замърсяване на почвите с устойчиви органични замърсители, вкл. нефтопродукти“, като показателите са под праговата норма на Наредба №3 от 01.08.2008 г.

Съгласно Програма за почвен мониторинг II ниво „Контрол и опазване на почвата от киселяване и засоляване“ за периода няма пунктове за мониторинг в населени места от община Велики Преслав.

По програмата за почвен мониторинг III ниво – локални почвени замърсявания се извършва контрол на Б-Б кубове за съхранение на негодни за употреба ПРЗ в с. Хан Крум, стопанисвани от Община Велики Преслав. По данни от РИОСВ – Шумен в с. Хан Крум са разположени 34 броя Б-Б кубове за съхранение на пестициди, препарати за растителна защита с изтекъл срок на годност и други химикали с общ обем 55630 кг / 10800 л.

В Община Велики Преслав няма производства, които да замърсяват почвите с тежки метали (олово, цинк, мед, арсен, кадмий, никел, хром) и нефтопродукти. Възможно е частично локално замърсяване с нефтопродукти в района на бензиностанциите, намиращи се на територията на общината, но за това няма данни.

Като единствен значим източник на замърсяване с оловни аерозоли могат да бъдат идентифицирани моторните превозни средства с бензинови двигатели. Потенциално замърсени с олово са земи в крайпътни зони с ширина 15-25метра. Няма конкретни изследвания за наднормено ниво на замърсяване.

На територията на община Велики Преслав, към настоящия момент няма предприятия, попадащи в обхвата на Раздел I към глава седма на ЗООС, класифицирани с нисък или висок рисков потенциал от съхранение на химични вещества. Работата на експертите от РИОСВ – Шумен в това направление обхваща дейностите по ограничаване и предотвратяване на аварии с опасни химични вещества, с цел опазване на околната среда и здравето на населението. Прилагането на превантивният подход се основава на Закона за защита от вредното въздействие на химичните вещества и смеси (ЗЗВВХВО, Закона за опазване на околната среда ЗООС и наредбите към тях.

През периода 2015-2019 г. са извършени проверки по отношение на използваните и съхранявани химични вещества в предприятия, ситуирани на територията на Община Велики Преслав. Основната цел на контролната дейност по отношение на химикалите е да се ограничава и предотвратява риска за човека и околната среда от въздействието на всички химични вещества, класифицирани като опасни по смисъла на Закона за защита от вредното въздействие на химичните вещества и смеси /ЗЗВВХВС/, които се съхраняват, произвеждат и употребяват на територията на РИОСВ – Шумен.

Контролирани предприятия на територията на Община Велики Преслав, по отношение на използваните и съхранявани химични вещества са 21 на брой, разположени предимно в града и селата – Драгоево, Осмар, Хан Крум, Троица, Миланово и Кочово.

Наличието на терени с ерозирани почви налага прилагането на конкретни почвозащитни, агротехнически и противоерозионни мероприятия. Такава необходимост е разработване на Общинска наредба за почвените ресурси, като част от природната среда.

Горите предпазват почвата от ерозия и масовото им изсичане може да доведе до редица проблеми и нарушаване на екосистемите. На ерозиране са подложени слабоструктурните почви, образувани върху наклонени терени: излужени и типични канелени горски почви; канелени горски почви, лесивирани; рендзини; кафяви горски почви. Обработваемите земи са разположени на равни терени. Ерозията на почвите не е от процесите с ограничаващо действие за земеделието в територията на общината.

Сериозен проблем за почвеното плодородие е паленето на стърнища; образуването на нерегламентирани замърсявания на почвите с отпадъци около населените места. Тенденцията е към намаляване на нерегламентираното изхвърляне на отпадъци. Потенциални източници причиняващи замърсяване на почвите са: промишлеността; транспорта; отпадъците; химическите средства, „пренесени“ чрез праха и аерозолите по въздушен път; инфилтрацията на замърсени с вредности води; химизацията на селското стопанство (растителната защита – използването на пестициди и минерални торове), строителни и др. дейности в самите населени места.

На територията на гр. Велики Преслав са регистрирани две свлачища с локален характер – на ул. „Люле Бургас“ и на ул. „Любен Каравелов“. Локални свлачища са регистрирани и в селата Кочово и Осмар.

За всички нарушени терени от добивни дейности на територията на общината - „Кариера Драгоево“ АД с. Драгоево и „Вародобив“ АД с. Троица са изготвени проекти за експлоатацията им и за поетапна рекултивация.

Локални заблатявания или временно повърхностно преовлажняване се оформя предимно през влажния сезон, в ниските участъци по руслото на р. Камчия, както и в района на местността „Блатото“ в землището на гр. Велики Преслав.

Община Велики Преслав все още няма разработена Програма за опазване, устойчиво ползване и възстановяване функциите на почвите. Ежегодно се полагат усилия за премахване на нерегламентираните сметища и локални замърсявания в общината. Предприети са мерки за рекултивация на нарушени терени и действия за контрол върху употребата на изкуствени торове.

Ежегодно в сезона по прибиране на реколтата и през пожароопасния период, във връзка със Закона за опазване на земеделските земи се издава Заповед на кмета на общината за забрана паленето на стърнищата, с цел предпазване от пожари и унищожаване на хумусния слой на почвата.

Шум

Шумът е от основните неблагоприятни фактори, водещи до акустичен дискомфорт в околната среда. Вредното въздействие зависи от вида му и пораждащите го условия. Произходът на шума се определя от видовете дейности, при които той е генериран. В градска територия се различават промишлен (производствен), транспортен, шум от строителство и битов шум. В зависимост от характера (постоянен, периодично, повтарящ се, прекъснат), честотния спектър и интензивността на шума, а така също и продължителността на експозиция, въздействието му е по-малко или повече вредно. Основният аспект на вредното въздействие на шума, разгледан в настояща програма е свързан с влиянието му върху човешкия организъм и здраве. Високите шумови нива влияят върху слуховия апарат на човека, психическото и нервно състояние на личността, имунната система, обмяната на веществата, сърдечно-съдовата система и др. Подлежащите на контрол обекти са източниците на шум, намиращи се в промишлени зони, жилищни зони и в близост до жилищни зони. Приоритетни са тези, които се намират в жилищни зони, с цел да се предотврати дискомфорта през различните части на денонощието и вредните ефекти от шума върху здравето на населението.

Основни причини за повишаване нивото на шума в населените места се явява както строителството, така и обусловеното от него увеличаване на потока на товарните автомобили, амортизираната пътна настилка, остарелият транспортен парк на голяма част от населението, увеличеният брой дизелови автомобили.

Община Велики Преслав не е определена като критичен район в акустично отношение, поради което не са предприемани мерки за борба с шумовото натоварване.

Съгласно Закона за защита от шума в околната среда, РИОСВ – Шумен контролира единствено промишлени източници на шум в околната среда, с цел спазване на нормите за нива на шум в съответните зони и територии, както и в най-близките места за въздействие. Задължение за провеждане на собствен мониторинг на шум в околната среда и представяне в РИОСВ на резултатите от тях, имат единствено предприятията с издадени комплексни разрешителни по смисъла на Закона за опазване на околната среда. На територията на община Велики Преслав няма обекти с издадени комплексни разрешителни, както и промишлени източници с дейности, създаващи висок риск от наднормени нива на шум в околната среда.

Във връзка с посочените обстоятелства е извършван планов контролен мониторинг на нивата на шум в околна среда на промишлени обекти в община Велики Преслав.

Обектите извършват собствен мониторинг и не са констатирани превишения на еквивалентните нива на шум, които да са отразени в годишните доклади за състоянието на околната среда на РИОСВ - Шумен.

Основен източник на шумово замърсяване в община Велики Преслав са транспортните средства. При извършваните контролни замервания не са констатирани превишения на граничните стойности. Акустичната обстановка е неравномерно натоварена, утежнена по главната комуникационно-транспортна мрежа, а в останалата част е нормална.

РИОСВ – Шумен организира извършването на измерването, оценката, управлението и контрола на шума, излъчван в околната среда от промишлени инсталации и съоръжения, включително за категориите промишлени дейности по приложение №4 към чл. 117, ал. 1 от Закона за опазване на околната среда.

Съгласно нормативната уредба за шума контролната функция на общинската администрация е върху шума от битови и занаятчийски дейности. Производствения шум и шума от транспортния трафик се контролира от регионалните органи на МОСВ, МЗ и МВР.

Няма актуални данни за наднормено излъчване на шум на територията на община Велики Преслав. При жалби на граждани за производствен шум, администрацията сезира компетентните органи; за шум при битови дейности - издава предписания за спазване на нормативно установените изисквания.

В град Велики Преслав, както и в селата с интензивен трафик, основен източник на шум са транспортните средства. Частично шумово замърсяване на околната среда има в селата Кочово и Хан Крум, където преминава ЖП линия. Някои производства и човешки дейности в сферата на услугите също излъчват шум и създават дискомфорт у живущите около източника. Характерна за шумовото натоварване на града и посочените села е денонощна и седмична цикличност.

За високите стойности на шумовите нива допринасят характерните особености на териториално – устройствените планове на града и другите населени места:

- Липсата на околновръстни пътища, поради което целият транзитен моторен поток минава през населеното място;
- Липсата на защитни „зелени екрани“;
- Лошокачествена настилка;

- Двустранно плътно застрояване по главните улици;
- Големи наклони на някои улици;
- Остарелият автомобилен парк.

5.2. Дейности по управление на отпадъците

Съгласно Допълнителните разпоредби на ЗУО **битови отпадъци** са „отпадъците от домакинствата” и „подобни на отпадъците от домакинствата” (това са отпадъците, образувани от домакинствата, и отпадъците, образувани от фирми и други организации, които по своя характер и състав са сравними с отпадъците от домакинствата, с изключение на производствените отпадъци и отпадъците от селското и горското стопанство).

Процесите, свързани с формиране, събиране, извозване, депониране и друго обезвреждане на отпадъците, са в пряка зависимост от развитието и организацията на стопанската дейност, демографските особености на района и от природните условия, в които се осъществява човешкия живот. Битовите отпадъци се формират от жизнената дейност на хората. Количеството и съставът им зависят от:

- Мястото на образуване;
- Стандарта на живот на населението и неговата култура;
- Степен на благоустроеност на населените места;
- Начин на отопление;
- Други фактори.

Като се изхожда от административно-териториалната и социално-икономическа характеристика на община Велики Преслав, основните източници на ТБО се явяват:

- Домакинствата;
- Промислените предприятия;
- Търговски и обслужващи обекти.

В община Велики Преслав е изградена добре функционираща система за сметосъбиране и сметоизвозване. В системата е обхванато 100% от населението на общината.

Основният поток отпадък е смесеният битов отпадък с код 20.03.01.

Община Велики Преслав е член на Регионално сдружение за управление на отпадъците на общините от област Шумен (РСУО). В сдружението участват още общините: Шумен, Нови пазар, Каспичан, Смядово, Хитрино, Венец и Каолиново.

Събраните от територията на община Велики Преслав отпадъци се транспортират до сепарираща инсталация, изградена в кв. Тракия, гр. Шумен, където от тях се отделят полезните компоненти. Негодните за рециклиране и оползотворяване отпадъци се депонират на Регионално депо за ТБО - Шумен.

През 2018 г. са приключени техническата и биологична рекултивация на старото общинско депо с финансиране от ПУДООС. Общата площ на рекултивация с включени: охранителни канавки, оградащи диги и др. е 25,55 дка.

На територията на община Велики Преслав функционира добре изградена система за сметосъбиране, чрез разполагане на контейнери и съдове за смет във всички населени места. Съдовете се подменят и допълват ежегодно. Дейностите по сметосъбиране и сметоизвозване се изпълняват от „БКС“ ЕООД - гр. Велики Преслав, съгласно сключен договор между Общината и дружеството. От 01.04.2020г. поддържането на чистотата на териториите за обществено ползване в населените места се изпълнява от ОП „Велики Преслав“.

Таблица 31: Количества генерирани и депонирани след сепариране смесени битови отпадъци от територията на община Велики Преслав 2016-2020 г. (тона)

2016 г.		2017 г.		2018 г.		2019 г.		2020 г.	
Генериран и	Депониран и	Генериран и	Депониран и	Генериран и	Депониран и	Генериран и	Депониран и	Генериран и	Депониран и
3464	2314	3586	2514	3452	2817	3466	2950	3385	3156

Източник: Община Велики Преслав

На територията на община Велики Преслав към 2020 г. общо в града и селата са разположени 1157 бр. съдове за отпадъци, в това число - 1,1 куб. м. тип „Бобър” -737 броя и 420 броя кофи тип „Мева”. Съдовете се обновяват и допълват ежегодно.

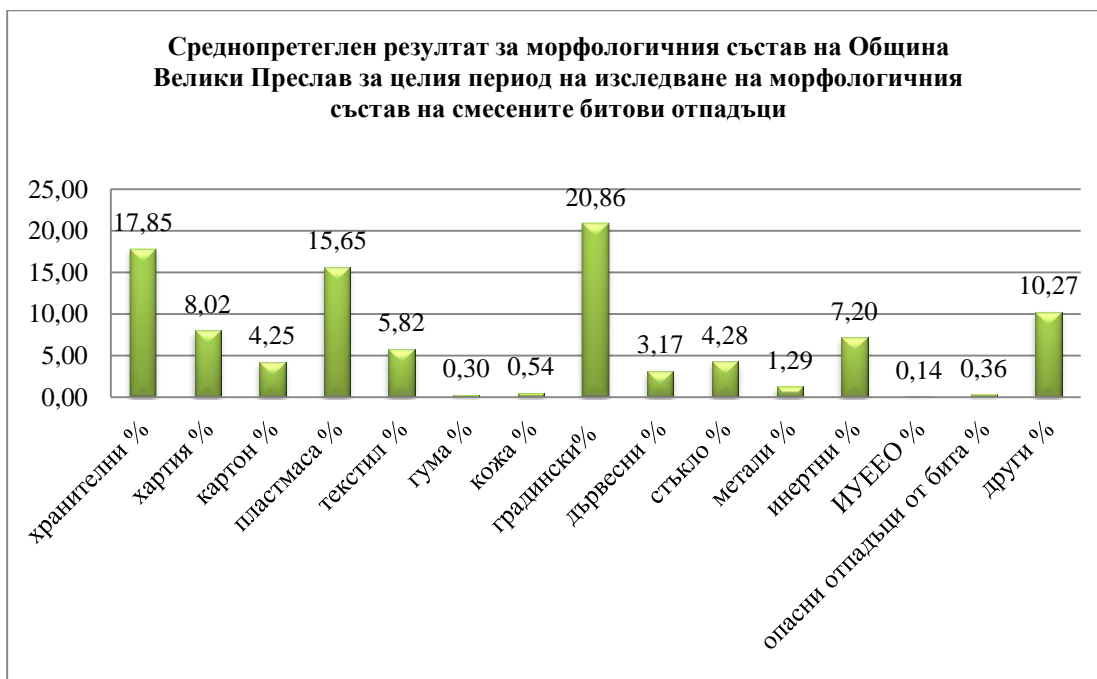
Кратността на обслужване на съдовете е по график.

Количествата депонирани смесени битови отпадъци от територията на община Велики Преслав се увеличават през последните четири години с 636 тона или с 27%. През 2019 г. от всички населени места на територията на общината са събрани общо 3466 тона отпадъци и след сепариране на регионалното депо в кв. Дивдядово, общ. Шумен са депонирани общо 2950 тона отпадъци. През 2020 г. отчитаме лек спад на количествата генерирани отпадъци с около 2% до 3385 тона, но депонираните отпадъци се увеличават със 7% спрямо 2019 г. и са 3156 тона.

Количествата генерирани отпадъци в община Велики Преслав за 2018 г. са средно 282 кг/жител/година, което е значително по-малко спрямо средното количество генерирани отпадъци за област Шумен – 304 кг/жител/година, за Североизточен район – 423 кг и за страната – 408 кг/ж./год.⁶ За 2019 г. количеството генерирани отпадъци в община Велики Преслав на жител се увеличава на 288 кг/ж./год.

Фигура 9: Морфологичен състав на смесените битови отпадъци в община Велики Преслав

⁶ При изготвянето на настоящия План за интегрирано развитие на община Велики Преслав, НСИ все още не е публикувал официални данни за количествата образувани битови отпадъци и нормата на натрупване за 2019 г.

Източник: Окончателен доклад по договор: „Изготвяне на анализ на морфологичния състав на битовите отпадъци, в частност на биоразградимите отпадъци образувани на територията на община Велики Преслав“

В община Велики Преслав е въведена система за разделно събиране на отпадъците от опаковки – хартия, пластмаса и стъкло и има сключен договор с „Булекопак“ АД. Системата обхваща 10 населени места, в т.ч. град Велики Преслав (40 точки/площадки) и селата: Драгоево (3 точки/площадки), Златар (5 точки/площадки), Имренчево (2 точки/площадки), Кочово (3 точки/площадки), Миланово (3 точки/площадки), Троица (3 точки/площадки) и в селата Мостич, Хан Крум и Осмар по 1 точка/площадка.

В края на 2019 г. системата за разделно събиране на отпадъци от опаковки на територията на общината е обезпечена с 64 съда за разделно събиране в жълт цвят и 60 съда за разделно събиране в зелен цвят, като във всички населени места (с изключение на най-малките села Мокреш и Суха река) е осигурена възможност за разделно събиране на отпадъци от опаковки.

За отпадъците от опаковки: хартия и картон, пластмаси, стъкло и метали се осъществява разделно събиране в контейнери от два цвята – жълт и зелен. Жълтите контейнери са предназначени за отпадъци от хартия, пластмаса и метали, а зелените за опаковки от стъкло.

През 2019 г. от системата за разделно събиране на отпадъци от опаковки на са събрани над 16 тона отпадъци (6т. хартия, 0,3т. метални отпадъци, 4т. пластмаса, 6т. стъкло). Контейнерите са разположени на утвърдени адреси (точки), като събирането на отпадъците от съдовете се изпълнява по график. Предоставените от организацията „Булекопак“ АД съдове, както и разходите по тяхното обслужване и транспортиране е безплатно за общината и се поемат от организацията. Това е стимул, насърчаващ извършване на разделно събиране на рециклируемите отпадъци от населението и институциите и спестяване на финансов ресурс от такса битови отпадъци.

На територията на община Велики Преслав няма изградена инфраструктура за третиране на отпадъци от строителството и разрушаването им.

Растителните отпадъци от поддържането на обществените паркове и зелени площи се обслужват разделно, като изхвърлянето им смесено с битовия отпадък е преустановено. Поради липса на изградено съоръжение на територията на РСУО - Шумен за тяхното третиране, на

практика община Велики Преслав не извършва рециклиране на зелени и/ или биоразградими отпадъци, което да гарантира изпълнението на целите за разделно събиране и оползотворяване на биоотпадъци. Необходимо е да бъде осигурена инфраструктура за разделно събиране на растителни и биоразградими отпадъци при източника на образуване, в т.ч. домакинства, търговски и административни обекти и заведения за обществени хранене. За организирането на система за разделно събиране и оползотворяване на „зелените“ отпадъци е необходимо да се осигурят контейнери за събиране, площадки за съхранение и специализирани автомобили за извозването им.

За изпълнение на задълженията на кмета на общината да организира дейности по разделно събиране на опасни отпадъци от общия поток битови отпадъци, общината има сключен договор за организиране и прилагане на система за разделно събиране, временно съхраняване и транспортиране на отпадъци от негодни за употреба батерии и акумулатори (НУБА). Чрез сключен договор с „Екомакс“ ООД е осигурена възможност на гражданите да предават безвъзмездно своите отпадъци от излезли от употреба МПС (ИУМПС) и излязлото от употреба електрическо и електронно оборудване (ИУЕЕО).

По проект, финансиран от Българо - Швейцарската програма за сътрудничество: „Пилотни модели за екологосъобразно събиране и временно съхранение на опасни битови отпадъци от домакинствата“ с изпълнител ПУДООС, през 2019 г. в гр. Шумен е изграден център за временно съхранение на опасни битови отпадъци от домакинствата. От есента на 2019 г. по оповестен график чрез мобилен събирателен пункт, населението на общината има възможност да предаде безвъзмездно отпадъци като: опаковки съдържащи остатъци от опасни вещества, спирачни и антифризни течности, разтворители, киселини и основи, луминесцентни и други съдържащи живак тръби, бои, лепила, мастила, смоли, лекарствени продукти с изтекъл срок на годност, батерии и акумулатори, излязло от употреба електрическо и електронно оборудване и др.

По информация на РИОСВ – Шумен за територията на община Велики Преслав само две дружества имат регистрирани площадки за дейност с отпадъци – „Екомакс“ ООД и „Екомакс Вторични суровини“ ЕООД – гр. Велики Преслав. Комплексно разрешително №486-Н0/2014 г. е издадено на „Екомакс“ АД за площадка за временно съхранение на отпадъци с капацитет до 4350 тона и инсталация за препакетиране на отпадъци с капацитет 40тона/24 часа, които се намират в местността „Блатото“, гр. В. Преслав. При извършените проверки от РИОСВ не са констатирани нарушения при експлоатацията на площадката и инсталацията за препакетиране на отпадъци.

На територията на община Велики Преслав продължава да е актуален проблемът с периодичното образуване на нерегламентирани замърсявания от неконтролирано изхвърляне на битови, градински и животински отпадъци. Установяването на тези локални замърсявания на територията на общината се извършва от служители на администрацията, от кметовете и кметски наместници на селата, както и след проверка на подаден сигнал от граждани. Локални сметища възникват предимно в покрайнините на населените места, дерета, около изоставени пътища, в горски и полски имоти, които са извън регулационните граници на населените места.

Възникването на такива замърсявания не е ритмично, а причинителите им най-често не могат да бъдат установени. Изхвърлените отпадъци по своя характер са смесени битови, отпадъци от ремонтни дейности и строителни отпадъци, покъщнина, излязло от употреба електрическо и електронно оборудване, гуми и др. След установяване на всяко възникнало незаконно замърсяване, общинска администрация и кметовете на села предприемат действия по тяхното навременно отстраняване и почистване.

5.3. Биоразнообразие, защитени територии и защитени зони

Богатото флористично и фаунистично разнообразие в пределите на Община Велики Преслав е силно повлияно от физико-географското положение на територията и ограничената антропогенизация в южната гранична периферия. Богатият биологичен ресурс на общината има и важно стопанско значение. Икономически значими са дървесните видове, от които се добива дървен материал, лечебните растения, животински видове с ловно стопанско значение.

На територията на общината попадат 5 защитени територии по смисъла на Закона за защитените територии /ЗЗТ/, в това число 2 поддържани резервата, 1 природен парк и 2 защитени местности. Защитените територии са предназначени за опазване на биологичното разнообразие в екосистемите и на естествените процеси, протичащи в тях, както и на характерни или задължителни обекти на неживата природа и пейзажи.

Таблица 32: Защитени територии в община Велики Преслав

Защитена територия	Площ, /ха/	Местонахождение	Заповед за обявяване	Цел на обявяване
Поддържан резерват „Дервиша”	10,6	гр. Велики Преслав	Обявен с Постановление №13427/23.Х.1948г. на Министерство на земеделието и горите, Прекатегоризиран в поддържан резерват със ЗАПОВЕД № РД-361/15.10.1999г. Резерватът се управлява от РИОСВ Шумен.	Естествено находище на конски кестен
Поддържан резерват „Патлейна”	40,62	гр. Велики Преслав	Обявен с Постановление № 13428/ 23.Х.1948 г. на Министерство на земеделието и горите, разширен със ЗАПОВЕД №977/26.ХІІ.1979г. на Комитета за опазване на природната среда при Министерския съвет (ДВ, бр.8 от 1980 г.) Прекатегоризиран в поддържан резерват със ЗАПОВЕД №РД-360/15. 10.1999 г. Резерватът се управлява от РИОСВ Шумен	Опазване и поддържане на дивия рожков и на застрашените флористични видове
Защитена местност “Див рожков”	72,7	гр. Велики Преслав	№ РД 521/ 12.07.2007 г. ДВ,бр.72/2007г. ЗАПОВЕД № 578 от 17.06.1986 г. на Буферна зона на Резерват Патлейна	Опазване, поддържане и съхраняване на естественото находище на растителния вид Урумово лале

Защитена местност "Конски кестен"	57,4	гр. Велики Преслав	№ РД-512/12.07.2007г. ДВ, бр.72/2007г. ЗАПОВЕД №578 от 17,06,1986г. на Буферна зона на Резерват Конски кестен	Опазване и поддържане на уникално находище на конски кестен
Природен парк "Шуменско плато"	Обща площ на парка е 3929,9 в ДГС Преслав попадат 812,6	с. Кочово, с. Осмар, с. Троица	№ РД-563/08.05.2003 г. ЗАПОВЕД №79 от 05.02.1980 г. на ДВ бр.21/1980 от 2011 г. Паркът има приет от МС и действащ План за управление	Поддържане на разнообразието на екосистемите и опазване на биологичното разнообразие в тях; Предоставяне на възможности за развитие на научни, образователни и рекреационни дейности; Устойчиво ползване на природни ресурси при запазване на традиционни форми на поминък, както и осигуряване на условия за развитие на туризъм.
Защитена месност „Блатно кокиче“	площ 12,0 ха	Местност „Калпунар“, с. Кочово	Заповед № 1938/03.07.1970 г на МГТП	Естествено находище на блатно кокиче
Защитена месност „Блатно кокиче“	площ 19,0 ха	с. Осмар	- Заповед № 608/23.08.1979 г на КОПС	Естествено находище на блатно кокиче

Източник: ТП ДГС - Преслав

НАТУРА 2000 е общоевропейска мрежа, съставена от защитени територии целяща да осигури дългосрочното оцеляване на най-ценните и застрашени видове и местообитания за Европа в съответствие с основните международни договорености в областта на опазването на околната среда и биологичното разнообразие. Местата, попадащи в екологичната мрежа Natura 2000 се определят в съответствие с две основни за опазването на околната среда Директиви на Европейския съюз - Директива 92 /43/ЕЕС за запазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна (Директива за хабитатите) и Директива 79/409/ЕЕС за съхранение на дивите птици (Директива за птиците). Съгласно ЗБР защитените зони са места от територията и акваторията на страната, които отговарят на изискванията за наличие на важни за биологичното разнообразие растителни и животински видове и типове природни местообитания, включени в Приложенията на Директивите за местообитанията и птиците.

По Закона за биологичното разнообразие /ЗБР/ в община Велики Преслав са разположени общо 5 защитени зони, включени в екологичната мрежа НАТУРА-2000.

Таблица 33: Защитени зони по НАТУРА-2000, обхващащи част от горските територии в община Велики Преслав

Директива по ЗБР-79/409/ЕЕС за запазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна – хабитати	Обща площ на зоната, ха	Част от площта на зоната, попадаща в горските територии на общ. В. Преслав, ха
BG0000421 33 „Преславска планина”	14060,0	689,6
BG0000382 33 „Шуменско плато”	4490,6	812,6
BG0000178 33 „Тича”	2704,6	2604,3
BG0000393 33 „Екокоридор Камчия-Емине”	28054,8	1515,1

Източник: ТП ДГС - Преслав

Защитена зона BG0000421 Преславска планина

Защитена зона Преславска планина е приета с Решение № 122 от 02 март 2007 г. на Министерски съвет за приемане на списък на защитените зони за опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна и местообитанията на птиците. Общата площ на зоната е **14060.0 ха**, от които в горските територии на общ. В. Преслав – **689,6 ха**.

Целите на опазване на защитената зона са:

1. Запазване площта на природните местообитания и местообитанията на видовете и техните популации, предмет на опазване в рамките на защитената зона.
2. Опазване на естественото състояние на природните местообитания и местообитанията на видове, предмет на опазване в рамките на защитената зона, включително и на естествения за тези местообитания видов състав, характерни видове и условия на средата.
3. Възстановяване при необходимост на площта и естественото състояние на приоритетни природни местообитания и местообитания на видове, както и на популации на видовете, предмет на опазване в рамките на защитената зона.

За зоната са определени 6 типа горски природни местообитания.

Защитена зона BG0000382 Шуменско плато

Защитена зона Шуменско плато е приета с Решение № 122 от 02 март 2007 г. на Министерски съвет за приемане на списък на защитените зони за опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна и местообитанията на птиците с обща площ **4490.6 ха**, от които в горските територии на общ. В. Преслав – **812,6 ха**.

Целите на опазване на защитената зона са:

1. Запазване площта на природните местообитания и местообитанията на видовете и техните популации, предмет на опазване в рамките на защитената зона.
2. Опазване на естественото състояние на природните местообитания и местообитанията на видове, предмет на опазване в рамките на защитената зона, включително и на естествения за тези местообитания видов състав, характерни видове и условия на средата.
3. Възстановяване при необходимост на площта и естественото състояние на приоритетни природни местообитания и местообитания на видове, както и на популации на видовете, предмет на опазване в рамките на защитената зона.

За зоната са определени 12 типа природни местообитания, от които 5 типа са горски.

Защитена зона BG0000178 Тича

Защитена зона Тича е приета с Решение № 122 от 02 март 2007 г. на Министерски съвет за приемане на списък на защитените зони за опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна и местообитанията на птиците с обща площ **2704.64 ха**, от които в горските територии на общ. В. Преслав – **2604,3 ха**.

Целите на опазване на защитената зона са:

1. Запазване площта на природните местообитания и местообитанията на видовете и техните популации, предмет на опазване в рамките на защитената зона.
2. Опазване на естественото състояние на природните местообитания и местообитанията на видове, предмет на опазване в рамките на защитената зона, включително и на естествения за тези местообитания видов състав, характерни видове и условия на средата.
3. Възстановяване при необходимост на площта и естественото състояние на приоритетни природни местообитания и местообитания на видове, както и на популации на видовете, предмет на опазване в рамките на защитената зона.

За зоната са определени 6 типа природни местообитания, от които 5 типа са горски.

Защитена зона BG0000393 Екокоридор Камчия-Емине

Защитена зона Екокоридор Камчия - Емине е приета с Решение № 661 от 16 октомври 2007 г. на Министерски съвет за приемане на списък на защитените зони за опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна и местообитанията на птиците с обща площ **28054.79 ха**, от които в горските територии на общ. В. Преслав – **1515,1 ха**.

Целите на опазване на защитената зона са:

1. Запазване площта на природните местообитания и местообитанията на видовете и техните популации, предмет на опазване в рамките на защитената зона.
2. Опазване на естественото състояние на природните местообитания и местообитанията на видове, предмет на опазване в рамките на защитената зона, включително и на естествения за тези местообитания видов състав, характерни видове и условия на средата.
3. Възстановяване при необходимост на площта и естественото състояние на приоритетни природни местообитания и местообитания на видове, както и на популации на видовете, предмет на опазване в рамките на защитената зона.

За зоната са определени 11 типа природни местообитания, от които 8 типа са горски.

Община Велики Преслав се характеризира с богато биоразнообразие.

Растителността на територията на общината се отнася към Европейската широколистна горска област. Естествените растителни съобщества са представени главно от широколистни листопадни гори. В преобладаващата си част те имат издънков произход, като резултат на многовековна стопанска експлоатация. Голяма част от широколистни листопадни гори са изсечени и са превърнати в обработваеми земи.

Преславската планина е обрасла почти да върховете си с дъбови и смесени гори. Характерни са горите от габър, благун и бук - чисти и смесени. По-малко се срещат липа, явор, ясен, шестил, орех, дива череша. Горските видове се разнообразяват от дрян, шипка и глог. Много широко разпространен е люлякът. Тревната растителност е разнообразна. По поляните и горите расте дивия божур. Срещат се много ядливи гъби.

Специфични са естествените съобщества на застрашения от изчезване вид с реликтна природа Конски кестен (*Aesculus hippocastanum*). Балкански ендемит. Включен в Червената книга на България и в списъка на защитените растения (разгледан подробно в т.1.2.4.6. -

Защитени територии). Гората е ранновъзрастна. Старите дървета са на възраст над 110г. Находището на Конския кестен е включено изцяло в поддържащия резерват «Дервиша». В Поддържащ резерват „Патлейна“ се намира единственото на Балканите естествено находище на Див рожков (*Cercis siliguastrum* L.). Рядък вид с реликтна природа. Включен в Червената книга на България и в списъка на защитените растения (разгледан подробно в т.1.2.4.6. - Защитени територии).

Основна част от находището на Урумово лале (*Tulipa urumoffii*) също се намира в местността „Патлейна“. Той е застрашен от изчезване вид. Включен е в Червената книга на България и в списъка на защитените растения.

От тревната растителност преобладава луковидна ливадина (*Poa bulbosa* L.), пасищен райграс (*Lolium perenne* L.), троскот (*Cynodon dactylon* L.), на места и белизма (*Dichanthium*) и по-рядко садина (*Chrysopogon dryllus* L.), главно по селските мери. Покрай дерета и суходолия се срещат формации от полски бряст (*Ulmus minor*), ясен (*Fraxinus oxycarpa*), дръжкоцветен дъб (*Quercus pedunculiflorae* L.) и върби (*Salix alba*, *Salix fragilis*). Естествено растящите насаждения са изключително от издънков произход. От изкуствено внесените видове най-голямо участие има акацията, след това гледичията, черния бор, шестил, клена, явора, ореха, среблолистната липа, топола, копривка и др.

От храстовидните видове се срещат: обикновен и кучешки дрян, смрадлика, обикновена леска, европейски чашкодрян, обикновен глог, шипка, драка и др. Много широко разпространен е люлякът.

От представителите на лечебните растения: коприва, лайка, лавандула, мащерка, мента, босилек, риган, бял равнец, жълт и червен кантарион, горска ягода, глухарче, бръшлян, мъжка папрат, сладка папрат, живовлек, липа, люляк и др.

Характерни представители на фауната в обезлесените, скални терени са: пепелянка, стенен гущер, скалолазка, прилеп, таралеж, белка, сивата полевка, язовец, заек, лисица, чакал. Най-често срещаните представители от орнитофауната са някои видове, характерни за населените места и близките селскостопански площи – посевна врана (*Corvus frugilegus* L.), гугутка (*Streptopelia decaocto* Friv.), сива врана (*Corvis cornix* L.), гарга (*Coloeus monedula* L.), сврака (*Pica pica*), домашно и полско врабче (*Passer domesticus*, *Passer pontanus* L.), селска лястовица (*Hirundo rustica* L.), полска яребица (*Perdix perdix* L.), пъдпъдък (*Coturnix coturnix* L.), бял щъркел (*Ciconia ciconia*), и др. В поречието на р. Камчия и нейните притоци се срещат и някои водолубиви птици. По-важни представители на фауната, които обитават постоянно или временно територията на общината предимно в горските масиви са:

А.Клас Бозайници

1.Разред Чифтокопитни - обитават горския комплекс

Благороден елен - разпространен, с неравномерна гъстота

Сърна - разпространена повсеместно

Дива свиня - разпространена повсеместно

2.Разред Зайцеподобни

Сив заек - обитава повсеместно, като в горите е с незначителна гъстота

3.Разред Гризачи

Обикновена катерица - обитава горският комплекс

Лалугер - обитава откритите пространства

Обикновен сънливец (съсел) - обитава широколистните гори

4.Разред Хищници

Чакал - разпространен с незначителна гъстота

Лисица - разпространена повсеместно с малка гъстота
Дива котка - Разпространена повсеместно с незначителна гъстота
Златка - Обитават горските комплекси с незначителна гъстота, защитен вид
Белка - Обитават скалистите горски местообитания и край населени места
Черен пор - Разпространен с неравномерна гъстота
Пъстър пор - Среща се рядко, защитен вид
Язовец - Разпространен повсеместно с незначителна гъстота
Видра - Разпространена единично около реки, блата, язовири, защитен вид
Скитащи кучета и котки - Със значителна гъстота около населените места

Б.Клас Птици

1.Разред Кокошеви

Обикновен фазан - обитава поречието на реките и крайречни райони.

Полска яребица - обитава обширните обработваеми земеделски земи

Пъдпъдък - обитава района по време на гнездене

2.Разред Гълъбови

Гривяк - разпространен повсеместно в горските комплекси

Скален гълъб - обитава района с незначителна гъстота

Гугутка - обитава районите около населените места

3.Разред Гъскови - по време на прелет из водните площи се задържат зеленоглавка, бърнета, белочели гъски, сива гъска и други предимно защитени видове

4.Разред Дневни грабливи птици. Защитени видове

Малък креслив орел - единични екземпляри

Обикновен мишелов - обитава района на лесничейството

Голям ястреб - единични екземпляри

Малък ястреб - единични екземпляри

Белошипа ветрушка - единични екземпляри по време на прелет

Черношипа ветрушка - единични екземпляри по време на прелет

Сокол орко - единични екземпляри по време на прелет

5. Разред Сиви. Защитени видове

Бухал - среща се единично

Горска улулица - обитава района

Горска ушата сова - обитава района

Забулена сова - единични екземпляри

Кукумявка - обитава района

6. В района на общината се срещат и птици представители от разредите пойни, кълвачови, синявицови, дългокраки, кукувици и други, предимно защитени видове

В.Клас Влечуги

1.Разред Костенурки

шипобедрена и шипоопашата костенурки.Защитени видове

2.Разред Люспести

различни видове гущери, обикновена водна змия, жълтоуха водна змия, смок мишкар, синорник, пепелянка и други, повечето от които са защитени видове

3.Разред Опашати земноводни. Защитени видове

Обикновен тритон, дъждовник и други

Г.Клас Риби

Водите на река Камчия се обитават от черна мряна, речен кефал, уклей, каракуда, шаран, костур, сом и други.

През последните години се наблюдава тенденция на нарастване на процента на застрашените от изчезване и редки видове от фауната, особено при ловните видове. За около сто години природата е загубила напълно някои свои обитатели – мечка, рис. Причините са комплексни. Едни от основните проблеми е браконьерството, разпространено по отношение на някои представители на фауната – сърна, диво прасе, фазан и др.

РИОСВ - Шумен упражнява контрол за ограничаване на незаконната търговия с редки и защитени видове растения и животни. Периодични наблюдения се предвиждат върху популациите на застрашените и редки животни. Отчитат се местообитанията, тенденциите в числеността и плътността на находищата, регистрират се отрицателните въздействия.

Сериозна заплата за биоразнообразието на Община Велики Преслав представляват пожарите, неконтролираното събиране на ядливи гъби и билки, браконьерството и изсичането на горите за огрев, както и незаконния лов на дивеч. За подобряване състоянието на околната среда и съхраняване на природните дадености е необходимо да се прилагат инициативи за повишаване екологичната култура на населението. На територията на общината има богата флора и фауна и интересни природни забележителности. За подобряване състоянието на околната среда и съхраняване на природните дадености е необходимо да се прилагат инициативи за повишаване екологичната култура на населението.

6. Административен и финансов капацитет на общинската администрация за реализация на ПИРО

Административният капацитет тук се разглежда като способност на администрацията като цяло и на нейните структури и служители да изпълняват нормативно възложените им задачи и да организират и реализират заложените мерки, дейности и проекти в ПИРО.

Община Велики Преслав разполага с добре изградена административна структура и има нужния човешки ресурс и капацитет за изпълнение на Плана за интегрирано развитие за периода 2021-2027 г. Конкретните правомощия, компетенции, задължения и отговорности на служителите във всички дирекции, отдели и звена са посочени в Устройствения правилник на Общинска администрация – Велики Преслав, утвърден от Кмета на общината на 08.04.2020 г. и в длъжностните характеристики за съответните щатни бройки. За увеличаване на експертния потенциал, за повишаване квалификацията и капацитета на общинските служители са реализирани образователни програми и ежегодно са провеждани различни обучения.

Общинската администрация е разделена на Дирекция „Обща администрация“ и Дирекция „Специализирана администрация“, които подпомагат Кмета при осъществяване на правомощията му и извършват дейности по административното обслужване на гражданите и юридическите лица. Общата администрация организира работата си в две основни направления:

- „Административно, правно и информационно обслужване“;
- „Финансово – счетоводно обслужване. Местни данъци и такси.“

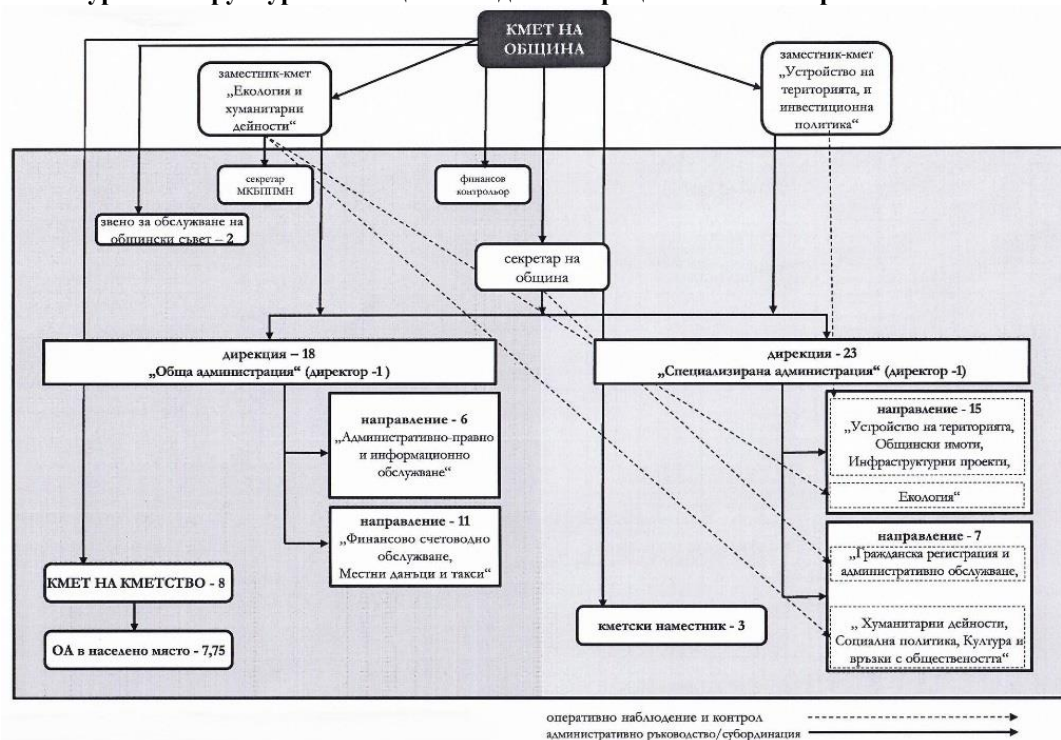
Специализираната администрация също организира работата си в две направления:

- „Устройство на територията. Общински имоти. Инфраструктурни проекти. Екология.“
- „Гражданска администрация и административно обслужване. Хуманитарни дейности, социална политика, култура и връзки с обществеността.“

Фигура 10: Структура на Общинска администрация – Велики Преслав към 2020 г.

Към 2020 г. общата численост на Общинска администрация (ОА) – Велики Преслав е 67,75 щатни бройки, от тях 4 по служебно правоотношение и 63,75 по трудово правоотношение.

Таблица 34: Щатното разпределение на администрацията на община Велики Преслав към 2020 г.

№ по ред	Наименование на административни звена /длъжности	Щатна численост на персонала (брой)
1.	Кмет на общината	1
2.	Заместник- кметове на община	2
3.	Кметове на кметства: Драгоево, Златар, Имренчево, Кочово, Миланово, Мокреш, Мостич и Троица	8
4.	Кметски заместници: Осмар, Хан Крум и Суха река	3
5.	Администрация в населените места, в т.ч. Драгоево – 1 бр., Златар – 1 бр., Кочово – 1 бр., Миланово – 1 бр., Троица – 1 бр., Имренчево – 0,75 бр., Мокреш – 0,75 бр., Мостич – 0,75 бр., Хан Крум – 0,50 бр.	7,75
6.	Секретар на община	1
7.	Финансов контролор	1
8.	Звено за обслужване на Общински съвет	2
9.	Секретар на МКБППМН	1
10.	Дирекция „Обща администрация“	18

11.	Дирекция „Специализирана администрация“	23
	ОБЩО:	67,75

Източник: Община Велики Преслав

В Община Велики Преслав е създадена много добра организация за прилагане и изпълнение на стария ОПР 2014-2020 г. от гледна точка на планирани и реализирани дейности, вътрешен мониторинг и контрол, привличане на средства от фондовете на ЕС и други програми. Доказателство за това са множеството одобрени и изпълнени през периода 2014-2020 г. общински проекти и дейности, финансирани от различни Оперативни програми, Държавния бюджет, Общинския бюджет, Програмата за развитие на селските райони и други български и международни донорски програми.

Финансовият капацитет се разглежда от гледна точка на способността на Община Велики Преслав да генерира собствени приходи и да реализира самостоятелно или да съ-финансира заложените в ПИРО мерки, проекти и дейности.

Велики Преслав е община с общ годишен бюджет средно 10 милиона лева и ограничен финансов капацитет за самостоятелно изпълнение и съфинансиране на големи проекти и дейности. Въпреки малкия бюджет, ежегодно се планират средства за изготвяне и изпълнение на проекти, продиктувани от нуждите на населението и средата на обитаване.

Възможностите за съ-финансиране и/или самостоятелно изпълнение на проектите, заложи в ПИРО 2021-2027 г. са силно ограничени, предвид тенденциите на демографска криза и икономически упадък и др., което води до липсата на достатъчно собствени приходи в общинския бюджет и все по-силна зависимост от субсидии и целеви средства от държавата.

За 2019 г. общо приходите по бюджета са в размер на 10 439 919 лева, в това число: Приходи с държавен характер - 6 134 529 лева или 59% и Приходи с общински характер – 4 305 390 лева или 41%.

За 2020 г. макрорамката по приходно-разходната част на бюджета е в размер на 10 783 183 лева, а предвидените капиталови разходи по инвестиционната програма са в размер на 756 849 лева. Приходите и разходите за делегирани от държавата дейности са в размер на 6 651 320 лева, а за местни дейности в размер на 4 131 863 лева. Собствените приходи на Община Велики Преслав са в размер на 21% или 2 267 700 лева, в това число: Данъчни приходи - 35% - 803 000 лева и Неданъчни приходи - 65% - 1 464 700 лева.

За изпълнението на Плана за интегрирано развитие за периода 2021-2027 г. следва да се търсят източници на средства извън общинския бюджет – Оперативни програми, финансирани от фондовете на ЕС, Стратегически план за развитие на земеделието и селските райони, Национален план за възстановяване и устойчивост, Финансов механизъм на ЕИП, Програми на българските министерства и други. Като алтернативи за съ-финансиране на проекти могат да се ползват кредити от фонд „ФЛАГ”, краткосрочни банкови заеми, целеви субсидии и помощи от държавния бюджет.

Община Велики Преслав разполага с нужния опит, капацитет и човешки ресурси за изпълнение на предвидените дейности и мерки в Плана за интегрирано развитие за периода 2021-2027 г., но е с ограничен финансов ресурс за самостоятелно финансиране на големи обекти и проекти. За изпълнението на ПИРО 2021-2027 г. са важни и частните проекти и инвестиции на местния бизнес и НПО, които също създават условия за подобряване на средата и икономическо съживяване на района.

7. SWOT- анализ

SWOT-анализът като качествен аналитичен и прогностичен метод дефинира действието на вътрешните и външните фактори за развитие на територията и възможностите за избор на подходяща стратегия за постигане на целите на ПИРО. При разработването на SWOT-анализа, спазвайки принципа за интегриран подход, отделните му елементи са разгледани в тяхната цялост и взаимодействие.

SWOT-анализът е обективно следствие от социално-икономическия анализ и представя в обобщен вид изводите от проучването на състоянието и потенциала за развитие на общината. Той служи за основа при обосноваването на конкретни цели, приоритети и мерки в стратегическата част на ПИРО.

Приложима е общата матрица за този вид анализи, отразяваща взаимодействието на вътрешните фактори (силни и слаби страни) и външните фактори (възможности и заплахи).

SWOT- анализът включва оценка на вътрешните фактори, чрез която се идентифицират силните и слабите страни на община Велики Преслав, оценка на външните фактори на обкръжаващата среда, които очертават благоприятните възможности и потенциални заплахи за развитието на общината. Тъй като SWOT-анализът се явява обобщаващият фундамент на плановете за развитие, в него са отразени съществуващите проблеми (местни и външни за територията), които са свързани с глобални тенденции или екологични проблеми (демографска и икономическа криза, промени в климата, загуба на биоразнообразие и др.).

Изготвеният SWOT анализ конкретизира аналитичните изводи от актуалното състояние на територията, наличните потенциали за развитие и съществуващите проблеми. Направената взаимнообвързана оценка показва вътрешните за територията силни и слаби страни, както и външните за общината възможности и заплахи.

В резултат от направения SWOT – анализ се предлага типа стратегия, която е най-подходяща да реализира Община Велики Преслав през новия програмен период 2021-2027 г.

Силни страни	Слаби страни
<ol style="list-style-type: none"> 1. Чиста околна среда със значителни горски масиви, богато биоразнообразие и висок дял на защитени зони и територии в Натура 2000. 2. Благоприятни почвено-климатични условия с възможности за многопрофилно селско стопанство. 3. Добри условия за производство на екологично чисти продукти и развитие на биоземеделие. 4. Традиции в отглеждането на едър и дребен рогат добитък и наличие на свободни площи, подходящи за пасищно животновъдство. 5. Липса на сериозни промишлени източници на замърсяване на околната среда. 6. Висок дял на населението в групата 15 - 64 г., формираща трудовия потенциал и значително намаляване на безработицата 7. Изградена техническа, транспортна и социална инфраструктура. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Влошени демографски показатели (ниска раждаемост, висока миграция, застаряващо население). 2. Остаряла и амортизирана водоснабдителна мрежа в малките населени места, висок процент загуби на вода. 3. Липса на ПСОВ и на канализация във всички села на общината. 4. Незадоволително състояние на уличната инфраструктура в населените места. 5. Ниска енергийна ефективност на жилищни, обществени и производствени сгради, и незначително използване на ВЕИ. 6. Наличие на териториални диспропорции в локализацията на промишлените предприятия. 7. Ниски доходи и жизнен стандарт на населението. 8. Недостиг на квалифицирана работна сила, която да отговаря на нуждите на пазара на труда.

<p>8. Богато културно-историческо наследство - съхранени културни ценности, символи на античността и средновековната българска държава (ИАР „Велики Преслав”).</p> <p>9. Предпоставки за развитие на исторически, селски, екотуризм, лов и риболов.</p> <p>10. Предоставян широк спектър от социални услуги в общината.</p> <p>11. Всички населени места на територията на общината са обхванати в системата за организирано сметосъбиране и сметоизвозване.</p> <p>12. Наличие на многоотраслов промишлен сектор на територията на община Велики Преслав.</p>	<p>9. Затруднен достъп до високоскоростен интернет в малките населени места и ниска компютърна грамотност на голяма част от населението.</p> <p>10. Ограничен брой цифрови обществени, социални, образователни и бизнес услуги.</p> <p>11. Липса на средства в общинския бюджет за самостоятелно финансиране на големи инфраструктурни обекти.</p> <p>12. Опасност от посегателства над културно-историческото наследство.</p>
<p>Възможности</p>	<p>Заплахи</p>
<p>1. Подобряване на инвестиционния климат, привличане на инвеститори и развитие на икономиката.</p> <p>2. Насърчаване на биологично земеделие, растениевъдство, животновъдство и преработвателна промишленост.</p> <p>3. Повишаване конкурентоспособността на МСП, чрез технологично обновяване и иновации.</p> <p>4. Разнообразяване на местния туристически продукт и усвояване на възможностите за интегриран културно-исторически, селски, еко туризм, лов и риболов.</p> <p>5. Усъвършенстване на партньорството със съседни общини, бизнеса и НПО при подготовка и реализиране на интегрирани проекти.</p> <p>6. Използване на възможностите за интегрирано развитие на административния център – гр. Велики Преслав и прилежащите малки населени места.</p> <p>7. Адаптиране на образователната система към изискванията на пазара на труда.</p> <p>8. Мобилност на населението по отношение прилагането на труд и ползването на услуги.</p> <p>9. Предприемане на мерки за ограничаване на изменението на климата и за адаптация към вече настъпилите промени.</p> <p>10. Подобряване на енергийната ефективност на сградния фонд на територията на община Велики Преслав.</p>	<p>1. Продължаваща негативна тенденция на намаляване и застаряване на населението.</p> <p>2. Задълбочаване на дисбаланса в териториалното разпределение на населението и в развитието на малките населени места.</p> <p>3. Слаба предприемаческа активност, липса на инвеститорски интереси и задълбочаване на икономическия упадък.</p> <p>4. Продължаващ недостиг на образована и квалифицирана работна сила.</p> <p>5. Задълбочаване на неравенствата в социално-икономическото и културното развитие на административния център и селата.</p> <p>6. Засилване на зависимостта на района от климатичните промени.</p> <p>7. Забавяне в доизграждането и развитието на базова инфраструктура поради ограничено финансиране.</p> <p>8. Увеличаваща се зависимост на общинския бюджет от централната власт поради липса на собствени приходи.</p> <p>9. Посегателства върху природните и културно-исторически дадености.</p> <p>10. Замърсяване на околната среда от антропогенни или други фактори.</p>

ЧАСТ II. ВИЗИЯ, СТРАТЕГИЧЕСКИ ЦЕЛИ И ПРИОРИТЕТИ ЗА РАЗВИТИЕ ЗА ПЕРИОДА 2021-2027 Г.

1. Място и роля на ПИРО в системата от стратегически и програмни документи

От особено важно значение е ПИРО да бъде разработен и прилаган като част от общата система от стратегически и програмни документи на европейско, национално и регионално ниво. Формулирането на визия, стратегически цели и приоритети на общинския план за интегрирано развитие от една страна трябва да отговарят на идентифицираните нужди и проблеми в целевата територия, а от друга да бъдат изцяло съгласувани и да допринасят за постигане на целите на документите от по-високо йерархично ниво.

Планът за интегрирано развитие на община Велики Преслав (ПИРО) определя средносрочните цели и приоритети за устойчиво интегрирано регионално и местно развитие на територията в контекста на идентифицираните проблеми и потребности на развитието и стратегическия пакет от регионални, национални и документи на ЕС, формиращи основните политики на развитието през програмен период 2021- 2027 г.

Изготвеният социално-икономически анализ определи ключовите проблеми и нужди за развитието на община Велики Преслав. Като най-сериозни сред тях се открояват: демографските проблеми, миграцията на млади и образовани хора, липсата на достатъчно работещи предприятия и състоянието на техническата инфраструктура. Необходимо е целенасочена подкрепа за местните фирми, както и за привличането на външен инвестиционен ресурс, който да подпомогне икономическото съживяване на района. Това следва да бъде съчетано с приоритетно преодоляване на технологичната изостаналост и недостатъчната иновационна активност на действащите местни предприятия, за да могат те да станат конкурентноспособни в дългосрочен план. Също така, добре развитият местен сектор на селското и горско стопанство и възможностите, съществуващи за развитие на туризма, следва да бъдат подкрепени и да повишат своята регионална добавена стойност, като се насърчават интегрираните проекти и дейности в тези сфери, включително със съседни общини.

Фокусът при развитието на институционалната среда следва да бъде поставен върху подобряване на условията за правене на бизнес, чрез създаването, обновяването или разширяването на бизнес паркове и индустриални зони.

Основна слабост в община Велики Преслав остава ниското ниво на образование и квалификация на голяма част от работещите и безработните. Ако тези фактори не бъдат овладяни, значителни части от територията на района няма да могат да се включат успешно в съвременните икономическите процеси и да отговорят на предизвикателствата на новото индустриално и цифрово развитие. В този контекст, от особено значение е поставянето на фокуса върху подобряването на образователната и социалната инфраструктура, подпомагането на процеса на трудова интеграция, чрез повишаване на квалификацията, съобразно изискванията на местните пазари на труда.

Подобряване състоянието на техническата инфраструктура – пътища и улична мрежа и особено в индустриалните зони са от факторите, които могат значително да подпомогнат развитието на всички останали елементи и системи (бизнеса, инвеститорите, мобилността на гражданите и работната сила и т.н.). Затова, приоритетно следва да се вложат ресурси в значително подобрене както на транспортната, така и на техническата и телекомуникационна инфраструктура.

Едновременно с това, следва да се фокусират усилията за развитие на териториалното сътрудничество, както и да се използва потенциала за интегрирано развитие на град Велики Преслав и прилежащите към общината малки населени места за преодоляване на различията.

Всички тези мерки следва да бъдат съобразени с адекватни дейности по опазване на околната среда и биоразнообразието и превенция на рисковете от изменението на климата, природни бедствия, аварии и катастрофи.

Рамката на стратегическите приоритети на ПИРО на община Велики Преслав трябва да се съобрази и да допринесе за изпълнението на целите за развитие на страната, заложи в новите документи, както и целите на европейската политика за сближаване през периода 2021-2027 г.

Новите елементи при програмирането на политиката на сближаване 2021-2027 г. на ЕС включват следното изискване - всички национални приоритети за развитие трябва да бъдат пряко свързани с набор от пет основни цели на политиките (ЦП), адресирани от общия регламент, върху които фондовете на ЕС ще съсредоточат своята подкрепа:

ЦП 1 - По-интелигентна Европа чрез насърчаване на иновативния и интелигентен икономически преход;

ЦП 2 - По-зелена, нисковъглеродна Европа чрез насърчаване на чист и справедлив енергиен преход, зелени и сини инвестиции, кръгова икономика, приспособяване към изменението на климата и превенция и управление на риска;

ЦП 3 - По-добре свързана Европа чрез подобряване на мобилността и регионалната свързаност на ИКТ;

ЦП 4 - По-социална Европа — реализиране на европейския стълб на социалните права;

ЦП 5 - Европа по-близо до гражданите чрез насърчаване на устойчивото и интегрирано развитие на всички видове територии.

Прилагането на подход за използването на интегрирани териториални инвестиции продължава да бъде актуален в новата политика на сближаване, както и пълното използване на местния потенциал за развитие на регионите и общините.

На базата на направен социално-икономически анализ за развитието на България за периода 2007-2017 г. са открити следните приоритети и под-приоритети:

Наука и иновации за конкурентоспособност - Основната цел на този приоритет е повишаването на конкурентоспособността на българската икономика и реструктурирането ѝ в икономика, базирана на знанието и интелигентния растеж.

Образование и обучение за високо квалифицирана работна сила - Основната цел на този приоритет е формирането и повишаване качеството на човешкия капитал, като основен фактор на производството.

Подобряване на свързаността и цифровизация на икономиката - Приоритетът е насочен към осигуряване на предпоставки за повишаването на конкурентоспособността на икономиката, каквито са по-добрата институционална и бизнес среда и дигитализирането на икономиката.

Насърчаване на заетостта и социалното включване и намаляване на бедността - Основната цел на този приоритет е подпомагане реализацията на пазара на труда и активното приобщаване на уязвими групи в заетост и социално включване, чрез повишаване на възможностите им за започване на работа, подобряване на уменията, насърчаване на социално-икономическата им интеграция, подобряване на достъпа им до качествени социални услуги и преодоляване на тежките материални лишения и лошите жилищни условия.

Оползотворяване на местния потенциал - Този приоритет има изключително териториална насоченост, като се следва т.нар. териториален подход, в основата на който стои районът със своите специфични дадености и потребности.

Фигура 11: Национални приоритети и под-приоритети през периода 2021-2027 г.

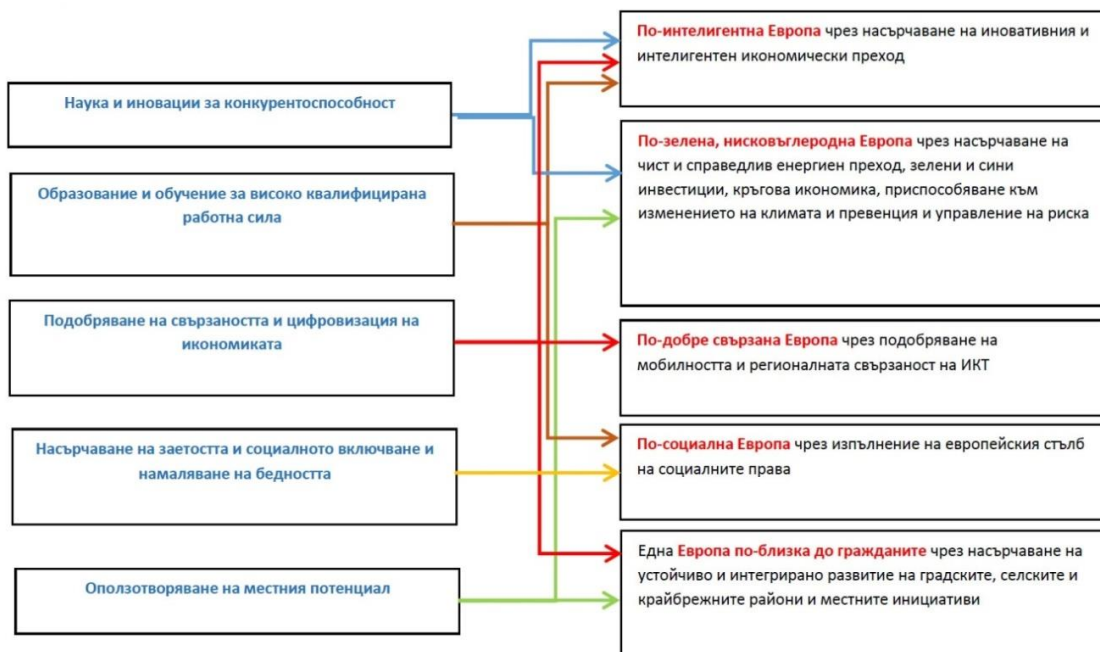
В допълнение, националната политика през периода 2021-2027 г. ще включва и целенасочени действия по следните хоризонтални политики:

- **Хоризонтална политика 1:** Действия, свързани с климата;
- **Хоризонтална политика 2:** Преференциални проекти в изостанали райони;
- **Хоризонтална политика 3:** Сигурност и миграция.

Националната програма за развитие „България 2030“ е рамков стратегически документ от най-висок порядък в йерархията на националните програмни документи, детерминиращ визията и общите цели на политиките за развитие във всички сектори на държавното управление, включително техните териториални измерения. Документът определя визията за развитие на България до 2030 г., три стратегически цели, за чието изпълнение групира пет области (оси) на развитие и 13 национални приоритета.

Фигура 12: Връзка между националните приоритети и основните цели на Политиката за сближаване на ЕС през периода 2021-2027 г.

Национална визия:

През 2030 г. България е държава с висок жизнен стандарт и конкурентноспособна, нисковъглеродна икономика. Страната разработва и внедрява иновации във всеки сектор на икономиката, адаптирайки се към променящия се свят чрез своето високообразовано, креативно, солидарно и здраво общество. То представлява плодородна почва за идеи и притегателна сила за инвестиции и човешки капитал. Уникалните културни и природни дадености на българските региони се оползотворяват отговорно и устойчиво. Те са интегрирани помежду си и със света посредством високоскоростни пъти и оптични връзки, утвърждавайки мястото на страната като кръстопът на идеи и блага в Европа и отвъд. Българският гражданин играе активна роля в бъдещето на своята държава, има богати възможности за личностно и професионално развитие и живее в справедливо и толерантно общество, в което гласът му се чува.

Основни цели

Определени са 3 основни цели на националната политика за развитие:

1. Ускорено икономическо развитие
2. Демографски подем
3. Намаляване на неравенствата

Оси на развитие

Реализирането на стратегическите цели е предвидено посредством целенасочени политики и интервенции, групирани в пет взаимосвързани и интегрирани оси на развитие:

1. Иновативна и интелигентна България
2. Зелена и устойчива България
3. Свързана и интегрирана България
4. Отзивчива и справедлива България
5. Духовна и жизнена България

ОС 1 - Иновативна и интелигентна България - Тази ос акцентира върху повишаването на конкурентноспособността на българската икономика и трансформирането ѝ в икономика, базирана

на знанието и интелигентния растеж. В рамките на тази ос са определени три национални приоритета:

1. Образование и умения
2. Наука и научна инфраструктура
3. Интелигентна индустрия.

ОС 2 Зелена и устойчива България - Основният фокус на тази ос е устойчивото управление на природните ресурси, позволяващо задоволяване на текущите нужди на икономиката и обществото, при запазване на екологичната устойчивост, така че тези потребности да могат да продължат да бъдат удовлетворявани и в дългосрочен план. Определени са три национални приоритета за реализацията на тази ос:

1. Кръгова и нисковъглеродна икономика
2. Чист въздух и биоразнообразие
3. Устойчиво селско стопанство

ОС 3 Съвързана и интегрирана България - Осигуряването на предпоставки за повишаването на конкурентоспособността и устойчивото развитие на районите на страната, каквито са подобряването на транспортната и цифрова свързаност, както и насърчаването на местното развитие, стъпвайки на специфичния местен потенциал, определя политиките, включени в тази ос. Три национални приоритета синтезират основните въздействия:

1. Транспортна свързаност
2. Цифрова свързаност
3. Местно развитие

ОС 4 Отзивчива и справедлива България - Тази ос е фокусирана върху изграждането на ефективни и отговорни публични институции. Специален акцент на политиката върху групите и индивидите в неравностойно положение ще позволи постигане на по-включващ и по-устойчив растеж и споделен просперитет за всички. Определени са два национални приоритета, адресиращи нейното изпълнение:

1. Институционална рамка
2. Социално включване

ОС 5 Духовна и жизнена България - Политиките ще адресират подобряването на здравния статус на населението, като ключов детерминант на качеството на живот, но също и като необходимо условие за включването му в заетост и социална активност, както и духовни потребности на индивида да осигури предпоставки за превръщането му в творческа и пълноценна личност. Дейностите по изпълнението на тази ос са групирани в два национални приоритета:

1. Здраве и спорт
2. Култура, наследство и туризъм

ПИРО на община Велики Преслав следва да бъде съгласуван с приетата визия, приоритети и цели, които определят рамката за реализация на Интегрираната териториална стратегия за развитие на Североизточен район, поради своя дългосрочен характер остава непроменена от заложената в Регионалния план за развитие на СИР 2014-2020 г., и е следната:

„Отворена към Черно море и света българска територия, съхранила богатата история и материална култура, плодородна земя, човешки капитал, развита инфраструктура, туристически имидж и насочила своя специфичен потенциал за постигане на общ икономически напредък и подобро качество на живота”

Определени са следните три приоритети за развитие на района:

Приоритет 1: Повишаване динамичността на района в глобален мащаб.

Приоритет 2: Постигане на равен достъп до качествено образование, здравеопазване и социални услуги. Социално включване.

Приоритет 3: Териториално развитие и сближаване.

Съгласно Закона за регионалното развитие, Планът за интегрирано развитие на община (ПИРО) определя средносрочните цели и приоритети за устойчиво развитие на общината и връзките ѝ с други общини в съответствие с интегрираната териториална стратегия за развитие на региона за планиране от ниво 2 (ИТСП) и общия устройствен план на общината (ОУП).

В тази част на ПИРО на община Велики Преслав за периода 2021-2027 г. се определя стратегията за реализация на плана, която обхваща и проследява взаимовръзката между формулираните визия, определените стратегически цели на развитието и свързаните с тях приоритети за действие, които ще бъдат реализирани посредством изпълнението на програмата за реализация (предвидения пакет от мерки и дейности, включващ подготовката, финансирането и изпълнението на конкретни проекти). ПИРО съдържа визия за развитието на общината, стратегически цели, както и приоритети, насочени към потенциала за развитие на територията със съответни мерки към тях. Използването на интегриран подход за планиране на регионалното и пространственото развитие на общината изисква целите и приоритетите да бъдат съгласувани и да предвиждат взаимодействието с факторите, условията и потенциала за специфичното развитие, мрежата от населени места и отделните сектори (индустрия, транспорт, екологична инфраструктура, туризъм, аграрни дейности и др.), залегнали в Общия устройствен план.

2. Визия

Визията е консолидирана, обобщена представа/желание на местната общност за стандарта на живот и качествата на средата, която изгражда, поддържа и обитава.

Визията дава характеристики на специфичния потенциал на общината и насоките за бъдещото ѝ дългосрочно развитие. Тя отразява перспективите пред глобалното, регионалното и пространственото интегриране на територията, на основата на икономическите и социалните фактори и ресурси, като отчита възможностите за преодоляване на различията между градските и селските райони.

Визията за развитие на община Велики Преслав е с перспектива отвъд хоризонта на 2027 г. и формулирана така:

„Община Велики Преслав – интегриран туристически район със съхранена богата история и материална култура, конкурентоспособна икономика, модерно селско стопанство, привлекателно място за инвестиции и иновации с образован човешки капитал и висок жизнен стандарт“

Визията за развитие на община Велики Преслав е съгласувана с визията на Общинския план за развитие за периода 2014-2020 г., визията на Интегрираната териториална стратегия за развитие на Североизточен район и визията на Националната програма за развитие „България 2030“. За постигане на визията трябва да се разработват и внедряват иновации във всички сектори на местната икономика, като същевременно се инвестира в образование и повишаване квалификацията на човешкия капитал. Уникалните културни и природни дадености на общината трябва се оползотворяват отговорно и устойчиво за привличане на инвестиции и развитие на селското, горското стопанство и туризма. Общината трябва да се интегрира със света посредством достъпни и удобни пътни и високоскоростни оптични връзки, утвърждавайки мястото си в региона

и използвайки предимствата на трансграничното си географско положение. Гражданите трябва да играят активна роля в бъдещето на своята община и да имат богати възможности за личностно и професионално развитие.

За изпълнение на тази визия е нужно да се използват възможно най-ефективни, икономически средства и да се насърчава поведение, което води до успешно развитие и хармония между човека и природата. За реализирането на визията ще се разчита на местните ресурси и потенциал, които с помощта на привлечени инвестиции и финансовите инструменти на ЕС, ще се превърнат в конкурентни предимства за общината.

Постигането на желаната визия следва да се осъществи чрез определените стратегически цели, подкрепени от адекватни приоритети, мерки и дейности.

3. Пакет от стратегически цели, приоритети и мерки

Целите и приоритетите на Плана за интегрирано развитие на община Велики Преслав са определени в съответствие с целите и приоритетите на стратегическите документи за национално, регионално и пространствено развитие на по-високите нива, като се обвързват с постигането на конкретни резултати за територията на общината.

Целите на плана отразяват насоките за национално и регионално развитие, като ги пречупват през призмата на местния потенциал и съсредоточават върху решаването на конкретните проблеми на общината. Основа на дефинираните цели и приоритети е направеният социално-икономически и SWOT - анализ и разкритите основни специфики, проблеми и ключови фактори, стимулиращи и спъващи местното развитие.

Следвайки принципите на съгласуваност и приемственост при формулиране на пакета от цели и приоритети на ПИРО са взети под внимание стратегическите насоки за изпълнение, заложи в Интегрираната териториална стратегия за развитие на СИР 2021-2027 г. и са представени мерки и дейности, надграждащи постигнатите резултати и въздействия от ОПР на община Велики Преслав 2014-2020 г., отчитайки спецификата на новите условия за интегрирано местно и регионално развитие.

Планът за интегрирано развитие на община Велики Преслав за периода 2021-2027 г. поставя следните стратегически цели:

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 1: Ускорено икономическо развитие, чрез ефективно използване на ресурсите и местния потенциал в туризма, индустрията и селското стопанство, привличане на инвестиции, иновации и нови технологии за повишаване на конкурентоспособността.

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 2: Интегрирано териториално развитие и намаляване на неравенствата, чрез комплексно подобряване на транспортната и цифрова свързаност и достъпност, обновяване на инфраструктурата, енергийна ефективност и опазване на околната среда.

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 3: Развитие на човешкия потенциал, повишаване на доходите, насърчаване на образованието, социалното включване и духовно развитие.

Комплексът от приоритети, мерки и дейности за реализацията на стратегическите цели на ПИРО следва да бъде насочен в няколко основни области на въздействие, както следва:

- Подобряване на бизнес средата и насърчаване на икономическия растеж – привличане на инвестиции, иновации, по-висока заетост, доходи и жизнен стандарт.
- Съхраняване на демографския потенциал, образователно и духовно развитие на човешките ресурси, със специална грижа към младите и хората в неравностойно положение – социално

включване, увеличаване броя на младежите с висше образование и задържането им за живот и работа в общината.

- Подобряване на средата на обитаване и интегрирано териториално развитие – по-добра транспортна и цифрова свързаност и достъпност на населените места в общината, подобрена инфраструктура, качествени услуги, запазване и утвърждаване на природното богатство и културно-историческото наследство.

На тази база са изведени пет приоритета всеки, от които ще се изпълнява, чрез съвкупност от мерки и дейности, обобщени в Програмата за реализация на ПИРО 2021-2027 г. Ограниченият брой ключови приоритети, отразяват избрания фокус и специфика за развитие. Приоритетите ще се изпълняват под формата на конкретни проекти, обезпечени с човешки, финансови и технически ресурси и съобразени с капацитета и възможностите за изпълнението им.

Ключови Приоритети на ПИРО на община Велики Преслав 2021-2027 г.:

Приоритет 1 – Засилване на конкурентните позиции на общината, устойчив, иновативен и интелигентен икономически растеж, базиран на местните ресурси, подобряване на бизнес средата и стимулиране на предприемачеството.

Приоритет 2 - Насърчаване на зелени и сини инвестиции, кръгова икономика, чиста околна среда, приспособяване към изменението на климата, превенция и управление на риска.

Приоритет 3 – Добро образование, професионално развитие и нови знания за успешна реализация, заетост, висок жизнен стандарт и демографски подем.

Приоритет 4 – Електронно управление, администрация близо до гражданите и предоставяне на качествени и достъпни обществени услуги – административни, здравни, социални и културни.

Приоритет 5 – Достъпност и свързаност, чрез подобряване на инфраструктурата, мобилността, телекомуникациите, цифровизация и интегрирано развитие на всички видове територии.

Приоритетите, дефинирани в ПИРО са в съответствие с предвижданията на стратегическите документи от по-високо йерархично ниво, но съобразени със спецификите на общината и конкретните нужди и проблеми на целевата територия и нейните граждани.

Приоритетите на ниво ПИРО логически произтичат от изводите на аналитичната част на документа, като се фокусират върху конкурентните предимства на общината. Всеки от приоритетите е свързан с постигането на съответна стратегическа цел и детайлизира насоките за нейното изпълнение. Целта е да се постигне концентрация и осезаем ефект на база на конкретните потенциали и местни специфики, а не да се формулират твърде общи и универсални цели и приоритети.

Реализирането на стратегическите цели и приоритети следва да стане в условията на тясно взаимодействие и партньорство между местните власти, бизнеса и НПО. Необходимо е да се използват всички възможности за съвместни проекти и дейности, включително в условията на междуобщинско и международно сътрудничество.

Постигането на всеки приоритет е свързано с изпълнението на пакет от мерки и дейности, финансирани от различни източници, описани подробно в Програмата за реализация на ПИРО.

Приоритет 1 – Засилване на конкурентните позиции на общината, устойчив, иновативен и интелигентен икономически растеж, базиран на местните ресурси, подобряване на бизнес средата и стимулиране на предприемачеството.

Първият приоритет е насочен към развитие на местната икономика с акцент върху постигането на устойчив, иновативен и интелигентен икономически растеж, базиран на местните ресурси, подобряване на бизнес средата и стимулиране на предприемачеството. Приоритетът кореспондира напълно с първия приоритет в Интегрираната териториална стратегия за развитие на Североизточен район и специфичните цели към него, ориентирани към: развитие на интелигентна индустрия с потенциал за висок растеж, цифровизация на икономиката, оползотворяване на специфичния местен потенциал, подобряване на пазарната ориентация и повишаване на конкурентоспособността.

ЕК е определила бюджет от 10 милиарда евро, заделени от програмата за научни изследвания на ЕС „Хоризонт Европа“, за научно-изследователски проекти и проекти за иновации в областта на хранително-вкусовата промишленост, селското стопанство, развитието на селските райони и биоикономиката. В този контекст приоритетните дейности в Североизточен район са насочени към подпомагане на земеделските производители и МСП за по-широко използване на познанията и иновациите.

Стратегическите направления, свързани с този Приоритет 1 на ПИРО са насочени към развитие на биоземеделие и животновъдство, на нови екологични промишлени производства и пълноценно използване на туристическите ресурси на общината, ориентирани към създаване на заетост и нови работни места. Приоритетни за развитие до 2027 г. са секторите: туризъм, селско стопанство, лека преработвателна промишленост и горско стопанство, като традиционни икономически отрасли с най-голям потенциал за община Велики Преслав.

Това приоритетно направление е свързано с обединяване на усилията на местния бизнес, на местната власт и на цялата общественост за повишаване на привлекателността на общината като място за инвестиции и предприемачество. Необходимо е постигане на иновативно, ефективно използване на ресурсите и конкурентоспособно производство, като се стимулират частните инвестиции и се обърне внимание на подготовката на квалифицирана работна ръка, отговаряща на потребностите на пазара на труда.

Подпомагането на инвестиционния интерес към нови производства с по-висока добавена стойност ще повиши доходите на населението и ще ограничи трудовата миграция.

Приоритетни трябва да бъдат инвестициите в туризма и утвърждаването на Велики Преслав като популярна културна дестинация, привличаща български и чуждестранни туристи през цялата година.

В селското стопанство са необходими инвестиции за развитие на поливно земеделие, производство на плодове и зеленчуци и биологично животновъдство, както и в свързаните с тях преработвателни производства. Секторни интервенции трябва да бъдат насочени и към лозаровинарския сектор и пчеларството. Съществуват предпоставки за създаване на микро, малки и средни предприятия в леката и хранително-вкусова промишленост и потенциал за разнообразяване на предлаганите форми на туризъм. Особено внимание трябва да бъде отделено на нуждите от по-нататъшна модернизация на селското стопанство, с цел повишаване на конкурентоспособността на земеделските стопани, развитие на нови животновъдни стопанства и свързани с тях малки месо- и млеко-преработвателни предприятия. Реализацията на продукцията може да се осъществява посредством активизиране на инвестиционния процес, сдружаване на производителите, изграждане на местни и/или регионални тържища, активен маркетинг и реклама на местните продукти. ПИРО предвижда мерки за модернизиране на производствените структури - фермерски

стопанства и преработватели на селскостопанска продукция, както и внедряване на иновативни решения в земеделската практика и изграждане на подходяща инфраструктура.

Новият Стратегически план за развитие на земеделието и селските райони /СПРЗСР/, който замества ПРСР в новия програмен период ще стимулира инвестиционния процес чрез подкрепа, обхващаща материални и/или нематериални инвестиции в стопанствата..

С оглед ускоряване на растежа усилията ще бъдат фокусирани върху повишаване на предприемаческата активност на местно ниво за създаване на нови малки и средни предприятия в индустрията, услугите и туризма, от една страна, както и реализиране на дейности, свързани с привличането на нови външни инвестиции (местни и чуждестранни). По този начин създаването/привличането на нови предприятия ще има директен ефект върху повишаването на местната заетост, увеличаването на разполагаемите доходи на населението и засилването на тяхната мотивация да останат да живеят и работят в региона.

Недостатъчната конкурентоспособност на общинската икономика ще бъде подпомогната от политики за технологично развитие, иновации, реструктуриране към производства с висока добавена стойност, финансирани от Оперативната програма за иновации и конкурентоспособност за периода 2021-2027 г.

Създаването на индустриални паркове на регионален принцип ги прави подходящи за прилагане на подхода ИТИ (интегрирани териториални инвестиции) – интегрирани концепции, които ще бъдат изготвяни и изпълнявани в партньорство между различни местни заинтересовани страни с оглед постигане на максимален ефект върху съответната територия. Водещи общини при прилагане на този подход са допустимите бенефициенти по Оперативна програма за развитие на регионите в периода 2021-2027 г. Средства за създаване и разширяване на индустриални паркове и бизнес зони, включително за довеждаща инфраструктура са предвидени и в новия Национален план за възстановяване и устойчивост 2021-2024 г. Основната цел на този план е да способства за икономическото и социално възстановяване от кризата, породена от пандемията COVID-19. В преследването на тази цел в проекта в него са групирани набор от мерки и реформи, които да имат съществен принос към възстановяването на потенциала за растеж на икономиката и да го развият, като осигурят устойчивост на негативни външни въздействия. В дългосрочен план е поставено постигането на стратегическата цел за конвергенция на икономиката и доходите до средноевропейските. Същевременно Планът полага основите за зелена и цифрова трансформация на икономиката, в контекста на амбициозните цели на Зелената сделка на Европа.

Подкрепа за иновации в предприятията е планирано да бъде предоставяна и чрез подхода ВОМР (Водено от общностите местно развитие). Проектите в изпълнение на подхода ВОМР ще се реализират въз основа на интегрирани стратегии за местно развитие, които ще бъдат изготвяни и изпълнявани в партньорство между различни местни заинтересовани страни с оглед постигане на максимален ефект върху съответната територия. Чрез изпълнението на подобен вид проекти в рамките на подхода ВОМР ще се създадат условия за въвеждане на интелигентни и ориентирани към новите технологии конкурентни местни предприятия.

Предвижда се прилагането на успешни модели на партньорство за интегрирани териториални инвестиции между общините и бизнеса за техни съвместни инициативи. Важно условие е съчетаването на икономическите цели в развитието с опазването на околната среда и разумното използване на културното материално и нематериално наследство в общината.

Мярка 1.1. Стимулиране на предприемачеството, инвестициите и иновациите⁷

Дейности:⁸

- Подобряване на бизнес средата за повишаване на инвестиционната и иновационната активност;
- Насърчаване на предприемачеството - подкрепа за създаване на нови и развитие на стартиращи предприятия;
- Подкрепа за растеж и конкурентоспособност на МСП, вкл. изграждане, модернизиране и благоустрояване на производствена инфраструктура;
- Насърчаване на производства със затворен цикъл – местни суровини – краен продукт;
- Подкрепа за производствени инвестиции в предприятията, вкл. подкрепа за семейни предприятия, предприятия от творческите индустрии и занаятите;
- Подпомагане на МСП за възприемане и ефективно използване на цифровите технологии, насърчаване на НИРД и иновации в предприятията с фокус към кръговата икономика и цифровата трансформация (системи за електронно разплащане, технологии, базирани на изкуствен интелект /ИИ/ и облачни платформи);
- Привличане на чуждестранни инвестиции и интернационализация на предприятията.

Мярка 1.2. Развитие на туризма като водеща индустрия, базирана на специфичните местни ресурси, уникалните природни и културни забележителности

Дейности:

- Развитие на туристическата инфраструктура, необходима за нуждите на атракциите и подобряване на транспортния достъп до туристически обекти и маршрути;
- Възстановяване и поддръжка на туристически обекти с историческо и културно значение, включително опазване и защита на материалното и нематериалното природно, историческо и културно наследство;
- Създаване на нови, обновяване и поддържане на съществуващите места за настаняване и подслон;
- Разнообразяване на туристическото предлагане с нови атракции, маршрути и услуги;
- Маркетинг на дестинациите с акцент върху по-значими културни и природни атракции чрез обмен на ноу-хау и добри практики в областта на туризма;
- Осигуряване на добре подготвени кадри за работа в туристическия сектор и повишаване качеството на обслужване в туризма.

Дейностите към тази мярка са подробно описани в раздел VII на ПИРО - Общинска програма за развитие на туризма.

Мярка 1.3. Развитие на модерно, устойчиво и диверсифицирано селско стопанство

Дейности:

- Модернизация и технологично обновяване на селското стопанство и инфраструктурата в отрасъла;

⁷ Изпълнението на тази мярка е подробно описано в раздел VI на ПИРО - Мерки за насърчаване на инвестициите.

⁸ Предложените дейности са препоръчителни, съгласувани с възможностите за финансиране от Оперативните програми и фондовете на ЕС за периода 2021-2027 г., с идентифицираните нужди и проблеми, ресурсите и потенциала на целевата територия. Конкретни проекти към всяка мярка са включени в Програмата за реализация на Плана за интегрирано развитие на община Велики Преслав 2021-2027 г.

- Развитие на биологично земеделие и обучения в областта на биоикономиката;
- Създаване на нови продукти за биоиндустрията, нови биохимикали, биогориво, биофармацевтика и др.;
- Увеличаване на трайните насаждения (лозя, овощни градини);
- Създаване на площи за поливно земеделие и развитие на зеленчукопроизводство;
- Модернизация, разширяване и внедряване на стандарти за качество в животновъдните обекти;
- Подобряване на професионалната подготовка и информираност на производителите;
- Подготовка на квалифицирана работна ръка за отделните подотрасли на аграрния сектор;
- Насърчаване сдружаването на производителите и кооперирането на участниците във веригата за реализация на земеделски продукти и храни;
- Насърчаване развитието на пчеларството;
- Развитие на рибарството и аквакултурите.

Мярка 1.4. Устойчиво управление на горските ресурси

Дейности:

- Подобряване стопанисването на горите чрез увеличаване дела на отгледните сечи;
- Лесовъдски, агротехнически и биологични мероприятия и мерки за запазване на горските екосистеми, осигуряващи предпазване на флората и фауната;
- Залесяване на изсечени горски масиви, на пустеещи и на неземеделски земи;
- Подобряване превенцията срещу горски пожари и друг бедствия;
- Развитие на устойчив дърводобив и дървопреработвателната промишленост;
- Създаване на ловни бази за развитие на ловното стопанство;
- Развитие на предприятия за събиране и преработка на билки, гъби, диви плодове и други съпътстващи дейности.

Приоритет 2 - Насърчаване на зелени и сини инвестиции, кръгова икономика, чиста околна среда, приспособяване към изменението на климата, превенция и управление на риска.

Вторият приоритет на ПИРО е ориентиран към постигането на втората цел на европейската политика „По-зелената, нисковъглеродна Европа чрез насърчаване на чист и справедлив енергиен преход, зелени и сини инвестиции, кръгова икономика, приспособяване към изменението на климата и превенция и управление на риска“ и се финансира от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и Кохезионния фонд (КФ).

Изпълнението на мерките във втория приоритет ще допринесат за реализацията на следните специфични цели:

- Насърчаване на устойчивото управление на водите;
- Насърчаване на прехода към кръгова икономика;
- Засилване на биоразнообразието, „зелената“ инфраструктура в градската среда, както и намаляване на замърсяването на околната среда;
- Устойчиво управление на отпадъците;
- Насърчаване на адаптирането към изменението на климата;
- Предотвратяване и управление на риска от природни бедствия, аварии и катастрофи.

Този приоритет на ПИРО е в съответствие с първия приоритет на Интегрираната териториална стратегия за развитие на Североизточен район и пряко със специфичната цел за

запазване и подобряване качеството на околната среда и адаптация към настъпилите неблагоприятни климатични изменения. Предвидените мерки са насочени към подобряване качеството на екологичната инфраструктура, на социалната и екологична среда и ориентиране към по-зелена и нисковъглеродна икономика, опазване на богатото биологично разнообразие, превенция и защита от рискове от бедствия и климатични промени. За ограничаване на размера на климатичните промени най-важно действие е намаляване на емисиите на парникови газове, чрез преминаване към нисковъглеродна икономика. Другата линия на противодействие изисква планирането и прилагането на мерки за ограничаване на вредното влияние на негативните процеси и явления, предизвикани от климатичните промени. Неутрализирането на тези въздействия ще се води по две линии – чрез превенция, с която се цели ограничаване на по-нататъшното развитие на климатичните промени, и чрез борба с техните последици. Това са и ключови приоритети в ЕС.

Дейностите по приоритета могат да се финансират от ОП „Околна среда“, Оперативна програма за иновации и конкурентоспособност, Програмите за международно сътрудничество, Финансов механизъм на ЕИП (Норвежка програма), Национален план за възстановяване и устойчивост, ПУДООС, Национален доверителен екофонд, Национална програма за енергийна ефективност на многофамилни жилищни сгради и други източници.

Мярка 2.1. Насърчаване на мерките за енергийна ефективност и намаляване на емисиите парникови газове

Дейности:

- Прилагане на мерки за енергийна ефективност в предприятията, частния и обществения сектор, въз основа на препоръки от доклади за енергиен одит (обследване за енергийна ефективност);
- Въвеждане на системи за мониторинг и контрол на енергопотреблението;
- Стимулиране използването на електрическа, топлинна и охлаждаща енергия, произведена от възобновяеми източници;
- Повишаване на енергийната ефективност на обществения и жилищния сграден фонд;
- Въвеждане на енергийноэффективно и ВЕИ улично, парково и фасадно осветление.

Мярка 2.2. Насърчаване на прехода към кръгова икономика

Дейности:

- Инвестиции в използването на алтернативни суровини, рециклирани материали и повторна употреба на материали;
- По-ефективно използване в производството на природните ресурси, включително вода;
- Подкрепа за подобряване управлението на отпадъците, в т.ч. предотвратяване и намаляване на генерирането на отпадъци, подготовка за повторна употреба, рециклиране, включително пречистване на отпадъчните води;
- Пренасочване на производството и потреблението от продукти за еднократна към продукти за многократна употреба.

Мярка 2.3. Опазване на околната среда и борба с климатичните промени⁹

Дейности:

⁹ Действията за борба с климатичните промени са подробно описани в раздел V на ПИРО - Мерки за ограничаване изменението на климата и мерки за адаптиране към климатичните промени и за намаляване на риска от бедствия.

- Запазване на качествата на околната среда и биологичното разнообразие;
- Подобряване природозащитното състояние на природни местообитания и видове, предмет на опазване в мрежата Natura 2000;
- Мерки за намаляване на замърсяването на въздуха от битовото отопление, транспорта и вторично запрашаване – преминаване към алтернативно отопление, ВЕИ, почистване и измиване на улици и др.
- Превенция и управление на риска от наводнения и засушаване;
- Анализи на риска и прилагане на мерки за превенция и защита при процеси, свързани с движение на земни маси – свлачища, срутища, ерозии, абразии и др.;
- Управление на риска от природни бедствия и за защита на живота и здравето на населението (с фокус върху повишаване на готовността на населението и капацитета на силите за реагиране в случай на наводнения, пожари и земетресения);
- Модернизация, укрепване и доизграждане на защитни съоръжения, корекция на речни корита, прочистване на дерета и др.;
- Изграждане на нови и оптимизиране и/или разширяване на съществуващи системи за предупреждение, наблюдение, докладване; прогнозиране и сигнализиране във връзка с климатичните изменения и риска от природни бедствия и аварии;
- Повишаване на информираността на населението, обучения, информационно-образователни мерки за формиране, прилагане и изпълнение на целите на политиките, свързани с изменението на климата.

Мярка 2.4. Устойчиво управление на отпадъците

Дейности:

- Подобряване на съществуващите практики и условия за събиране, транспортиране, депониране обезвреждане и рециклиране на битови и промишлени отпадъци и рекултивация на замърсени територии;
- Предотвратяване образуването на отпадъци;
- Разширяване и/или надграждане на системата за разделно събиране на отпадъци;
- Насърчаване на рециклирането, повторната употреба и оползотворяването на отпадъците;
- Въвеждане на система за разделно събиране и компостиране на биоразградими и зелени отпадъци, включително домашно компостиране;
- Ликвидиране на нововъзникнали нерегламентирани сметища в общината;
- Информационна кампания във всички населени места за подобряване екологичната култура на населението.

Приоритет 3 – Добро образование, професионално развитие и нови знания за успешна реализация, заетост, висок жизнен стандарт и демографски подем.

Демографският подем е една от основни цели на националната политика за развитие, заложи в програмата „България 2030“. Необходимо е да се предложат пакети от мерки на национално и местно ниво за преодоляване на негативните тенденции в демографското развитие. Този приоритет е ключов за реализацията на ПИРО от гледна точка на тревожната статистика за задълбочаващата се демографска криза, намаляване и застаряване на населението, отслабване на репродуктивната способност на поколенията и емигрирането на младите и образовани хора.

Европейският стълб на социалните права има за свой водещ приоритет предоставянето на качествено и приобщаващо образование, обучение и учене през целия живот. Националната програма за развитие „България 2030“ предвижда цялостно модернизиране на образователната система на всички нива, което ще благоприятства за пълноценната професионална и лична реализация. Най-важните характеристики на човешкия капитал, които повишават неговата работоспособност са: знания, квалификация и професионални умения.

Третият приоритет на ПИРО е насочен към тези общоевропейски и национални цели, в унисон с втория приоритет и специфичните цели на Интегрираната териториална стратегия на СИР за постигане на равен достъп до качествено образование, запазване и развитие на човешкия капитал, създаване на възможности за придобиване на знания и умения в съответствие с пазара на труда и др. Интервенциите по приоритета са насочени към подобряване и модернизация на образователната инфраструктура, осигуряване на равен достъп до качествено образование и обучение, адекватни на потребностите за развитие, стимулиране на предприемачеството и включване в заетост на лицата, които са извън пазара на труда.

Дейностите и мерките по приоритета ще допринесат за подобряване на знанията и уменията на работната сила и инвестициите в човешките ресурси като ключ за постигане на по-висока конкурентоспособност на икономиката, а така също осигуряването на баланс между търсенето и предлагането на знания и умения за по-успешното адаптиране на работната сила към потребностите на пазара на труда. Важно е образователните услуги да се предоставят с равни възможности за населението и да гарантират успешна реализация на пазара на труда, за да се постигне устойчива заетост и по-висок жизнен стандарт.

Приоритетните дейности по този приоритет са ориентирани към:

- разширяване на равния достъпа до качествено предучилищно и училищно образование;
- изграждане на адекватна инфраструктура за образование;
- привличане на децата и младежите към образование и обучение и намаляване на преждевременното напускане на училище;
- повишаване образователното равнище на населението;
- прилагане на ефективни мерки за включване на децата от уязвимите групи в образование;
- повишаването приложимостта на училищното образование за постигане на професионална реализация.

Ключово значение през следващите години ще има разширяването на дуалното обучение и увеличаване на възможностите за осъществяването му по различни професии, което да е съобразено с потребностите на бизнеса на регионално и местно ниво. Необходимо е възстановяване на добрите практики от миналото за стипендии от работодатели, срещу наемане на обучен ученик или студент на работа след завършване на образованието. Стимулиране на наставничеството, чиракуването, стажуването, ученическите и студентски практики и други.

В развитието на образователната инфраструктура, наред с развитието на общото и на професионалното образование, акцент се поставя в развитието на профилираното образование. Специален фокус на осъществяването мерките е насочен към създаване на условия за насърчаване на ученето през целия живот, по-специално на гъвкавите възможности за повишаване на квалификацията и преквалификацията за всички. Особено належащо е преодоляването на ниското ниво на компютърни и цифрови умения на човешките ресурси, което пречат широкото използване на ИКТ и базираните на тях услуги.

Мерките в този приоритет ще се финансират приоритетно от Програма „Образование“ 2021-2027 г., Програма за развитие на човешките ресурси за периода 2021-2027 г. и Национален план за възстановяване и устойчивост 2021-2024 г.

Програма „Образование“ 2021-2027 насочва подкрепата към всички образователни етапи и е структурирана в четири приоритета:

Приоритет 1 „Приобщаващо образование и образователна интеграция“

Приоритет 2 „Модернизация и качество на образованието“

Приоритет 3 „Връзка на образованието с пазара на труда“

Приоритет 4 „Техническа помощ“.

В обхвата на Програма за развитие на човешките ресурси за периода 2021-2027 г. също са включени четири приоритета:

Приоритет 1 „Насърчаване на заетостта и развитието на умения“

Приоритет 2 „Социално включване и равни възможности“

Приоритет 3 „Териториални инвестиции“

Приоритет 4 „Техническа помощ“.

Мярка 3.1. Демографски подем, насърчаване на раждаемостта, привличане на млади хора за работа и живот в общината

Дейности:

- Насърчаване на раждаемостта, чрез пакет от мерки за подпомагане отглеждането на две и повече деца, в това число: достъп до безплатни учебници, лекарства, храна в училище и безплатни извън класни занимания, увеличаване на размера на детските надбавки, предлагане на работа с намалено или гъвкаво работно време за майките в многодетни семейства, еднократни или многократни помощи от общинския бюджет за раждане и отглеждане на дете, данъчни облекчения за многодетни семейства и др.;
- Насърчаване на здравословния начин на живот, профилактиката и остаряването в добро здраве за ограничаване на смъртността;
- Ограничаване на икономическата миграция, чрез осигуряване на заетост с адекватни възнаграждения за гарантиране на нормален и качествен живот на младите хора;
- Предлагане на „пакети“ за мобилност за завръщане на лица от чужбина, чрез осигуряване на разнообразни икономически стимули и мерки на местно ниво;
- Възможност за развитие на предприемаческа дейност за завръщане на българи в малките населени места, според профила и компетенциите на лицето.

Мярка 3.2. Подобряване на образованието и модернизация на образователната инфраструктура

Дейности:

- Разширяване обхвата на включените в образователната система деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст;
- Подкрепа за личностно развитие, включително за талантиливи деца и ученици с изявени дарби;
- Модернизиране на учебното съдържание – иновативни учебни програми и методи на преподаване, адекватни на съвременните условия на живот;
- Дигитална трансформация и цифровизация на училищното образование, създаване на STEM¹⁰ среда и развитие на STEM умения;

¹⁰ STEM е учебен план, базиран на идеята да за образование в четири специфични области - наука (Science) технологии (Technology), инженерство (Engineering) и математика (Mathematics) - чрез приложни и интердисциплинарни методи.

- Превенция и предотвратяване на тормоза и намаляване агресията в училищата;
- Развитие на дуалната система на обучение, оgramотяване на възрастни и валидиране на знания, умения и компетентности, придобити от житейски опит и практика;
- Подобряване на системата за образование и осъществяване на връзка с пазара на труда за подготовка на квалифицирани кадри със сигурна професионална реализация;
- Рехабилитация и модернизация на образователната инфраструктура.

Мярка 3.3. Подобряване на условията за спорт и развитие на младежки дейности

Дейности:

- Рехабилитация и модернизация на спортната инфраструктура;
- Поддържане на открити и закрити спортни площи, включително създаване на нови спортни съоръжения;
- Насърчаване на масовия спорт и провеждане на спортни състезания;
- Насърчаване на младежки дейности и инициативи и на доброволчеството, като основа на активното гражданство - организиране и провеждане на акции за залесяване, почистване на важни обществени и културни обекти, дарителски кампании и др.

Мярка 3.4. Създаване на разнообразни и гъвкави възможности за професионална реализация, подобряване на заетостта и квалификацията на работната сила

Дейности:

- Обучения за придобиване на професионална квалификация/преквалификация за безработни и неактивни лица, с ниско или без образование;
- Подобряване достъпа до пазара на труда и повишаване на младежката заетост, чрез включване в стажуване и чиракуване, субсидирана заетост, ученически и студентски практики, стипендиантски програми, подкрепа при започване на първа работа и др.;
- Подкрепа за самостоятелна заетост, вкл. в областта на социалната икономика;
- Насърчаване на мобилността на работната сила, особено в населени места, в които липсва ежедневен обществен транспорт;
- Стимулиране на работодателите за разкриване на работни места на първичния пазар и предоставяне на стимули за насърчаване на заетостта на целеви групи със специфични потребности, вкл. ранно пенсионираните лица, образовани младежи от ромската общност, граждани от трети страни, участници с произход от други държави, в т.ч. чрез финансиране на менторство и наставничество;
- Дейности за подкрепа за развитието на социални предприятия на местно ниво за създаване на устойчиви работни места за роми, с акцент върху жените от ромски произход, хора с намалена работоспособност и продължително безработни;
- Обучения за придобиване на базови дигитални умения за ползване на услуги, вкл. административни, социални и други;
- Здравословна и добре приспособена работна среда, отчитаща рисковете за здравето;
- Насърчаване на участие на жените на пазара на труда, по-добър баланс между професионалния и личния живот, включително достъп до иновативни грижи за деца.

Приоритет 4 – Електронно управление, администрация близо до гражданите и предоставяне на качествени и достъпни обществени услуги – административни, здравни, социални и културни.

Основен фактор за определяне качеството на живот в даден регион е възможността за жителите му да получават висококачествени административни, социални, здравни, културни и други обществени услуги. Четвъртият Приоритет на ПИРО е насочен към подобряване на обществените услуги. Той съответства на Приоритет 2 на Интегрираната териториална стратегия на СИР и на неговите специфични цели, насочени към: повишаване на административния капацитет при предоставяне на публични услуги, подобряване на здравната инфраструктура и социалните услуги, социално включване и подкрепа за културните институции. Необходими са инвестиции както във физическите параметри на обществената и социална инфраструктура (сгради, оборудване и т.н.), така и в подобряване на количеството и качеството на предлаганите услуги. Тук се включват дейности по ремонт, възстановяване или изграждане на сгради, помещения, подобряване на енергийната ефективност, закупуване на оборудване, както и подобряване и разширяване на обхвата на услугите, цифровизация, повишаване квалификацията на персонала и на качеството на обслужване на гражданите.

Цифровизацията на обществения сектор и въвеждането на електронно управление и услуги е сред основните приоритети на националната политика за развитие в периода 2021-2027 г. Електронно е управлението в електронна среда на административните процеси, обслужването и взаимодействието с потребителите с използване на съвременни методи на обработка на данни, информация и знания, които осигуряват по-високо ниво на ефективност.

Мерките и дейностите в четвъртия приоритет на ПИРО ще се финансират от Оперативната програма за електронно управление и техническа помощ за периода 2021-2027 г., Стратегическия план за развитие на земеделието и селските райони, Оперативна програма за развитие на човешките ресурси, Програмата за храни и/или основно материално подпомагане за програмен период 2021-2027 година, Национален план за възстановяване и устойчивост 2021-2024 г. и други източници.

Мярка 4.1. Подобряване на достъпа до електронни административни услуги

Дейности:

- Подобряване на достъпа до он-лайн публични услуги и внедряване на инструменти и он-лайн платформи за подобряване на гражданското участие на местно ниво;
- Въвеждане на електронно управление, електронни административни услуги и системна квалификация на служителите от общинската администрация;
- Осигуряване на високоскоростна интернет връзка с кметствата в общината;
- Електронизация на административното обслужване на кметствата в селата и обединяване на деловодните записи и касови операции с общинския център;
- Цифровизация на старите актови книги и регистри и обвързването им като база данни;
- Подобряване на услугите, свързани с местните данъци и такси като инструмент за управление и подобряване качеството на услугите в Общината: възможност за он-лайн проверка на дължими местни данъци; он-лайн данъчен калкулатор за изчисляване задължения към общината; възможност за он-лайн плащане на задължения за местни данъци и такси и др.

Мярка 4.2. Развитие на административния капацитет и управление на общинската собственост в услуга на гражданите и бизнеса

Дейности:

- Ефективно управление и използване на общинската собственост, чрез изготвяне на програми за придобиване, управление и разпореждане с общинско имущество и планове за действие за общинските концесии;

- Повишаване капацитета на общинската администрация и подобряване на професионалната компетентност на служителите;
- Организиране на обучения, семинари, конференции, пътувания с учебна цел и др.;
- Изграждане на междуобщински сътрудничества и партньорства за решаване на общи проблеми, както и за постигане на интегрирана социално-икономическа и културна общност в региона;
- Обмяна на опит с чуждестранни общини и въвеждане на добри практики за подобряване на ефективността в работата на администрацията.

Мярка 4.3. Подобряване на достъпа до здравното обслужване на населението и развитие на инфраструктурата на здравеопазването

Дейности:

- Подобряване на достъпа на населението до първична, специализирана и болнична помощ, особено в по отдалечените населени места на общината;
- Осигуряване на мобилност на медицинските услуги;
- Привличане на нови кадри в сферата на здравеопазването;
- Ремонт и обновяване на здравни служби и медицински кабинети;
- Осигуряване на нови линейки и медицинско оборудване;
- Изграждане на хосписи за пациенти, които имат нужда от продължителен болничен престой и не могат да се обслужват сами в домашна обстановка;
- Развитие на интегрирани здравни и социални услуги;
- Ефективни мерки за намаляване на основните рискове за здравето и подобряване на профилактиката.

Мярка 4.4. Развитие на социалните услуги и подобряване на социалната инфраструктура

Дейности:

- Модернизация и подобряване на средата в съществуващите социални институции;
- Повишаване квалификацията на специалистите, работещи в социалната сфера;
- Подобряване предоставянето на грижи в семейството и общността, деинституционализация и достъп до дългосрочни грижи;
- Създаване на нови социални и интегрирани здравно-социални услуги за деца в риск, лица с увреждания, възрастни и хора в невъзможност за самообслужване;
- Създаване на заместваща грижа в подкрепа за връщане на трудовия пазар за родители на деца с трайни увреждания, членове на семейства, които полагат грижа в домашна среда за лица с увреждания и за възрастни хора в невъзможност за самообслужване;
- Развитие на услуги за спешно осигуряване на подкрепа в случай на кризисна ситуация;
- Насърчаване на социалното приобщаване на хората, изложени на риск от бедност или социално изключване, вкл. подкрепа за хората с увреждания и други уязвими групи;
- Предоставяне на интегрирана подкрепа на уязвими групи, вкл. роми (посредничество за заетост, квалификация, преквалификация, достъп до социални услуги, образование и здравеопазване);
- Създаване на нови социални и интегрирани здравно-социални услуги;
- Разширяване дейността на Домашен социален патронаж и механизъм „Лична помощ“, „Асистентска подкрепа“ и др.;
- Предоставяне на услуги „Топъл обяд“, „Детска кухня“ и „Пакети за новородени деца“.

Мярка 4.5. Развитие на културата и обновяване на културната инфраструктура

Дейности:

- Реконструкция и обновяване на обществени сгради и обекти с историческо и културно значение;
- Основен ремонт, оборудване, обновяване и осигуряване на интернет и дигитални услуги в читалищата;
- Основен ремонт и благоустрояване на религиозни храмове;
- Организиране на разнообразни културни събития, традиционни празници и събори;
- Подпомагане дейността на художествени, самодейни и творчески състави;
- Използване на интерактивни и смарт технологии в сферата на културата;
- Насърчаване на културен обмен в рамките на сътрудничество със съседни и побратимени общини.

Приоритет 5 – Достъпност и свързаност, чрез подобряване на инфраструктурата, мобилността, телекомуникациите, цифровизация и интегрирано развитие на всички видове територии.

Петият приоритет има комплексен характер и е свързан главно с изграждане и обновяване на техническата инфраструктура, имаща пряко въздействие върху състоянието на околната среда. В района има дефицити на инфраструктурите, включително – транспортна, предимно улична мрежа, ВиК и енергийна, които оказват негативно влияние върху състоянието на въздуха, водите и почвите, а опазването на околната среда е приоритет залегнал във всички стратегически и програмни документи на национално и европейско ниво.

Този приоритет на ПИРО е в съответствие със заложените в Приоритет 3 на Интегрираната териториална стратегия за развитие на СИР специфични цели, насочени към териториално развитие и сближаване, бърза и сигурна транспортна и цифрова свързаност, трансгранично и транснационално сътрудничество. Интервенциите по приоритета са насочени към подобряване на екологичната инфраструктура (ВиК, енергийна, ВЕИ), подобряване на транспортната и цифрова свързаност и достъпност и балансирано териториално развитие за намаляване на неравенствата.

Приоритетни са дейностите по обновяване на водопроводната мрежа, управление на отпадъчните води и повишаването на свързаността на населението с пречиствателни станции за отпадъчни води. Необходимо е изготвяне на оценка за приложимостта на централизирано отвеждане и пречистване на отпадъчните води в малките населени места, с разпръснато и силно намаляващо население, където канализацията не може да бъде икономически обоснована и трябва да се търсят други технологични решения.

Необходимо е да продължават усилията за ремонт и обновяване на общинската пътна мрежа и улиците в населените места на общината.

В Националната програма за развитие „България 2030 г. като приоритет е залегнала „цифрова свързаност“. Заложената цел е осигуряване свързаността на територията на цялата страна, така че да се позволи развитието на цифровите услуги и гарантиране използването на информационни и телекомуникационни технологии във всички области на обществения живот и населени места. Необходимо е да се осигури развитие на цифровата мрежа в общината с предоставяне на съвременни, висококачествени електронни услуги, доколкото цифровата инфраструктура контролира развитието и качеството на почти всички сфери на живота.

Навременната оптимизация на комуникационната инфраструктура на държавната администрация чрез изграждане на единна електронна съобщителна мрежа /ЕЕСМ/ е задължително условие за икономическото развитие на страната. 74 общини вече имат осигурена свързаност към единната електронна съобщителна мрежа (ЕЕСМ) на държавната администрация.

В процес на свързване са още общини като част от мярка I.3.2 на Пътната карта към Националния план за широколентова инфраструктура за достъп от следващо поколение.

Проектите и дейностите по петия приоритет на ПИРО са свързани с големи инвестиции и се очаква да бъдат финансирани от Стратегическия план за развитие на земеделието и селските райони, Програмата за околна среда, Оперативна програма „Транспортна свързаност“, ПУДООС, Агенция „Пътна инфраструктура“, ВиК дружество, енергийни, телекомуникационни компании и други източници.

Мярка 5.1. Подобряване на транспортната достъпност и свързаност

Дейности:

- Подобряване състоянието на републиканската пътна мрежа;
- Подобряване на мрежата от общински пътища;
- Подобряване на уличната мрежа и тротоари в населените места;
- Осигуряване на редовен обществен транспорт.

Мярка 5.2. Обновяване и изграждане на водопроводни и канализационни мрежи

Дейности:

- Подмяна и модернизация на амортизираната водопроводна мрежа;
- Изграждане на нови канализационни системи и ПСОВ;
- Осигуряване на подходящи технологии за пречистване на водите.

Мярка 5.3. Развитие на енергийната инфраструктура и ВЕИ

Дейности:

- Обновяване на енергийните мрежи и съоръжения;
- Усвояване потенциала на територията за използване на ВЕИ.

Мярка 5.4. Цифрова свързаност и телекомуникации

Дейности:

- Осигуряване на широколентов достъп и преодоляване на „цифровата изолация“ в слабо населените периферни райони;
- Подобряване качеството и обхвата на телекомуникационните услуги;
- Осигуряване на по-добър достъп до приложения за електронна търговия, електронно управление и електронни услуги.

Мярка 5.5. Интегрирано териториално развитие и подобряване на жизнената среда

Дейности:

- Насърчаване на балансирано пространствено развитие на общинската територия;
- Включване в процеса на интегрирано развитие на проблемни територии, по-малки села и периферни райони;
- Благоустрояване на публичните пространства в населените места (обновяване на площи, паркове, зелени площи, детски площадки, велоалеи, улично и парково осветление, чешми за обществено ползване, изграждане на видеонаблюдение и др.);
- Обновяване на градската среда в общинския център, създаване на нови зони с потенциал за развитие, рехабилитация на стари производствени и складови зони, обновяване на централни градски части и подобряване на жилищната среда;
- Подобряване жизнеспособността на селските райони, чрез стимулиране на местния бизнес и екологосъобразно селско стопанство, подкрепа на местните производители, изграждане на съвременна инфраструктура и обновяване на жизнената среда;

- Развитие на международното и териториално сътрудничество с други общини за насърчаване на социално-икономическото развитие;
- Разработване на интегрирани партньорски проекти за: създаване на регионални бизнес зони, логистични центрове и тържища; осигуряване на комплексно здравно обслужване и съвместни социални услуги; предлагане на общи туристически маршрути, продукти и услуги; координация при предотвратяване на риска и бързо реагиране на потенциални извънредни ситуации; съвместни мерки за опазване на околната среда и управление на отпадъците; съвместни инициативи свързани с адаптация и смекчаване на последиците от изменението на климата и други.

Посочените в мерките проекти и дейности са индикативни и при реализация на конкретни инвестиционни предложения, произтичащи от ПИРО Велики Преслав 2021-2017 г., попадащи в обхвата на Приложение №1 и №2 на ЗООС или извън тях и попадащи под разпоредбите на чл.31 от ЗБР, могат да бъдат одобрени само след положително решение/становище по ОВОС/ЕО/ОС или решение за преценяване на необходимостта от извършване на ОВОС/ЕО, с което е преценено да не се извършва ОВОС/ЕО, и при съобразяване с препоръките в извършените оценки, както и с условията, изискванията и мерките, разписани в решението/становището на РИОСВ.

ЧАСТ III. КОМУНИКАЦИОННА СТРАТЕГИЯ

1. Въведение

Съгласно определението в действащото законодателство План за интегрирано развитие на община (ПИРО) е документ, който определя средносрочните цели и приоритети за устойчиво развитие на общината и връзките и с други общини в съответствие с интегрираната териториална стратегия за развитие на региона за планиране от ниво 2 и общия устройствен план на общината. Планът за интегрирано развитие като стратегически документ обвързва сравнителните предимства и потенциал за развитие на местно ниво с ясно дефинирана визия, цели и приоритети за постигане на стратегически цели, свързани общо от стремежа към по-висок жизнен стандарт на хората в общината и устойчиво развитие през съответния програмен период.

Главна цел при разработването на ПИРО е да се осигури прилагането на принципа за партньорство и сътрудничество. Необходимо е да се идентифицират заинтересованите страни и участниците в процеса на формирането и прилагането на местната политика за интегрирано устойчиво развитие. Трябва да се осигури прозрачност и информация относно очакваните резултати и ползите за местната общност като цяло, както и да се мотивира обществеността за активно участие в процеса на подготовка и реализация на ПИРО. Важно е заинтересованите страни да бъдат включени както на етапа на разработване и приемане на ПИРО, така и при реализацията на заложените в него цели и приоритети. Ангажимент на Общината е да осигури необходимата публичност и да предприеме всички възможни мерки за поддържане на интереса и мотивацията за участие на местните общности в определянето и в реализацията на целите и приоритетите на документа.

ПИРО се обсъжда и съгласува със заинтересованите органи и организации, с икономическите и социалните партньори, както и с физически лица и представители на

юридически лица, имащи отношение към развитието на общината, като се цели предоставяната информация да достигне максимален брой представители на заинтересованите страни и да се осигури тяхното участие в обсъжданията и вземането на решенията. Задължително е да се гарантира участието на съответните организации, представляващи гражданското общество, партньорите от областта на околната среда и организациите, отговарящи за насърчаване на социалното включване, основните права, правата на хората с увреждания, равенството между половете и недискриминацията, действащи на територията на общината.

За изпълнението на този ангажимент е разработена настоящата **комуникационна стратегия**, която да гарантира прилагането на принципа на партньорство и да осигури прозрачност и публичност на процеса по изготвяне и реализация на плана за интегрирано развитие, чрез одобрение, изпълнение и проследяване на набор от подходящи мерки и действия.

Комуникационната стратегия се фокусира върху идентифицирането и включването на заинтересованите страни и гражданското общество чрез подходящи форми, включително кампании за генериране на проектни идеи, които да бъдат включени в програмата за реализация на плана за интегрирано развитие. Важно е да бъде стимулиран подходът „отдолу-нагоре“ при идентифициране на нуждите, потенциала за развитие и възможните решения.

Определянето на целите и приоритетите на плана и на мерките, чрез които ще се реализират тези цели и приоритети, не трябва да бъдат единствено инициатива и ангажимент на общинската администрация, а следва да се планират с активното участие на гражданското общество. На гражданите трябва да се предоставят възможности да идентифицират проблемите в средата около тях, да предлагат решения и да работят за реалната промяна на ситуацията в общината.

Специфичните действия за осигуряване на необходимата информация и публичност включват провеждането на разяснителни кампании, които могат да обхващат:

1. Представяне в подходяща форма (публични дискусии, фокус групи, форуми/семинари, печатни материали, видеоматериали и др.) на информация за предвижданията на ПИРО, за ролята на гражданите и на бизнеса по отношение определянето на приоритетите за развитие на общината и реализацията им, както и очакваните резултати в икономическата, социалната сфера, в областта на техническата инфраструктура и околната среда;
2. Фокусиране на вниманието върху възможностите за изграждане на публично-частни партньорства и реализацията на проектни идеи с участието на публичния сектор, насочени към подобряване на физическата среда и на услугите, предоставяни на гражданите и бизнеса;
3. Разясняване на конкретните задачи, които стоят пред кмета, общинския съвет, общинската администрация, социалните и икономическите партньори, неправителствените организации и гражданското общество за осигуряване висока ефективност при изпълнението на плана;
4. Разясняване на необходимостта и значението на стратегическото планиране на развитието на общината за повишаване ефикасността на публичните разходи и осигуряването на по-голяма добавена стойност от тях, както и за подобряване на стандарта на живот на населението;
5. Привличане вниманието на заинтересованите страни и гражданското общество за формиране на позитивно обществено мнение и активна гражданска позиция по отношение участието и подкрепата на ръководството на общината за подготовката и реализация на плана.

2. Принципи на Комуникационната стратегия

Комуникационната стратегия се основава на следните основни принципи:

- Прозрачност – своевременно информиране на обществеността за изпълнението на дейностите по разработване и реализация на Плана за интегрирано развитие на община Велики Преслав 2021-2027 г.;
- Безпристрастност и откритост при идентифициране на проблемите и анализиране на събраните данни, информация и предложения от заинтересованите страни;
- Яснота, опростеност и точност в комуникацията с гражданите и заинтересованите страни;
- Отчетност и публичност на процесите по изготвяне и изпълнение на ПИРО – създаване на условия за провеждане на дебати, предоставяне на балансирана и обективна информация, както и осигуряване на възможност гражданите да изразяват своите очаквания и предложения;
- Законосъобразност – в съответствие с приетите и действащи нормативни актове в страната и общината;
- Защита на обществения интерес – изграждане на съпричастност в населението, бизнеса и структурите на гражданското общество (СГО) към проблемите на общината и мотивирането им за участие в нейното управление, чрез реални предложения за мерки, дейности и проекти;
- Координация с ОУП и други програми и стратегии, изпълнявани от община Велики Преслав;
- Ефективност на разходите – постигане на максимални резултати с наличните ресурси;
- Мониторинг, контрол и актуализация на мерките в комуникационната стратегия при необходимост.

3. Цели на Комуникационната стратегия

Основната цел на Комуникационната стратегия е да стимулира съпричастност и насърчи активно включване на гражданите на община Велики Преслав и структурите на бизнеса и гражданското общество, развиващи дейност на нейната територия при идентифициране на основните нужди и проблеми и дефиниране на визията, целите и приоритетите за развитие в периода на действие на ПИРО 2021-2027 г.

Специфични цели:

1. Осигуряване на максимална публичност и прозрачност в процеса на разработване и изпълнение на ПИРО;
2. Насърчаване на активното участие на всички заинтересовани страни в процеса на подготовка и изпълнение на ПИРО;
3. Изграждане и поддържане на високо обществено доверие към процесите по изпълнение и управление на ПИРО;
4. Популяризиране на европейските фондове и национални програми като финансов инструмент за подобряване на развитието на община Велики Преслав и качеството на живот;
5. Информирание на потенциални бенефициенти, извън общинската администрация за възможностите за финансиране на техни проектни идеи и бизнес начинания;
6. Изграждане на единен информационен стандарт за комуникация и диалог между местната власт, населението, структурите на гражданското общество и бизнеса в община Велики Преслав;
7. Подпомагане на бизнеса и местната власт за сътрудничество при осъществяване на съвместни бизнес проекти, насърчителни мерки за инвестиции в общината, отдаване под наем и на концесии на общински имоти и др.;

8. Привличане на представители на съседни общини за реализация на интегриран подход при подготовката на ПИРО и генериране на идеи за съвместни проекти и дейности;
9. Насърчаване на публичното обсъждане на приоритетни въпроси за бъдещето на общината;
10. Осигуряване на канали за комуникация между всички заинтересовани страни.

4. Целеви групи

Определянето на целевите групи е важно, тъй като всяка група има собствени нужди и приоритети, свързани с реализацията на ПИРО. Определянето на информационните нужди на целевите аудитории ще отчете мненията, знанията и нагласите на идентифицираните обществени групи по отношение на наличието на информация, необходима за вземане на решения, свързани с бъдещото развитие на общината.

Основните целеви групи на комуникационната стратегия на ПИРО са:

- а/ Общинска администрация;
- б/ Общински съветници;
- в/ Кметове на кметства и кметски наместници в общината;
- г/ Представители на бизнеса;
- д/ Представители на секторите: образование, култура, социални дейности, здравеопазване, спорт и туризъм;
- е/ Представители на НПО и СГО;
- ж/ Социално-активни граждани;
- з/ Представители на съседни общини;
- и/ Представители на медии/разпространители на информация.

Целевите групи, ангажираната администрация и разпространителите на информация съставляват основните заинтересовани страни, с различна роля и функция в процеса на подготовка, осъществяване, отчитане и комуникиране на ПИРО.

Постигането на конкретните цели на комуникационната стратегия зависи от планирането на обхвата и характера на основните послания, които ще се отправят към приоритетните целеви групи. Промените в съществуващите масови обществени нагласи налагат избор на стратегия за индиректен достъп до широк кръг заинтересовани страни. Насочената комуникация, която би могла да формира устойчиви представи и критерии за оценка, гарантира в много по-голяма степен постигането на крайните цели. За трайна промяна в масовите нагласи е необходимо усилията да бъдат концентрирани към гарантирането на ефективна комуникация с целеви аудитории, които имат характер на референтни по отношение на значителни групи от населението. Чрез всяка една от тези аудитории ефективно могат да бъдат комуникирани различни части от общите послания на настоящата стратегия. Работата с всяка от тези групи предполага специфични действия и комуникационни форми, които да гарантират индивидуализацията на подхода и в същото време, координираността на усилията за постигане на крайните цели – активно участие и съпричастност към процесите на подготовка и реализация на ПИРО.

Общинска администрация Велики Преслав и нейните служители, както и Общинския съвет са основни участници в процесите за подготовка и изпълнение на ПИРО и са определени като водеща целева група и пряко заинтересована страна. Прилагането на интегриран подход налага привличането на кметовете на малки населени места и представители на съседни общини като участници в процеса на разработването и изпълнението на документа. Местният бизнес и насърчаването на инвестициите са от ключово значение за социално-икономическото развитие на общината и представителите на тази група са важна целева аудитория при разработването на

ПИРО. В плана се залагат множество дейности и мерки, свързани с подобряване и развитие на основните сфери на социалния живот в общината и това налага привличането като партньори на представители на секторите: образование, култура, социални дейности, здравеопазване, спорт и туризъм. ПИРО е инструмент за цялостно подобряване качеството на живот в общината и НПО, СГО и социално-активните граждани са важни участници в процесите по неговата подготовка и реализация.

5. Основни форми на комуникация

Комуникационен тип стратегия се гради върху основата на адаптивност на комуникационните механизми и предварително заложен позитивизъм по отношение лансираната същност на посланията към хората. Комуникационната стратегия на ПИРО трябва да използва такива форми на комуникация, че да успее да насърчи участието на партньорите и заинтересованите страни в процеса на разработване и изпълнение на плана. В случая комуникационният тип стратегия е изградена върху разбирането, че медиите са равноправни участници в комуникационния процес, като на тях е определена ролята на медиатори.

Комуникационната стратегия на ПИРО се основава върху няколко основни подхода, които се прилагат, чрез следните комуникационни канали:

- **Директна комуникация** – анкети, въпросници, справки, интервюта, фокус групи и обществени обсъждания;
- **Комуникация чрез електронни, печатни и онлайн медии** – прессъобщения, участие на медиите във фокус групите и обществените обсъждания;
- **Интернет** – поддържане на актуална информация на сайта на община Велики Преслав, възможност за споделяне на мнения и предложения, чрез он-лайн анкети или на електронна поща;
- **Работа с НПО** - комуникационната стратегия подкрепя инициативи на гражданското общество, насочени към специфични групи, които трудно могат да се достигнат чрез интернет и средствата за масово осведомяване.

Изборът на конкретни комуникационни средства и дейности при изпълнението на ПИРО е съобразен със:

- Спецификата на посланията за бъдещото развитие на общината;
- Характеристиките на целевите групи – реципиенти на посланията и избор на подходящи комуникационни канали за достигане до всяка от тях;
- Възможните дейности и форми за осъществяване на комуникацията;
- При комуникиране на послания, които засягат набор от различни целеви групи, се използва интегриран комуникационен микс, който да гарантира ефективността на комуникацията, както като дейности и форми, така и като канали.

6. Основни комуникационни дейности

1. Определяне на отговорен служител в Общинската администрация за изпълнение на комуникационната стратегия на ПИРО;
2. Публикуване на съобщение на сайта на Общината, че започва разработване на План за интегрирано развитие за периода 2021-2027 г., членовете на работната група, определена от Кмета, телефон и електронна поща за мнения и предложения на гражданите;

3. Изготвяне на списъци на партньори и заинтересовани страни, които да бъдат привлечени за участие в процеса на подготовката и изпълнението на ПИРО, включително представители на съседни общини;
4. Провеждане на онлайн анкетно проучване сред гражданите за идентифициране на основните нужди и проблеми в общината и генериране на идеи за цели, приоритети, проекти и дейности, които да бъдат включени в ПИРО;
5. Провеждане на анкетно проучване сред кметове на малки населени места и кметски наместници за идентифициране на местните проблеми и генериране на идеи за дейности и проекти в селата;
6. Попълване на Въпросник за събиране на базови данни и информация за ПИРО;
7. Изготвяне на списъци на участниците в петте фокус групи с имена, организация, длъжност и контактна информация – телефон, електронна поща;
8. Провеждане на пет фокус групи по следните теми:
  - Образование, култура, младежки дейности и спорт;
  - Здравеопазване, социални дейности и пазар на труда;
  - Местно икономическо развитие и туризъм;
  - Благоустройство, инфраструктурно развитие и опазване на околната среда;
  - Развитие и обновяване на малките населени места на територията на общината.

Фокус групите се състоят от минимум 10 участници всяка. Предварително на участниците по списък се изпращат покани.

Фокус групите се провеждат на място в зала в Общинската администрация в посочен ден и час или онлайн, чрез обмен на информация чрез електронна поща.

Участниците във фокус групите получават презентация с резюме на основните изводи от направения социално-икономически и SWOT анализи на общината. Те попълват анкета с варианти за приоритетни зони за въздействие, визия, цели и приоритети на ПИРО 2021-2027 г., в която да отбележат своите предпочитания или да направят предложения.

9. Провеждане на обществено обсъждане на проекта на План за интегрирано развитие на общината за периода 2021-2027 г.

Проектът на документът се публикува предварително на сайта на Общината, за да могат максимален брой граждани да се запознаят със съдържанието му и да дадат обективна оценка, мнения и предложения. Покана за събитието се изпраща до всички партньори, заинтересовани страни и участници във фокус групите и се публикува на сайта на Общината.

10. Публикации в медии – прессъобщения и покани за участие в публичните събития се изпращат регулярно до местни и регионални медии.

Медиите са основен партньор и за популяризиране на изпълнението на ПИРО.

За осигуряване на одитна следа от изпълнението на комуникационната стратегия Общината следва да съхранява цялата информация от проведените медийни прояви и публични мероприятия, включително публикации, записи от интервюта и съобщения в медиите, покани, списъци с участниците и снимки от всяко събитие.

7. План за изпълнение на комуникационната стратегия

Планът за изпълнение на комуникационната стратегия определя начина на провеждане и управление на комуникационната стратегия. Целите на стратегията могат да се постигнат, като се приложат няколко основни подхода и комуникационни дейности. Те са съобразени със съответните целеви групи характера на посланията, насочени към тези целеви групи.

Таблица: 35 План за изпълнение на комуникационната стратегия

Комуникационни дейности и мерки	Срок	Начин на изпълнение/ Информирание на обществеността/ Гражданско участие	Резултат
1. Определяне на отговорен служител за изпълнение на комуникационната стратегия	1-ви месец	Отговорният служител се определя със Заповед на Кмета на община Велики Преслав	Определен отговорник за изпълнение на комуникационната стратегия
2. Съобщение на сайта, че Общината започва разработване на ПИРО 2021-2027 г.	1-ви месец	Информация в медиите и сайта на Общината, представяне на членовете на работната група, телефон и електронна поща за мнения и предложения на гражданите	Информирание на широката общественост за стартиране на процеса по разработване на ПИРО
3. Изготвяне на списъци на партньори и заинтересовани страни	2-ри месец	Изготвяне на списък/ци с потенциалните участници в процеса на разработване и изпълнение на ПИРО - граждански организации; обществени съвети; кметове на кметства; представители на съседни общини; представители на различни институции – образователни, културни, социални, здравни; професионални и синдикални организации; представители на местния бизнес, експерти в различни области, социално активни граждани и др.	Изготвени списъци на организации, физически и юридически лица – партньори и заинтересовани страни, които да бъдат привлечени в процеса на подготовка и реализация на ПИРО
4. Провеждане на онлайн анкетно проучване	2-3 месец	Онлайн анкета за граждани, публикувана на сайта на Общината, съобщение в медиите за анкетата, изпращане на линка с анкетата на всички партньори и заинтересовани лица и поставяне на съобщение за анкетата в Центъра за информация и услуги на гражданите. Набиране на предложения от гражданите за мерки, дейности и конкретни проектни идеи за включване в Програмата за реализация на ПИРО.	Проучено обществено мнение за идентифициране на проблемите, нуждите и идеите на гражданите за бъдещото развитие на общината
5. Провеждане на анкетно проучване сред кметове на малки населени места	2-3 месец	Изпращане на електронна поща на анкети до всички кметове на кметства и кметски наместници	Събрана информация за прилагане на интегриран подход при подготовката на ПИРО и включване на мерки и дейности в малките населени места
6. Попълване на Въпросник за събиране на базови данни и информация за ПИРО	2-ри месец	Въпросникът се попълва от служители на Общинска администрация, компетентни по съответните теми и ресурси	Събрани базови данни и информация за изготвяне на социално-икономически анализ на състоянието на общината

<p>7. Изготвяне на списъци на участниците във фокус групи</p>	<p>3-ти месец</p>	<p>Изготвяне на списъци с минимум 10 участници с три имена, организация, длъжност, телефон и електронна поща за всяка една от петте фокус групи. Участниците, трябва да имат професионален опит, да са заинтересована страна или да имат експертиза по темата на съответната фокус група. Участниците във фокус групите ще попълнят анкета с варианти за приоритетни зони за въздействие, визия, цели и приоритети на ПИРО 2021-2027 г.</p>	<p>Изготвени 5 броя списъци с участници за всяка една от фокус групите.</p>
<p>8. Провеждане на пет фокус групи по различни теми</p>	<p>4-ти месец</p>	<p>Публикуване на информация в медиите, в сайта на общината, на информационни табла в Центъра за информация и услуги на гражданите за предстоящите фокус-групи, в случай, че се провеждат на място в определен ден и час. Публикуване на електронна поща, на която да се задават въпроси и споделят мнения по всяка от темите на петте фокус групи, при провеждането им онлайн. Обратна връзка с участниците за получените предложения. Важно е участниците да не останат с впечатлението, че всичко е вече решено, а предложените мерки и проектни идеи действително да подлежат на доразвиване и включване в Програмата за реализация на плана.</p>	<p>Проведени 5 фокус групи на следните теми: - Образование, култура, младежки дейности и спорт; - Здравеопазване, социални дейности и пазар на труда; - Местно икономическо развитие и туризъм; - Благоустройство, инфраструктурно развитие и опазване на околната среда; - Развитие и обновяване на малките населени места на територията на общината.</p>
<p>9. Публикуване на сайта на общината на проекта на ПИРО за обществено консултиране</p>	<p>5-ти месец</p>	<p>Публикуването на проекта на документа на интернет страницата на общината за срок от минимум 14 дни преди заключителното му обществено обсъждане. Публикуването на проекта на ПИРО трябва да бъде отразено в съобщение/новина в медиите, в сайта на общината, на информационни табла и изпратено по електронна поща на заинтересованите страни и партньори.</p>	<p>Изработен в партньорство с широк кръг заинтересовани страни и граждани проект на ПИРО2021-2027 г.</p>
<p>10. Провеждане на обществено обсъждане на проекта на План за интегрирано развитие на общината за периода 2021-2027 г.</p>	<p>6-ти месец</p>	<p>Публикуване на информация в медиите, в сайта на общината, на информационни табла в Центъра за информация и услуги на гражданите за предстоящото обществено обсъждане – място, ден и час. Отразяване на процеса в</p>	<p>Проведено обществено обсъждане на проекта на ПИРО, събрани мнения и предложения от граждани, партньори и заинтересовани страни,</p>

		медиите и на сайта на Общината - преди и след обсъждането.	които да бъдат отразени в документа.
11. Публикации в медии	1-6 месец и при изпълнение на ПИРО	Публикуване на информация в медиите за процеса по разработване и изпълнение на ПИРО и как гражданите биха могли да вземат участие в него.	Информирана общественост за подготовката, изпълнението и резултатите от прилагане на ПИРО

Целта на плана за изпълнение на комуникационната стратегия е да бъдат ясно и конкретно описани в хронологичен ред, мерките за популяризиране разработването на ПИРО и включването на максимален брой участници в процеса. Планът за изпълнение е съобразен с идеята за създаване на устойчиви взаимоотношения с гражданите, неправителствените организации, бизнеса и други структури на гражданското общество на територията на община Велики Преслав.

Планът за изпълнение на комуникационната стратегия дава възможност за:

- Осигуряване на базова информация за анализите;
- Идентифициране на нужди и проблеми в целевата територия;
- Повишаване нивото на разбиране на процесите на стратегическо планиране от гражданите;
- Генериране на подкрепа за заложените проекти и дейности в рамките на ПИРО;
- Създаване на модел за комуникация и диалог между местната власт, населението, структурите на гражданското общество и бизнеса в общината.

8. Резюме на постигнатите резултати от анкетните проучвания

Във връзка с разработването на ПИРО на сайта на Община Велики Преслав беше публикувана онлайн анкета за граждани. Обобщените резултати от анкетното проучване показват, че за 1 месец анкетата е попълнена от 63 граждани на възраст от 20 до 60 години. Преобладават хората с висше образование (55% от участниците). Анкетираните са с различни професии и социален статус – държавни служители, кметове на кметства, инженери, учители, счетоводители, медицински лица, строители, представители на частния бизнес, студенти, безработни и други. Около 76% от участниците в анкетното проучване са жители на град Велики Преслав. Останалите 24% живеят в селата или временно в други населени места извън общината.

На въпроса: „Какви са основните проблеми за развитието на община Велики Преслав според Вас?“, 90,2% от анкетираните посочват икономическите проблеми, 57,4%¹¹ считат, че това са демографски, а 47,5% - социални проблеми, 36,1% посочват лошото състояние на пътната и техническа инфраструктура.

Най-големите проблеми на населеното място, където живеят, според 82% от анкетираните е липсата на достатъчно работещи предприятия, 70,5% посочват обезлюдяването на населените места, 54% определят безработицата и ниските доходи, а 31 % състоянието на техническата инфраструктура.

Основният демографски и социален проблем в общината, според 95,1% от анкетираните е миграцията на младите и образовани хора. За главен социален проблем 54,1% от анкетираните посочват продължителната безработица. По 30% считат, че основни демографски проблеми са

¹¹ Анкетираните са давали от 1 до 3 отговора и сумарно обобщените резултати са повече от 100%.

ниската раждаемост и лошото качество и затруднен достъп до здравни услуги. Според 23% от участниците в проучването основен социален проблем е ниската образованост на населението.

Недостатъчното разнообразие на икономическите сектори е посочено като основна пречка за местното икономическо развитие от 48,3% от анкетиранияте. Като сериозен проблем се очертава и липсата или лошо състояние на логистични бази в т.ч. ИКТ, транспортни връзки, инженерна инфраструктура и др. като основни бариери за местното икономическо развитие. Посочили са го 46,7% от попълнените анкетата. Други фактори, спъващи икономическото развитие на общината според 36,7% от участниците е липсата на високотехнологични и иновативни производства в общината, а 31,7% определят неконкурентните и замиращи производства. Недостига на квалифициран персонал е определен като проблем от 25 % от анкетиранияте.

Като основен проблем на техническата инфраструктура в община Велики Преслав е определено състоянието на пътната и улична мрежа – 74,6 % от отговорите. Състоянието на водоснабдителната и канализационна мрежа е най-сериозен проблем според 59,3% от анкетиранияте. Около 44% от участниците оценяват като проблем липсата на обществен транспорт. Състоянието на околната среда в общината е лошо за 23,7% от отговорите. Според 22 % от анкетиранияте, основен проблем на техническата инфраструктура в общината е лошото състояние на обществения сграден фонд.

Двигатели за развитието на общината според участниците в анкетата могат да бъдат: привличането на инвеститори за създаване на нови предприятия и работни места (86,9% от анкетиранияте); развитие на селскостопански продукти и създаване на клъстери за тяхната преработка (65,6%); повишаване капацитета за усвояване на европейски проекти (37,7%); подобряване на техническата инфраструктура (29,5%); повишаването на образованието и квалификацията на човешките ресурси, в съответствие с изискванията на пазара на труда (18%).

Пречка за развитието на успешен бизнес в община Велики Преслав се явяват: Липсата на квалифицирана работна ръка (57,6%); липса на подходяща информационна инфраструктура – (по 28,8 %); данъчни и административни бариери (27,1%); затруднен достъп до основни логистични центрове и пазари (20,3%).

Трите основни проблема, които Община Велики Преслав трябва приоритетно да реши в периода на изпълнение на ПИРО 2021-2027 г., според анкетиранияте са:

- Осигуряване на работни места – 82%;
- Насърчаване на икономическото развитие – 80,3%;
- Преодоляване на демографската криза – 44,3 %.

Общо 41% от анкетиранияте познават приоритетите на Общинския план за развитие за периода 2014-2020 г., а останалите 59% признават, че не са запознати със стратегическия документ.

Според проучването приоритетните зони за въздействие на новия ПИРО следва да бъдат:

- Индустриални и бизнес зони – 37,7%;
- Зони за отдих и туризъм – 26,2%;
- Зони за култура и духовност – 11,5%;
- Зони на градската среда – 8,2%;
- Зони за транспортна дейност – 6,6%;
- Жилищни зони – 4,9%;

Участниците в анкетното проучване са направили следните предложения за конкретни мерки, дейности и проекти, които да бъдат включени в Програмата за реализация на ПИРО за периода 2021-2027 г.:

- Реализация на съвместни инфраструктурни проекти със съседните общини, включително в областта на туризма;
- Развитие на селския, еко, ловен туризъм и подобряване на инфраструктурата;
- Осъществяване на интегрирани селскостопански проекти и изграждане на фермерски пазари, създаване на преработвателни предприятия, утвърждаване на местни и регионални защитени марки продукти;
- Обособяване на индустриална бизнес зона;
- Реконструкция и ремонт улична мрежа в населените места;
- Ремонт на водоснабдителна мрежа в малките населени места, разработване и използване на собствени водоизточници;
- Изграждане на Пречиствателна станция за питейни води;
- Увеличаване броя на детските и спортни площадки и ремонт на стадиони в общината;
- Изграждане на екопътека до връх Голяма въшкадалница – 723 м.

Основен източник на информация за запознаване с местното развитие за 65,5% от анкетираните е интернет страницата на Община Велики Преслав. Над 20% отговарят, че използват други интернет сайтове и портали, а 8,6 % участват лично в публични събития, обществени обсъждания и др. Около 5 % посочват местните медии – телевизия, радио, вестници като основни информационни източници.

Проведеното анкетно проучване сред кметове и кметски наместници на малки населени места в община Велики Преслав показва следните резултати:

с. Драгоево

Реалните жители според кмета на с. Драгоево към 2020 г. са 860, като от тях има 48 деца и младежи на възраст до 18 г. Енергийната мрежа и осветлението са в добро състояние. В селото има 4 магазина, 4 кафенета и 2 заведения за хранене. Обществените сгради са в относително добро състояние. През последните 5 години е извършен цялостен ремонт на сградата на детска градина. Уличната и водоснабдителната мрежа са в лошо състояние.

В село Драгоево има 5 действащи предприятия, които създават значителен брой работни места. Възрастната част от населението се издържа от пенсии и земеделие.

Населението има достъп до здравеопазване, селото се посещава от общопрактикуващ лекар в Здравна служба.

Приоритет за с. Драгоево до 2027 г. е подобряване състоянието на уличната и водопроводната мрежа в селото. Важно е да се предприемат дейности за развитие на туризма и спорта в селото.

с. Златар

Жителите на с. Златар към 2020 г. са 1077, от тях има 273 деца и младежи. Основните обществени сгради са следните:

- Кметство – Сградата е в лошо състояние
- Читалище – Сградата е в лошо състояние
- Детска градина – Сградата е ремонтирана
- Училище – Добро състояние

В селото функционират 7 хранителни магазина.

Енергийната мрежа и осветлението са в добро състояние., както и околната среда. Уличната мрежа е в незадоволително състояние. Необходимо е спешно обновяване на водоснабдителната система в селото.

Основните доходи на населението са от селското стопанство. Висок е процентът на безработните хора в трудоспособна възраст.

Здравните услуги в село Златар се осигуряват от личен лекар, който посещава селото всяка седмица. От основно значение е ремонтиране на главните улици в селото, водоснабдителната мрежа и създаване на нови работни места.

с. Имренчево

Жителите на с. Имренчево към 2020 г. са 280 човека, от тях има 57 младежи до 18 години. В селото основни обществени сгради са кметство (в добро състояние) читалище (нуждае се от ремонт), и църква (необходим е спешен ремонт). Основните обекти за обществено обслужване са два хранителни магазина и една къща за гости.

Енергийната и съобщителна мрежа и уличното осветление са в добро състояние.

Основните проблеми са свързани с лошото състояние на уличната и водоснабдителната мрежа, липсата на поддържани зони за отдих и замърсена околна среда.

Част от населението в трудоспособна възраст работи в град Шумен. Основна част от жителите са пенсионери и безработни лица.

Здравните услуги се осигуряват от лични лекари в град Велики Преслав. ДСП – Велики Преслав осигурява основните социални услуги за населението.

Приоритетни дейности за село Имренчево са цялостен ремонт на ВиК мрежа и обновяване на улична настилка и тротоари.

с. Кочово

Жителите на с. Кочово към 2020 г. са 743, от тях има 125 деца и младежи.

Основни обществени сгради са кметство, училище, детска градина, църква, читалище, здравна служба. Кметство е в лошо състояние, училището е закрито, детската градина, църква и читалище са в добро състояние, а здравната служба се нуждае от цялостен ремонт.

Обекти за обществено обслужване са 5 хранителни магазина, едно кафене и една къща за гости.

Уличната мрежа е в много лошо състояние, уличното осветление се поддържа от Общинска фирма, тротоарите на места липсват и не са в много добро състояние, водопроводната мрежа е много стара и има често аварии, вследствие, на което при отстраняване на ВиК аварията се разкопава пътната настилка и често не се възстановява. Канализация не е изградена. При наличието на електрическа повреда бива бързо отстранена. На доста места в селото мобилните мрежи нямат обхват. Има няколко доставчици на телевизия и на интернет.

Голяма част от населението работи в град Велики Преслав и град Шумен. Основните доходи на населението са от селско стопанство и пенсии. В селото функционира земеделската кооперация, в която работят около 15 души и две частни фирми, в които работят около 20 души. Един път в месеца идват социални работници от Велики Преслав. В селото идва лекар веднъж седмично, но тъй като селото е на 6 км от гр. Велики Преслав жителите имат достъп и там до здравно обслужване.

Приоритетни проекти и дейности за с. Кочово до 2027 г. включват подобряване състоянието на уличната и водоснабдителна мрежа.

кв. Кирково

Жителите на кв. Кирково към 2020 г. са 700, от тях има 84 деца и младежи на възраст до 18 години. Основните обществени сгради са следните:

- Кметство (Добро състояние)
- Детска градина (Необходимост от частични ремонти)
- Църква (Ремонтирана през 2019 г.)
- Читалище (Ремонтирано през 2017 г.)

В селото функционират два магазина за хранителни стоки, две кафенета, една къща за гости с 20 места за настаняване.

Енергийната и съобщителна мрежа са в добро състояние. Уличната мрежа е в лошо състояние. Към момента 12 улици са частично асфалтирани след изградена канализация през 2014 г. Уличното осветление е в много добро състояние, както и обществените зелени площи.

Здравните услуги се предоставят от лични лекари в град Велики Преслав и Дирекция социално подпомагане.

Основните доходи на населението са от земеделие и животновъдство. Развиват дейност три фирми – цех за алуминиева дограма, борса за строителни материали и земеделска кооперация.

От основно значение е реализацията на следните дейности:

- Подобряване състоянието на улиците;
- Оформяне на речно корито за предотвратяване на наводнения при обилни валежи;
- Изграждане на детска и спортна площадка в централната част на квартала;
- Разширяване на гробищен парк.

с. Миланово

Жителите на с. Миланово към 2020 г. са 650. Сред тях има 100 деца и младежи на възраст до 18 години. В селото основни обществени сгради са кметство, читалище, църква, джамия, детска градина, здравна служба и сграда за общоселски мероприятия въведена в експлоатация 2020 г. Петте сгради са в задоволително техническо състояние. Функционират четири търговски обекти за обществено обслужване – 2 смесени магазина и 2 кафенета.

Уличната мрежа се нуждае от ремонт, уличното осветление е в добро състояние. Тротоарите по някои улици се нуждаят от ремонт. Парка, площада и детската площадка са в добро състояние. ВиК мрежата е остаряла и има необходимост от подмяна. Канализация не е изградена. Съобщителната мрежа е в добро състояние.

Здравните услуги в село Миланово се осигуряват от личен лекар, който посещава селото по график.

Основните доходи на населението са от земеделие и животновъдство. На територията на селото функционира МВЕЦ /малка водно електрическа централа/ на язовир Тича, която функционира при наличието на вода.

Приоритетни проекти и дейности за с. Миланово до 2027 г. включват:

Изграждане на канализация, подмяна на цялата ВиК инсталация, Спортна площадка /футболна или баскетболна/ с изкуствена настилка.

с. Мокреш

Жителите на с. Мокреш към 2020 г. са 280, от тях има 40 деца и младежи. В селото основни обществени сгради са кметство, читалище, детска градина. Всички сгради се нуждаят от частичен ремонт. В селото има три смесени магазина.

Енергийната и съобщителна мрежа и уличното осветление са в сравнително добро състояние. Задоволително е състояние на водоснабдителната мрежа и отчасти на уличната мрежа.

Основните доходи на населението са от дребно животновъдство, земеделие, билкарство, събиране на гъби и пенсии. В селото няма функциониращи предприятия.

Здравните услуги жителите на селото ползват в здравна служба в с. Драгоево.

Приоритетни проекти и дейности за с. Мокреш до 2027 г. са свързани с намаляване на безработицата и създаване на нови работни места.

с. Суха река

Жителите на с. Суха река към 2020 г. са 85, от тях има само 5 деца и младежи на възраст до 18 години. В селото основна обществена сграда е кметството, което не е в добро техническо състояние и се нуждае от частичен ремонт. Другата съществуваща обществена сграда е на бивше училище, която е изцяло амортизирана и неизползваема.

В селото не функционират обекти за обществено обслужване. Липсват хранителни магазини.

Съобщителната мрежа и улично осветление са в добро състояние. Улична мрежа, тротоари, са в лошо състояние. Зелените площи като цяло са поддържани и са в добро състояние. Липсва парк, а централният площад в селото се нуждае от ремонт. Състоянието на водоснабдителната мрежа е най-незадоволително и се налагат спешни ремонти, тъй като в селото често има недостиг на вода.

Здравните услуги в селото се осигуряват от личен лекар.

Основните доходи на населението са от пенсии и земеделие. В селото не развиват дейност фирми и предприятия.

Приоритетни проекти и дейности за с. Суха река до 2027 г. са:

- Разработване и включване на допълнителни водоизточници към мрежата на ВиК;
- Частично асфалтиране на главните улици в селото;

с. Мостич

Жителите на с. Мостич към 2020 г. са 332, от тях има 48 деца и младежи на възраст до 18 години. Основните обществени сгради са кметство и читалище. И двете се нуждаят от цялостен ремонт и саниране.

В селото функционират два магазина за хранителни стоки и един павилион. Заведения за хранене и места за настаняване няма.

Уличната мрежа и уличното осветление са в добро състояние. Тротоарите на места се нуждаят от подмяна. Детската площадка е малка и няма достатъчен капацитет за децата в селото. ВиК мрежата е амортизирана, което води до постоянни аварии и течове. Необходима е цялостна подмяна. Не е изградена канализация.

Здравните услуги за жителите на с. Мостич се предоставят от общопрактикуващи лекари в общинския център. Домашен социален патронаж подпомага възрастното население с хранителни продукти.

Основните доходи на населението са от земеделието и пенсии. Липсват производствени предприятия.

Приоритетни проекти и дейности за с. Мостич до 2027 г. са:

- Изграждане паметник на Чергобиля Мостич на входа на селото;
- Ремонт на сградата на кметството и читалището;
- Подмяна на ВиК мрежа;
- Асфалтиране на основните улици в селото;
- Изграждане на спортна площадка за младежите.

с. Осмар

Постоянно пребиваващите жители на с. Осмар към 2020 г. са около 600, от тях има 30 деца и младежи на възраст до 18 години. В селото основни обществени сгради са следните:

- Кметство (Нуждае се от основен ремонт)
- Църква (В задоволително състояние)
- Читалище (В задоволително състояние)
- Здравна служба (В лошо състояние)

В селото има два хранителни магазина и две къща за гости с капацитет около 50 места. Енергийната и съобщителна мрежа и уличното осветление са в добро състояние. Уличната мрежа и тротоари, както и водоснабдителната система се нуждаят от ремонт и подмяна.

Здравните услуги жителите на село Осмар ползват при личен лекар, който посещава селото. Обхвата на социалните услуги е недостатъчен.

Основните доходи на населението са от земеделие и животновъдство, сезонна работа в чужбина и пенсии. В селото няма работещи предприятия и фирми освен двете къщи за гости и двата магазина.

Необходимо е да бъдат предприети дейности и да бъдат реализирани проекти за използване и развиване на значителни културен и туристически потенциал на селото.

с. Троица

Жителите на с. Троица към 2020 г. са 799, от тях има 78 деца и младежи на възраст до 18 години. В селото има седем обществени сгради:

- Кметство: покрива е за основен ремонт, има течове след всеки проливен дъжд;
- ОУ е закрито: В момента част от първия етаж е отдаден под наем на фирма и е преустроен в кухня. Другата част е отдадена безвъзмездно на Младежки клуб.
- Детската градина функционира и е в добро състояние, но се нуждае от нова детска площадка на открито.
- Църквата се нуждае от основен ремонт, както вътрешен така и на покривна конструкция.
- Джамията се нуждае от частичен ремонт. Разполага с голямо дворно място, подходящо за изграждане на зала за тържества и ритуали.
- Здравната служба е в задоволително състояние.
- Народно читалище в задоволително състояние. Има нужда от ремонт на покрив, ремонт на съблекални, сцена, изграждане на санитарни помещения. Нови плочки около Читалището. Изграждане на нова тоалетна в Детския парк на читалището.

В селото функционират два хранителни магазина, един смесен магазин и едно заведение за хранене.

Уличното осветление като цяло е в добро състояние, налагат се само частични подмени на осветителни тела. Лошо е състоянието на тротоарите. Голяма част от плочките са за подмяна. Всички улици се нуждаят от частични или основни ремонти. ВиК мрежата е амортизирана, което води до аварии изключително често. Липсва канализация. Зелените площи, както и детските и спортни площадки се нуждаят от обновяване. Централния площад се нуждае от поставяне на нови тротоарни плочки и асфалтиране на площад пред кметството, училището и магазините. В селото има стадион, на който се провеждат спортни мероприятия, но е необходимо да бъде частично ремонтиран. През централната част на селото преминава речно корито с дължина над 1 км. Необходимо е почистване и оформяне с цел предотвратяване на бъдещи наводнения.

Основните доходи на населението са от земеделие, пенсии и работа в чужбина. В с. Троица развиват дейност две предприятия: СМА „Минерал Бургас Вар“ ЕООД за производство на вар и ППК „Капка“.

Здравните услуги се осигуряват от личен лекар, който посещава селото по график два пъти в седмицата.

Приоритетни проекти и дейности за с. Троица до 2027 г. са:

- Частичен ремонт на улици в селото, за които е налице техническа документация;
- Подмяна на водоснабдителна мрежа и ремонт на довеждащ водопровод;
- Корекция на речно корито на р. Троишка и изграждане на мост;
- Изграждане на нова детска площадка;

- Основен ремонт на стадиона в селото.

с. Хан Крум

Жителите на с. Хан Крум към 2020 г. са 385, от тях има 38 деца и младежи на възраст до 18 години. В селото основни обществени сгради са следните:

- Кметство (От частичен ремонт се нуждае втори етаж на сградата)
- Училище (Относително добро състояние. Ползва се от пенсионерски клуб)
- Детска градина (Не се използва и сградата е напълно амортизирана)
- Църква (Необходима е подмяна на дограма и външен ремонт)
- Читалище (Нуждае се от основен ремонт)
- Здравна служба (В добро състояние)

В селото има два хранителни магазина, едно кафене и едно заведение за хранене.

Енергийната и съобщителна мрежа и уличното осветление са в добро състояние. Уличната мрежа и тротоари се нуждаят от частични ремонти. Водоснабдителната система е напълно амортизирана и се налага цялостна подмяна.

Здравните услуги жителите на село Хан Крум ползват при лични лекари, които посещават селото.

Част от жителите на селото работят в областния център град Шумен и общинския център град Велики Преслав, а по-възрастните се издържат от пенсии и земеделие в лични стопанства. В селото има работещи предприятия, които създават значителен брой работни места: Гранжорен цех „Чернев“ ЕООД, Завод за ремонт на вагони АД Хан Крум, Строителни изделия – Хан Крум, Стъклопакет ТА-ЕООД, няколко еднолични търговци и земеделски производители.

Приоритетни проекти и дейности за с. Хан Крум до 2027 г. са:

- Подмяна на водоснабдителна мрежа;
- Изграждане на канализация;
- Основен ремонт на улици в селото.

9. Комуникационен механизъм при изпълнение на ПИРО

Комуникационният механизъм служи за осигуряване на наблюдение, контрол, информация, отчетност и прозрачност относно изпълнението на ПИРО, постигнатите резултати и използваните финансови ресурси по програмата за реализация на плана. Принципът на партньорство и сътрудничество с представителите на различните групи заинтересовани страни следва да се прилага в рамките на целия процес на изпълнение на плана до неговото финално отчитане с последваща оценка.

Обществеността следва да бъде информирана за начина на изпълнение на мерките от програмата за реализация, за резултатите от тях и за начина, по който са били изразходвани финансовите ресурси, с които е било обезпечено изпълнението на програмата за реализация на ПИРО. Гражданите имат възможност да участват в изпълнението на плана като партньори на администрацията или чрез реализацията на техни частни бизнес и социални проекти

Комуникационният механизъм предвижда мерки за комуникация, информация и включване на заинтересованите страни и партньорите в процесите на изпълнение, отчитане и актуализация на ПИРО.

Предвиждат се следните мерки:

1. Ежегодна комуникация по електронна поща с представителите на заинтересованите страни и партньорите за получаване на обратна връзка и информация за техните проекти, дейности и инвестиции през годината, допринасящи за изпълнението на ПИРО;
2. Ежегодно публикуване на годишните отчетни доклади за наблюдение изпълнението на ПИРО;

3. Провеждане на годишна среща /през месец април всяка година/ с партньорите и заинтересованите страни за представяне и обсъждане на Годишния отчетен доклад за наблюдение изпълнението на ПИРО;
4. Публикуване на сайта на Общината и обсъждане с партньорите и заинтересованите страни на доклада за междинна оценка на ПИРО;
5. Събиране на данни и информация от привлечените партньори и заинтересовани страни за идентифициране на нови проблеми и генериране на идеи за актуализация на ПИРО, при необходимост.

Комуникационният механизъм предвижда постоянна комуникация с медиите за популяризиране на всички изпълнявани проекти и дейности от програмата за реализация на ПИРО. Журналисти ще бъдат канени на всички годишни срещи и обсъждания на докладите за изпълнение на ПИРО. В медиите ще се публикуват резюмета на докладите за годишна и междинна оценка на плана, за да се информира обществеността за постигнатия напредък в изпълнението му.

ЧАСТ IV. ОПРЕДЕЛЯНЕ НА ЗОНИ ЗА ПРИЛАГАНЕ НА ИНТЕГРИРАН ПОДХОД - ПРИОРИТЕТНИ ЗОНИ ЗА ВЪЗДЕЙСТВИЕ

Приоритетните зони за прилагане на интегриран подход (зони за въздействие) на територията на общината се определят на база на резултатите от социално-икономическия анализ и анализа на силните и слабите страни, както и на потенциалите за развитие. В тези зони основно ще бъде съсредоточено изпълнението на мерките, проектите и дейностите предвидени в програмата за реализация на ПИРО.

Зона за прилагане на интегриран подход/въздействие е пространствено обособена територия с определена характеристика и състояние на физическата среда, социална и/или етническа структура на населението и характер и структура на основните фондове. Зоните за въздействие се определят на базата на общи характеристики на определена територия и/или общи проблеми или потенциали за развитие.

Зоните за въздействие могат да бъдат както части от територията на общината с конкретно функционално предназначение (например зони с преобладаващи административни/публични функции, индустриални или бизнес зони, зони за култура, за отдых и туризъм, зони с преобладаващи жилищни функции, зони за транспортна дейност и т.н.), така и други специфични обособени територии с идентични характеристики или собствен потенциал за развитие (например зони с потенциал за коопериране със съседни общини).

За община Велики Преслав са препоръчителни зони за въздействие със специфични характеристики, които могат да представляват градски по своята същност зони (т.е. да включват територии от урбанизирана градска част, градски покрайнини и функционални зони в град Велики Преслав), но могат да се отнасят и до всеки вид населено място или част от територията на общината, както и да включват части от съседни общини, при необходимост.

Определянето на зоните за въздействие на ПИРО е пряко обвързано с Общия устройствен план на община Велики Преслав (ОУПО) и отредените в него територии за приоритетна реализация.

Бъдещето на община Велики Преслав зависи от демографското състояние и обитаване на територията. За демографското ѝ развитие, както в повечето подобни общини, разположени в селските и полупланински райони на страната е налице тенденция на намаляване на броя на

населението в резултат от отрицателния естествен и механичен прираст. Повечето населените места към момента нямат положителни перспективи за естествено възпроизводство на населението и броя на жителите постепенно и трайно намалява. Основен приоритет в периода до 2027 г. е задържането на трудоспособното население и привличане на квалифицирани кадри, чрез стратегии за насърчаване на инвестициите, иновациите и предоставяне на добра икономическа и социална среда за живеене.

В регионален мащаб част от селища в Община Велики Преслав са поставени в позицията на периферни и полу-периферни, слабо урбанизирани територии. Транспортната достъпност на населените места се осигурява чрез система от републиканска и общинска пътна мрежа. За да се подобри достъпа до населените места е необходимо подобряване състоянието на пътищата, които не са рехабилитирани. По отношението на техническата инфраструктура от основно значение е рехабилитацията, доизграждането и поддържането на качествени комуникационни трасета, които от своя страна да се синхронизират с развитието на логистични, складови и производствени зони. От ключово значение е развитието на телекомуникациите, разширяване на достъпа до високоскоростни и мобилни широколентови мрежи високоскоростни оптични връзки и повишаване на компютърните умения на хората и способностите за работа в дигитални пространства.

Инвестициите в селското стопанство, биоземеделieto, отдиха и туризма във всичките му разновидности и развитието на традиционните промишлени производства ще допринесе да се обхване целия ресурс и потенциал за бъдещо икономическо развитие в общината. По линия на междубщинското сътрудничество могат да бъдат реализирани редица проекти със съседни общини в бъдеще. С оглед на горното в ОУПО Велики Преслав са заложили територии и мероприятия за приоритетна реализация, които следва да се имат предвид при определяне зоните за въздействие на ПИРО.

Функционално-йерархичната структура на мрежата от населените места в общината се формира на базата на пет групи фактори:

- демографско състояние;
- административни функции;
- икономическо развитие;
- степен на развитие на социалната инфраструктура;
- развитие на туристическата инфраструктура.

Отчитайки комплексното действие на горепосочените фактори и от натрупването на обслужващи функции (съответно на обекти на социалната инфраструктура) се обособява и йерархически обвързана система от селищно-обслужващи центрове.

Основен обслужващ център в общината е гр. Велики Преслав, в който е локализирана социална инфраструктура, за удовлетворяване на потребностите на населението от цялата община. По-големият брой потребители в гр. Велики Преслав и функциите му на обслужващ център – в сферата на образованието, болничната и извънболничната помощ, културата, административните дейности, търговските функции и др. са основният фактор за концентрация на обслужващи дейности и на свързаната с тях социална инфраструктура и в перспектива.

Към настоящия момент в гр. Велики Преслав е концентриран основният демографски и икономически потенциал на общината. Тук са съсредоточени и повечето обекти за обществено обслужване на населението: учебни заведения, болница, структурите на местната власт и на правоохранителната система.

С функции на вторичен обслужващ център в общината се явява с. Златар. Това е второто по население селище в общината и притежават относително съхранена демографска жизненост. Съответно може да изпълнява ролята на опорно селище в общината. Поради тази причина тука са локализирани детска градина и училище, които към този момент функционират на територията на общината (става въпрос само за обектите на образованието, които са разположени извън общинския център).

В северната част на община Велики Преслав най-подходящото населено място, което може да изпълнява функции на опорен център е село Хан Крум. Зоната е особено подходяща за развитие на туристически дейности, предвид културно-историческите и природни дадености и съществуващи места за настаняване, както и на промишлени дейности въз основа на удобния транспортен достъп.

В останалите населени места в община Велики Преслав развитието на обектите на социалната инфраструктура е на значително по-ниско ниво. Те са представени предимно от магазини за хранителни стоки и кафенета, които задоволяват единствено потребностите на местното население от базово ежедневно обслужване. През последните години, във връзка с развитието на туристическата дейност, в някои от населените места в общината са разкрити нови хотелски и туристически комплекси със съответните обслужващи обекти към тях (барове, механи, ресторанти).

Спрямо чл.16 от Наредба №8 за обема и съдържанието на устройствените планове, с общият устройствен план на общината се определят границите на урбанизираните територии, които са „строителна граница на населено място“. За територията на община Велики Преслав има действащи кадастрални и регулационни планове, актуални цифрови модели на картите на възстановената собственост (КВС), както и актуални кадастрални карти.

Предвиждания на ОУПО Велики Преслав за разширяване на строителните граници на населените места обхващат основно непосредствено прилежащите земеделски територии до населените места, които са подходящи за застрояване, или вече са с променено предназначение, но са разпръснати, самостоятелни или не са в група.

Общият устройствен план на община Велики Преслав включва следните основни предвиждания съответно за отделните населени места в общината:

Проектните предвиждания са насочени към стабилизиране на селищната мрежа на общината и преодоляване на диспропорцията между център и периферия. За тази цел се създават устройствени условия за децентрализация на активности от общинския център към селата в общината, чрез разширяване на спектъра им от функции.

Ударението е поставено върху предимственото развитие на средишните селища, които обединяват групи от села с общ потенциал за развитие. Това са град Велики Преслав и селата Драгоево и Троица.

За почти всички селища е предвидено възможно формиране на зони за стопанска активност, а немалка част от най-малките села е предвидено да се развиват като интегрална част на бъдещите рекреационни зони в природна среда.

Съгласно чл. 7 от ЗУТ и чл. 4 от НАРЕДБА № 7 от 22 декември 2003 г. на МРРБ за правила и нормативи за устройство на отделните видове територии, могат да бъдат определени следните зони:

- За жилищни функции;
- За обществено обслужващи функции;
- За производствени дейности;

- За складови дейности;
- За рекреационни, курортни и вилни зони;
- За озеленяване, паркове и градини;
- За изолационно озеленяване;
- За спорт и атракции;
- За комунално обслужване и стопанство;
- За обработваеми земи –ниви;
- За обработваеми земи –трайни насаждения;
- За необработваеми земи;
- За гори;
- За горски земи;
- За водни площи;
- За транспорт и комуникации;
- За техническа инфраструктура;
- За защитени зони по Директивите за местообитанията и птиците (НАТУРА 2000);
- За защитени територии по Закона за защитените територии;
- За територии за природозащита;
- За територии на недвижимото културно наследство;
- За защитени територии за опазване на културното наследство;
- За територии за възстановяване и рекултивация.

Съгласно Наредба №7 от 22 декември 2003 г. на МРРБ за правила и нормативи за устройство на отделните видове територии:

- **Жилищните територии** обхващат части от населеното място, в които са обединени урегулирани поземлени имоти, предназначени предимно за жилищно застрояване.

- **В територии за общественно-обслужващи функции** се разполагат обектите за общественно обслужване, които осигуряват следните видове дейности:

1. образование;
2. здравеопазване и социални грижи;
3. култура;
4. религия;
5. административни услуги;
6. търговия, обществен хранене, битови услуги и други обслужващи дейности.

- **Териториите за производствени и складови дейности** са предназначени за устройство и застрояване предимно със сгради и съоръжения за производствени и складови дейности.

- **Територии за рекреационни, курортни и вилни зони** се обособяват като устройствени зони в границите на населените места и селищните образувания или извън тях и се определят съгласно следните разновидности: курорт; • ваканционно селище; • вилна зона; • други рекреации (гольф селища, аквапаркове, дисниленд и други).

- **Територии за озеленяване, паркове и градини** - зелената система включва обществените озеленени площи, в т.ч. всички паркове, градини, улично озеленяване, извънселищни паркове и горски паркове, гробищни паркове, ботанически градини, защитни насаждения и разсадници.

- **Територии за спорт и атракции** - разполагат се в населените места и в крайселищната им територия. Обекти за спорт и атракции, освен в тези територии, могат да се разполагат също и в териториите за жилищни функции, озеленени територии и зони за рекреационни дейности.

- **Земеделски територии** – включват необработваеми земи (пасища, скатове, дерета, оврази и други), обработваеми земи – ниви (ниви, зеленчукови градини, ливади други) и обработваеми земи – трайни насаждения (овощни градини, лозя и други).

- **Горски територии** - конкретно предназначение на поземлените имоти в горските територии биват два вида – гори (дървопроизводителни гори, защитни гори, рекреационни гори и други) и горски земи (поляни, земи, заети от храсти, скали и други).

- **Територии, заети от води и водни обекти** - териториите за водни площи обхващат естествени и изкуствени водни обекти - реки, канали, езера и язовири.

- **Територии за транспорт и комуникации** - Тези територии включват обекти и съоръжения на транспорта и комуникациите: пътища и улици, гаражи и паркинги, автогари, летища, пешеходни алеи и площи, велосипедни алеи, скиорски пътеки и плацове, станции на въжени линии, яхтени пристанища и други.

- **Територии за техническа инфраструктура** - Териториите за техническа инфраструктура обхващат такива за водоснабдителни, канализационни, енергийни, хидромелиоративни съобщителни и други мрежи и съоръжения.

В община Велики Преслав се предвиждат следните видове устройствени територии и зони:

- Жилищни територии - устройствени зони с малка и със средна височина на застрояване;
- Територии за обществено обслужване;
- Производствени територии;
- Територии за рекреационни дейности;
- Територии за спорт и развлечения;
- Озеленени територии;
- Терени за техническата инфраструктура;
- Горски и земеделски територии;
- Смесени територии;
- Нарушени територии за възстановяване и рекултивация;
- Територии със специално предназначение /за обекти на сигурността и отбраната/;
- Защитени територии и защитени зони, включително за опазване на културното наследство.

Описаните в ОУПО територии и устройствени зони, дефинират географското разположение на зоните за въздействие на ПИРО.

В ПИРО, за разлика от ОУПО могат да бъдат обособени неограничен брой зони за въздействие, но от тях следва да бъдат подбрани няколко приоритетни, които имат най-голям потенциал да повлияят върху социално-икономическото развитие на общината в бъдеще.

Целта на определянето на приоритетни зони за въздействие е постигане на максимален ефект за населението и ресурсите на територията, с които разполага Община Велики Преслав. Това е особено необходимо, тъй като изпълнението на отделни мерки в различни части от общината без ясна обвързаност между тях представлява само временно задоволяване на конкретна нужда, но не оказва въздействие върху цялостното развитие на общината.

Определянето на приоритетни зони за въздействие не ограничава инвестициите извън тях, а по-скоро е отражение на идентифицираните при анализа територии с най-голям специфичен потенциал за развитие. Приоритетните зони следва да бъдат ограничен брой и така подбрани, че тяхното развитие да може в най-голяма степен да повлияе върху развитието на цялата община. Размерът на конкретната зона не се ограничава като площ, но за по-голяма по размер зона, са необходими мотиви и доказателства за необходимостта от обхващането на съответната територия, включена в обхвата на зоната.

В резултат на идентифицираните с анализите нужди, проблеми и потенциали за развитие в ПИРО на община Велики Преслав за периода 2021-2027 г. се определят следните 6 /шест/ типови зони за въздействие:

- Зони с общественно-обслужващи/ публични функции;
- Зони с жилищни функции;
- Зони за производствени и складови дейности;
- Зони за селско и горско стопанство;
- Зони за техническа инфраструктура;
- Зони за озеленяване, туризъм, спорт и отдих.

Всяка от зоните за въздействие е придружена от зони на влияние, в които в резултат на прилагане на интегриран подход, чрез проектите и дейностите в ПИРО ще настъпят съществени подобрения в качеството на средата и ще се повиши инвестиционният интерес. Зоните на влияние са териториално близки на зоните за въздействие и образуват стабилна глобална структура, покрита от интеграционни политики. Същевременно седемте типови зони за въздействие имат свързани ефекти спрямо глобалната общинска структура. Те са близки, често преплетени и това усилва влиянието на интервенциите, както върху ключовите елементи, така и върху цялата територия.

Характеристиката и обхвата на приоритетните зони за въздействие са следните:

- Зони с общественно-обслужващи/ публични функции

Тези зони обхващат централната градска част на гр. Велики Преслав и централните части на село Драгоево и село Троица, в които са разположени сградите на кметства, училища, детски градини, читалища и др. Освен всички административни функции в тези зони са съсредоточени децентрализираните органи, местното самоуправление, правното обслужване, здравеопазването, социалните, културните и образователни институции, пощенски клонове, офиси на банки, търговски обекти и почти всички обществени услуги на територията на общината.

Отчитайки броя на населението, натовареността с административни и обслужващи функции, географското разположение спрямо общинския център, транспортния достъп и други фактори за община Велики Преслав можем да определим следните **3 /три/ приоритетни зони за развитие с преобладаващи общественно-обслужващи/административни и публични функции:**

- Централна административна зона – гр. Велики Преслав с обхват на влияние с. Мостич, с. Имренчево, с. Миланово.

- Южна административна зона – с. Драгоево с обхват на влияние с. Златар, с. Суха река и с. Мокреш.

- Северна административна зона – с. Троица с обхват на влияние с. Хан Крум, с. Осмар и с. Кочово.

За да се постигне балансирано териториално развитие на община Велики Преслав, в тези административни зони трябва да се инвестира за подобряване на инфраструктурата и развитие на обслужващите функции и обществени услуги, интегрирано с технологично обновяване, модерно оборудване, компютързация, подобряване на образователното равнище и квалификацията на човешките ресурси и разширяване на достъпа до он-лайн услуги.

Приоритетната зона за въздействие с публични функции - Централна административна зона – гр. Велики Преслав обхваща централната градска част, в която е силно концентрирано предоставянето на публични услуги, чрез сграден фонд с административни и обществени функции, наличие на социални и културни институции, църкви, болница и съоръжения с общоградско значение. В зоната попадат хотели, ресторанти, кафенета, търговски

обекти и общински пазари, което предполага комплексното ѝ развитие. Инвестициите в тази зона ще повлияят положително на населението на цялата община, приоритетно на град Велики Преслав и на селата в обхвата на зоната - с. Мостич, с. Имренчево, с. Миланово (4 населени места с общо население 10777 души). В резултат на мерките, заложи в ПИРО те ще получат по-качествена среда на обитаване и ще имат достъп до по-добри административни, образователни, здравни, социални и културни услуги.

Структурата на град Велики Преслав като средище на централната административна зона е типична за малките градове-центрове, като се проследява редуване на функциите обитаване, производство, обществено обслужване, неравномерно разположени в централната част на града и по периферията му.

Основните характеристики на централната административна градска зона са:

- Зоната е значима за цялото население на община Велики Преслав;
- Зоната включва основните публични пространства – административни сгради, търговска и обслужваща инфраструктура;
- В зоната са съсредоточени основните обществени услуги, предлагани в общината.

На територията на зоната са идентифицирани проблеми свързани със:

- Лошо състояние на техническата предимно транспортна инфраструктура;
- Лошо състояние на част от сградния фонд за обществено обслужване (образователна, социална, културна, здравна, и административна инфраструктура);
- Недостиг на квалифицирани кадри за предоставяне на обществени услуги;
- Ограничени възможности за предоставяне на он-лайн услуги;
- Ограничен капацитет и недостиг на кадри за институциите за здравни и социални услуги;
- Потребност от подобряване на материално-техническата база в образованието;
- Необходимост от допълнително адаптиране на профилираните паралелки и специалностите в средното образование към изискванията на местния пазар на труда.

Направленията за въздействие на ПИРО в тази зона са: подобряване състоянието на уличната мрежа, включително в индустриални и производствени зони; енергийна ефективност и обновяване на сградния фонд (обществени и административни сгради), повишаване на образованието, подобряване на квалификацията и привличане на високообразовани кадри в администрацията, здравеопазването, социалните дейности и услуги; разширяване на обхвата на предлаганите здравни и социални услуги; предлагане на он-лайн административни услуги, повишаване на компютърните и цифрови умения на населението и др.

Приоритетната зона за въздействие с публични функции – Южна административна зона - с. Драгоево, обхваща централната част на населеното място, където има концентрация на публични функции с висока обществена значимост и са разположени сградите за административни, образователни, културни и други обществени услуги. Инвестициите в тази зона ще повлияят положително и на населението на селата: с. Златар, с. Суха река, с. Мокреш (4 населени места с население общо 2583 души). В резултат на интервенциите те трябва да получат по-качествена среда на обитаване и да имат достъп до по-добри обществени услуги.

Основните характеристики на зоната са:

- Естествен опорен административен център на гр. Велики Преслав в югоизточна посока;
- В зоната функционират училища и детски градини;
- През зоната преминава главен Път III – 7302 Смядово - Златар –Драгоево - Велики Преслав;

- Административния център на зоната – с. Златар има потенциал за интегрирано обновяване и развитие като опорен център за изнесени обществени функции, дейности и услуги.

На територията на зоната са идентифицирани проблеми свързани със:

- Проблеми с водоснабдяването и нужда от подмяна на водопроводната мрежа;
- Лошо състояние на обществени сгради;
- Лошо състояние на уличната мрежа и тротоарите;
- Ограничен достъп до он-лайн услуги.

Направленията за намеси на ПИРО в тази зона са: подобряване на водоснабдяването; ремонт на улици и тротоари; енергийна ефективност и обновяване на сграден фонд (обществени и административни сгради), благоустрояване на публичните пространства. В зоната трябва да се въздейства и с т.нар. „меки мерки“ – повишаване на образованието и квалификацията на работната сила, осигуряване на достъп до здравни и разширяване обхвата на социалните услуги; предлагане на он-лайн административни услуги и повишаване на компютърните и цифрови умения на населението.

Приоритетната зона за въздействие с публични функции - Северна административна зона - с. Троица, обхваща централната част на селото, където са разположени обществените сгради и се осъществяват основните административни и обслужващи функции. В зоната има магазини и туристически обекти – къщи за гости. Инвестициите в тази зона ще повлияят положително и на населението на селата: *с. Хан Крум, с. Осмар и с. Кочовчо* (4 населени места с население общо 2003 души).

Основните характеристики на зоната са:

- Естествен опорен административен център на гр. Велики Преслав в северна посока;
- Зоната се утвърждава като туристически център и има изградени къщи за гости с капацитет около 50 места разположени в с. Осмар;
- В зоната функционират значителен брой производствени и търговски фирми.

На територията на зоната са идентифицирани проблеми свързани със:

- Лошо състояние на транспортната инфраструктура – улици и тротоари;
- Лошо състояние обществени сгради;
- Недостиг на квалифицирани кадри за предоставяне на обществени и туристически услуги;
- Ограничени възможности за предоставяне на он-лайн услуги;
- Лош обхват на мобилните оператори и слаба връзка с Интернет в някои райони.

Направленията за намеси на ПИРО в тази зона са: подобряване облика на централните части на селата; енергийна ефективност и обновяване на сграден фонд (обществени и жилищни сгради), подобряване на телекомуникациите и достъпа до Интернет; изграждане на еко-пътеки и атракции за туристи. В зоната трябва да се въздейства и с т.нар. „меки мерки“ – повишаване на образованието, осигуряване на достъп до здравни и разширяване обхвата на социалните услуги; предлагане на он-лайн административни услуги и повишаване на компютърните и цифрови умения на населението.

- Зони с жилищни функции

Зоните с жилищни функции обхващат урбанизираните територии на град Велики Преслав и всички населени места в общината. Признакът за интегрираност на този тип зони е обхващане на проблемите на обитаването, отчитайки комплексното състояние на жилищната среда - степента на изграденост и състоянието на техническата и социална инфраструктура, качествата на жизнената среда.

От устройствена гледна точка зоните с преобладаващи жилищни функции обхващат части от населеното място, които са обединени урегулирани поземлени имоти, предназначени предимно за жилищно застрояване, като различните разновидности на жилищни устройствени зони се характеризират с определени параметри по отношение на тяхната площ в зависимост от големината на населеното място и броя на неговите обитатели, характера и начина на застрояване, препоръчителната плътност на застрояване и усвояване, интензивност и необходима озеленена площ и т.н.

Количествените и качествените характеристики на жилищния фонд в общината са отражение на социално-икономическите процеси. Голяма част от жилищния фонд не отговаря на съвременните изисквания за енергийната ефективност. Сградният фонд е остарял и в недобро техническо състояние. Жилищните зони в град Велики Преслав имат проблеми по отношение на облагородяването на зелените пространства. В селата тези проблеми се изразяват в поддържането на дворовете и съществуващите зелени обществени площи между жилищните сгради.

Основните характеристики и проблеми на зоната са следните:

Основните типове пространствени структури на обитаване са интегрирани в улично-кварталната структура с индивидуално застрояване, както и комплексно многофамилно застрояване, което се среща предимно в общинския център - гр. Велики Преслав.

В селата основната жилищна единица е еднофамилна, нискоетажна в самостоятелен имот. Към имотите има прилежащ двор, в които обикновено се развиват стопански дейности. Има изградени допълващи сгради с функция на лятна кухня, гараж, склад за стопанския инвентар, помещения за отглеждане на домашни животни, съхранение на земеделска продукция.

Жилищните квартали с предимно еднофамилни жилищни сгради са характерни за селата в общината. Сериозен проблем са техническите характеристики на голяма част от сградите, поради лошите им експлоатационни, топлотехнически, шумоизолационни и естетически качества и амортизирано състояние. В град Велики Преслав има значителен брой многофамилни сгради със стоманенобетонна конструкция, които са допустими за финансиране по Националната програма за енергийна ефективност на многофамилни жилищни сгради. През програмния период 2014-2020 г. Община Велики Преслав е изпълнила саниране на две многофамилна жилищна сграда на обща стойност 1 131 335 лв. по Националната програма за енергийна ефективност на многофамилни жилищни сгради. Още 19 са подадените заявления за саниране на многоетажни жилищни сгради.

Направленията за намеси на ПИРО в тези зони са: обновяване на жилищния фонд - саниране и въвеждане на мерки за енергийна ефективност на многофамилни и еднофамилни жилищни сгради; облагородяване и поддържане на обществени зелени площи и пространства в град Велики Преслав и селата.

- Зони за производствени и складови дейности

Зоните за производствени и складови дейности обхващат основно индустриалните зони на град Велики Преслав. За стопански дейности са подходящи и дворовете на бившите земеделски кооперации (АПК, ТКЗС) в покрайнините на населените места.

Град Велики Преслав има пространствено обособени промишлени зони, разположени по дължината на основното входящо комуникационно трасе – Път първи клас I-7 Шумен-Велики Преслав, североизточно от общинския център, както и в западната част на града. Производствените зони са добре развити, има изоставени терени и възможност за уплътняване на функциите.

Основните характеристики и проблеми на зоните са:

Съществуващата база на промишлеността към настоящия момент е значителна. Основните производства са в леката, хранително-вкусова и преработващата промишленост. По-големи обособени производствени зони има около град Велики Преслав и с. Хан Крум. Инфраструктурата

особено в южната и източната част на общината не е достатъчно развита, за да привлече инвестиции, поради липса на добра комуникативност и добре устроени свободни индустриални терени. Съществуват подходящи територии, на които могат да се обособят нови складови и производствени зони, в близост до главните пътни артерии. Наличната производствена материална база в самия град Велики Преслав също има потенциали за разширение. В по-малките населени места в общината е рентабилно развитието на селскостопански производства в границите на бившите селскостопански дворове и около тях с разширението им при необходимост.

Направленията за намеси на ПИРО в тези приоритетни зони са:

Залагане на подходящи мерки за насърчаване на инвестициите и привличане на инвеститори за изграждане на техническата инфраструктура и обособяване на подходящи терени за производствени и складови дейности.

- Зони за селско и горско стопанство

Тези приоритетни зони за въздействие обхващат землищата на почти всички населени места в общината с предназначение за нуждите на селското и горското стопанство. Запазването и развитието на аграрния характер на общината е сред приоритетите на ОУПО.

Земеделските площи обхващат основната част от територията на общината с изключение на североизточните и югозападни територии, което създава в голяма степен възможности за развитие на земеделието. Съществуват условия за поливно земеделие в голяма част на земеделските територии. Най – голямата група земеделски терени са предназначени предимно за производство на зърнени и технически култури. Общината има значителен потенциал за биологично земеделие, особено в полупланинските и котловинни територии.

Основните характеристики и проблеми на зоните са:

Отрасълът на селското стопанство съществува при сравнително неизменен размер на поземления ресурс, който обаче е недостатъчно използваем по ред причини - намалено почвено плодородие, липса на селскостопанска техника, амортизиран сграден фонд и ниска технология на производство, раздробяването на земеделската земя на многобройни маломерни парчета, негодни за механизирани обработка. Почвено-климатичните условия в някои райони са подходящи за развитието на зеленчукопроизводството, но по настоящем относителният му дял в община Велики Преслав е сравнително малък. Основно се отглеждат краставици, домати и пипер, предимно за лични нужди. От трайните насаждения традиционни за общината са винени лозя, череши, сини сливи, ябълки, малини и лавандула.

Възможност за съживяване на този подотрасъл е субсидирането на напоителни площи и съоръжения с цел стимулиране на производството и изграждане на малки преработвателни предприятия за вторична консервна преработка.

Животновъдството е сравнително добре развит отрасъл на селското стопанство, който може да осигурява суровина за развитие на месопреработвателна и млекопреработвателна промишленост. В община Велики Преслав традиционно е застъпено говедовъдството, овцевъдството и птицевъдство. В последните години е повишен интересът и към пчеларството. Съществен проблем за развитието на животновъдството остават строгите хигиенни и ветеринарномедицински изисквания към животновъдните обекти след присъединяването на страната към ЕС. Не на последно място сериозна пречка пред реализацията на местна животновъдна продукция се явяват и неизгодните, често прерастващи в нелоялни и монополни, взаимоотношения между продавачи, посредници и купувачи.

Горите заемат над 30% от територията на общината и се отличават с голямо разнообразие от иглолистна и особено широколистна растителност. В общинските гори ежегодно се извършват лесоустройствени дейности като почистване, почвоподготовка, залесяване и отглеждане на

култури. С цел опазване на горите е извършено разделяне на горските територии на горскостопански райони и охранителни участъци.

Горските площи са разположени предимно в североизточните и югозападни части на територията на общината.

Значителния горски фонд на общината е добра основа за развитие на дървообработващата промишленост.

Горските територии са също подходящи за развитие на туризма. За изпълнение на тази цел е необходимо:

- съгласуване на горскодобивната дейност с развитието на туристическите дейности и разработване на „Планове за устойчиво и многофункционално стопанисване на горите” (в зоните, където това се налага) за избягване на противоречието между дърводобива и туристическите дейности;
- стимулиране на залесителни и ландшафтно-устройствени дейности, свързани с подобряване качествата на горите и природния пейзаж;
- формиране на защитни и рекреационни гори, съгласно ЗУТ, в местата където това е необходимо;
- стимулиране разкриване на нови и разширяване дейността на съществуващи дървообработващи производства, ползващи местната суровина за производство на мебели и различни екологични продукти;
- насърчаване на комплексното използване на всички компоненти на дървесината, добивана в горските стопанства, включително и на отпадъчните продукти.

Като цяло общината може да задоволява потребностите си от дърва за огрев и дървесина за строителни нужди. Местното население ползва дърва за огрев и малки количества строителна дървесина, добива листников фураж от горите. Част от пашата на добитъка се задоволява от горите. Допълнителни приходи за населението носи събирането на горски плодове и билки. Значението на горите е многостранно - използват се като строителна и технологична суровина, за водноохранни и противоерозионни функции.

Направленията за намеси на ПИРО в тези приоритетни зони са:

Развитие на малки и средни земеделски стопанства, насочени към биологично производство, ориентирано към туристическия пазар. Насърчаване развитието на млади фермери, полупазарани стопанства, модернизация на земеделските стопанства, преработка на земеделски продукти, подобряване икономическата стойност на горите и други. Наличието на суровинна база в областта зеленчукопроизводството и овощарството предлагат добри възможности и за изграждане на цехове за преработка на плодове и зеленчуци, както и съоръжения за съхраняването им.

Като много перспективно се очертава отглеждането на билки, етерично-маслени култури и гъби и създаване на съоръжения за съхранение и преработката им. Във връзка с благоприятните условия за развитие на лозарството в района в перспектива е възможно изграждането на производствени мощности за винопроизводство, което би разнообразило и туристическото предлагане. Изграждане на преработвателни предприятия, свързани с производството и преработката на селскостопанска продукция – оранжерии, сушилни за зърно, мелници, мандри и млекопреработвателни цехове, рафинерии и маслобойни, сушилни за подправки, цехове за замразяване, разфасоване, пакетиране, тъй като суровините за тяхното производство са разположени в непосредствена близост.

С оглед на добрите природни дадености и традиции в животновъдството перспективно е създаването на нови месопреработващи предприятия, отговарящи на всички необходими

съвременни изисквания, включително биологични продукти /екологично чисти/. Има добри възможности за изграждане на млекосъбирателни пунктове, отговарящи на санитарно-хигиенните условия. Пчеларството е подотрасъл с традиции и с нарастващи темпове на развитие, което предполага създаване на предприятие за обработка на мед и пчелни продукти.

- Зони за техническа инфраструктура

Тези зони включват терените за транспортно-комуникационна и техническа инфраструктура, разположени в отделни урегулирани поземлени имоти с обществено предназначение в границите на населените места и селищните образувания, или извън тях. В обхвата на тези приоритетни зони за въздействие попадат обекти и съоръжения на техническата инфраструктура (пътища, улици, тротоари, площи, водоснабдителни мрежи, електроснабдяване, електронни и съобщителни мрежи и други).

В обхвата на приоритетните зони за техническа инфраструктура попадат обекти и съоръжения на транспорта и комуникациите във и извън урбанизираните територии на селищата в община Велики Преслав: републикански и общински пътища, площи, улици, тротоари, паркинги, автогари, автоспирки, пешеходни алеи и площи, велосипедни алеи и други.

Основните характеристики и проблеми на зоните са:

В границите на общината пътната мрежа включва първокласни, второкласни и третокласни републикански пътища, които осигуряват връзките ѝ с останалите центрове на развитие в областта и района, както и общински пътища, допълващи транспортното обслужване на населените места, провеждайки ежедневните комуникации между тях и осигуряващи лесен достъп на населението до административния център. Малка част от пътищата от републиканската пътна мрежа на територията на община Велики Преслав се нуждаят от реконструкция, основен, среден ремонт или рехабилитация. Поради недостига на финансови средства за тяхното поддържане, много пътни отсечки са в незадоволително състояние и се нуждаят от цялостно подобряване на експлоатационните параметри. Лошата пътна инфраструктура затруднява транспортния достъп, икономическите и социални дейности в значителни части от общинската територия и трябва да са сред приоритетите на ПИРО до 2027 г.

През територията на община Велики Преслав минава магистралната, електрифицирана жп линия София – Варна. Гъстотата на жп мрежата за общината е 7.5 км/100 кну при средна за страната 4 км/100 км². На територията на общината функционира една гара - Хан Крум, и една спирка - с. Кочово. Гарата разполага с добре развита коловозна мрежа, рампи, разтоварища и магазин. Главната линия, която минава през северната част от територията, създава условия за бързи и удобни комуникации както към областните центрове от Североизточния район на планиране, така и към другите части на страната.

Предвижданията в част Прогноза на ОУПО Велики Преслав за транспортната инфраструктура са изцяло подчинени на подобряване на пътните връзки между населените места в общината с цел по-високо ниво на услугите между тях като се предвижда и ремонт на нови четвъртокласни и местни пътища.

Уличната мрежа в града и селата на много места е силно амортизирана и се нуждае от ремонт и/или доизграждане. За изграждането и поддържането на уличната мрежа са необходими значителни финансови средства, но решаването на този проблем не е във възможностите на общинския бюджет. За това следва да се определят приоритетни зони за въздействие в най-уязвимите участъци с най-голям пътничко-поток и население.

Площадите, като елементи на транспортно-комуникационните зони в някой от селата на общината са в лошо техническо състояние и се нуждаят от ремонт и благоустрояване.

Всички населени места са електрифицирани. На територията на общината има изградени мрежи за потребностите на населението от битов характер и за потреблението на промишлеността и производството.

Състоянието на водоснабдителната система във всички малки населени места и частично в града е лошо и води до чести аварии и режим на водоподаването.

През територията на общината преминават множество реки, които се нуждаят от редовно прочистване на деретата, укрепване и обезопасяване на речните брегове.

Телекомуникациите в общината не са достатъчно добре развити. В по-отдалечените от общинския център населени места обхватът на мобилните оператори е слаб или липсва. Няма изградени оптични интернет връзки. Населението в селата е с ограничен достъп до комуникации и възможности за ползване на он-лайн услуги.

Направленията за намеси на ПИРО в тези приоритетни зони са:

Ремонт, реконструкция и обновяване на републикански, общински пътища, улици, тротоари, алеи и площади, със смесено финансиране от Държавния, Общинския бюджет и с европейски проекти.

Реконструкция/рехабилитация на водопроводи в малките населени места на общината.

Разработване на система от допълнителни водоизточници за осигуряване на самостоятелно водоснабдяване на гр. Велики Преслав и някои от малките населени места.

Изграждане на високоскоростни телекомуникационни връзки за всички населени места.

Прочистване и укрепване на речни корита и дерета.

Изграждане на система за видеонаблюдение и контрол в община Велики Преслав.

Оптимизиране работата на уличното осветление в община Велики Преслав, чрез въвеждане на енергоспестяващи мерки.

По отношението на интегрираността на зоните за техническа инфраструктура, от основно значение е рехабилитацията, доизграждането и поддържането на качествени транспортни връзки и подобряване на водоснабдяването, които от своя страна да се синхронизират с развитието на логистични, складови и производствени зони, за съхранение и преработка на селскостопанска продукция, от една страна и със зоните за жилищни и административно-обслужващи функции от друга.

- Зони за озеленяване, туризъм, спорт и отдих

Зоните за озеленяване, туризъм, спорт и отдих се разполагат в населените места и в крайселищните им територии. Обекти за спорт и атракции, освен в тези територии, могат да се разполагат също и в териториите за жилищни функции, озеленени територии и територии за рекреационни дейности. Зелената система включва обществените озеленени площи, в т.ч. всички паркове, градини, улично озеленяване, извънселищни паркове и горски паркове, гробищни паркове, защитни насаждения и разсадници.

Местоположението на общината, която в югозападната част включва значителни полупланински територии, запазената и красива природа, редки животински видове, големи възможности за лов и риболов, богато културно-историческо наследство и традиции са условия за развитие на културен, еко и селски туризъм. Това изисква изграждане на съответна туристическа инфраструктура (пътища и еко пътеки, увеличаване на легловата база, заведения за хранене и развлечения, атракционни комплекси и т.н.), както и партньорство със съседните общини. Община Велики Преслав приоритетно полага сериозни усилия за развитието на туристическия сектор, чрез популяризиране и маркетинг на културно-историческите си обекти и богатия културен календар. Съществуващата леглова база е разположена предимно в централната част на общината в

общинския център град Велики Преслав и в село Осмар. Тя е крайно недостатъчна и далече от възможностите за развитие на туризъм на общината.

Основните характеристики и проблеми на зоните са:

Община Велики Преслав разполага с богат ресурс и дадености за развитие на културно-исторически, екологичен и селски туризъм. Базата за отдых и почивка в общината също е на високо ниво, но недостатъчна. Отрасъл туризъм все още се нуждае от допълнителни стимули, изграждане на нови атракции, хотели, къщи за гости и най-вече маркетинг и реклама за привличане на туристи, включително чуждестранни.

Почти всички населени места разполагат със зелени площи – паркове и обществени градинки, но част от тях са в лошо състояние.

Спортните съоръжения и спортните обекти на територията на общината са недостатъчни. Има нужда от обновяване на съществуващите и изграждане на нови. Липсват или са малко изградените спортни съоръжения за игра на открито в обществените зелени пространства.

Направленията за намеси на ПИРО в тези приоритетни зони са:

Развитие на община Велики Преслав, като проспериращ туристически район с национално значение, разнообразявайки туристическия престой на посетителите, като им се предлагат уикенд почивки, екскурзии и атракции на база на местните ресурси и потенциал. Стимулиране на разнообразяването на предлагания туристически продукт, чрез развитието на селски, познавателен, културен, спортен, ловен, риболовен, и други форми на туризъм. Интеграция на туристическите дейности със селскостопанската, промишлената и занаятчийската продукция в общината. Развитие на системата от пешеходни, велосипедни, културни и други маршрути в общинската територия. Изграждане на допълнителни атракции. Създаване, разширяване и обогатяване на дейността на туристически посетителски центрове. Озеленяване и поддържане на обществени градинки и зони за отдых в населените места на общината. Подобряване на туристическата инфраструктура и създаване на нови места за настаняване и подслон. Създаване и промотиране на интегриран местен туристически продукт.

ЧАСТ V. МЕРКИ ЗА ОГРАНИЧАВАНЕ ИЗМЕНЕНИЕТО НА КЛИМАТА И МЕРКИ ЗА АДАПТИРАНЕ КЪМ КЛИМАТИЧНИТЕ ПРОМЕНИ И ЗА НАМАЛЯВАНЕ НА РИСКА ОТ БЕДСТВИЯ

Изменението на климата е тема, която е във фокуса на всички страни по света и оценката му в дългосрочен план заема важно място в процесите на стратегическо планиране на национално, регионално и местно ниво. Проведените изследвания показват прогнозно изменение в модела на валежите, което ще доведе до намаляване на речния отток, едновременно с прогнозно увеличаване на температурата. На Европейско ниво очакванията са до 2080 г. годишните валежи да намалее до 40% от нивата на 1990 г. Температурите ще бъдат в обхват от 4°C до 5°C над днешните нива. По-малкото валежи и по-високите температури ще доведат до по-голям риск от засушаване, недостиг на вода, горещи вълни, пожари в горите и загуба на биоразнообразие. Това поставя въпроса за управлението на природните ресурси (вода, почва, въздух, биоразнообразие и биомаса) в условията на засушаване и затопляне, както и подобряване на управлението в случай на риск от наводнение.

На 11 декември 2019 г. Европейската комисия (ЕК) оповести идеята си за т.нар. Европейски зелен пакт, станал известен като Европейска зелена сделка (European Green Deal).

Основната му цел е да превърне Европа в първия неутрален по отношение на климата континент до 2050 г. Пактът включва пътна карта с действия за по-ефективно използване на ресурсите, чрез преминаване от линейна към кръгова икономика и за спиране на изменението на климата, обръщане на тенденцията за загуба на биологично разнообразие и намаляване на замърсяването на околната среда. Планът обхваща всички сектори на икономиката и по-специално транспорта, енергетиката, селското стопанство, строителството, а също така и промишлените отрасли стоманодобив, производството на цимент, информационни и комуникационни технологии (ИКТ), текстилната индустрия, производството и употреба на химикали.

За реализация на амбициозния проект, през следващото десетилетие се планират редица дейности в различни сфери:

- Чиста енергия – декарбонизация на енергийната система, с фокус върху енергийната ефективност и осигуряване на енергия, базирана предимно на ВЕИ. Намаляване на емисиите до 2030 г. с 50 – 55% спрямо стойностите от 1990 г.;
- Устойчива индустрия – нова промишлена политика, основана на концепцията за кръгова икономика. Декарбонизация и модернизация на енергоемки отрасли, като стоманодобива и производството на цимент. Политиката за „устойчиви продукти“ поставя като приоритет намаляването и повторното използване на суровини, преди тяхното рециклиране. До 2030 г. всички опаковки следва да отговарят на изискванията за повторно използване или рециклиране. Предвижда се въвеждане на схеми за обратно изкупуване на технически средства: мобилни телефони, таблети или зарядни устройства за последващо рециклиране;
- Изграждане и реновиране на сгради – политиката насърчава строителството на енергийно ефективни сгради и подкрепя на инициативи за саниране през 2020 г. (предвидена е помощ за 50 милиона потребители и саниране на социални жилища, училища и болници);
- Транспорт – 90% намаление на емисиите на парникови газове в транспорта до 2050 г.;
- Биоразнообразие – нов подход в стратегиите за биологичното разнообразие и за опазване и развитие на горите, предложения за „зелени“ европейски градове и за увеличаване на биологичното разнообразие в градските пространства, засаждане на нови дървета и възстановяване на увредените или с изчерпани ресурси гори, популяризиране и използване на водораслите и други нови източници на протеини.
- Стратегия „От фермата до трапезата“ – в нея са заложили амбициозни цели:
  - Намаляване с 50% на употребата на химически пестициди и свързания с тях риск и намаляване с 50% на употребата на по-опасни пестициди в срок до 2030 г.
  - Намаляване на загубите на хранителни вещества с поне 50%, като се гарантира недопускане на влошаване на плодородието на почвите. Това ще доведе до намаляване с минимум 20% на употребата на торове до 2030 г.
  - Намаляване с 50% на продажбите на антимикуробни средства за селскостопанските животни и за аквакултурите до 2030 г.
  - Въвеждане на биологични норми за обработка на 25% от земеделската земя до 2030 г.

В стратегията е заложила и цел до 2025 г. във всички селски райони да бъде осигурен достъп до високоскоростен широкополосов интернет, за да се даде възможност за цифрови иновации.

- Намаляване на замърсяванията – планът за постигане на нулеви емисии има за цел предотвратяване на замърсяването на въздуха, водата и почвата. Предвидените мерки са свързани със съхраняване на биологичното разнообразие в езера, реки и влажни зони, намаляване на вредното замърсяване от пластмасови микрочастици и лекарствени продукти, преразглеждане на стандартите за качество на въздуха, защитата на гражданите от опасни химикали чрез нова стратегия, насочена към постигане на устойчивост и нетоксична околна среда, намаляване на

замърсяването от големи промишлени инсталации, предоставяне на подкрепа на местните власти за постигане на по-чист въздух за гражданите.

Зелената сделка е придружена от Инвестиционен план за устойчива Европа, който се предвижда да бъде финансово обезпечена чрез т.нар. Механизъм за справедлив преход. Фондът за справедлив преход (ФСП): допълнителни 7.5 млрд. евро към средствата по Кохезионната политика по Многогодишната финансова рамка (МФР) за периода 2021 – 2027 г. Разпределените средства за България са 458 млн. евро.

Действията по отношение изменението на климата имат своята законодателна рамка на международно, европейско и национално ниво. Република България е страна, ангажирана по Рамковата конвенция на ООН по изменението на климата (1999 г.), Протокола от Киото (2002 г.), новото рамково международно споразумение (2012 г.) и Парижкото споразумение (2015 г.).

Задълженията по ограничаване и адаптиране към измененията на климата са регламентирани в националното законодателство в Закона за ограничаване изменението на климата (ЗОИК). Член 2 от ЗОИК определя неговата основна цел: „... да гарантира намаляване на емисиите на парникови газове като основен елемент в политиката по ограничаване изменението на климата и да осигури дългосрочното планиране на мерките за адаптация към климатичните промени“.

Законът посочва и най-важните хоризонтални мерки, които водят до намаляване емисиите на парникови газове и ограничават изменението на климата:

- Повишаване на енергийната ефективност;
- Повишаване на дела на енергията от възобновяеми източници;
- Улавяне и оползотворяване на метан;
- Залесяване, повторно залесяване и промени в земеползването;
- Насърчаване преминаването към видове транспорт с ниски емисии;
- Насърчаване използването на обществен транспорт;
- Развитие на научноизследователска дейност с оглед развитието на ефективна „зелена“ икономика;
- Повишаване на административния капацитет за изпълнение на екологична политика;
- Повишаване на осведомеността на гражданите по въпросите за изменението на климата.

Законът за опазване на околната среда (ЗООС) също има отношение към климатичните промени, тъй като регулира стратегическия процес във всички области на защита, мониторинг и управление на околната среда. В него се посочват принципите за включване на политиките в областта на околната среда (включително политиките в областта на климата и биологичното разнообразие) в други сектори.

В унисон с европейската „зелена политика“ в България е разработена Национална стратегия за адаптация към изменението на климата и План за действие с хоризонт до 2030 година. Тя отразява новия контекст на политиките, свързани с климатичните промени. Националната стратегия задава рамка за действия за адаптиране към изменението на климата (АИК) и приоритетни направления, като идентифицира и потвърждава необходимите действия както за цялата икономика, така и на секторно ниво. Включените в нея сектори са: „Селско стопанство“, „Биологично разнообразие и екосистеми“, „Енергетика“, „Гори“, „Човешко здраве“, „Транспорт“, „Туризм“, „Градска среда“ и „Води“. Управлението на риска от бедствия се разглежда като междусекторна интегрирана тема.

Селско стопанство

Сектор „Селско стопанство“ е особено уязвим по отношение на изменението на климата и демонстрира разнообразни потенциални въздействия. В същото време съществуват известни възможности за извличане на ползи от промените. Въздействието на изменението на климата в земеделието е свързано с добивите и качеството на културите, селскостопанската производителност, промените в продължителността на вегетационния период, добивите от животновъдство, засушаване на почвата, ерозия, засоляване, загуба на земя и загуба на доходи.

Биоразнообразие и екосистеми

Биологичното разнообразие и екосистемите са особено уязвими по отношение на изменението на климата и демонстрират разнообразни потенциални въздействия, като например загуба на генетично разнообразие, нарушаване на жизнените цикли и фенологичните фази на видовете, влошаване на местообитанията и въздействие върху екосистемните услуги.

Енергетика

Изменението на климата може да повлияе на енергийния сектор по много начини - то може да причини щети на инфраструктурата и оборудването, да доведе до понижаване на качеството на въздуха, да увеличи риска от топлинен стрес за работниците, които работят на открито, да намали ефективността на електроцентралите, да намали наличността на вода за охлаждане, да създаде несигурност по отношение на производството на електроенергия, да понижи ефективността на производството на слънчева и вятърна енергия, да предизвика промени в потреблението на енергия и да намали нуждата от отопление.

Гори

България е богата на гори, но изменението на климата е потенциален двигател на значителни промени. Основна уязвимост представляват специфични за различните видове физиологични реакции. Някои видове дори биха могли да нямат адаптивност, за да се справят с новите климатични условия. Други уязвимости включват несигурност по отношение на взаимодействието между видовете, фактът, че големи площи с иглолистни насаждения са на твърде ниска надморска височина. Изменението на климата може да доведе и до повишена вероятност за възникване на големи пожари и други смущения, както и да създаде по-благоприятни условия за инвазивни видове. Предизвикателство представляват и дървата за огрев като преобладаващ продукт от дървен материал.

Човешко здраве

Изменението на климата влияе върху човешкото здраве чрез температурите и влажността (сърдечно-съдови заболявания, удари, трансмисивна заболеваемост, инфекции, респираторни заболявания, алергии), екстремните метеорологични явления и пожарите (смъртност, болести, свързани с водите и храните, посттравматично стресово разстройство) и промяната във валежите (бактериални инфекции и стомашно-чревни проблеми).

Туризм

Поради своя териториално концентриран, зависим от времето и изключително сезонен характер, туризмът в България е уязвим по отношение на изменението на климата. Уязвимостта се състои от краткосрочни и дългосрочни заплахи, въпреки че по-високите температури по-рано и по-късно през годината могат да направят междинните сезони по-привлекателни. Основните рискове, свързани с изменението на климата, включват по-малък брой туристи, по-кратък зимен сезон, по-кратък среден престой, здравословни проблеми за туристите, по-лоши условия за отход на открито, увреждане на туристическата инфраструктура и суперструктура, затруднен достъп до туристическите дестинации и недостиг на вода. Възможностите, които биха могли да възникнат от изменението на климата включват по-дълъг летен сезон и междинни сезони, развитие на нови туристически продукти и по-малка нужда от отопление през зимата и междинните сезони.

Транспорт

Основните видове транспорт, които ще бъдат повлияни от гледна точка на предоставянето на услуги, са пътния и железопътния транспорт, следвани от водния и въздушния транспорт. Очаква се най-значителното въздействие върху инфраструктурата да бъде причинено от наводненията и свлачищата поради по-високата честота на силни валежи. Други явления, които се очаква да засегнат сектора са виелиците, снеговалежите и екстремните горещини. Очаква се метеорологичните събития, свързани с изменението на климата да окажат отрицателно въздействие върху всички участници в транспортния сектор (влошаване на състоянието, щети, временно затваряне на участъци /възли от пътната инфраструктура), транспортните оператори (повисоки оперативни разходи и прекъсвания на дейностите), потребителите на пътната мрежа (забавяния, удължено време на пътуване, дискомфорт при пътуване) и крайните потребители и обществото като цяло (повисоки разходи за транспортна инфраструктура и транспортни дейности).

Градска среда

В градските райони очакваните въздействия от климатичните събития включват щети за сградите и градската инфраструктура, последици за здравето, застрашени основни услуги, вкл. доставка на храна и електричество, намалена достъпност на средата и воден стрес, както и увеличен финансов натиск върху общините за поддръжка на инфраструктурата и съоръженията и персонала за спешна помощ. Големите градове ще бъдат по-уязвими по отношение на екстремните метеорологични явления, тъй като техните централни градски части обикновено са с по-голяма плътност, интензивен трафик, с по-малко зелени и отворени пространства и със стара инфраструктура с ограничен капацитет. Уязвимите групи, вкл. хората, които живеят под прага на бедността, в лоши жилища, бездомните, възрастните и болните хора, ще бъдат засегнати в по-голяма степен.

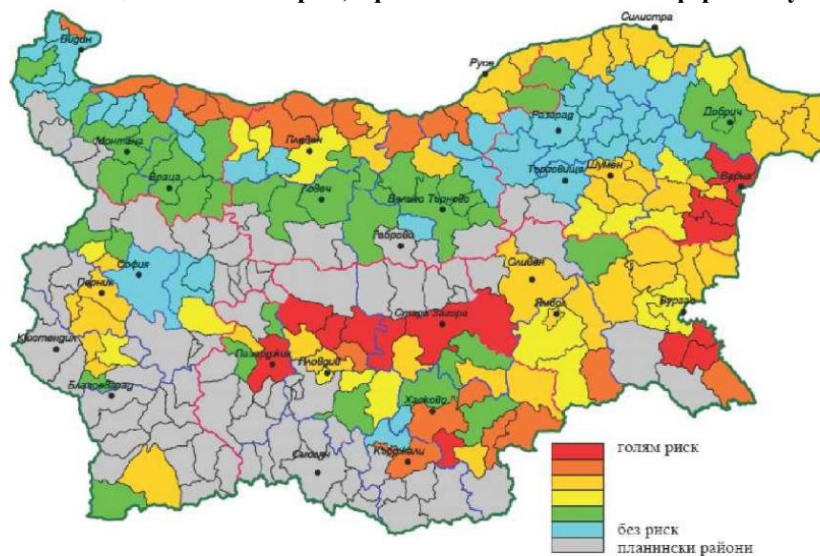
Води

Очаква се изменението на климата да окаже значително въздействие върху хидрологията на реките в България, като прогнозите са за спад с около 10 процента за следващите 30 години. Възможно е да настъпят значителни промени в сезонното разпределение на оттока на реките, с увеличение през зимата и пролетта и спад през лятото и есента. Рисковете и уязвимостта, свързани с водите, включват опасност от наводнения и суша. Рисковете от наводнения засягат цялата страна, докато рисковете от засушаване застрашават районите с прогнозиран недостиг на вода. Районите, които използват подпочвени води, са с по-нисък риск. Вероятни са по-високи рискове в районите, които използват повърхностни води и имат значителни туристически дейности. Черноморският район изглежда най-уязвим по отношение на риска от недостиг на вода. Основните уязвимости по отношение на изменението на климата са системите за производство на водноелектрическите централи, водните услуги (водоснабдяване, канализация и мелиорация), състоянието и готовността на водната инфраструктура, както и готовността на операторите и населението, поради липса на предишен опит с наводнения и засушаване. Рисковете за инфраструктурата и услугите произтичат от щети, неправилна експлоатация и нискокачествени или недостатъчни услуги. Биологичното разнообразие е изложено на риск в резултат от наводненията и засушаванията.

Според проучване на Националния институт по метеорология и хидрология /НИМХ/ към БАН, община Велики Преслав попада в район с умерен риск за почвено-атмосферно засушаване, в резултат на климатичните промени.

Фигура 13: Общините в България, с риск към почвено-атмосферно засушаване¹²

Визията на Националната стратегия за АИК е: „Да се развие най-високото възможно ниво на устойчивост на страната срещу изменението на климата, като се вземат всички необходими и изпълними мерки и по този начин се гарантира безпрепятствено функциониране на икономическите сектори на страната, защита на здравето и благосъстоянието на населението и опазване на природните богатства“. Крайната цел е природната среда, сградите и инфраструктурите, здравеопазването и спешната помощ, както и ключовите икономически сектори да станат не само устойчиви на рисковете, но и готови да се възползват максимално от възможностите. Към Стратегията има План за действие, който описва какви действия за адаптация следва да бъдат предприети, по икономически сектори, като се посочват потенциални последици за бюджета и източници на финансиране, предвидената продължителност и очакваните резултати, показателите за изпълнение и отговорните институции. Отделни фактологични справки за всеки сектор разглеждат планирането на действията по сектори.

Община Велики Преслав попада в списъка с райони със значителен потенциален риск от наводнения, включен в Плана за управление на риска от наводнения на Черноморския район за басейново управление 2016 - 2021 г.

Таблица 36: Определени райони със значителен потенциален риск от наводнения по чл. 146г от ЗВ в Черноморски район за управление на водите

№ по ред	Код РЗПРН	Име на РЗПРН	Дължина, км	Поречие	Водно тяло	Населено място	Степен на риск
1	BG2_APSFR_KA_03	Камчия - Златар	29	Река Камчия	BG2KA578R003, BG2KA700R017	Златар, Суха река	Висок

¹² Източник: Доклад „Сушата в България“, София 2011 г. под редакцията на проф, дфн В. Александров, Национален институт по метеорология и хидрология към Българска Академия на Науките

2	BG2_APSFR_KA_04	Камчия - Шумен	97	Река Камчия	BG2KA578R003, BG2KA900R019, BG2KA900R020	Велики Преслав, Драгоево, Миланово, Хан Крум	Висок
---	-----------------	----------------------	----	----------------	--	--	-------

Източник: ПУРН 2016-2021 г. на БДЧР - Варна

Въпреки, че по данни на модела, изработен от НИМХ, промените във валежите и температурите на въздуха ще се случват бавно и постепенно, те вече се проявяват в различни райони на България и създават сериозни затруднения с водоснабдяването на населението, реколтата, горски пожари, наводнения и други. За това е необходимо в ПИРО да се включат мерки за смекчаване и адаптиране към климатичните промени, спазването и съобразяването с които е от изключителна важност за устойчивото развитие на общината.

Представената в Националната стратегия за АИК рамка поставя изискванията за целенасочено и последователно планиране и реализиране на мерки и дейности, свързани с изменението на климата. Общите хоризонтални мерки, които следва да се предприемат и от Община Велики Преслав са два основни вида:

- **Мерки за ограничаване изменението на климата** (предприемането на превантивни мерки, свързани с ограничаване на вредното въздействие на човешката дейност, допринасящо за парников ефект);
- **Мерки за адаптация към изменението на климата** (предприемането на мерки, свързани с предвиждането и определянето на негативните социални и икономически последици от измененията на климата; преодоляване на възникналите щети; идентифициране на възможности, появили се вследствие на климатичните изменения).

Първият тип мерки са свързани с анализ и оценка на антропогенните фактори, които довеждат до увеличение на вредните емисии на парникови газове. Следват необходимите превантивни действия, които да неутрализират източниците на вредни емисии.

Вторият тип мерки е насочен към вече възникналите изменения на климата. Мерките за адаптация включват и точно предвиждане на предстоящите негативни явления и процеси, застрашаващи производството и потреблението на обществата. Необходимо е да се заложат мерки, които не само реагират спрямо настоящата ситуация, но и предхождат появата на бъдещи щети. Мерките за адаптация следва да се разглеждат и като начин за разглеждане на климатичните изменения като възможност.

Действащата към настоящия момент стратегическа и нормативна рамка, позволяват да бъдат открити някои основни хоризонтални мерки, които да ръководят политиките и да обосновават дейностите и проектите, включени в ПИРО на община Велики Преслав за периода 2021-2027 г. Те се основават и на приетия от Министерството на околната среда и водите Трети национален план за действие по изменение на климата.

В рамките на програмния период 2021-2027 г. са препоръчителни следните мерки за ограничаване изменението на климата и адаптиране към климатичните промени:

Общи мерки:

- Прилагане на общите принципи и изисквания, свързани с изменението на климата, в мерките за реализация на ПИРО и в секторните документи на екологичната политика на община Велики Преслав – Програма за опазване на околната среда, Програма за управление на отпадъците, Програма за енергийна ефективност, Краткосрочна и Дългосрочна общински програми за насърчаване използването на енергия от ВЕИ и бигорива и други.

- Формиране на партньорски мрежи и реализация на интегрирани проекти за подобряване на екологичната обстановка и качеството на живот в община Велики Преслав.
- Повишаване информираността и ангажираността на гражданите относно екологичните въпроси и проблемите с изменението на климата.
- Повишаване на административния капацитет в Община Велики Преслав за изпълнение на екологична политика и реализиране на проекти и дейности за защита на населението при бедствия, аварии и катастрофични събития, изменението на климата и околната среда.
- Разработване на общинска система за информация за климата и ранно предупреждение.
- Приемане на общинска програма за ограничаване на рисковете от бедствия и аварии.

Мерки за ограничаване изменението на климата:

- Повишаване на енергийната ефективност на жилищни, административни и производствени сгради;
- Повишаване на енергийната ефективност на уличното, фасадно и парково осветление;
- Повишаване използването на ВЕИ в общината;
- Изграждане на съвременни отоплителни и охлаждащи системи;
- Развитие на „зелена икономика“, чрез внедряване на иновативни технологични и организационни подходи в местните предприятия;
- Съхраняване на горския фонд, подобряване управлението на горите и залесяване на незалесени територии;
- Ограничаване употребата на нитрати и пестициди в сескостопанското производство;
- Развитие на биологично земеделие;
- Развитие на напоителните системи и увеличаване на напояваната площ;
- Осигуряване на условия и насърчаване на пешеходното и велосипедно движение;
- Подобряване на системите за управление на различните потоци отпадъци;
- Закриване и рекултивация на нерегламентирани замърсявания на територията на общината;
- Засилен контрол върху запалването на стърнищата и други.

Мерки за адаптация към изменението на климата:

- Частична корекция на речни корита при необходимост не само в населените места, а и извън урбанизираните територии;
- Прочистване на речни участъци и дерета за избягване на риска от високи приливни вълни;
- Ремонт и укрепване на мостови съоръжения, подпорни стени, диги и др.;
- Подобряване на водоснабдителната и канализационна мрежа и ефективно използване на водните ресурси;
- Разработване и прилагане на правила и нормативи за устройство на територията и застрояване, съобразени с климатичните промени;
- Изграждане на съоръжения срещу наводнения;
- Поддържане и регулярно почистване на отводнителните канали и съоръжения;
- Изграждане на съоръжения за защита и ранно известяване при горски и полски пожари;
- Селектиране на сухоустойчиви култури и използването им в земеделието;
- Поддръжка и подобряване на съществуващите местообитания на аквакултурите;
- Въвеждане на енергоспестяващи и водоспестяващи технологии в местните предприятия;
- Поддържане на биоразнообразието, генетичното разнообразие и устойчивостта на горите; идентифициране на редки видове със сериозен риск от изчезване и защита на текущото им състояние, планиране на тяхното възобновяване и потенциална миграция;
- Изграждане на способности за управление на риска от бедствия и реагиране при извънредни ситуации и осигуряване на достатъчно и модерно оборудване.

ЧАСТ VI. МЕРКИ ЗА НАСЪРЧАВАНЕ НА ИНВЕСТИЦИИТЕ

Привличането на инвестиции е ключов инструмент за увеличаване на местния икономически потенциал, повишаване конкурентоспособността на съществуващите и създаване на нови предприятия и активизиране на пазара на труда, насочено към разкриването на нови устойчиви работни места в общината.

Съгласно нормативните изисквания на Чл.11. от Закона за насърчване на инвестициите /ЗНИ/, Кметът на общината осигурява провеждането на политиката за насърчване на инвестициите на територията на общината при разработването и изпълнението на Плана за интегрирано развитие на общината /ПИРО/ и на програмата за реализирането му. Това налага включването в ПИРО на мерки за насърчване на инвестициите, които да съответстват на разпоредбите на Закона за насърчване на инвестициите, Правилника за неговото прилагане и на Наредбата на община Велики Преслав за насърчване на инвестициите с общинско значение и издаване на сертификати за инвестиция клас В.

Общинското ръководство следва да положи усилия за привличане на инвестиции за модернизиране на съществуващите и изграждане на нови индустриални зони, при доказан икономически ефект и наличие на инвеститори. Необходимо е създаване на устройствени условия и обновяване на инфраструктурите за повишаване на привлекателността на територията за развитие на икономически дейности. Създаването на индустриални зони, производствени бази и логистични центрове, отговарящи на съвременните високотехнологични изисквания означава, че трябва да се предложат достатъчно такива терени, за да могат инвеститорите да имат избор. Общият устройствен план на община Велики Преслав предвижда достатъчно такива територии, позволяващи разширяване на съществуващите и създаване на нови зони за развитие на индустриални и складови дейности.

Основните цели, които се поставят с мерките за насърчване на инвестициите са:

1. повишаване конкурентоспособността на икономиката на територията на община Велики Преслав, чрез насърчване на инвестициите за научни изследвания, иновации и технологично развитие в производства и услуги с висока добавена стойност, при спазване принципите на устойчивото развитие;
2. подобряване на инвестиционния климат;
3. създаване на нови работни места;
4. стимулиране развитието на местния бизнес, чрез привличане на инвеститори и подпомагане дейността на фирмите, които развиват дейност на територията на общината.

Инвестиционните проекти с общинско значение с издаден сертификат клас В от кмета на Община Велики Преслав се насърчават с мерките по реда на чл. 22з, ал. 3 от ЗНИ и по реда на Закона за корпоративното подоходно облагане, Закона за данък върху добавената стойност, Закона за насърчване на заетостта и Закона за собствеността и ползването на земеделските земи, ако отговарят на предвидените в тях условия.

По реда на нормативната уредба се насърчават инвестиции в дълготрайни материални и нематериални активи и свързаните с тях нови работни места, осъществявани на територията на община Велики Преслав, в съответствие с изискванията на Регламент(ЕС) № 651/2014.

Инвестициите трябва да отговарят на условията на чл. 12, ал. 2 ЗНИ, както следва:

1. да са свързани със създаването на ново предприятие, с разширяването на съществуващо предприятие/дейност, с диверсификация (разнообразяване) на производството на предприятието/дейността с нови продукти или със съществена промяна в цялостния производствен процес на съществуващо предприятие/дейност;

2. да се осъществяват в икономически дейности, посочени в правилника за прилагане на закона със съответните кодове, определени съгласно действащата Статистическа класификация на икономическите дейности в Европейската общност (НАСЕ), съответно нейното пряко приложение в Република България чрез съответстващата класификация;

3. най-малко 80 на сто от приходите от изпълнявания инвестиционен проект да са от икономически дейности по т. 2 за срока по т. 8 /по-долу/;

4. срокът за изпълнение на инвестицията да е до три години от датата на започване на работата по проекта до неговото завършване, включително за голям инвестиционен проект по смисъла на чл. 2, § 52 и чл. 14, §13 от Регламент (ЕС) № 651/2014;

5. инвестициите в един обект да не са под минималния размер, определен с правилника за прилагане на ЗНИ, който размер може да бъде намален:

а) до три пъти за инвестиционни проекти, които ще се реализират изцяло в административните граници на икономически необлагодетелстваните региони, определени с правилника за прилагане на закона;

б) до три пъти за инвестиции във високотехнологични дейности от индустриалния сектор на икономиката, определени с правилника за прилагане на закона;

в) до пет пъти за инвестиции във високотехнологичните дейности от сектора на услугите, определени с правилника за прилагане на закона;

г) над пет пъти, когато се създава и поддържа заетост по смисъла на т. 7 във високотехнологични дейности или в икономически необлагодетелстваните региони и до три пъти в останалите икономически дейности, като изискванията към заетостта се определят с правилника за прилагане на закона;

6. най-малко 40 на сто от приемливите разходи за материални и нематериални активи да се финансират чрез собствени ресурси или чрез външно финансиране под форма, която изключва публична подкрепа;

7. инвестициите да създават и поддържат заетост, която отговаря едновременно на условията съгласно чл. 14, §9 от Регламент (ЕС) № 651/2014:

а) да е пряко свързана с осъществяването на инвестиционния проект;

б) инвестиционният проект да води до нетно увеличение на броя на служителите в съответното предприятие/организация в сравнение със средния брой на служителите през предходните 12 месеца;

в) създадената заетост да се поддържа за минимален период от 5 години в случай на голямо предприятие и за минимален период от 3 години в случай на МСП;

8. инвестицията в икономическата дейност по т. 2 да се поддържа в съответния регион по местонахождение най-малко 5 години, а в случай на малки и средни предприятия - три години, считано от датата на нейното завършване, съгласно чл.14, §5 от Регламент (ЕС) № 651/2014 г.

В интернет страницата на Община Велики Преслав следва да се поддържа актуална електронна база данни на следната информация:

- актуален списък със свободни терени и недвижими имоти за осъществяване на инвестиции;
- формуляри и образци за кандидатстване за получаване на сертификат за инвестиция клас В и ползване на насърчителните мерки;
- информация за издадените сертификати за инвестиция клас В;
- прилаганите мерки за насърчаване на инвестицията при спазване на изискванията за наблюдение и прозрачност на информацията в областта на държавните помощи.

Инвестициите се определят като клас В с общинско значение, въз основа на критериите за размер на инвестициите и заетостта. Проектите с общинско значение се насърчават като инвестиции клас В, когато се реализират в административните граници на общината и отговарят на нормативните изисквания.

Инвестиционните проекти с общинско значение с издаден сертификат клас В от кмета на общината се насърчават с мерките по реда на чл.22з, ал.3. от ЗНИ, както следва:

1. съкратени срокове за административно обслужване, предоставяно от Общината;
2. индивидуално административно обслужване;
3. придобиване право на собственост или ограничени вещни права върху имоти - частна общинска собственост, по реда на чл.22а, ал.1, т.2 и 4 при спазване на условията по чл.22а, ал.2 - 8 и 13.

Препоръчителни мерки за насърчаване на инвестициите:

- Създаване на инвестиционен модул в сайта на Общината с презентации на дейността на местните фирми и информация за индустриални зони, свободни терени, сгради и др.
- Съкратени срокове за административно обслужване, предоставяно от Общината на инвеститорите чрез общинската администрация, в срокове с една трета по-кратки от предвидените за съответните административни услуги.
- Индивидуално административно обслужване – извършва се безплатно от служители на Общинската администрация, пред съответните компетентни органи, като включва:
  1. информиране на инвеститорите за необходимите и приложими процедури към конкретния инвестиционен проект, съобразно неговите специфики, нормативни изисквания;
  2. съдействие и помощ при попълване, подаване и получаване на необходимите документи, за реализиране на проекта, от ангажираните институции, след заплащане на дължимите такси (съгласно съответния закон);
  3. осигуряване на контакт между инвеститора и съответната администрация, задължена за издаване на необходимите документи и други.
- Придобиване право на собственост или ограничени вещни права върху имоти – частна общинска собственост, необходими за реализиране на инвестиционния проект, след преговори с инвеститора и извършване на оценка (съгласно ЗНИ, ППЗНИ и общинската Наредба за насърчаване на инвестициите).
- Облекчен режим (без търг или конкурс) при придобиване право на собственост или ограничени вещни права (право на ползване, на преминаване и др.) върху недвижими имоти - частна общинска собственост – важи за инвестиции клас „А“ и „Б“ от ЗНИ.
- Изграждане с публични средства на елементи на техническата инфраструктура, необходими за осъществяване на един или повече инвестиционни проекти.
- Данъчни облекчения при определяне размера на местните данъци и такси за определен брой години след реализиране на инвестицията.
- Изготвяне на реализация на ежегоден План за действие за общинските концесии, с цел привличане на инвеститори за стопанистване и/или управление на общински имоти, обекти и/или предоставяне на публични услуги.
- Съдействие за осигуряване на квалифициран персонал за предприятията на инвеститорите, включително чрез организиране на обучения, финансирани от различни програми и проекти, стажантски програми, дуално обучение и други механизми.
- Участие в български и международни икономически и инвестиционни форуми, борси и търговски изложения и организиране на бизнес посещения на потенциални инвеститори.

ЧАСТ VII. ОБЩИНСКА ПРОГРАМА ЗА РАЗВИТИЕ НА ТУРИЗМА

Програмата за развитие на туризма в община Велики Преслав е изготвена като самостоятелен раздел в ПИРО, в изпълнение на нормативните изисквания на чл.11 от Закона за туризма (ДВ. бр.17 от 25.02.2020 г.). Настоящата Програма е в съответствие с приоритетите на Националната стратегия за устойчиво развитие на туризма в България 2014-2030 г., Концепцията за туристическо райониране на България и е съобразена със задачите на Плана за интегрирано развитие на община Велики Преслав за периода 2021-2027 г. и съществуващите туристически ресурси и потенциал.

Община Велики Преслав разполага с разнообразни възможности за практикуване на различни видове туризъм – културно-исторически, екологичен, рекреационен, къмпинг-, приключенски, ловен, риболовен, селски, спортен, бизнес и конгресен туризъм. За съжаление потенциалът на общината все още не е използван пълноценно и туризмът остава един от по-слабо развитите сектори в местната икономика. В същото време социално-икономическите данни сочат тенденции на завишена безработица и емиграция на населението поради липса на условия за заетост и работни места.

Настоящият раздел на ПИРО трябва да допринесе за устойчивото туристическо развитие на района, привличане на инвеститори в сектора, подобряване и разширяване на базовата инфраструктура, повишаване качеството на туристическото предлагане и за утвърждаване на Велики Преслав като устойчива дестинация за отдих и туризъм в четири сезона.

Заложените цели ще се постигнат, чрез използване на наличните ресурси за устойчиво развитие на всички видове туризъм, за които има потенциал в общинската територия, като се акцентира върху: Културно-исторически, Екологичен и приключенски; Селски; Поклоннически и Винен туризъм. Предлагането ще се допълни и разнообрази с възможностите за спортен туризъм, лов и риболов, уикенд почивки, краткотраен отдих и рекреация.

В съответствие с нормативните изисквания на чл.11, ал.2 от Закона за туризма, настоящата Програма предвижда проекти и дейности за:

1. изграждане и поддържане на инфраструктурата, обслужваща туризма на територията на общината, включително местните пътища до туристически обекти;
2. изграждане и функциониране на общински туристически информационни центрове и организация на информационното обслужване на туристите;
3. изграждане и поддържане на туристически обекти, които са общинска собственост или за които правото за ползване и управление е предоставено на общината;
4. организиране на събития и мероприятия с местно и национално значение, които допринасят за развитието на туризма;
5. провеждане на проучвания, анализи и прогнози за развитието на туризма в общината;
6. реклама на туристическия продукт на общината, включително участие на туристически борси и изложения;
7. взаимодействие и членство на общината в туристически сдружения и в съответната организация за управление на туристическия район;
8. подобряване качеството на услугите, предлагани в общинските туристически обекти;
9. благоустрояване, изграждане и поддържане на инфраструктурата – общинска собственост в националните курорти, когато на територията на общината има такива.

Развитието на туризма се явява изключително важен приоритет за бъдещето на община Велики Преслав със значително влияние върху икономическия растеж и трудовата зетост и пряко

отношение към качеството на живот. Туризмът играе съществена роля за изграждане и утвърждаване на положителния имидж на общината и дава възможност за развитие на множество съпътстващи дейности и услуги, които допълват и разнообразяват местната икономика. Основна роля при изпълнението на Програмата за развитие на туризма играе Консултативният съвет по въпросите на туризма, създаден съгласно нормативните изисквания на чл.13, ал.1 от Закона за туризма. Председател на Консултативния съвет е Кмета на общината или упълномощено от него длъжностно лице.

Конкретните проекти и дейности в сферата на туризма, с конкретни срокове, бюджет и потенциални източници на финансиране за изпълнението им са включени в Приложение №1 - Програма за реализация на Плана за интегрирано развитие на общината.

В Концепцията за туристическо райониране на България от 2015 г., община Велики Преслав е включена във Район „Варненско Черноморие”, с административен център град гр. Варна. Туристическият район има специализация в Морски и Спортен туризъм. Разширената му специализация включва: Морски рекреативен туризъм; Спортен туризъм; Културно-исторически и фестивален туризъм; Делови туризъм; Здравен туризъм (всички видове) и Екотуризм.

Община Велики Преслав попада в обхвата на специализацията за културно-исторически, екотуризм, спортен, религиозен /поклоннически/ и винен туризъм.

Развитието на устойчив туризъм е сред основните цели в Първия приоритет на Интегрираната териториална стратегия за развитие на Североизточен район. В стратегията е посочено, че туристическата индустрия притежава значителен потенциал за разширяване и разнообразяване на регионалния туристически продукт, чрез активно устойчиво включване на природното и културното богатство. Природното и културното наследство е едно от най-силно изразените сравнителни предимства на българските райони в глобализацията се свят. Разнообразяването на туристическия продукт със специфични видове туризъм и с активно включване на туристическите ресурси на хинтерланда /вътрешността на страната/ ще допринесе за преодоляване на изразената сезонност на рекреативния морски туризъм.

Интервенциите са насочени към прилагане на мерки и действия за реално разнообразяване на туристическите дейности на брега на морето и в близкия му хинтерланд със спа-туризъм, селски, приключенски, ловен, аграрен и др. видове туризъм. В територията на по-отдалечените от брега общини /каквато е и община Велики Преслав/, разнообразяването на туристическото предлагане се опира най-вече на богатото културно наследство и развитието на екологичен, приключенски и селски туризъм, подкрепени от други рекреационно-туристически дейности и атракции.

Развитието на туризма в района следва да се осъществява чрез широко сътрудничество между всички заинтересованите страни – държавата, Регионален съвет за развитие, областни и местни власти, бизнес и туристически организации, други обществени и неправителствени организации.

Богатото културно-историческо наследство, благоприятните природни фактори, натрупаният опит в предлагането на туристически услуги, изградената в значителна степен туристическа база спомагат за разширяването на туристическата индустрия и увеличаване на приходите от туризъм. Туризмът може да интегрира и мобилизира средствата на бизнеса и да се развива като сериозна икономическа дейност, която диверсифицира икономиката на района, като същевременно създава привлекателни работни места за млади хора.

На територията на община Велики Преслав съществуват природни и антропогенни зони и фактори (уникални културно-исторически паметници, недвижими културни ценности и обекти, значителни горски ресурси, природни забележителности, защитени зони, религиозни и културни обекти, етнографски ресурси, традиции в лозарството и винарството), които биха могли да се използват за развитие на туризма.

За програмен период 2021-2027 г. усилията в областта на туризма трябва да се насочат към създаване, разработване и популяризиране на интегриран местен туристически продукт: *„Велики Преслав – Златният век на България – жива история, съкровища, планински приключения и ароматно вино“*, включващ маршрути и пакети за: културен, исторически, познавателен, екологичен, селски, винен и кулинарен туризъм, зони за рекреация, отдих, лов и риболов.

1. Ситуационен анализ и туристически ресурси

1.1. Общо състояние на туризма в община Велики Преслав

Община Велики Преслав е сред най-популярните дестинации за културно-исторически туризъм у нас и сектора се развива успешно през последните години. Това е Втората българска столица, прочута със Златния век на Симеон Велики – време на духовен разцвет и обединение на нацията, книжнина, просвета и разширяване на границите на три морета – Черно, Бяло и Адриатическо.

Територията разполага с богати туристически ресурси, исторически и природни дадености за: Културен, Събитен, Поклоннически, Екологичен и приключенски туризъм, Селски и Винено - кулинарен туризъм. Базата за настаняване, отдих, почивка и развлечения е добре развита, но туристическият потенциал на общината все още не се използва пълноценно за генериране на високи доходи и икономически растеж.

Към Община Велики Преслав е сформиран Консултативен съвет по въпросите на туризма, с включени представители на бизнеса, на места за настаняване и заведения за хранене и развлечения, Археологически музей – Велики Преслав, Туристически информационен център във Велики Преслав, Туристическо дружество „Патлейна“ и други.

Към момента туристите се обслужват от Туристически информационен център в новия град (на гърба на читалищната сграда), и два Информационни центъра – билетни центъра в Археологически резерват Велики Преслав – единият до Дворцовия комплекс, а другият при Кръглата златна църква.

На територията на Община Велики Преслав са категоризирани и функционират общо 54 „Места за настаняване“ и „Заведения за хранене и развлечения“.

От тях места за настаняване към 2021 г. – 18 броя:

клас А: 1 бр. – „Мотел“;

клас Б: 14 бр. – 1 бр. „Семеен хотел“, 1 бр. „Почивна станция“, 1 Туристическа спалня и 14 броя „Къщи за гости“.

От тях три Къщи за гости се намират в село Осмар, две в с. Имренчево и по една в с. Драгоево и с. Мостич.

Таблица 37: Категоризирани места за настаняване в община Велики Преслав

КАТЕГОРИЗИРАНИ МЕСТА ЗА НАСТАНЯВАНЕ В ОБЩИНА ВЕЛИКИ ПРЕСЛАВ

№ по ред	Фирма, стопанисваща обекта:	Вид и наименование на обекта	Капацитет	Кат-я звезди	гр./с.	Адрес	Телефон/mail
1	ЕТ "Георги Радославов - Преслав"	Къща за гости "Болярски стан"	12	2**	гр. Велики Преслав	"Панайот Волов" №16	georgiev63_vp@abv.bg 0892651999
2	"Георги Кюркчиев - 2010" ЕООД	Мотел "Омуртагов мост"	27	1**	гр. Велики Преслав	*НИАР В. Преслав	omurtagovmost@mail.bg 053842112
3	"Мира-1300" ЕООД	Къща за гости "Лилия"	8	1*	гр. Велики Преслав	ул. "Лозарска" №1	mira1300@abv.bg 0899143425
4	"Бляк Сий Девелъпмънтс" ЕООД	Къща за гости "Вила Рила"	5	1*	с. Имренчево	ул. "Рила" №4	luxbsd@gmail.com
5	"Осмарски къщи" ЕООД	Къща за гости "Осмарски къщи"	11	3***	с. Осмар	ул. "Пирогов" №8	info@osmarski-kashti.com 0898460216
6	"Ная 2000" ЕООД	Къща за гости "Версай"	9	3***	с. Осмар	ул. "Васил Коларов" №48	guesthouse_versailles@mail.bg 0888577503
7	"Преслав-БГ" ЕООД	Къща за гости и Бунгало при "Мутафова къща"	18	2**	кв. Кирково	ул. "Константин Преславски"	contact@mutafova-kashta.com 0895744810
8	"Експерт Маринов" ЕООД	Къща за гости "Маринови"	4	2**	гр. Велики Преслав	ул. "Отец Паисий" №14	marin.marinov_69@abv.bg 0889933051
9	"СИЛОРА ТУР"	Поч. станция "Ловец"	36	1*	гр. Велики Преслав	м. "Ловджийската чешма"	kronos.grup.invest@abv.bg 0878660099
10	"Цветанка 70" ЕООД	Къща за гости "Кюркчиеви"	8	1*	гр. Велики Преслав	м. "Омуртагов мост"	cvetanka70_1970@abv.bg 0897012363
11	ЕТ "Радко-Радко Радев"	Къща за гости "Радковата къща"	6	1*	с. Имренчево	ул. "Кирил Кънев" №3	radkovata_kashta@abv.bg 0894526163
12	ЕТ "Корект 88 -Красимир Бояджиев"	Къща за гости "Зелен рай"	8	1*	с. Драгоево	ул. „Рафаил Пенев“ № 22	boyadzhiiev_k@yahoo.com 0887494435
13	"КОСТАДОНЕ" ЕООД	Къща за гости "КостаДоне"	12	1*	гр. Велики Преслав	ул. „Златен Век“ №17	svekoleva@abv.bg 0888220866
14	"ДиЕл Фемили" ЕООД	СЕМЕЕН ХОТЕЛ „ПРЕСЛАВ“	20	3***	гр. Велики Преслав	„Ахелой“ №8	eli72ivanova@abv.bg 0897068371
15	"Дели Груп" ЕООД	Къщи за гости "Божи Дар" I и II	16	1*	с. Мостич	"Тича" №	bozhidar.hause@gmail.com 0897080652
16	"Комфортотрой" ЕООД	Къща за гости "Таби"	14	1*	с. Осмар	ул. "Зелен град" № 3	d59_64@abv.bg 0894342045
17	Никол Станиславова Сланева	Стаи за гости в "Сланевата къща"	4		гр. Велики Преслав	ул. "Криволак" №5	L_slaneva@mail.bg 0888829072

МЕСТА ЗА НАСТАНЯВАНЕ НА ТЕРИТОРИЯТА НА ОБЩИНА ВЕЛИКИ ПРЕСЛАВ

1. КОМПЛЕКС „ОМУРТАГОВ МОСТ“ - На 2 км от В. Преслав в НИАР „Велики Преслав“. Брой места - Ресторант: Зимен сезон – 180; Летен сезон – 480. Хотелска част – 19 двойни стаи, 3 апартамента /2+1/.

2. СЕМЕЕН ХОТЕЛ „ПРЕСЛАВ“ - Намира се в центъра на гр. Велики Преслав на ул. "Ахелой" №8. Хотелът разполага с 20 места за настаняване.

3. КЪЩА ЗА ГОСТИ „БОЛЯРСКИ СТАН“ - Намира се в гр. В. Преслав; ул. „Панайот Волов“ №16. Разполага с 15 места за настаняване. Има условия за самостоятелно готвене, трапезария, барбекю и пещ. В двора има малък басейн за отдих и спорт.

4. КЪЩА ЗА ГОСТИ „МУТАФОВА“ И БУНГАЛО - Намира се във Велики Преслав, кв. Кирково. Брой места: 16 (1 апартамент, 6 стаи за двама и студио) и бунгало с 2 легла, собствени санитарни възли, зала с камина – за 20 души. Работно време: Целогодишно.

5. КЪЩА ЗА ГОСТИ „ЛИЛИЯ“ – Намира се в тр. Велики Преслав, ул. „Лозарска“ № 1. Брой места: 8 легла в двойни и тройни стаи, кухня, механа, 15-местна зала.

6. КЪЩА ЗА ГОСТИ „МАРИНОВАТА“ - Намира се във Велики Преслав, с адрес ул. „Паисий“ № 14. Разполага с два апартамента, подходяща за семеен уикенд с капацитет 4 места, но с възможност за настаняване и на повече гости.

7. КЪЩА ЗА ГОСТИ "КОСТА ДОНЕ" – Намира се в гр. В. Преслав на ул. "Златен век" №17. Разполага с 12 места за настаняване.

8. КЪЩА ЗА ГОСТИ "КЮРКЧИЕВИ"- Намира се в гр. Велики Преслав, местност "Омуртагов мост". Разполага с 8 места за настаняване.

9. ПОЧИВНА СТАНЦИЯ „ЛОВЕЦ” - Намира се в местността „Ловджийската чешма” по пътя, който води до яз. Тича. Капацитет 45 места.

тел.: 0878660099; complex-lovec.com/index.html

10. КЪЩА ЗА ГОСТИ „ВЕРСАЙ“ – Намира се в село Осмар. Брой места: 16 – двойни и единични стаи със собствени санитарни възли, смарт ТВ, кабелен Интернет, тераси. Трапезария с две оборудвани кухни. Ресторант „Версай“ с лятна и зимна градина и барбекю. Сауна, басейн, ПОС-терминал.

11. ЕТНО ХОТЕЛ „ОСМАРСКИ КЪЩИ“ – Намира се в село Осмар. Брой места: 20 - двойни стаи, апартамент, студио с джакузи, механа „Бабините гозби“, био сауна, фитнес, барбекю с автентична пещ, мини бар, TV, WI-FI, ПОС-терминал и др.

12. КЪЩА ЗА ГОСТИ „ЗЕЛЕН РАЙ“ – Намира се в с. Драгоево, община В. Преслав. Къщата е с възможност за настаняване на 8 човека. На разположение на гостите е автентична битова механа с камина.

13. КЪЩА ЗА ГОСТИ "ВИЛА РИЛА" – Намира се в Община В. Преслав, с. Имренчево, ул. "Рила" №4 . Къщата разполага с 5 места за настаняване.

14. КЪЩА ЗА ГОСТИ "РАДКОВАТА КЪЩА" – Намира се в Община В. Преслав, с. Имренчево, ул. "Кирил Кънев" №3 . Къщата разполага с 6 места за настаняване.

15. КЪЩИ ЗА ГОСТИ „БОЖИ ДАР“ - намират се на 4 км. от В. Преслав – в с. Мостич. Голямата къща разполага с шест тройни стаи със собствен санитарен възел, банкетна стая и оборудвана кухня. Малката къща разполага с две тройни стаи със собствен санитарен възел, самостоятелна кухня и гледка към реката.

16. СТАИ ЗА ГОСТИ В „СЛАНЕВАТА КЪЩА“ - „Сланевата къща“ разполага с 4 стаи за настаняване, 7 легла, кухня, банкетна зала, уютен двор с каменна чешма, барбекю. Къщата се намира в гр. Велики Преслав, близо до центъра на града, зад детска градина „Снежанка“- ул. „Криволак“ № 5.

17. КЪЩА ЗА ГОСТИ „ГАБИ“ – Намира се в с. Осмар и разполага с 14 легла , съответно 3 стаи с по 3 лег. и 1 стая с 4 лег.. Намира се на ул. „Зелени град“ №3.

18. Туристическа спалня – Велики Преслав не е категоризиран обект, разположена е в централната част на Велики Преслав, на 0.6 км, (0.10 ч) от центъра на града. Спалнята заема първият етаж от сграда на Дом за деца, лишени от родителски грижи, разположен в двора на Основно училище „Св. Св. Кирил и Методий“. За достъп до спалнята е обособен отделен вход от ул. „Николай Петрини“. Капацитет - 41 места, разпределени в 7 апартамента с по 2 стаи с 3 и 4 легла със санитарни възли и мивка, 2 стаи с по 3 легла със санитарен възел и мивка, кухня и трапезария, локално отопление, телевизор, WI-FI, паркинг. Стопанисва се от СТД „Патлейна“.

ЗАВЕДЕНИЯ ЗА ХРАНЕНЕ И РАЗВЛЕЧЕНИЕ

Заведенията за хранене и развлечения на територията на община Велики Преслав са общо 37 броя. Типовете са разнообразни – ресторанти, бистра, бирария, кафе-аперитиви, пивници, закусвални, сладкарници, бар-клубове и други. Популярни през последните години ресторанти, предлагат качествена и разнообразна кухня и привличат посетители не само от града, но и много туристи и гости от областния град Шумен, от град Търговище и град Варна.

1.РЕСТОРАНТ „ОАЗИС“ - Брой места: Зимен сезон – 60; Летен сезон – 160

- 2.РЕСТОРАНТ „ЗАМЪКА“ - Брой места: на закрито – 80; на открито – 80
 3.РЕСТОРАНТ „ПАНОРАМА“ - Брой места: 150 места
 4.РЕСТОРАНТ „ОМУРТАГОВ МОСТ“ - част от комплекс „Омуртагов мост“, който се намира в НИАР „В. Преслав“.

КАФЕНЕТА, СЛАДКАРНИЦИ, БАРОВЕ И ДР.

- Кафе-аперитив "БИЗНЕС" - гр. Велики Преслав; ул. „Борис Спиров“ № 63; капацитет – 45;
- Кафе-аперитив "ФРЕШ" - гр. В. Преслав; ул. „Епископ Григорий“ № 2; капацитет – 50;
- Кафе-аперитив "ГОЛД ДРИНГ" - гр. Велики Преслав; ул. „С. Велики“ № 15; капацитет – 50;
- Кафе-аперитив "ФОНТАНИТЕ" -гр. Велики Преслав; ул. „С. Велики“ № 2; капацитет – 50;
- Кафе-аперитив "БОРОВА ГОРА" - гр. Велики Преслав; НИАР В. Преслав; капацитет – 50;
- Кафе-сладкарница "ГЕРГАНА" - гр. Велики Преслав; ул. "Б. Спиров" № 34; капацитет - 20;
- Кафе-сладкарница - гр. Велики Преслав; ул. „Борис Спиров“ № 30; капацитет – 20;
- Закусвалня "ШОНИ" - гр. Велики Преслав; ул. "Борис Спиров" № 41; капацитет – 20;
- Бар-клуб „ЛАСТ ПОИТ“ - гр. Велики Преслав; ул. „Борис Спиров“ №61; капацитет – 48;
- „МАЙСТОРСКИ ПИЦИ“ – Италианска рецепта – български продукти! Гр. Велики Преслав.

Таблица 38: Дейност на местата за настаняване в община Велики Преслав 2016-2019 г.

Години	Места за настаняване брой ¹³	Легла брой	Легла денонощия – брой	Стаи – брой	Реализирани нощувки – брой			Пренощували лица – брой			Приходи от нощувки – левове
					общо	българи	чужденци	общо	българи	чужденци	
2016	7	155	43426	64	4172	3963	209	1892	1723	169	76992
2017	6	136	44797	62	2936	2841	95	1935	1863	72	78054
2018	9	213	59215	89	3945	3709	236	2237	2044	193	115884
2019	10	225	58508	95	4882	-	-	3146	-	-	152707

Източник: НСИ

В община Велики Преслав все още не се използва в пълна степен туристическия потенциал, макар, че в последните години се наблюдава нарастване в броя на местата за настаняване, легловата база и пренощувалите лица. Пандемията от коронавирус се отразява негативно на местния туристически бизнес, но въпреки кризата броят на нощувките и туристическите посещения в общината през 2020 г. расте.

Към 2019 г. броят на местата за настаняване е 10, с 3 повече спрямо 2016 г. Аналогично това довежда и до увеличение в броя на леглата - 225 към 2019 г. Реализираните нощувки през 2019 г. бележат ръст (4842 броя) или с 23% повече спрямо 2018 г. Приходите от нощувки са нараснали през 2019 година и достигат 152707 лева (с 98% повече спрямо 2016 година).

Велики Преслав си остава предпочитана дестинация за български туристи (95% средногодишно), предвид спецификата на туристическите продукти и услуги, които предлага, свързани с корените на България и нейната история.

По данни от Общинска администрация – Велики Преслав, през 2020 година реализираните и декларираните нощувки въпреки пандемията са 5392 броя, или с 510 повече спрямо 2019 г. (4882). Общият брой посетители на Историко-археологическият резерват „Велики Преслав“ и прилежащия Археологически музей - Велики Преслав за 2020 година е 16547 туристи.

¹³ В наблюдението са включени категоризираните хотели и места за настаняване с над 10 легла, функционирали през отчетния период. Статистиката не отчита обекти с под 10 легла.

Събраната сума от Туристически данък за 2020 година от Община Велики Преслав възлиза на 2 097 лева. Средствата са разходвани за рекламни материали и указателни табели.

Община Велики Преслав разполага с много добра и разнообразна туристическа база от места за настаняване и подслон, необходимо е да се работи за нейното обновяване, подобряване и поддържане и за пълноценното ѝ натоварване с туристи през цялата година. Данните показват, че гр. Велики Преслав и село Осмар са се оформили като притегателен център за туристите и там е концентрирана 76% от базата за настаняване и подслон. Къщи за гости през последните години са създадени в селата Драгоево, Имренчево и Мостич. Неусвоен потенциал за нови места за настаняване и развитие на селския туризъм има и в останалите малки населени места на общината.

Заведенията за хранене и развлечения в общината са достатъчни за задоволяване потребностите на туристите и гостите на дестинацията. Необходимо е да се работи за подобряване на качеството на обслужване.

1.2. Природни туристически ресурси

Географското положение на община Велики Преслав благоприятства туристическото ѝ развитие и е предпоставка за развитие на екологичен и приключенски туризъм, уикенд почивки, отдих и рекреация през цялата година. Основният туристопоток може лесно да достига общинската територия по първокласен път Шумен – Велики Преслав. Общинският център е разположен на 25 км. южно от Автомагистрала „Хемус“ – основна пътна артерия в Северна България. Разстоянието по нея до град Варна е 107 км. Община Велики Преслав има добри транспортни връзки с община Търговище и община Смядово, а от там през Ришкия проход и с Южна България. За съжаление Върбишкият проход от години е затворен и това затруднява прекият достъп до Велики Преслав от юг. От стратегическа гледна точка възстановяването и отварянето на Върбишкия проход е най-важната стъпка за икономическото съживяване на района и развитието на туризма. Според НКПР този път се явява второстепенна транспортна ос между Северна и Южна България по трасето Силистра – Шумен – Петолъчката – Ямбол – ГКПП „Лесово“ и ще даде нова посока за регионални, национални и международни връзки и възможност за интензивен туристопоток.

Освен с автомобилен транспорт, до Велики Преслав може да се стигне и с влак от София, Варна или Русе, като от гара Шумен или гара Търговище може да се ползва автобус до крайната дестинация. На територията на общината има ЖП гара в с. Хан Крум, но няма осигурен обществен транспорт до гр. Велики Преслав. Най-близките летища са във Варна и Бургас.

Релефът на община Велики Преслав е разнообразен - равнинен, хълмист и ниско планински, като територията ѝ попада в южните части на Източната Дунавска равнина и северни части на Източния Предбалкан. На запад и югозапад са разположени северните ридове на Преславска и Драгоевска планини, разделени от долината на р. Голяма Камчия. В Преславска планина, на границата с община Върбица се издига най-високата точка на общината – връх Голяма Въшкадалница 723,4 м. Най-високата част на Драгоевска планина е връх Отъка 608,7 м., който е разположен на около 3 км югозападно от село Драгоево.

В най-северната част на общината, на границата с община умен попада южната част на Шуменското плато. На границата с община Шумен е разположена най-високата му точка връх Търнов дял (Търнов табия, 501,9 м).

В северните, североизточните и източните части на община Велики Преслав се простират съответно югозападните и северозападните части на Шуменското поле и Смядовското поле.

По югозападните периферии на двете полета преминава условната граница между Източната Дунавска равнина и Източния Предбалкан. В най-източната част на общината, източно от село Златар е разположена „опашката“ на язовир „Кълново“ и в него се намира минималната височина от 73 м.н.в. на община Велики Преслав.

Разнообразният релеф разкрива привлекателни за туристите живописни гледки.

Планинската част на общината дава възможност за пешеходни преходи, екологичен,

приключенски и ловен туризъм.

Климатът в община Велики Преслав е умерено-континентален, благоприятен за развитие на туризъм през цялата година. Характеризира се с горещо лято, хладна зима и малко количество валежи. Този вид климат е белязан от непостоянно време и голяма сезонна температурна амплитуда. Климатичната характеристика се влияе от много фактори, като температурата на въздуха, относителната влажност, скорост и посока на ветровете, валежи, слънчева радиация и др. Известно влияние върху климата оказва Преславска и Драгоевска планина. В източната част зимата е по-мека и лятото е по-горещо в сравнение със западната част на общината. Средната годишна температура е от 9 °С до 11,5 °С.

Най-студеният месец е януари (-1,1°С средна температура), а най-топлият юли (22°С средна температура) с амплитуда 23,1°С, типична за умерено континенталния климат.

Водни ресурси

Централната част на община Велики Преслав се пресича от долината на р. Голяма Камчия и притока ѝ река Врана. В общината има и 8 язовира:

- с. Драгоево - 2 язовира по 700 х. куб. м. вместимост;
- с. Кочово – 1 язовир „Корталък“;
- гр. Велики Преслав - 1 язовир „Дервиша” - 400 х. куб. м. вместимост;
- с. Имренчево - 1 язовир по 1400 х. куб. м. вместимост;
- с. Троица - 1 язовир по 216 х. куб. м. вместимост;
- с. Златар - 2 язовира с общ обем 840 х. куб. м. вместимост.

Подходящо място за отдих и риболов е и язовир „Тича“, на 14 км в южна посока от град Велики Преслав. Обиколката на язовира е над 100 км и е третият по големина в България.

Във водните обекти на територията на общината се срещат 16 вида риби: бабушка, речен кефал, червеноперка, лин, скобар, обикновена кротушка, бяла и черна мряна, обикновена каракуда, сребриста каракуда, шаран и др.; сем. Щуки, сем. Сомови, сем. Бодлоперки и др.

Реките и язовирите дават възможност за обособяване на зони за пикник, рекреация и риболовен туризъм.

Биоразнообразие и природни забележителности

В община Велики Преслав има множество защитени територии, зони и обекти, подходящи за пешеходни преходи, екологичен и приключенски туризъм.

Общината разполага с 968 хектара защитени територии, от които резервати и буферни зони – 48 ха, народни паркове – 773 ха, и исторически местности – 147 ха. Общата площ на рекреационните ресурси възлиза на 2250 ха, в т.ч. курортни гори – 1423 ха, и зелени зони – 827 ха.

На територията на общината попадат 5 защитени територии по смисъла на Закона за защитените територии /ЗЗТ/, в това число 2 резервата, 1 природен парк и 2 защитени местности. По Закона за биологичното разнообразие /ЗБР/ в общината са разположени общо 5 защитени зони, включени в екологичната мрежа НАТУРА-2000. Богатото биоразнообразие е предпоставка за развитие на орнитоложки туризъм, наблюдение на редки растителни и животински видове.

Туристически интерес представляват следните природни забележителности:

Природен резерват „Патлейна“, с площ 378 дка, също е в землището на гр. Велики Преслав. Намира се на около 3 км на юг от стария град. Тук е единственото естествено находище на див рошков и урумово лале. Обявен е с цел опазване на най-голямото в България находище на терциерния реликт Див рошков - остатък от древна флора по нашите земи, включен в Червената книга на България. В защитената територия като съобщество растат още дъб, бряст, габър и др. Тревната покривка е богата и разнообразно представена, като най-значим е защитеният вид

„Урумово лале” с единични представители на вида. Обявена е буферна зона на поддържания резерват с площ 601 дка горски фонд.

Природен резерват „Дервиша”, с площ 106 дка, е в землището на гр. Велики Преслав и е разположен като тясна ивица успоредно на двата бряга на дерето на р. Дервишка. Обявен е като защитена територия за съхраняване и защита на единственото естествено находище на дървесния вид „конски кестен”, в района на Велики Преслав по северния склон на Преславско - Драгоевската планина. Отделни екземпляри от конския кестен достигат до 35 м. височина. В защитената територия растат още орех, клен, габър, сребролистна липа. Обявена е буферна зона на поддържания резерват с площ 700 дка горски фонд. На изток – югоизток продължава резерват „Дервиша” граничи с път - останки от стар римски път.

Находищата на блатно кокиче край с. Кочово на площ 12 ха и край с. Осмар на площ 19 ха са обявени за защитени територии и са единствените в Северна България.

1.3. Културно-исторически ресурси

Културното наследство като материално и духовно послание представлява мощен ресурс за устойчиво развитие и добро качество на живот, чрез усвояване на възможностите на културния туризъм и обmena на знания и ценности. В прогнозите на Съвета на Европа културното наследство има изключителна роля в „информационното общество“ на 21-ви век. Интегрирането му като катализатор на икономически растеж и качествена жизнена среда, приобщаването на националната културна идентичност в Европейското социо-културно пространство, са фактори за устойчиво пространствено развитие и социално равновесие. Териториите с културна памет все по-трайно ще привличат хора, дейности и инвестиции.

Културните маршрути разкриват нови мащаби на макроструктурата на културното наследство. В основата им е една историческа ос на традиционно движение с интегрирани към нея културни и природни ценности. (Международна харта за културни маршрути, Квебек, 2008).

Културният маршрут е основа за културен туризъм, като комбинира културното наследство с характерното за туризма движение и необходимите туристически, транспортни и информационни инфраструктури. От друга страна, културният маршрут представлява и традиционен инструмент за диалог между общности и държави, за комуникация между култури, етноси и религии. Той най-точно изразява идеята за общото наследство на човечеството.

Културният туризъм реализира възможностите на наследството да бъде ресурс за развитие и качество на живот. Туризмът би могъл да реализира ресурсите на културното наследство чрез един уникален продаваем туристически продукт, изискващ съхраняване на културното наследство, неговата автентичност, което представлява културния туризъм (Международната харта за културен туризъм на ИКОМОС, Мексико, 1999 г.). Културният туризъм предполага интегриране с продукти на екологичен, природен, спа/балнео и селски туризъм, и създаване на клъстери. Създаването на регионални и местни туристически продукти, разкриващи пълното богатство на феномена, предполага изграждането на туристическа стратегия, трансгранични контакти и дългосрочна политика в опазване и валоризиране на културното наследство.

Недвижимото културно наследство и богатото историческо минало на община Велики Преслав са база за развитие на културата, науката и иновациите и съхраняване на националната идентичност. Интегрирането им в различни форми на туризъм, развити въз основа на специфичните дадености на района, ще спомогне за диверсифициране на икономиката, развитие на културни и творчески индустрии и създаване на привлекателни работни места за млади хора.

Град Велики Преслав е основан преди повече от 1100 години като град - крепост по време на управлението на княз Борис I (852 – 889 г.). След Преславския църковно-народен събор през

893 г. е провъзгласен за столица на българската държава. Преслав е известен като средище на духовен и книжовен живот, свързва се със славянската писменост и със Златния век на българите по време на управлението на цар Симеон I (управлявал 893 – 927 г.). В епохата на Българското средновековие Преслав се превръща в един от най-красивите и величествени градове на Югоизточна Европа. Културно-историческите забележителности на територията на община Велики Преслав, които имат най-голям туристически потенциал са свързани предимно със Средновековието и Златния век на българската държава по времето на Цар Симеон Велики.

Археологически обекти и музеи

Национален историко-археологически резерват и музей „Велики Преслав“

В непосредствена близост до съвременния град Велики Преслав, на 2 км южно от него се намира *Националният историко-археологически резерват и музей „Велики Преслав“*.

Древната столица с нейните крепости, предградия, манастирски и граждански имения е била разположена на площ от 3.5 кв. км и за пълното и обхождане е необходим цял ден. Условно градът е разделен на вътрешен и външен, обграден с крепостни стени. Външният град е бил укрепен с белокаменни стени, високи 10 м. и широки 3,25 м. Във вътрешния град, укрепен със стена, се намира комплексът на царската резиденция. Градът е забележителен за това време с канализацията си и водоснабдяването.

На 200 м. южно от вътрешния град са останките от Кръглата /Златна/ църква – уникален археологически паметник, частично реставрирана, построена е върху изкуствена тераса в близост до мястото, където р. Тича /дн. Камчия/ излиза от Върбишки пролом. Строена по поръчение на цар Симеон, Кръглата /Златна/ църква и манастирът около нея се превърнали в един от центровете на книжовната и художествена култура на столицата Преслав и християнска България.

Археологическият резерват с музей „Велики Преслав“ обхваща около 500 ха – древната столица с нейните крепости, предградия, манастирски и граждански имения.

Музеят е основан на 26 октомври 1906 г. по инициатива на Йордан Господинов и местното Археологическо дружество „Тича“. Сградата, в която се намира днес, е завършена през 1981 г. Музеят съхранява над 35 хиляди предмета, около 1700 от които са изложени за посетителите. Резерватът „Велики Преслав“ е сред Стоте национални туристически обекта.

В резултат на дългогодишните проучвания, продължаващи повече от век, до този момент на територията на резервата и неговата околност са открити десетки археологически обекти, а в експозицията на музея могат да се видят оригинални произведения на старобългарското и средновизантийското изкуство. Сред тях са шедеври като керамичната икона на Св. Теодор Стратилат, Преславското златно съкровище и керамичен иконостас от Дворцовия манастир, участвали в редица български и международни изложби.

В края на градския парк на гр. Велики Преслав близо до руините се намира Археологическият музей, където са събрани всички значими паметници от времето на средновековния Преслав. Музеят се намира в археологическия резерват и съхранява забележителни експонати от времето на втората българска столица - Велики Преслав. Своя разцвет Преслав достига при цар Симеон (927г.) - Златния век на българската държава. От тук славянската писменост се разпространява в другите европейски страни.

В музея са изложени оригиналите на Преславското златно съкровище и керамичната цветна икона на Св. Теодор Стратилат (X в.).

Преславското златно съкровище

Преславското златно съкровище е открито случайно, при земеделски работи в местността Кастана (на 3.5 км северозападно от Дворците) преди повече от четвърт век, Преславското съкровище и до днес е една от най-богатите и бляскави находки от българското Средновековие. То включва предимно златни накити с висока художествена стойност, изработени в различни техники – клетъчен емайл, филигран, гранулиране, вграждане на скъпоценни камъни. Допълват го принадлежности към дрехи (златни и позлатени апликации и копчета), сребърни лъжици, части от чаша, обкови от рог и петнайсет византийски сребърни монети. Сравнителният анализ на находките, както и липсата на сигурни данни за практикуването на техниката на клетъчния емайл в Преслав, дават основание да се предположи, че голяма част от украшенията са произведени във Византийската столица Константинопол.

Иконата на Св. Теодор Стратилат е безценен паметник на българската история и култура и един от най-съкровениите образци на православното изкуство. Иконата е открита преди век в руините на манастира „Св. Панталеймон” в резервата „Патлейна” край столицата на Първото българско царство Велики Преслав, но необичайната ѝ история все още вълнува почитатели и учени. В руините на разрушения манастир иконата останала цели десет века - до 1909 г., когато любители археолози провели разкопки в покрайнините на старата ни столица и открили древния манастир. След двугодишен труд откривателят на разпръснатите керамични плочки Йордан Господинов успял да сглоби повторно лика на светеца. През 1911 г. безценната икона била записана в инвентарната книга на музея във Велики Преслав.

Колекция оловни печати – в Археологически музей – Велики Преслав се намира уникална по своя характер колекция от над 700 оловни печата на български и византийски владетели и висши сановници (най-голямата в света, открита в точно определена археологическа среда – при разкопките на административна сграда в Дворцовия център). От древността до наши дни печатите представляват уникално средство за удостоверяване истинността на даден документ или кореспонденция. През Средновековието, те били изготвяни от различен материал, определящ наименованието на печатите – златни /хрисовули/, сребърни /аргировули/, оловни /моливдовули/ и восъчни /керовули/. Те били използвани според ранга на получателя и важността на издавания документ.

Преславска рисувана керамика - през 1909 г. преславският учител Йордан Господинов започва разкопки в местността Патлейна, южно от Старините, единственото му желание е да опровергае схващането, че Преслав е разграбен и няма какво повече да даде в научно отношение. Шансът е на негова страна и още същата година той съобщава за един твърде оригинален тип плочки, изработени от фина бяла глина, покрити с многоцветни орнаменти и глазура, нерядко и букви. Скоро сред множеството фрагменти е сглобена и една монументална икона - тази на Св. Теодор, а светът започва оживена дискусия за преславските находки. Налага се мнението, че се касае за една вносна продукция, каквато само византийските ателиета биха могли да произведат. С напредването на проучванията в Преслав обаче постепенно са открити няколко ателиета, произвеждали тази художествена продукция, като съществен принос в това отношение имат разкопките на дългогодишната преславска археоложка Ив. Жандова. През 70-те, 80-те години на ХХ век, Т. Тотев открива два нови центъра за рисувана керамика, прави и допълнителни проучвания на вече известните - в Патлейна и при Кръглата църква. Получена е цялостна картина на зараждането, разцвета и отмирането на едно уникално художествено явление, наречено днес Преславска рисувана керамика.

Чашата на великия жупан Сивин

Великият жупан е един от шестимата велики боили, т.е. „министър” от тогавашния „министерски съвет” от времето на Първото българско царство.

Имало и други жупани - жупани, жупан-таркан, турту-жупан, пиле-жупан, които е възможно да са били негови подчинени. Чашата на Сивин е намерена в съвременните гробища на Преслав през 60-те години на XX в. При изкоп за нов гроб бил разрушен старият, което лишило археолозите от възможността да изследват самото погребение. Находката останала няколко дни в стаичката на гробаря, докато служителка на музея не го потърсила случайно и през прозорчето забелязала на масата сребърната чаша. Занесла я на тогавашния уредник на Преславския музей Тотю Тотев, който разчел надписа, определил произхода на паметника, датирал го и обяснил неговото значение.

Чашата има форма на обърнат пресечен конус и традиционната за Изтока дръжка с пръстен и орнаментирана плочка върху него. Съдът е направен от сребро и на части - отделно е свит и споен от дебел лист корпусът, след което на матрица е изкована и гравирана орнаменталната украса върху него. Изрязано е дъното и от тясна лента е свито столчето. Отлят е пръстенът на дръжката, отделно от сребърен лист е изрязана плочката и е гравирана. Накрая всички тези части били споени, а на дъното врязали надпис на гръцки език: „Богородице помагай, Сивин велик жупан в България.”

Потенциален и реален туристически интерес предизвиква и ценната сбирка от епиграфски паметници - резултат на високите постижения и просветна дейност на Преславската книжовна школа. В музея има експонати на рисувана керамика, металопластика, както и изключително ценна сбирка от надписи на старобългарски, гръцки и латински език. Там е изложен керамичният иконостас от Дворцовия манастир, множество старинни надписи и други ценни изделия от рисувана керамика. Показани са и стотици артефакти, свидетелстващи за ежедневието и стопанството на старите преславски жители, както и макет на града с възстановка на сградите.

Туристите могат да разглеждат резервата с останките от кръглата Златна църква, царския дворец, патриаршеския дворец и крепостни съоръжения.

Аул на Хан Омуртаг

Аулът на хан Омуртаг (или Омуртагов аул) е военно укрепление (укрепен дворец), изграждането на който се свързва със строителните дейности на хан Омуртаг през 822 година. Построен е по модела на първата българска столица Плиска. Аулът представлява прабългарски дворец, а изграждането му се свързва със строителните дейности на хан Омуртаг. Аулът е свързан с традициите на Плисковско-Преславската култура.

Аулът е разположен в местността „Хисар кале“ в землището на община Велики Преслав на около 2 km южно от село Хан Крум и река Камчия и на около 10 km от градовете Шумен и Велики Преслав.

Районът на и около самия дворец е благодатно място за археологически разкопки. Аулът се свързва и с предходен културен пласт датиран в IV-V век, който говори за готско присъствие в района. Много голяма част от находките са открити в гробовете на готите. Целият комплекс разказва за историята на готите. В района на двореца са открити два готски гроба с накити и ковчеже с бижута, запазени недокоснати от иманярите. Намерена е също позлатена и орнаментирана гарафа, която е служила за зашиване на дрехите. Според археолозите това е традиционен елемент от облеклото на готите. Сред най-интересните находки в готските гробници е набор от три козметични прибора – пинсети, лъжичка и кюрета. Жените са носели тези прибори на коланите си.

През 1976 г. тук е открита църква от IV век със запазени останки от най-ранните християнски стенописи по българските земи.

През 2017 г. Министерство на културата е постановило нов статут на Аула, а именно паметник на културата от национално значение. Обектът все още не е добре проучен, реставриран и социализиран, за да се превърне в активно посещавана туристическа атракция.

Религиозни храмове и обекти за поклоннически туризъм

Скални манастири

Осмарските манастири се намират на около 15 км от Велики Преслав, на около 3 км. северно от село Осмар на стръмен скалист склон на Шуменското плато в Осмарския боаз, през който протича Осмарската река. Издълбани в меки варовикови скали, скалните манастири представляват забележителни паметници, свързани с религиозния, културния и просветния живот от времето на Второто Българско царство. Дестинацията предоставя отлична възможност за планински преход и скално катерене, съчетани с посещение на монашески килии и черкви, изградени в периода XII – XIV в. От изток долината е оградена от стръмните и скалисти склонове на Четика баир, а от запад се намират полегатите и гористи склонове на Кочовския дял на Шуменското плато. Манастирите се намират на стръмен скалист склон в дъното на боаза, който е наричан от местните жители Манастирска долина. Тези манастири са едни от най-известните и посещавани от туристи поради най-лесния достъп към тях. В боаза над Осмар има множество чешми и места за отдих и пикник.

На територията се намират находища на блатно кокиче край с. Осмар на площ 19 ха и край с. Кочово 12 ха са обявени за защитени територии и са единствените в Северна България.

Достъпни пеша са **Ханкрумовски и Костадиновият скални манастири**. Достъпът до някои от останалите скални манастири е възможен само от хора, практикуващи скално катерене.

Костадинов манастир

Най-големия и най-запазен от манастирите е Костадиновият манастир до с. Осмар. Издълбан е на височина около 8 – 10 метра в отвесна скала. През есента на 2011 г. е изградена метална стълба на мястото на старата дървена, посредством която е улеснен достъпът до него. Предполага се, че манастирът се е наричал „Св. св. Константин и Елена“. В него още могат да бъдат забелязани олтар и фрагменти от стенописи. Състои се от две отделения. Източното представлява църква с почти квадратна форма. Западното е с неправилна форма, има множество ниши, жлеbove, монашески гроб и изсечени в скалата нарове.

На върха на скалата на Костадиновия манастир се намира интересно природно образувание, наречено „Окото“ или „Халката“.

Диреклията

На около сто метра югоизточно от Костадиновия манастир е разположена друга скална обител известна с името Диреклията. Причината, за да бъде наречен така е, че при входа му е издялан стълб, наричан с турската дума дирек. Църквата е на 10 метра от земята и е непристъпна без съоръжения.

В местността “Осмарските колони”, в близост до хижа “Букаците”, е открит скален манастир с частично запазени стенописи.

Ханкрумовски манастир

Разположен е в близост до село Хан Крум, в западния склон на Калугеровия боаз. За неговото изграждане е използвана естествена пещера, която допълнително е дообработена. Съставен е от 3 помещения, като едно от тях представлява църква с добре оформен олтар. Изкачването до него се извършва по изсечена в скалата вита стълба.

Преславската Кръгла/ златна/ църква

Археологическата и историческа наука идентифицира Златния храм от приписката на Тудор Доксов с Кръглата църква, построена върху висока изкуствена тераса на 200 м. южно от владетелските дворци и в близост до мястото, където р. Тича (дн. Камчия) излиза от Върбишки пролом. Кръглата църква има свое оригинално архитектурно решение и богата вътрешна и външна украса. Тя има кръгъл наос/ официалното място да останеш сам с Бога/ , с разчленен от екседри/ ниши / стени и централно разположен амвон, двуетажен притвор/ предверие/, с две кули и две помещения от северната и южната страна, а на запад – открит атриум /двор/ с кладенец в средата. По мазилката на стените ѝ са запазили рисунки и глаголически и кирилски надписи – графити, които са едни от най-ранните паметници на Старобългарската писменост. Южно и източно от храма се е разгръщал манастирски комплекс, в който са съществували ателиета за рисувана керамика и разноцветни мозайки.

Архитектурната идея за Кръглата църква не е възникнала в Преслав. Тя е материализирана още в късно римската и ранновизантийска храмова архитектура. Изящната пластична украса и цялостна декоративна система на Кръглата църква намира близки паралели с някои Константинополски църкви от X век. Това свидетелства за широките познания и възможности на българските архитекти и майстори, създали този забележителен храм.

Строена по поръка на цар Симеон, Кръглата (Златна) църква и манастирът около нея се превърнали в един от центровете на книжовната и художествена култура на столицата Преслав и християнска България.

Средновековен манастир „Свети Пантелеймон“ (IX – X в.) е разположен в м. Патлейна, на 6 км южно стария град в зелена и рядко красива местност. Името на местността е производно от това на манастира, който се намира в началото на планината. Пътят за там се отделя при Омуртаговия мост, вляво от шосето за Върбица. Манастирът „Св. Пантелеймон“ е бил основан през IX в. и разрушен през XI в. До днес са запазени само руини, от които може да се предположи, че някога църквата е била богата и цялата изрисувана. Археологическите разкопки, проведени през периода 1909-1914 г. и които се провеждат днес, установяват комплекс от кръстокуполна църква, жилищни и стопански сгради, като са оформени три двора – молитвен, жилищен и стопански. Изследователи твърдят, че този манастир е бил важно книжовно средище още от времето на Първата българска държава. В него учениците на Св. Св. Кирил и Методий - Св. Климент Охридски и Св. Наум Преславо-Охридски създали тук Преславската книжовна школа. В „Св. Пантелеймон“ се замонашил починал на 2 май 907 г. княз Борис I. При разкопките в манастира е открита рисуваната, керамична икона на св. Теодор Стратилат от X в. Тя е сред най-забележителните произведения на българското изобразително изкуство от онова време. От същото време IX – X век са намерени керамични икони на Св. ап. Филип, Евангелист Марко, Разпятие, бронзова матрица на икона на благославящ Христос седнал на трон, над която е поместено изображение на Богомайката „Платитера“. В керамичните и стъкларските работилници на манастира са били създавани уникалните образци на църковното изкуство на преславската школа. Манастирът е обявен за паметник на културата.

Патлейнски манастир „Св. Пантелеймон“ - представлява внушителна над 70 годишна сграда. Той се явява наследник на Св. Цар-Борисовия едноименен средновековен манастир в м. Патлейна, намиращ се недалеч (на около 6км.) от руините на старата царска обител. През 1940 г. Варненски и Преславски митрополит Йосиф замисля план за възстановяване на манастира. Включват се жители от цяла България, но след 1944 г. сградата е одържавена и начинанието му пропада. В тези времена новият манастир никога не е действал, не е изграждан и църковен храм към него. В периода 1944 – 1989 г. сградата е била ползвана за почивна станция на профсъюзите и

за спортна база. След 1989 г. е деактивирана от общината и не се използва. По-късно сградата става собственост на Варненско и Велико преславска света митрополия.

От 2011 г. постройката започва да функционира като действащ мъжки български православен манастир, каквото е било първоначалното и предназначение. През същата година е подстриган първият монах - йеромонах Константин. Към манастира има действащ параклис и обособени стаи за нощувка. Редовно се водят богослужения, като след всяка служба към манастира се провежда и неделно училище.

Възрожденска църква „Св. Апостоли Петър и Павел”

Свидетелство за будния дух и християнска вяра на местните жители през Възраждането, е запазеният и до днес православен храм "Св. апостоли Петър и Павел". Приютена в китен двор, опасан от невисок зид, старинната черква с над 200-годишна история впечатлява както с автентичната си архитектура, така и със своя иконостас – шедьовър на българската възрожденска иконопис. Храмът е най-старата, действаща църква във Варненска и Великопреславска света духовна митрополия. Той е изграден през 1808 г. със специален бераг (акт на султана на Османската империя) и съобразно изискването да е вкопан в земята, или да не е по-висок от султана, качен на кон. През 1828-ма, по време на Руско-турската война от 1828-1829 г., той е опожарен до основи, но скоро след това с разрешение на султан Махмуд II е възстановен и в този си вид - вкопана в земята трикорабна псевдобазилика с открита нартика с каменна колонада, е запазен и до днес. Амвонът на църквата е уникален и символизира Ноевия ковчег. Запазен е и балконът от древно време, който е оцветен с растителни бои. Забележителни са също и каменните капители, поставени за основи на колоните в храма, които са автентични от стария град. Централната колона, смятана за основно поддържаща храма е с най-масивен капител, който е с издялана украса. Годината на възстановяването на храма в различните източници варира, но мнозина посочват като най-вероятна 1830-та или 1835-та, от която са и съхранените до днес четири диска (кръгли подноси, върху които се събират помощи), дарени от Петър поп Николович.

В изящния възрожденски иконостас могат да се видят иконите, дело на известните зографи Анастас Кръклийски от Лозенград и Никола Василев от Шумен. Сред тях особено внимание заслужава най-старата икона в храма - тази на Св. Пантелеймон, изрисувана от Анастас Кръклийски през 1866 г. и известна още като „обществената икона”, защото средствата за нея са събрани от местните чорбаджии. Внимание заслужава и изрисуваната от Никола Василев храмова икона на светите апостоли Петър и Павел със запазен до днес надпис с ктиторите и годината 1885-та. В храма са съхранени още потир от 1847 г. и водосветен купел от 1879 г.

В черковния двор вниманието привличат камбанарията, издигната по повод честването на 200-годишнината на храма и красивата каменна чешма във възрожденски стил, украсена с мраморни икони на Св. Св. Петър и Павел, Св. Архангел Михаил и Св. Св. Кирил и Методий. Тук е и надгробната плоча от 1824 г. на първия храмов свещеник поп Харизан.

В чест на 1100-годишнината от Преславския събор и обявяването на Преслав за столица на България, през 1993 г. църквата е реставрирана. Действащ храм. Предпочитано място за провеждане на ритуали - църковни бракосъчетания, кръщенета, водосвети и др.

Храм-паметник „Св. Св. Кирил и Методий”

До 1946 г. е съществувал като църква към бившия Преславски манастир „Св. Св. Кирил и Методий“, който е бил разположен на територията на днешната местност „Борова гора“ в северната част на Вътрешния град на старата столица. Запазена до наши дни (в ляво на храм - паметника) е бившата Владишка къща в която е живял Варненски и Преславски митрополит Йосиф. В дясно на днешния храм се намира сградата на стария археологически музей (база на БАН), където са се намирали монашеските килии на живеещите и служещите в манастира монаси.

Построяването на манастира „Св. Св. Кирил и Методий“ в Стария Преслав е свързано с 1000-годишния юбилей от успението на Св. Методий през 885 година, с покръстването на българите през 864 г., в последствие и с 1000 години от царуването на цар Симеон Велики. За осъществяването на идеята Четвъртото Обикновено Народно събрание през 1885 г. взема решение да се издигне храм-паметника. Строежът започнал в края на 1897 г., но бил завършен едва през 1918 година. Окончателно работите привършват през 1927 г., когато се навършили 1000 години от царуването на цар Симеон Велики. Храмът бил осветен от Варненския и Преславски митрополит Симеон.

Във връзка с тържественото отбелязване на 1100 години от провъзгласяването на Велики Преслав за столица на България, през 1993г. храмът е ремонтиран и обновен от Варненския и Преславски митрополит, след което е отслужена св. Литургия от Негово Светейшество Българския Патриарх Максим в съслужение на Негово Светейшество Румънския Патриарх Теоктист, представители на Вселенската, Руската, Сръбската Патриархии и други местни църкви, както и Св. Синод на Българската православна църква.

Действащ храм. Предпочитано място за провеждане на ритуали - църковни бракосъчетания, кръщенета, водосвети и др.

Храм „Св. Архангел Михаил“

Храмът с близо 90-годишна история е красива и достолепна постройка, разположена на централния площад на съвременния град Велики Преслав. Основите на църквата са положени през 1908 г. По време на Балканската война (1912-1913г.) строежът е спрял. По-късно е подновен, но поради липса на средства се случва много бавно. Жителите на Преслав събират пари чрез коледуване, подписка, различни видове дарения. Включват се и околните села. Безплатно се извозва строителен материал, а много хора участват в строежа с доброволен труд. През 1930г. храмът е завършен, а през 1931г. е осветен от митрополит Йосиф. Богослужението в храма започва, а цялостното му изографисване е завършено през 1951г. от зографа Ростовцев. Много от иконите в храма са със сюжети от историята на Велики Преслав, от покръстването на българския народ от цар Борис I и пр. През 1952г. в храма е направен нов иконостас от дърворезба от колектив с ръководител проф. Кушлев. Средствата за него са набрани от вярващите преславци.

Действащ храм. Предпочитано място за провеждане на ритуали - църковни бракосъчетания, кръщенета, водосвети и др.

Златарски манастир „Св. Св. Петър и Павел“

В близост до с. Златар /Община В. Преслав/ се намира и действащ женски манастир.

Златарският манастир „Св. Св. Петър и Павел“ е построен на мястото на стар манастир от римско или от времето на Първата българска държава. Той бива разрушен при падането на България под Османско владичество. През 1937 г. манастирът е възстановен с помощта на местното население. През 1993 г. отново с помощта на местното население е изградена нова манастирска църква. Манастирът представлява комплекс от църква (строена през 1993 г.), жилищни, стопански сгради и новостроящ се манастирски комплекс. До изграждането на църквата в манастира е функционирал параклис.

Преди няколко години, повече от 10 икони в църквата на манастира са започнали да сълзят най-вероятно с благодатно миро. Част от тях са вградени в иконостаса, други са поставени върху двата аналоя пред него, трети са окачени по стените. Капчиците се забелязват по иконите с лика на Исус Христос, на Свети Петър и Павел, на Свети Йоан Кръстител, избили са по икона на Света Троица, забелязват се и по дървената икона с лика на Свети Николай Чудотворец, на Св. Цар Борис, има ги по иконата на Света Ксения Петербургска. Избили са дори по Евангелието, личат и по най-старата икона на Христос, която е от 1950 г.

Манастирът е на 4 км. от преславското село Златар. Посещаван е и заради извора - аязмо с вода, която се счита за целебна за очни проблеми, язви, екземи. Според хората обаче, водата е добра за всякакво изцеление, ако имаш вяра.

Православен храм „Св. Св. Константин и Елена”

Построен през 1862 г. с ферман от султан Абдул Меджид, с камък от Преславската крепост – като символ на националния дух и приемствеността между миналото величие и съвременното. През 2012 г., по повод 150-годишнината му, черквата е възстановена и отново осветена, а в тихия и двор е построен малък, но богат на съдържание музей.

Най-голямата историческа и културна забележителност на село Осмар са Осмарските скални манастири от XII-XIV в. Комплексът от скални черкви, килии и гробници е разположен във варовиковите скали и пещери, на 4 км северно от селото в Осмаркия боаз. Тези християнски обители престанали да функционират след падането на България под османско робство (края на XIV в.). Писмени сведения за селото, под името Осмар, има в турските данъчни регистри от 1573 г.. През османския период селището се разраства като успява да съхрани българския си облик и дух. За това свидетелстват, основаното още през 1860 г. основно училище, а също така и красивата каменна черква „Св. Св. Константин и Елена”.

Значими паметници

- *Паметна плоча на Цар Симеон Велики в НИАР "Велики Преслав"*
- *Паметник на загиналите преславци* във войните 1912-1918 година.
- *Скулптурна композиция „Цар Симеон и книжовниците”* - от 1983 година, която олицетворява златния век на България.
- *Скулптори "Вяра, сила и слово"* - Дърворезбарят Калин Къров от Велики Преслав превръща дънерите на три отсечени тополи на старините във Велики Преслав в символи на Вярата, Силата и Словото. Първата от фигурите, изобразява монах, втората е воин с кръгъл щит, а третата - просветител с книга и перо в ръце.

1.4. Ресурси за развитие на алтернативни форми на туризъм

Културни събития

Богатият културен календар на Община Велики Преслав, изпълнен с национални, регионални събития и традиционни местни творчески прояви и чествания на различни празници може да бъде популяризиран и да привлече вниманието както на българските, така и на чуждестранни туристи. Общинската администрация и читалищата остават основни организатори на културния живот на местните общности и на събития, които имат потенциал да привличат много туристи.

Към 12-те читалища развиват дейност разнообразни самодейни и творчески състави, които съхраняват местния дух, фолклор и традиции. Самодейните състави участват в почти всички културни събития, организирани на територията на общината. Песните и танците им привличат туристическия интерес и допълват местния туристически продукт.

Таблица 39: Календар на културните събития в община Велики Преслав за 2021 г.

<i>ДАТА</i>	<i>МЯСТО</i>	<i>КУЛТУРНА ПРОЯВА</i>	<i>ОРГАНИЗАТОРИ</i>
ЯНУАРИ	<i>Гр. Велики Преслав, с. Осмар</i>	<i>Йорданов ден, Ден на родилната помощ, „Винария Осмар“</i>	Община Велики Преслав НЧ в общината, Кметство с. Осмар

ФЕВРУАРИ	Община Велики Преслав, НЧ, Училища	14-ти февруари-Трифон Зарезан - празник на винаря, лозаря и археолога	Община Велики Преслав, НЧ в общината, църковни настоятелства
МАРТ	Община Велики Преслав	1-ви март- Ден на самодееца, 3-ти март-Национален празник на Република България, Международен ден на жената, 25-ти март-Благовещение, 14-ти март-Сирни заговезни	НЧ в общината Община Велики Преслав; Църковни настоятелства
АПРИЛ	Община Велики Преслав Църковни храмове	Седмица на гората, Лазаровден, Цветница, Великденски празници, Международен ден на ромите, Международен културен форум „Велики Преслав-История на цял един народ“	НЧ в общината Община Велики Преслав; църковни настоятелства, АМ „Велики Преслав“
МАЙ	Община Велики Преслав, НЧ	МАЙСКИ КУЛТУРНИ ПРАЗНИЦИ „ПРЕСЛАВСКА ПРОЛЕТ“ „Гергьовденска люлка“; Събор на средновековното наследство - „Преславни дни“, Организиране на творчески срещи и изложби, Ден на българската просвета и култура и Ден на Велики Преслав	НЧ в общината, АМ „Велики Преслав“, църковни настоятелства, Училища и Детски градини
ЮНИ	Община Велики Преслав	Ден на детето, фолклорен събор „Петровска китка“, фолклорен събор „Кирковски напеви“	Община Велики Преслав, НЧ в общината, АМ „Велики Преслав“
ЮЛИ	Община Велики Преслав	Еньовден - празник на с. Хан Крум	НЧ с. Хан Крум
АВГУСТ	Община Велики Преслав	12-ти август-Международен ден на младежта	Община Велики Преслав, НЧ в общината
СЕПТЕМВРИ	Община Велики Преслав	6-ти септември - Национален празник Съединението на Княжество България с Източна Румелия, Откриване на учебната година, Национален празник: 22-ри септември- Обявяване на независимостта на България	Община Велики Преслав, Училища и НЧ в общината

ОКТОМВРИ	Община Велики Преслав	<i>1 октомври – Ден на възрастните хора, 9-тиоктомври- Фолклорен фестивал „Драгово пее и танцува“, 16-ти октомври- празник на тиквата „Щедра есен“, с. Кочово Творчески конкурс „С багрите на есента“</i>	Община Велики Преслав Пенсионерски клубове, Училища, НЧ „Васил Друмев“ с. Драгово, НЧ „Съединение“, с. Кочово, НЧ „Надежда“, с. Имренчево
НОЕМВРИ	Община Велики Преслав, Училища, НЧ	<i>1-ви ноември- Ден на народните будители 21-ви ноември- Ден на Християнското семейство</i>	Училища, ДГ, Църковни настоятелства Училища, ПК, ДГ и НЧ в общината
ДЕКЕМВРИ	Община Велики Преслав, НЧ	<i>3 декември – Международен ден на хората с увреждания, Коледни и новогодишни тържества Коледен базар и Коледна баница с късмети</i>	Община Велики Преслав НЧ в общината Училища и ДГ, Клубове Социални институции, Кметства

Източник: Община Велики Преслав

По-значимите културни събития, които представляват туристически интерес са:

- **„Св. Трифон Зарезан” – 14 февруари**

Празникът е свързан с местния поминък – отглеждането на лозя и производството на хубаво вино, ракия и коняк. Участници: местните лозари от Земеделските кооперации и винопроизводители, граждани, гости на града.

Празникът във В. Преслав започва на площада пред читалището, където под звуците на оркестъра се събират местните лозари, винопроизводители, гости, граждани. С празнично поздравление към присъстващите се обръща кмета на общината. Трифон Зарезан тържествено обявява и награждава най-добрия производител в конкурса “Баш винар на годината”. Следват песни и хора, съпътствани от дегустация на бяло и червено вино, произведено от “Винекс Преслав”. Участниците в тържеството се отправят към близкия лозов масив, където се извършва ритуалът “Зарязване”, включващ водосвет за здраве и берекет, зарязване на лозето от Трифон Зарезан, кмета, гостите. Празникът завършва с народни хора и общоградско веселие.

- **Освобождението на Велики Преслав /военно-историческа възстановка – 3 март**

Във Велики Преслав честването на Националния празник – 3-ти март вече традиционно се свързва с военно-историческата възстановка на Освобождението на града от турско робство. Събитието привлича хиляди гости и туристи от цялата страна. Празникът включва представяне на музейна експозиция на открито пред читалище „Развитие”, която показва оръжия, костюми и снаряжение. Във възстановката участват близо 200 представители на националното дружество „Традиция” от различни градове в страната, а също и участници от родолюбивия комитет „Крум Страшний” и самодейци от Велики Преслав. Възстановката - спектакъл е емблематична атракция за старопрестолния град и традицията за провеждането ѝ трябва да се запази в бъдеще.

- **Майски културни тържества „Преславска пролет” /1май-31 май/**

Майски културни тържества „Преславска пролет” са вълнуващо културно събитие в живота на общината и града. В рамките на целия месец с участието и съдействието на Общинска администрация, Народно читалище „Развитие”, училища, детски градини, спортни клубове,

местни творци, Археологически музей „В. Преслав” се провеждат редица културни дейности като: откриване на изложби от картини, икони, гоблени, фотографии, спортни отличия, творби на малката пластика от местни творци, юбилейни концерти на самодейни и училищни състави и формации, концерти на известни български изпълнители, научни конференции, театрални премиери, представяне на книги и стихосбирки на местни творци, среща с издатели, приеми, патронни училищни празници, детски празници, празнични срещи с учители и културни дейци, пенсионери, среща на ветераните по случай 6 и 9 май, общоградско тържество по случай 24 май – празник на града което включва: връчване на общинската награда „Златен век” за значими, стойностни постижения в образованието, просветата, културата, спорта и обществената дейност, обявяване и награждаване първенеца на випуска за съответната година, тържествен концерт.

- **Общински фолклорен събор „Петровска китка“**

Провежда се първата събота на м. юни в местността “Борова гора” край гр. Велики Преслав. В него вземат участие всички работещи читалища на територията на общината. Всяко от тях се представя с програма, подготвена през новия художествено – творчески сезон с участието на самодейни групи за пресъздаване на обичаи, детски, женски, мъжки фолклорни групи за песни и танци, индивидуални изпълнения. Целта е да се съхрани, развие и популяризира местния български фолклор, да стане достояние на културната общественост дейността на нашите читалища.

- **„Преславни дни - Велики Преслав”**

Събор на средновековното културно наследство, проведен за първи път на 4 - 5 май 2019 г., с идея да се провежда всяка година. Място: Дворцов център на НИАР „Велики Преслав“.

Събор на средновековното културно наследство в чест на великия цар Симеон I, утвърдил българската народност и сложил отпечатък върху световната история, организиран от Община Велики Преслав, Археологически музей „Велики Преслав”, „Сдружение за възстановяване и съхранение на българските традиции – Авитохол”.

Галерии

АРТ Галерия - Открита на 01.03.2008 г. в сградата на Община В. Преслав. Постоянна експозиция от картини - дарение от художника Ангел Методиев /1921 г – 1984г /. Представяни са експозиции от творби на художници от община В. Преслав – Иван Геров, Панайот Калудов, Марин Минков, както и изложби на гостуващи творци и колективи. Арт галерията се използва и като място на което се представят и много автори на художественото слово, писатели и творци от различни области.

Етнографски ресурси

Велики Преслав се намира на границата на Северняшката и Добруджанска етнографски области. Това местоположение го определя като смесен район. Коренното население се допълва от инородни групи, както следва: тракийци /предимно от Беломорска Тракия/, добруджанци, балканджийци /от Габровския край/, шопи, македонци. Етноси- турци, роми, евреи и арменци. Този цвят от различни етнографски области дава своето отражение в архитектурата, обредите, обичаите, песните, хората и народната носия. Традиционното облекло в този край, обхващащо границите от края на XIX и началото на XX век, се причислява към т.н. в етнографската литература „двупрестилчен” тип женско облекло и мъжко „чернодрешно” облекло. Женския традиционен

костюм се явява в две разновидности : от района на Провадийския сърт и Преславски-Смядовския район.

„Карталовата къща” – възрожденски, архитектурен символ на Велики Преслав, която пренася посетителите си в една отминала епоха - средата на XIX век. Тук туристите могат да видят една етнографска сбирка от предмети и инструменти, както от бита, така и от различни старинни занаяти - стан за ръчно тъкане на черги, който е служел за изработка на преславски дюшеми, изработване на китеници, плетени рогозки от шума, чекрък, чепкало за вълна, и др. Самата къща с дворът си е запазена във вида, в който са я оставили последните и обитатели - обзаведени в автентичен възрожденски стил помещения, и др..

Етнографски музей – с. Осмар

Етнографският музей в село Осмар е изграден с дарения в двора на православния храм „Св. Св. Константин и Елена”, през 2012 г. на мястото на старото килийно училище. Десетки снимки разказват за забележителното минало на селото, скътано полите на Шуменското плато сред вековни дървета. Според специалисти по старобългарски “усмар” значи кожен мех. Оттам селото носи името - в кожени мехове някога наливали виното. А Осмар е прочут с най-добрия пелин. В района има множество къщи за гости, където може да отседнете в уютна атмосфера. Недалеч са внушителните Осмарски скални манастири и скалният феномен "Окото" със спираща дъха гледка.

В селото и региона битува легенда, че когато кан Крум заповядва да бъдат изкоренени лозята, запазва за лично ползване насажденията в района на Осмар. С това хората обясняват превъзходните качества на произвеждания там „Пелин“, твърдейки, че се произвежда по рецепта и технология, останали от времето на Първата българска държава.

Винен туризъм

Лозарството и винарството са традиционни отрасли за град Велики Преслав и региона. Редица са медалите, получени от местните винопроизводители. В региона се намират няколко бутикови винарски изби, в които се организира дегустация на местни вина и брендите. Специалисти запознават туристите накратко с технологията на производство и съхранение на напитките - от приемането на гроздето, пресоването, отлежаването до бутилирането им и им предоставят да опитат екологически чисти, приготвени в самата изба местни вина със съответстващите им мезета. Предоставена е възможност за закупуване по цени на производител.

Осмарски пелин

Село Осмар е известно като „Столицата на Пелина” както у нас така и в чужбина, в селото се произвежда от незапомнени времена едно горчиво-сладко вълшебство, наречено „Осмарски Пелин”. Легенда разказва, че когато хан Крум заповядва да бъдат изкоренени лозята, запазва за лично ползване само насажденията в района. Местните твърдят, че превъзходните качества на днешния наложен пелин се постигат с рецепта и технология, съхранени от времето на Първата българска държава. Почти няма къща в с. Осмар, която да не произвежда този еликсир, като слагат ред грозде, ред подобрани билки. Тук за пръв път в България се прави шампанско, предприемчив лозар се сдобива с френската рецепта и започва производство. Получава за пенливото вино от Пловдивското изложение сребърен медал, който се пази в селото.

Винарна

„Слънчев замък“ ЕООД – с. Драгоево - създадена е през 1972 г. като филиал на Винпром Преслав. През 2001 г. е приватизирана и оттогава произвежда вина със своя собствена търговска марка. Тук

се произвеждат вина от сортовете Мускат, Шардоне, Димят, Траминер, Ркацителите, Мерло, Каберне совиньон и Юни блан.

Минивинарна „Джобкови” – с. Хан Крум

Приятелите, любителите на хубавото, истинското вино, имат възможност да се насладят на истински хубаво вино от района на Хан Крум. Винарната е създадена през 2014 г. от инженер технолози с над 30 години стаж. Специализирана е в производство на качествени наливни и бутилирани бели, червени вина и пелини - Шардоне, Совиньон Блан, Траминер, Мускат, Розе от Пино Ноар, Пино Ноар, Мерло, Каберне Совиньон, бял и червен пелин.

Ловен туризъм

В общината се намира голямо по площ ловно стопанство със сърни, диви свине, лопатари и благородни елени, стопанисвано от Държавна дивечовъдна станция – Велики Преслав. Обект на лов са : яребици, фазани, пъдпъдъци, гълъби и гургулици.

Туристически маршрути

Сдружение „Зелениград” в партньорство с Община Велики Преслав и Сдружение „Деветашко плато”, чрез Фондация “Америка за България” е реализирало проект „Живи общности за жизнени села – Деветашкото плато споделя рецепти за успешно селско развитие“, по който са изградени три туристически маршрута в района на селата Осмар, Троица, Хан Крум и Драгоево:

- „От Аула до Виро“ – началото на маршрута е Аул на Хан Омуртаг, преминава през селата Хан Крум, Троица, Осмар и завършва над село Драгоево в местността „Виро“(погледни места);
- „Скални манастири“ – Калугерски скален манастир – с. Хан Крум, Скален манастир/Момина скала – с. Троица, „Монастиря“, „Костадиновски“/Скален феномен „Окото“, „Килията“, „Сухата пещера“, „Дереклията“ – с. Осмар;
- „Зареди батериите“ – начало с. Троица – крепост Бобата (погледни места) – голямата Маара (енергийно място) – Рафиева чешма – с. Осмар - край на маршрута.

Сдружение „Зелениград” е българска неправителствена организация, работеща от 2017 година за оживяването, развитието и популяризирането на района на селата Осмар, Троица, Хан Крум и Драгоево от община Велики Преслав.

1.5. Капацитет за развитие на туризма

Географското положение на община Велики Преслав и богатото ѝ културно-историческото наследство, предполагат успешното развитие на разнообразни форми на туризъм.

За нарастване и задържане на туристическия интерес и утвърждаване на дестинацията от първостепенна важност е осигуряването на добра туристическа достъпност, включваща „довеждащата” и вътрешната транспортна инфраструктура до посещаваните обекти и забележителности.

Субекти на управлението на Туристическа дестинация – Велики Преслав са органите на местната власт в партньорство с Археологически музей – Велики Преслав, Туристически информационен център, Туристическо дружество „Патлейна”, Сдружение „Зелениград” и други НПО, Читалища и самодейни състави, „ДГС-Велики Преслав“, бизнеса и държавни институции, имащи отношение към развитието на туризма в общината.

В общината работят туристически агенции и туроператори от областния център Шумен и гр. Варна. Необходимо е да се привлекат и от други райони и да се увеличат организиранияте туристически посещения.

Почти всички населени места имат потенциал да привличат туристи и да допринесат за развитието и обогатяването на местния туристически продукт. Голяма част от селата са подходящи както за селски, така и за екологичен, културно-исторически, религиозен туризъм, лов и риболов.

Основният поминък на хората в малките населени места е животновъдство и земеделие. Този ценен ресурс може да се използва за изхранване на туристите и предлагане на традиционна кухня от местна продукция в заведенията. Това ще спомогне както за оптимизиране на разходите в туризма и оформяне на ярко изразена идентичност на района, така и за съживяване на общинската икономика като цяло и развитие на съпътстващи дейности и услуги. Необходим е интегриран подход и засилване на връзките между туристическата индустрия и местните производства – селско стопанство (биоземеделие), хранително-вкусова промишленост и др.

За подобряване качеството на селския туризъм е необходимо да се подобри и общия облик на селата – площи, паркове, улици, тротоари, детски и спортни площадки, забавления и атракции. Връзката между някои села и разходките до туристически обекти в района може да се осъществяват с велосипеди. Необходимо да се поставят нови указателни табели за достигане на природните и културни забележителности.

Хората и местните общности са най-важния ресурс за развитие на всякакви икономически дейности, включително и за туризма. Те са в основата на организацията, управлението и създаването на туристическите продукти и услуги. От техните знания, умения и капацитет зависи качеството на туристическото предлагане. Те са двигателя на местното икономическо развитие и устойчив растеж. Хората са генератори на иновативни идеи за оползотворяване на туристическия потенциал и разнообразяване престоя на туристите с различни атракции.

Като цяло в общината Велики Преслав все още липсват разнообразни допълнителни атракции и забавления за разнообразяване престоя на туристите. Необходима е ефективна реклама и нови атракции – възен парк, маунтин байк, велосипеден туризъм, спортно ориентиране, пейнтбол, спортен риболов и др.

Качеството на туристическото обслужване зависи изцяло от персонала и е обща отговорност на образователната система, Общината и предприемачите в сферата на туризма.

За информационното обезпечаване на туристите в дестинацията е необходимо да се регистрира Туристическият информационен център. Нужен е интернет-портал с туристическа информация за общината и подготвени екскурзоводи и водачи за местните обекти и маршрути, включително за велосипеден туризъм, спортно ориентиране, планински водачи и други.

Устойчивото развитие на туризма налага координация, партньорство и съгласуване на действията на всички заинтересовани страни и отговорни институции, включително Консултативния съвет по туризъм.

Обезпечаването на туристическата индустрия с добре подготвени кадри, професионалисти в различни области е една от най-важните задачи за развитието на дестинацията през програмен период 2021-2027 г.

Туризмът отдавна се е превърнал в икономически и социален феномен в ежедневието на стотици милиони хора. По данни на Световната туристическа организация (СТО) той остава един от най-динамично развиващите се сектори, които бележат непрекъснат ръст.

В бъдеще предприемачите ще срещат все по-големи трудности при набиране на персонал и ще са принудени да привличат кадри от други общини. За да ги задържат обаче се налага да се предлага адекватно възнаграждение през цялата година и тук се изправяме пред проблема със сезонността на туризма и липсата на възможности за равномерна натовареност на легловата база. Остава и проблема с чуждоезиковата подготовка на кадрите. Това налага организиране на допълнителни курсове и обучения за да може да се развива международното сътрудничество и да се увеличат чуждестранните туристи.

За развитието на конкурентоспособен туризъм в община Велики Преслав е необходимо обезпечаване на сектора с качествени и добре подготвени кадри в широк спектър от специалности.

Това може да се реши с разкриване на профилирани паралелки в местните гимназии, привличане на подготвени кадри, организиране на курсове и обучения, отговарящи на изискванията на пазара на труда и нуждите на местния туристически бизнес.

2. Мерки и дейности за развитие на туризма

Инвестициите в туристическия сектор и популяризирането на Велики Преслав като туристическа дестинация могат да се отразят положително на икономическото съживяване на района, стандарта на живот и качествата на средата на обитаване. Успешното развитие на туризма може да създаде нови работни места, както в сектора, така и в съпътстващи дейности и услуги и да превърне общината в по-привлекателно място за работа и живот.

Общината има потенциал да се превърне в популярна българска дестинация за планински, екологичен, селски туризъм, рекреация, краткотраен отдих, културно-исторически туризъм, лов и риболов. Мисията на Общинската администрация в това направление е да провежда последователна и целенасочена политика в областта на туризма, като осигурява координация и партньорство между публичния, частния и неправителствения сектор и съдейства за популяризиране на дестинацията.

Главната цел на Програмата за развитие на туризма, като елемент на ПИРО е да се набележат подходящи мерки и дейности за утвърждаване на Велики Преслав на националния и международния туристически пазар, като популярна културна дестинация за традиционни и алтернативни форми на туризъм, на база местните ресурси и потенциал.

В периода до 2027 г. основните туристически пазари, на които може да се позиционира община Велики Преслав са регионалния и националния. Възможни са съвместни туристически продукти и маршрути с областния център – гр. Шумен и със съседните общини Смядово, Върбица и Търговище. Общината може да увеличи туристопотока за краткотраен отдих и уикенд почивки от близките райони: Шумен, Търговище и Варна и да привлече повече организирани туристически посещения от цялата страна. Необходимо е да се работи в две посоки: от една страна за създаване на допълнителни атракции, които да задържат и удължат престоя на туристите в общината и от друга – за целогодишен туризъм и заетост на легловата база.

Мерките и дейностите за развитие на туризма попадат в обхвата на **Приоритет 1 на ПИРО - Засилване на конкурентните позиции на общината, устойчив, иновативен и интелигентен икономически растеж, базиран на местните ресурси, подобряване на бизнес средата и стимулиране на предприемачеството.**

Към този Приоритет е включена **Мярка 1.2. Развитие на туризма като водеща индустрия, базирана на специфичните местни ресурси, уникалните природни и културни забележителности.**

За превръщането на туризма в икономически рентабилен отрасъл, генериращ доходи и заетост за местното население са необходими целенасочени действия в три направления, обобщени като подмерки в Програмата за реализация на ПИРО.

Подмярка 1.2.1. Оползотворяване и развитие на местните туристически ресурси, чрез подобряване на базовата инфраструктура и активно предлагане на интегрирани конкурентоспособни туристически продукти и услуги.

Дейности/Проекти:

- Създаване на ясна концепция за уникален местен туристически продукт: **„Велики Преслав – Златният век на България – жива история, съкровища, красива природа и ароматно вино“**, включващ различни пакети от туристически маршрути, посещения, атракции и услуги.

- Развитие на туристическата инфраструктура, необходима за нуждите на атракциите и подобряване на транспортния достъп до туристическите забележителности и обекти;
- Реконструкция и рехабилитация на общински път до местност „Дервиша“;
- Рехабилитация и изграждане на алейна мрежа в ИАР – Велики Преслав;
- Подобряване на достъпа до Аул на Хан Омуртаг – край с. Хан Крум;
- Подобряване на достъпа до „Скални манастири“ – с. Осмар;
- Изграждане на велоалея от Гара Хан Крум до град Велики Преслав по протежение на старата ЖП линия;
- Възстановяване и поддръжка на туристически обекти с историческо и културно значение, включително опазване и защита на материалното и нематериалното природно, историческо и културно наследство;
- Изработване на План за опазване и управление /ПОУ/ на ИАР „Велики Преслав“;
- Изработване на ПУП и ПОУ за археологически комплекс „Аул на Хан Омуртаг“;
- „Консервация и реставрация на южен сектор на Дворцов град – Велики Преслав, Златната църква и поставяне на художествено осветление“;
- Макетна възстановка (миниатюри) на основни сгради дворцов център, поставяне на восъчни фигури на Цар Симеон и други туристически атракции /след актуализиране на проекта/;
- Основен ремонт и прилагане на мерки за енергийна ефективност на туристическа хижа „Патлейна“;
- Рехабилитация на съществуващ водопровод до хижа Патлейна, включително съоръженията към него и основен ремонт и реконструкция на пътя до хижата;
- Реставрация, консервация и социализиране на археологически комплекс „Аул на Хан Омуртаг“ и превръщането му в популярна и посещавана туристическа атракция;
- Проектиране и изграждане на паметно място – комплекс на Хан Крум като нова туристическа атракция в общината;
- Изграждане на тематична детска площадка в Градски парк „Велики Преслав“;
- Обособяване на маршрути с възможности за велосипеден и пешеходен туризъм в общината;
- Създаване на нови места за настаняване, туристически атракции и развлечения в селата на общината;
- Подобряване на материалната база и повишаване на категорията на местата за настаняване и подслон;
- Подобряване състоянието на религиозни храмове и достъпа до тях;
- Обособяване на нови зони за къмпингуване и риболов край местните реки и язовири;
- Социализиране, озеленяване и благоустройство на места за пикник, краткотраен отпих и разходка – паркове, градинки, почистване и ремонт на чешми, поставяне на беседки, указателни и информационни табели, огнища, пейки, кошове за отпадъци и други;
- Създаване на нови и обновяване на съществуващи детски, спортни площадки и фитнес на открито;
- Изграждане на велоалеи, места за каране на ролери, скейтборд и ролкови кънки;
- Закупуване и предоставяне под наем от ТИЦ на велосипеди за планинско колоездене по маршрути в района;
- Въвеждане на видеонаблюдение и контрол за опазване на туристическите бази и обекти в общината.

Подмярка 1.2.2. Стимулиране на предприемачеството в туризма, съпътстващи дейности и услуги и генериране на работни места

Дейности/Проекти:

- Осигуряване на добре подготвени кадри за работа в туристическия сектор и повишаване качеството на обслужване в сферата на туризма;
- Данъчни и административни облекчения за стартиране на нов бизнес в сферата на туризма;
- Организиране на обществени обсъждания по теми свързани с комплексното развитие на туризма;
- Организиране на обучения, курсове и семинари за увеличаване квалификацията на заетите;
- Подобряване качеството на услугите, предлагани в общинските туристически обекти;
- Разширяване на състава и дейността на Консултативен съвет по въпросите на туризма в Община Велики Преслав.

Подмярка 1.2.3. Развитие и разнообразяване на туристическото предлагане, интегрирано управление, маркетинг и реклама на дестинацията.

Дейности/Проекти:

- Разширяване на дейността и разнообразяване на услугите, предлагани от Туристическите информационни центрове в общината (интерактивни презентации и туристическа информация, велосипеди под наем, беседи, екскурзоводи, планински водачи по пешеходни маршрути в района и др.);
- Създаване на информационен туристически портал за общината;
- Създаване на имидж, бранд, емблема и лого на дестинацията и разпространение на рекламни брошури, каталози, видео-материали, клипове, рекламни филми и други;
- Изготвяне и прилагане на маркетингова стратегия за целогодишно привличане на туристи;
- Реклама на дестинацията с акцент върху по-значимите културни и природни атракции, включително чрез обмен на ноу-хау и добри практики в областта на туризма;
- Развитие на пешеходния туризъм – поддържане на съществуващите и създаване на нови еко пътеки и планински маршрути;
- Организиране на зелени училища, детски лагери и ученически пешеходен еко- туризъм, съвместно с Туристически дружества и Училища;
- Организирано наблюдение на птици, животни и на находища от редки растения и билки;
- Проучване на възможностите за развитие на водни спортове в общината – на реки и язовири;
- Ежегодно провеждане на историческата възстановка – спектакъл по случай Националния празник -3ти март;
- Възстановяване прегледа на историческата драма във Велики Преслав;
- Литературен конкурс за писатели с връчване наградата за литература „В. Преслав“ /може и обединение с културния форум В. Преслав“;
- Популяризиране на местните културни събития и спортни мероприятия, които допринасят за развитието на туризма;
- Развитие на винарството и винения туризъм в с. Осмар, с. Драгоево и с. Хан Крум;
- Проучване и съхранение на местни традиции, обичаи и занаяти, които да бъдат включени в културния календар на общината и представяни на туристи;
- Развитие на биоземеделие и предлагане на местни био-продукти и кулинарни специалитети на туристите;

- Поставяне на информационни табели и карти за съществуващите обекти, маршрути и места за настаняване;
- Поставяне на указателни табели в малките населени места с упътване за достигане на природните и културни забележителности в района;
- Интегрирани съвместни туристически проекти с други общини и неправителствени организации;
- Развитие на интегриран регионален културно-исторически туристически продукт „Корените на България“ с община Шумен и община Каспичан (Мадара, Плиска и Велики Преслав);
- Развитие на интегриран регионален туристически продукт със съседните общини Върбица и община Смядово;
- Развитие на интегрирани туристически продукти и планински маршрути с Община Търговище (от Велики Преслав до Мисионис);
- Участие в български и международни туристически борси и търговски изложения;
- Организиране на опознавателни посещения в района за тур-оператори и тур-агенти.
- Туристически обмен с побратимени градове и международно сътрудничество за популяризиране на Велики Преслав като културна дестинация в чужбина.

Очаквани резултати от изпълнението на Програмата за развитие на туризма са: създаден и предложен на туристическия пазар уникален местен туристически продукт, на база специфичните ресурси и потенциал; увеличаване на местата за настаняване и подслон; увеличаване на броя на нощувките, увеличаване на приходите от туризъм, увеличаване на заетостта на легловата база; увеличаване на средния престой на туристите; увеличаване на работните места в туризма и в съпътстващи дейности и услуги.

Действията на Общината и инвестиционните проекти в сферата на туризма трябва да спрат негативните тенденции в развитието, които сега се наблюдават и да спомогнат за повишаване на жизнения стандарт на населението и създаване на нови работни места.

Постигането на благоприятно за общината развитие може да се осъществи, като се използват два основни подхода:

- Инвестиционен подход – в този подход държавните институции, местните власти, частните предприемачи и неправителствените организации ще играят съществена роля в предлагането, разработването и лобирането за осъществяване на местни и чуждестранни инвестиции и за привличане на финансови средства за осъществяване на инвестиционни проекти за успешно развитие на туризма в община Велики Преслав;

- Ресурсен подход – максимално използване на местните туристически ресурси и потенциал.

В допълнение на тези два подхода трябва да се работи в две още две посоки - осигуряване на добре подготвени кадри за работа в туризма, които да обезпечат доброто и качествено обслужване на туристите и гостите, от една страна, и активен маркетинг и реклама на дестинацията и местните продукти и услуги на българския и международен пазар, от друга.

Община Велики Преслав има потенциал и капацитет да се развие като още по-популярна и привлекателна международна културна туристическа дестинация, предлагаща местните ресурси като единен, брандиран уникален продукт, съчетаващ разнообразни форми на туризъм и атракции за посетителите. Необходимо е да се работи за разширяване на туристическото предлагане с нови, модерни атракции, продукти и услуги – пейнт бол, въжени атракции, състезания по спортно ориентиране, сървайвър и други.

Настоящата Програма ще допринесе за устойчиво, интегрирано туристическо развитие на общината, привличане на инвеститори в сектора, подобряване и разширяване на базовата инфраструктура, повишаване качеството на туристическото предлагане и за утвърждаването ѝ

като предпочитана дестинация за отдых и туризъм. Заложените цели ще се постигнат, чрез използване на наличните ресурси за устойчиво развитие на всички видове туризъм, за които има потенциал в общинската територия, като се акцентира върху: културно-историческия, планински и екологичен, приключенски, селски туризъм, лов и риболов. Предлагащото ще се допълни и разнообрази с възможностите за религиозен, фестивален и събитийен туризъм, уикенд почивки и рекреация, зелени училища, лов и риболов и др.

За финансовото осигуряване на необходимите мерки и дейности могат да се използват възможностите, осигурени в най-голяма степен от СПРЗСР, ВОМР, ОПРР и други български финансиращи програми, по които Община Велики Преслав и местния бизнес са потенциални бенефициенти. Като допълнителни източници на средства могат да се използват други общностни програми, финансирани от фондовете на ЕС и други национални и международни донорски програми, общинския бюджет, републиканския бюджет, частни инвестиции и банкови кредити.

ЧАСТ VIII. ПРОГРАМА ЗА РЕАЛИЗАЦИЯ НА ПИРО И ОПИСАНИЕ НА ИНТЕГРИРАНИЯ ПОДХОД ЗА РАЗВИТИЕ

Интегрираният подход е един от новите моменти в стратегическото и пространствено планиране през новия програмен период и намира своето конкретно приложение в Програмата за реализация на Плана за интегрирано развитие на община Велики Преслав за периода 2021 – 2027 г. Интегрираният подход изисква да се търси не само локалния ефект от отделните мерки, дейности и проекти, включени в ПИРО, но и да се гарантира мултипликационен ефект от комплексното им прилагане. Интегрираният подход, приложен при изготвянето на Програмата за реализация на ПИРО се основава на три основни характеристики: мултидисциплинарност; пространствено измерение и партньорство. С този подход се цели преодоляване на социалните и териториални различия и съгласувани действия при планирането и управлението на ресурсите за подобряване на компонентите на жизнената среда. В основата на подхода е промяната на фокуса от подкрепа за населените места към подкрепа на територии и от секторно ориентирани инвестиции към интегрирани териториални инвестиции /ИТИ/.

С подхода за интегрирано териториално развитие се цели развитие на модел на партньорство и насърчаване на сътрудничеството между различни действащи лица на местно ниво – както между местните власти и другите заинтересовани страни (представители на бизнеса и гражданското общество), така и между отделните административни звена и публични институции (различни общини, областни администрации). Идеята е всички те, водени от обща цел вместо в условия на конкуренция за достъп до финансиране да работят съвместно за разрешаването на общи проблеми или оползотворяване на потенциалите за развитие на конкретната територия, без водещи да са административните граници на отделните териториални единици. В този смисъл водещ принцип при изпълнението на ИТИ на първо място е сътрудничеството за решаване на общи проблеми, а не административно-териториалните граници на общината.

През програмен период 2021-2027 г. се планира финансирането на концепции за ИТИ, състоящи се от взаимосвързани и допълващи се (интегрирани) проекти / проектни идеи, насочени към територии с общи характеристики и/или потенциали за развитие, включващи най-подходящата комбинация от ресурси и мерки, които да бъдат използвани целенасочено за осъществяване на конкретна цел или приоритет.

По своята същност ПИРО представлява стратегически документ относно политиката за постигане на устойчиво интегрирано развитие на общината, докато програмата за неговата

реализация има оперативен характер и конкретизира начина, практическите мерки, инвестиционните дейности и проектните идеи за постигане целите на развитието. Програмата за реализация на ПИРО има за задача на основата на целите и приоритетите за развитие на общината, залегнали в плана, да осигури вътрешната и външната съгласуваност на факторите на развитието и ресурсите за реализация на плана, като оптимизира възможностите за финансиране, институционална подкрепа и техническа помощ за изпълнение на плана. Основните структурни елементи на програмата са мерките и проектните идеи по съответните цели и приоритети на плана. В тях са включени дейности, обединени по териториален, технологичен и времеви признак, с общо финансово управление и предвиден синергичен ефект. Всяка предвидена интервенция може да обхваща комплекс от дейности, подлежащи на финансиране със собствени или заемни средства, инвестиционни програми по общински концесии, средства от различни оперативни програми или от други източници.

Мултипликационният ефект от прилагане на интегрирания подход при реализация на ПИРО може да бъде:

- Интегрален - интегритетът се изразява в последователна реализация на комплекс от мерки, проекти и дейности, които изпълнени в съвкупност ще създадат по-висока добавена стойност за обществото и ще имат по-голям общ ефект за целевата територия и нейното население;
- Синергетичен, т.е. по-голям от сумата на ефектите от отделните мерки, ако последните биха се провеждали поединично, без връзка и взаимодействие с другите мерки;
- Метричен и неметричен, като качествените ефекти в крайна сметка могат да доведат до подобряване на функционирането на социо-икономическата система;
- Постоянно нарастващ, умножаващ се ефект. Реализираният ефект в една сфера да води след себе си пряко или косвено, до съответни ефекти и в други, по-близки или по-далечни, по-пряко или по-непряко свързани подсистеми на обществения живот.

Макар, че са относително самостоятелни, икономическата, социалната и инфраструктурната системи на територията на общината и процесите на реализиране на мерките в тези системи функционално се преплитат помежду си и зависят една от друга. Така самоцелното подобряване на инфраструктурата, без преодоляване на демографските и икономически проблеми не би допринесло за подобряване на качеството на живот и благосъстоянието на населението. Същевременно подобряването на икономическата база и привличането на инвеститори, не може да се осъществи, без качествени и добре обучени кадри и благоприятстващи развитието на бизнеса обществени инфраструктури. Това налага прилагането на интегриран подход в ПИРО като цяло и в частност във включените в Програмата за реализация на плана мерки, дейности и проекти. По този начин паралелното подобряване на качеството на човешките ресурси и на инфраструктурата ще доведе до ускоряване на икономическото развитие. Това от своя страна, ще позволи генериране на повече приходи в общинския бюджет, допълнително подобряване и модернизиране на инфраструктурата, повишаване на квалификацията и мотивацията на хората да останат да живеят и работят в общината. С подобен мултипликационен ефект ще бъдат и мерките, насочени към опазване и подобряване на околната среда, превенция и адаптиране към климатичните промени, подобряване на зоните за отдих и туризъм и други.

Независимо от това, че всяка от посочените сфери има своите собствени цели, приоритети и бюджети, при интегрирания подход за развитие трябва да се държи сметка как тези институционално отделни елементи си въздействат взаимно. Принципът на интегрирания подход следва да бъде водещ при разработването на стратегическия раздел на ПИРО и съответно да бъде прилаган по отношение на всяка част от неговата структура. Тоест отделните мерки, проекти и

дейности да се разглеждат в тяхната взаимна връзка и допълняемост, като съзнателно се търсят и развиват интеграционни връзки на всички равнища, както вътре в общината, така и в нейната обвързаност с други територии, извън нейния обхват.

Основните структурни елементи на Програмата са мерките и проектите/проектните идеи по съответните приоритети на ПИРО. Програмата за реализация на ПИРО има многогодишен характер (7-годишен период на действие) и може да бъде актуализирана периодично, в зависимост от условията и прогнозите за реализацията на ПИРО, с цел осигуряване на ефективност и ефикасност при изпълнението му и постигане целите и приоритетите за развитие.

Програмата за реализация на Плана за интегрирано развитие на община Велики Преслав за периода 2021 – 2027 г. е представена в ПРИЛОЖЕНИЕ № 1.

Програмата за реализация на ПИРО съдържа и Индикативен списък на важни за общината проекти, които ще се разработват и изпълняват в рамките на Програмата (ПРИЛОЖЕНИЕ №1А).

Индикативният списък е изготвен по образец, регламентиран в Методически указания за разработване и прилагане на планове за интегрирано развитие на община (ПИРО) за периода 2021-2027 г. от м. март 2020 г. на Министерството на регионалното развитие и благоустройството.

Индикативният списъкът с проекти, които са от по-голяма важност за развитието на общината и за постигане целите на ПИРО е неразделна част от Програмата за реализация, тъй като интегрираното им комплексно изпълнение ще има по-голям синергичен ефект върху целевата територия. В този смисъл, включените в Приложение №1А интегрирани проекти по съответните мерки могат да фигурират и в Приложение №1, но се извеждат в самостоятелен списък, за да се подчертае общия им мултипликационен ефект.

В Програмата за реализация на ПИРО и Индикативния списък преобладават повече проектни идеи и по-малко на брой конкретни проекти, за които има сериозни инвестиционни намерения или проектна готовност. Това е разбираемо, тъй като ПИРО е разработен в началото на програмния период. С влизането в действие на Плана, ще се пристъпи към разработването на самите проекти, които корелират със заложените в плана проектни идеи. Важна особеност във формулировката на проектните идеи е това, че същите се представят в по-обобщени формулировки. Това е направено с цел в тази формулировка в последствие да се добави в по-конкретен вид наименованието на конкретния проект.

При определяне на Индикативната стойност на предлаганите Проектни идеи са използвани стойностите на проекти – аналози, които са финансирани в програмния период 2014-2020 г. или разработени количествено-стойностни сметки и финансови обосновки за дейностите, за които има проектна готовност. Размерът на финансовия ресурс е индикативен, а неговата конкретна величина ще се определя при разработването на самите проекти, съобразно техническите им параметри, методики за фонд работна заплата, финансиране на меки мерки, часови ставки и условията за допустимост на разходите по процедурите за финансова помощ, по които ще се кандидатства.

Условието за включване на конкретни проекти или проектни идеи в Приложение №1а е, че общината съвместно с партньорите са преценили, че: а) съответният проект е от особена важност за развитието на общината и следва да бъде реализиран приоритетно; б) съответният проект има известна степен на проектна готовност (предпроектно проучване, технически инвестиционен проект, обосновки, социално-икономически анализ, финансови анализи и др.); в) съответният проект е интегриран с други проекти, чието съвместно изпълнение води до голям ефект за общината и нейното население.

В тази връзка е възможно на етапа на изготвяне на ПИРО общината да няма готовност с подробен списък, съгласно приложение №1А, но той може да бъде добавен или разширяван по-

късно, при актуализация на Програмата за реализация на ПИРО. Индикативният списък с проекти може да бъде актуализиран, като нови проекти се включват при спазване на принципа на партньорство, чрез съответните мерки от комуникационната стратегия.

Съгласно Методически указания за разработване и прилагане на планове за интегрирано развитие на община (ПИРО) за периода 2021-2027 г. от м. март на Министерството на регионалното развитие и благоустройството, Програмата за реализация на Плана за интегрирано развитие на община Велики Преслав 2021 – 2027 г. съдържа и **Индикативна финансова таблица (ПРИЛОЖЕНИЕ № 2)**.

Индикативната финансова таблица представлява обща оценка на необходимите ресурси за реализация на приоритетите на ПИРО и описва финансовата рамка на поетите ангажименти по неговото изпълнение. Ресурсите за реализацията на ПИРО включват всички планирани средства за реализацията на идентифицираните за развитието на общината мерки, дейности и проекти/проектни идеи. В този смисъл Индикативната финансова таблица включва в прогнозен план пълния обем на финансовите ресурси (собствени и привлечени) за инвестиции, текущи разходи, средства, получени като безвъзмездни помощи, субсидии (трансфери) или друг вид публични и частни средства и разходи, които ще бъдат реализирани на територията на общината и ще допринасят за развитието ѝ през периода до 2027 г.

Следва да се има предвид, че общата сума на посочените финансови ресурси, включително по отделните приоритети, е индикативна и може да претърпи корекции в зависимост от възприетите подходи и степента на изпълнение на приоритетите, промените в пазарните условия, необходимостта от гъвкаво управление и оптимизиране на предвидените средства, чрез преразпределение между отделните приоритети на базата на аргументирани промени в предвидените мерки и проекти.

Програмата за реализация на ПИРО и приложенията към нея подлежат на актуализация с цел включване на нови мерки, дейности, проекти или източници на финансиране.

Основните източници на финансиране на заложените в Програмата за реализация на ПИРО мерки, проекти, идеи и дейности за програмен период 2021-2027 година са:

- Стратегически план за развитие на земеделието и селските райони /СПРЗСР/;
- ОП „Иновации и конкурентоспособност” /ОПИК/;
- ОП „Развитие на човешките ресурси“ /ОПРЧР/;
- ОП „Наука и образование“ /ОПНО/;
- ОП за научни изследвания, иновации и дигитализация за интелигентна трансформация /ОПНИИДИТ/.
- ОП „Електронно управление и техническа помощ“ /ОПЕУТП/;
- ОП „Околна среда“ /ОПОС/;
- ОП „Морско дело, рибарство и аквакултури“ /ОПМДРА/;
- ОП „Транспортна свързаност“ /ОПТС/ - за републиканска пътна мрежа (АПИ);
- ОП за храни и/или основно материално подпомагане /ОПХОМП/;
- ОП „Развитие на регионите“ /ОПРР/ - само за интегрирани проекти с големи общини в рамките на СИР и в изпълнение на приоритетите на Интегрираната териториална стратегия за развития на района /ИТС/, чрез подхода на интегрирани териториални инвестиции /ИТИ/.
- Общностни програми на ЕС за периода 2021-2027 г. („Еразъм“, „Хоризонт Европа“, LIFE, Европа за гражданите, ЕС в подкрепа на здравето, Цифрова Европа и др.);
- Финансов механизъм на европейското икономическо пространство /ФМ ЕИП/;

- Национален план за възстановяване и устойчивост /НПВУ/ - нов финансов инструмент на ЕС за преодоляване на последиците от пандемията с COVID-19;
- Националната програма по фонд „Убежище и миграция“;
- Национален доверителен екофонд;
- ПУДООС;
- Фонд „Флаг“;
- Национални програми на МТСП, администрирани от АЗ, АСП, „Красива България“;
- Национални програми на МОН, т.ч. Национална програма „Изграждане на училищна STEM среда“ и др.;
- Национален фонд „Култура“;
- Републикански бюджет;
- Общински бюджет;
- Частни инвестиции, концесии, кредитни линии, заеми и други.

ЧАСТ IX. НЕОБХОДИМИ ДЕЙСТВИЯ И ИНДИКАТОРИ ЗА НАБЛЮДЕНИЕ И ОЦЕНКА НА ПИРО

1. Механизъм за наблюдение и оценка на ПИРО

Предмет на наблюдение на ПИРО е изпълнението на целите и приоритетите, заложи на плана, както и действията на местната власт и администрация, организациите, бизнес структурите, физическите и юридическите лица, свързани с изпълнението на документа.

Орган на наблюдение на ПИРО е Общинския съвет.

Функциите по наблюдението на ПИРО включват:

- Наблюдение на изпълнението на ПИРО въз основа на определените макроикономически индикатори, индикаторите, отчитащи приноса към целите на европейската политика за сближаване през периода 2021-2027 г., глобалните екологични индикатори, целите на Националната програма за развитие „България 2030“ и другите специфични количествени индикатори по отношение на реализацията на целите, приоритетите и мерките за регионално развитие;
- Координация на дейностите по наблюдението на ПИРО със заинтересуваните органи, организации, физически и юридически лица;
- Обсъждане и одобряване на редовните годишни доклади и на заключителния доклад за изпълнението на ПИРО;
- Разглеждане на предложения и вземане на решения за повишаване ефективността на процеса на наблюдение в случай на установяване на проблеми и пропуски - издаване на конкретни указания за преодоляването им;
- Определяне и изпълнение на мерки за осигуряване на информация и публичност относно постигнатите резултати от наблюдението с цел да се гарантира прозрачност при изпълнението на ПИРО.

Системата за наблюдение на ПИРО включва следните основни компоненти:

- Системата от индикатори за наблюдение – дефинирани по-горе и отчитащи специфичния характер на плана, реализацията на неговите цели, социално-икономическото състояние, развитието на инфраструктурата и проблемите на околната среда в контекста на устойчивото регионално развитие;

- Източниците, начините и периодичността за събиране, обработка и анализиране на информацията - наблюдението на изпълнението на ПИРО се осъществява на основата на данни на НСИ, ИСУН, ЕВРОСТАТ, АПИ, АЗ, АУЕР, ИАОС, РИОСВ, РЗИ, АСП И ДР., както и на основата на данни от други надеждни национални, регионални и местни източници на информация. При извършването на специфични тематични наблюдения и оценки ще се включат и резултати от анкетни проучвания за мнението и настроенята на населението, живеещо в общините на района.
- Финансовото и техническото обезпечаване на дейността по наблюдението на ПИРО се осигурява от бюджета на Община Велики Преслав.
- Местните власти участват в реализацията на мерките и постигане на целите на общински планове за развитие и програмите за реализация на общинските планове за развитие. Местните власти осигуряват собствени финансови ресурси и мобилизират такива на социалните партньори на местно ниво за реализация на проекти и дейности в техните планови документи.
- Неправителствените организации, социално-икономическите партньори и частния сектор активно участват в процеса на разработване на ПИРО и наблюдение изпълнението на плана; подкрепят и участват в разработването на проекти за изпълнението на плана. Тази група от участници ще бъде пряко включена и в реализацията на проекти и дейности, основно насочени към подобряване на средата за живот и развитие.

Системата на докладване, форми и начини за осигуряване на информация.

За изпълнението на ОПР се извършват междинна и последваща оценка. Оценката предоставя информация за ефективността от провежданата политика. Тя осигурява на управлението механизми на контрол чрез информация за разходите и за резултатите, подпомага и съответните управленски власти да преценят въздействието от изпълнението на регионалния план, да го подобрят като го преосмислят от гледна точка на заложените цели и приоритети и възможностите за тяхното реализиране. Чрез оценката се изяснява и ефектът от планираните дейности, тя може да подобри също така и прозрачността в процеса на прилагане на плана и да насърчи повишаването на отговорността на властите пред широката общественост.

Резултатите от наблюдението на ПИРО се обобщават в изготвени редовни Годишни доклади, които съдържат информация за: общите условия за изпълнение на ПИРО и в частност промените в социално-икономическите условия и политиките за развитие на национално, регионално и местно ниво; постигнатия напредък по изпълнението на целите и приоритетите на ОПР въз основа на индикаторите за наблюдение; действията, предприети от местната власт с цел осигуряване на ефективност и ефикасност при изпълнението на плана за развитие; заключения и предложения за подобряване на резултатите от наблюдението. Годишните доклади за наблюдението на изпълнението на ПИРО осигуряват информация за изготвяне на междинната и последващата оценка.

По решение на органа за наблюдение – Общинския съвет, или по искане на Кмета могат да се изготвят и доклади за отделен случай или за отделен период, както и по определена тема или специфичен проблем.

Междинната оценка се извършва не по-късно от 4 години от началото на периода на действие на документа за стратегическо планиране и включва: оценка на първоначалните резултати от изпълнението; оценка на степента на постигане на съответните цели; оценка на ефективността и ефикасността на използваните ресурси; изводи и препоръки за актуализация на съответния документ. На база на междинната оценка е възможно да се инициира актуализация на

ПИРО, за да се направят необходимите корекции в документа и да се предприемат мерки, за да се осигури реализиране на заложените цели и приоритети, като се отговори на нуждите на района.

Последващата оценка се извършва не по-късно от една година след изтичане на периода на действие на регионалния план за развитие и дава представа за степента на цялостното изпълнение на плана. Целта на този вид оценка е да се види доколко, дори след предприетите мерки в резултат на междинната оценка, заложените цели и приоритети са изпълнени и е достигнато очакваното развитие. На база на тази оценка могат да се направят основни изводи и констатации за всеки от етапите на регионалното развитие в съответния район.

Последващата оценка включва: оценка на степента на постигане на целите и устойчивостта на резултатите; оценка на общото въздействие; оценка на ефективността и ефикасността на използваните ресурси; изводи и препоръки относно провеждането на политиката за регионално развитие. Резултатите от последващата оценка се вземат предвид при разработването/актуализацията на плана за следващия период на планиране.

Междинната и последващата оценка на плана за интегрирано развитие се внасят за обсъждане и одобрение в Общинския съвет по предложение на Кмета на общината.

През периода на действие на плана за интегрирано развитие могат да се извършват допълнително тематични оценки и оценки за специфични случаи по преценка на органите за управление на регионалното развитие.

Актуализация

Настоящият план е отворена система. Веднъж приет, той би трябвало да остане относително „твърд“ в стратегическата си насоченост и цели, но отворен и гъвкав – по отношение на мерките, дейностите и проектите, които ще се изпълняват.

2. Система от индикатори за наблюдение и оценка на ПИРО

Системата от индикатори за наблюдение и оценка на изпълнението на Плана за интегрирано развитие има за крайна цел да повиши ефективността и ефикасността на използваните материални, финансови и човешки ресурси за постигане на желаните резултати и въздействия върху целевата територия.

Избраните индикатори за наблюдение и оценка на изпълнението на ПИРО са съпоставими с текущите макроикономически и секторни процеси и с основните индикатори, използвани в системите за наблюдение по оперативните програми, а също така отразяват и спецификата на района. Те изцяло отговарят на изискванията на „Методическите указания за разработване на Планове за интегрирано развитие“ на МРРБ.

Избраните индикатори са:

- Конкретни – ясни са за разбиране и лесни за събиране и обобщаване на информацията;
- Измерими - за тях съществуват методи и инструменти за измерване на стойностите им, налични са и в случай на нужда може да бъде агрегирана достатъчно информация и количествени данни;
- Достъпни - има информационно осигуряване от надеждни източници с необходимата периодичност и качество и са достъпни на приемлива цена;
- Адекватни - обосновани и подходящи по отношение на целите и приоритетите за развитие;
- Обвързани са с времето - на базата на периодична информация, позволяваща сравнения между базови, междинни и целеви стойности в процеса на наблюдение на напредъка и постигането на целите.

За целите на отчитане изпълнението на ПИРО ще се използват следните видове индикатори:

- Индикатори за продукт
- Индикатори за резултат.

Предмет на наблюдението и оценката е изпълнението на целите и приоритетите на плана на основата на резултатите от подготовката и изпълнението на мерките и проектите, включени в Програмата за реализация на плана и на база на определените индикатори за наблюдение и оценка. Особено внимание трябва да се отдели на организацията и методите за изпълнението на плана и на програмата, прилагани от съответните органи и звена.

Системата от индикатори за наблюдение на изпълнението на плана, въз основа на събраната обективна информация и данни, отчита напредъка и степента на постигане на целите и приоритетите за развитие на общината по физически и финансови характеристики.

Индикаторите за наблюдение обхващат физическите характеристики (параметри) по отношение реализацията на поставените цели и приоритети за развитие, като стойностите им могат да бъдат абсолютни или относителни. За целите на плана се използват два вида индикатори: за продукт и за резултат.

Индикаторите за продукт се отнасят до наблюдението и оценката на изпълнението на определените приоритети и/или мерки за развитие на общината. По някои от приоритетите те се отнасят за предвидени или изпълнявани конкретни проекти с важно значение за развитието на територията на общината. Дефинираните индикатори са количествено измерими и осигуряват обективност по отношение на оценките и изводите за конкретните постижения при реализацията на приоритетите и постигнатото пряко въздействие в съответната област.

Индикаторите за резултат отчитат изпълнението на стратегическите цели и имат значение за цялостната оценка на ефективността на избраната стратегия и политика за устойчиво интегрирано местно развитие за периода. Степента на въздействие се отчита с количествено и/или качествено измерими индикатори, а в някои случаи - с качествени оценки относно достигнатата степен в социалното, икономическото и инфраструктурното развитие на общината и приноса на това развитие за общото развитие на региона.

Типа индикатор, който се прилага към съответен приоритет или цел зависи от конкретиката на формулираните цели, приоритети и мерки в ПИРО. Най-общо индикаторите за продукт измерват напредъка по отношение на приоритетите и мерките, а индикаторите за резултат - по отношение на целите. Въпреки това е възможно за даден приоритет да се формулира както индикатор за продукт, така и индикатор за резултат. Индикаторите за резултат се формулират само по отношение на целите. С индикаторите за продукт се измерват и постигането на мерките, но не е задължително да се формулират за всяка отделна мярка, дейност или проект - включването на индикатори по отношение на мерките зависи от конкретната ситуация.

За да се осигури необходимата информация за процеса на наблюдение за всеки индикатор са посочени мерните единици, в които ще се измерва, източниците на информация, периодичността на събирането на информация, базовата стойност за отчитане изменението на всеки от индикаторите, както и целевата стойност, която се очаква да бъде достигната до края на периода на действие на плана. При наличие на достатъчно информация и данни на периодична база могат да се определят и междинни стойности на индикаторите по ключови приоритети. При разработването и прилагането на системата от индикатори за наблюдение и оценка на изпълнението на ПИРО се имат предвид общите индикатори в областта на регионалната политика и за постигане на растеж и заетост чрез структурната помощ на ЕС през периода 2021-2027 г. Индикаторите за наблюдение и оценка на изпълнението на ПИРО са посочени в **матрица на индикаторите - Приложение №3.**

ЧАСТ X. ПРЕДВАРИТЕЛНА ОЦЕНКА НА ПЛАНА ЗА ИНТЕГРИРАНО РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНА ВЕЛИКИ ПРЕСЛАВ 2021-2027 Г.

Предварителната оценка е изготвена в съответствие с чл. 32 на ЗРР едновременно с подготовката на проекта на Плана за интегрирано развитие (ПИРО). Тя съдържа прогнозна оценка за въздействието на плана върху процесите на социално-икономическо развитие на община Велики Преслав, оценки за вътрешна и външна съгласуваност, реалистичност, приложимост и изпълнимост на документа.

Планът за интегрирано развитие на община Велики Преслав за периода 2021-2027 г. е основополагащ, стратегически, динамичен документ и важен инструмент при формирането и провеждането на устойчиво и балансирано местно развитие в посочената територия. Документът очертава средносрочната перспектива за икономическо, социално, инфраструктурно и екологично развитие на общината за период от седем години.

Предварителната оценка на ПИРО има за цел да подобри качеството на документа, като проследи неговата външна и вътрешна свързаност, съответствие със стратегически и планови документи на областно, регионално, национално и наднационално ниво, неговата ефективност, ефикасност, релевантност, въздействие и устойчивост.

Оценката на въздействието е инструмент за по-добро вземане на решения и за гарантиране качеството на публичните политики. Тя е свързана с идентифицирането, предвиждането и оценката на възможните резултати, както положителни, така и отрицателни, от прилагането на политиките. Насочена е към елиминиране или свеждане до минимум на негативните и оптимизиране на позитивните последици от тях.

Оценката на въздействието представлява неразделна част от цикъла на секторните политики, в частност от фазата на разработването на политики и стратегическо планиране. Една качествена оценка на въздействието е много важна за постигане на по-пълна осведоменост на лицата, вземащи решения, а и на широката общественост относно резултатите от прилагането на политики, нормативни, планови и стратегически документи.

Тя дава логическо обяснение на процесите, като разглежда всички евентуални последици, произтичащи от прилагането на ПИРО, включително и възможността да се запази статуквото, като по този начин се направят изводи относно ефективността на предлаганата намеса, мерки и дейности от гледна точка на постигането на поставените цели.

Конкретните цели на Предварителната оценка са:

- Да се гарантира външната съгласуваност на ПИРО и заложените в него стратегически цели и приоритети с документите от по-високо йерархично национално и европейско ниво, секторните стратегии, Интегрирана териториална стратегия за развитие на СИР за периода 2021-2027, Национална програма за развитие България 2030 и други.
- Да се гарантира вътрешната съгласуваност на ПИРО, като се оцени връзката между резултатите от социално-икономическия и SWOT-анализа с реалистичността и адекватността на заложените цели и приоритети, предвидената система за наблюдение, оценка и актуализация, предложените индикатори за наблюдение, механизми за контрол, мерки за информация и публичност и програмата за реализация;
- Да се гарантира спазването на принципа на съфинансиране и допълняемост на местните финансови ресурси за развитие - частни инвестиции и общински бюджет със средства от държавния бюджет, фондовете на ЕС и други публични и частни източници;

- Да се гарантира правилното прилагане на хоризонталните принципи на ЕС в областта на равните възможности, равен достъп, недискриминация, устойчиво развитие и др.;
- Да се прецени реалистичността на общата оценка на необходимите ресурси за реализация на ПИРО за периода 2021-2027 г.;
- Да се оценят дейностите, предложени за прилагането на принципа на партньорство и осигуряване на информация и публичност;
- Да се оцени съответствието, целесъобразността и ефективността на Програмата за реализация на ПИРО за периода 2021-2027 г.

За постигането на тези цели са изпълнени следните задачи:

- Извършена е оценка на обхвата и фокуса на анализа на актуалните тенденции и процеси, проблеми и потенциали на икономическото, социалното, инфраструктурното и екологичното развитие на община Велики Преслав;
- Извършена е оценка на съответствието и обвързаността на SWOT-анализа със социално-икономическия анализ и с дефинираните цели и приоритети за развитие на общината;
- Извършена е оценка на реалистичността и приложимостта на визията, целите и приоритетите за развитие на общината за периода 2021-2027 г., интегрираността и взаимодействието между отделните приоритети и стратегически цели, както и тяхното съответствие и обвързаност с релевантните стратегически документи на регионално, национално и европейско ниво;
- Извършена е преценка на обема и ефективността на предвидените финансови ресурси за постигането на целите на ПИРО за развитие за периода 2021-2027 г. и обосноваването на разпределението им спрямо заложените цели и приоритети;
- Извършен е анализ на уместността, яснотата и броя на индикаторите за наблюдение и оценка на изпълнението на ПИРО за периода до 2027 г., включително по отношение на информационното им осигуряване и измеримост;
- Извършена е оценка на описаните действия и механизми за наблюдение, оценка и актуализация на ПИРО, включване на партньорите в процеса на тяхното разработване и изпълнение, както и дейностите за информационно осигуряване и публичност на плана;
- Извършена е оценка на съответствието, целесъобразността и ефективността на Програмата за реализация на ПИРО за периода 2021-2027 г.
- При изготвянето на предварителната оценка Изпълнителят е взел предвид и съблюдал изискванията на Закона за регионалното развитие и на Правилника за неговото прилагане. Изпълнителят също е координирал разработването на предварителната оценка с Възложителя.
- Основните критерии, които са използвани при предварителната оценка са критериите за приложимост, обоснованост, ефективност, ефикасност, въздействие и устойчивост.

1. Оценка на социално-икономическото въздействие на ПИРО

В структурно отношение Планът за интегрирано за развитие на община Велики Преслав за периода 2021-2027 г. съдържа две основни части: Аналитична и Стратегическа.

Елементите на Плана за интегрирано развитие са дефинирани в Закона за регионално развитие, Правилника за неговото прилагане и Методическите указания за разработване и прилагане на Планове за интегрирано развитие на община (ПИРО) за периода 2021-2027 г. и включват следното:

- Териториален обхват и анализ на икономическото, социалното и екологичното състояние, нуждите и потенциалите за развитие на съответната община;
- Цели и приоритети за развитие за периода 2021-2027 г.;

- Описание на комуникационната стратегия, на партньорите и заинтересованите страни и формите на участие в подготовката и изпълнението на ПИРО при спазване на принципите за партньорство и осигуряване на информация и публичност;
- Определяне на зони за прилагане на интегриран подход за удовлетворяване на идентифицираните нужди и за подкрепа на потенциалите за развитие и на възможностите за сътрудничество с други общини;
- Програма за реализация на ПИРО и описание на интегрирания подход за развитие;
- Мерки за ограничаване изменението на климата и мерки за адаптиране към климатичните промени и за намаляване на риска от бедствия;
- Необходими действия и индикатори за наблюдение и оценка на ПИРО;
- Предварителна оценка, съгласно условията на чл. 32 от ЗИД на ЗРР .

Аналитичната част на ПИРО обхваща задълбочен анализ на икономическото, социалното и екологичното състояние на общината, на потенциала за нейното развитие, оценка на административния и финансов капацитет на Община Велики Преслав и анализ на силните, слабите страни, възможностите и заплахите (SWOT-анализ).

В анализа на социално-икономическото развитие е извършено изследване на природогеографския и ресурсен потенциал, на тенденциите в икономическото развитие, социалния сектор, образованието, иновациите и технологиите, инфраструктурата, околната среда, селищното развитие и урбанистична структура и на културно-историческото наследство. Разработеният анализ е информативен и задълбочен. Използвани са актуални данни от официални източници на информация, които са анализирани с помощта на различни подходи и са изведени съответните изводи от тях. В структурно отношение анализът отговаря на изискванията за съдържание, посочени в Методическите указания за разработване и прилагане на планове за интегрирано развитие на община (ПИРО) за периода 2021-2027 г.

Общината е разгледана в контекста на социално-икономическото развитие на областта, района и националните особености. По-голямата част от данните са визуализирани под формата на фигури или таблици, което допринася за по-лесното им възприемане.

Анализът е проблемно ориентиран, като проследява тенденциите в развитието на общината и разглежда подробно проблемите от демографски, социално-икономически, инфраструктурен и екологичен характер.

Основните акценти в анализа са състоянието на околната среда по компоненти, развитието на мрежата от различни категории защитени територии, както и зоните, включени в националната екологична мрежа НАТУРА 2000. На тази основа са формирани изводи, които са обобщени в SWOT - анализа и служат за обосноваването на конкретни цели, приоритети и мерки в стратегическата част.

Анализът на инфраструктурната безопасност се фокусира върху водоснабдителната, канализационната, транспортната, електроснабдителната и телекомуникационна инфраструктури. Тук е обърнато внимание на показателите, свързани както със съществуващата инфраструктура, така и на нуждата от изграждане на нови съоръжения, потенциала и възможностите за развитие нови проекти в съответните сфери, необходимите инвестиции и др. Представени са и ресурсите на общината, изследвано е тяхното състояние и на тази база са изведени сравнителните предимства, които трябва да се развият, за да се постигне прогрес. Анализът поставя добра основа за разгръщане на стратегическата рамка на документа и набелязване на адекватни цели, приоритети, мерки и дейности.

2. Оценка на съответствието и обвързаността на SWOT-анализа със социално-икономическия анализ и с дефинираните цели и приоритети за развитие на общината

SWOT-анализът е задължителна част за всеки стратегически документ, като в случая осъществява логическата връзка между аналитичната и стратегическата част на ПИРО.

Анализът на силните и слабите страни, на възможностите и заплахите е изключително подробен и е представен по конкретни сектори. Изпълнен е в съответствие със стандартната методология, според която силните и слабите страни са резултат от влиянието на вътрешни фактори, а възможностите и заплахите на външни фактори. Ясно са дефинирани и изведени силните и слабите страни, възможностите и заплахите въз основа на резултатите от анализа на социално-икономическата среда, който е подробен и задълбочен.

В SWOT анализа са формирани изводи, които да служат за обосноваването на конкретни цели, приоритети и мерки в стратегическата част. Дефинираните цели в стратегическата част на Плана за интегрирано развитие на община Велики Преслав са насочени към намаляване на слабите страни и преодоляване на заплахите. Те имат за цел развитие и оползотворяване на наличния потенциал.

Изготвеният SWOT-анализ е структуриран в матрица, отразяваща влиянието на факторите за развитие, което предполага че силните и слабите страни са посочени в резултат на разработения анализ на ситуацията в общината. Съгласно класическата схема за обобщение факторите са представени в четири групи, в зависимост от това с какъв произход са те и какъв е потенциалният им ефект върху развитието. Силните и слабите страни са изведени на база вътрешните условия в общината, докато възможностите и заплахите са изведени на база външната среда. Анализът е логично построен и правилно извежда и обобщава направените в анализа констатации.

При проверка на вътрешното съответствие на SWOT-анализа не са открити противоречия. Като цяло, SWOT-анализът е уловил основните изводи, направени в социално-икономическия анализ, а в стратегическата рамка са взети предвид стоящите пред развитието на общината възможности и заплахи.

3. Оценка на реалистичността и приложимостта на визията, целите и приоритетите за развитие на община Велики Преслав за периода 2021-2027 г.

Стратегическата част на ПИРО включва: визия, стратегически цели, приоритети и мерки за развитие, финансови ресурси, индикатори, система за управление, наблюдение, оценка и контрол на изпълнението и информационно осигуряване.

В тази част на предварителната оценка са разгледани интегрираността и взаимодействието между отделните приоритети и стратегически цели, както и тяхното съответствие и обвързаност с релевантните стратегически документи на областно, регионално, национално и европейско ниво. Стратегическата част на ПИРО набелязва насоките за развитие на общината във всички сфери на социално-икономическия живот. Тя кореспондира пряко и е съобразена в голяма степен със заложената законодателна и стратегическа рамка на регионалното развитие, в т.ч. и с целите и посоките на интервенции на Европейските структурни и инвестиционни фондове.

Във формулираната Визия: *„Община Велики Преслав – интегриран туристически район със съхранена богата история и материална култура, конкурентоспособна икономика, модерно селско стопанство, привлекателно място за инвестиции и иновации с образован човешки капитал и висок жизнен стандарт*”, са взети предвид основните изводи от дефинираните записи в SWOT-анализа и досегашното развитие.

Решаването на ключовите проблеми и реализацията на потенциала за развитие на общината през плановия период ще даде възможност за постигане на очертаната визия, което я прави реалистична.

Оценката на стратегическата рамка на ПИРО е разгледана на следните нива: структура; външно съответствие; вътрешно съответствие - интегрираност, взаимодействие и допълняемост; реалистичност и приложимост; съгласуваност с общественото мнение.

Целите и приоритетите имат за задача да дадат насоката за развитие на общината за следващия програмен период, като стъпят на основата на направения преди това анализ и SWOT-анализ. Това е ключовата част на документа, където се показва начина как да се използват предимствата на общината и с минимални усилия да се постигне максимален ефект по отношение на решаването на наличните проблеми и постигането на социално-икономически напредък.

Стратегическата рамка изразява желанията на местното население за бъдещото развитие на общината и в същото време да следва насоката, определена от документите на по-високо ниво. Следва да се намери пресечната точка между желанията и възможностите за развитие, така че стратегическата рамка да бъде реалистична и да има максимално въздействие.

Между визията, стратегическите цели и приоритетите на плана има добре изразена връзка, така че постигането на целите от по-ниско йерархично ниво естествено ще доведат до реализация на дългосрочната стратегия на документа и на целите на регионално, национално и европейско ниво. Целите и приоритетите са съгласувани от гледна точка на спецификата на района. Планирани са действия за развитие на потенциала на общината за преодоляване на наличните дефицити в съответствие с извършения анализ на силните и слабите страни, възможностите и заплахите.

Така обособените стратегически цели са насочени към три основни направления – постигане на ускорено икономическо развитие, демографски подем и интегрирано териториално развитие за намаляване на неравенствата.

Община Велики Преслав се стреми към постигане на икономическо развитие, чрез подобряване на бизнес средата, насърчаване на предприемачеството, инвестициите, иновациите, неутрални към климата производства, развитие на туризъм и селско стопанство. Демографските процеси могат да бъдат стимулирани, чрез подобряване на социалната среда, осигуряване на достъп до качествени здравни услуги, достъп до специализирана дългосрочна грижа и социално включване, добро образование и обучение, основа за професионална реализация, подкрепа на културните институции, социализация и представяне на културно- историческото наследство, достъпа до спорт и обществени услуги. Интегрирано и балансирано териториално развитие ще се постигне, чрез комплексно подобряване на транспортната и цифрова свързаност и достъпност, обновяване на инфраструктурите, енергийна ефективност и опазване на околната среда.

Вътрешното съответствие на документа се изразява в ясната и категорична връзка между тенденциите в развитието на общината, станали ясни от направения анализ на икономическото и социалното развитие, изведените силни, слаби страни, възможности и заплахи на тази база и разработената стратегическа рамка, която да използват потенциала на общината, за да реши нейните проблеми и да доведе до устойчиво развитие.

Постигната е интегрираност и взаимодействие между отделните стратегически цели. Те са балансираны и равнопоставени като значимост и засягат четири отделни сфери, които са ключови за развитието на общината. Връзката между тях е особено тясна, като концепцията се изразява в следното: Развитието на инфраструктурата осигурява база за развитие на бизнеса и по-добра среда за живот на хората, грижата за човешките ресурси, от гледна точка образование, здравеопазване и социални дейности, води до по-добре обучени и квалифицирани кадри, които да са подготвени да

влязат и да подсилят местната икономика. А развитата икономика означава повече работни места, по-високо заплащане и по-висок стандарт на живот.

Най-сигурният начин за развитието на общината е да се използват нейните сравнителни предимства и потенциали, а именно, подходящите природо-климатични условия за развитие на туризъм и селско стопанство.

За да има устойчив растеж, трябва да се съблюдава опазването на околната среда. Външните фактори също са взети предвид като се предлагат условия за привличане на инвеститори, коопериране с други общини и международно сътрудничество.

Външната съгласуваност на ПИРО се изразява в съгласуваност с релевантните стратегически документи на регионално, национално и европейско ниво.

Оценката на съответствието установява наличие на логическа съгласуваност на предложените цели, приоритети и мерки и висока степен на обвързаност с основните цели и приоритети на разработените стратегически документи, попадащи във времевия хоризонт на Плана за развитие като: Националната програма за развитие „България 2030“, Националната стратегия за регионално развитие на Република България за периода 2012-2022 г., Националната концепция за пространствено развитие за периода 2013-2025 г., Интегрираният план в областта на енергетиката и климата на Република България 2021-2030 г., Националната стратегия за адаптация към изменението на климата и План за действие към нея, Националната стратегия за намаляване на риска от бедствия 2018-2030 г., Интегрираната териториална стратегия за развитие на СИР за периода 2021-2027 г. и др.

Най-пряка е връзката на ПИРО с Националната програма за развитие „България 2030“ (НПР БГ) и Интегрираната териториална стратегия за развитие на СИР (ИТСР СИР) за периода 2021-2027, за това предварителната оценка разглежда подробно тази корелация.

НПР БГ2030 е водещият стратегически и програмен документ, който конкретизира целите на политиките за развитие на страната до 2030 г. НПР БГ2030 поставя пред страната 3 стратегически цели и 13 приоритета, като основните направления са в посока: Ускорено икономическо развитие; Демографски подем и Намаляване на неравенствата.

Таблица 40: Съответствие на ПИРО на община Велики Преслав с НПР БГ 2030 г.

Приоритети на НПР БГ 2030	Приоритети на ПИРО – Велики Преслав 2021-2027
П1. Образование и умения	П3. Добро образование, професионално развитие и нови знания за успешна реализация, заетост, висок жизнен стандарт и демографски подем.
П2. Наука и научна инфраструктура	П3. Добро образование, професионално развитие и нови знания за успешна реализация, заетост, висок жизнен стандарт и демографски подем.
П3. Интелигентна индустрия	П1. Засилване на конкурентните позиции на общината, устойчив, иновативен и интелигентен икономически растеж, базиран на местните ресурси, подобряване на бизнес средата и стимулиране на предприемачеството
П4. Кръгова и нисковъглеродна икономика	П2. Насърчаване на зелени и сини инвестиции, кръгова икономика, чиста околна среда, приспособяване към изменението на климата, превенция и управление на риска.

П5. Чист въздух и биоразнообразие	П2. Насърчаване на зелени и сини инвестиции, кръгова икономика, чиста околна среда, приспособяване към изменението на климата, превенция и управление на риска. П5. Достъпност и свързаност, чрез подобряване на инфраструктурата, мобилността, телекомуникациите, цифровизация и интегрирано развитие на всички видове територии.
П6. Устойчиво селско стопанство	П1. Засилване на конкурентните позиции на общината, устойчив, иновативен и интелигентен икономически растеж, базиран на местните ресурси, подобряване на бизнес средата и стимулиране на предприемачеството.
П7. Транспортна свързаност	П5. Достъпност и свързаност, чрез подобряване на инфраструктурата, мобилността, телекомуникациите, цифровизация и интегрирано развитие на всички видове територии.
П8. Цифрова свързаност	П4. Електронно управление, администрация близо до гражданите и предоставяне на качествени и достъпни обществени услуги – административни, здравни, социални и културни. П5. Достъпност и свързаност, чрез подобряване на инфраструктурата, мобилността, телекомуникациите, цифровизация и интегрирано развитие на всички видове територии.
П9. Местно развитие	П1. Засилване на конкурентните позиции на общината, устойчив, иновативен и интелигентен икономически растеж, базиран на местните ресурси, подобряване на бизнес средата и стимулиране на предприемачеството.
П10. Институционална рамка	П4. Електронно управление, администрация близо до гражданите и предоставяне на качествени и достъпни обществени услуги – административни, здравни, социални и културни.
П11. Социално включване	П4. Електронно управление, администрация близо до гражданите и предоставяне на качествени и достъпни обществени услуги – административни, здравни, социални и културни.
П12. Здраве и спорт	П4. Електронно управление, администрация близо до гражданите и предоставяне на качествени и достъпни обществени услуги – административни, здравни, социални и културни.
П13. Култура, наследство и туризъм	П1. Засилване на конкурентните позиции на общината, устойчив, иновативен и интелигентен икономически растеж, базиран на местните ресурси, подобряване на бизнес средата и стимулиране на предприемачеството.

	П4. Електронно управление, администрация близо до гражданите и предоставяне на качествени и достъпни обществени услуги – административни, здравни, социални и културни.
--	---

Визията на ИТСП на СИР за периода 2021- 2027 е: „Североизточен Район - Отворена към Черно море и света българска територия, съхранила богатата история и материална култура, плодородна земя, човешки капитал, развита инфраструктура, туристически имидж и насочила своя специфичен потенциал за постигане на общ икономически напредък и подобро качество на живота.“. Визията ще се реализира в три приоритетни направления: Повишаване динамичността на района в глобален мащаб; Постигане на равен достъп до качествено образование, здравеопазване и социални услуги, социално включване; Териториално развитие и сближаване.

Интегрираната териториална стратегия за развитие на Североизточен район търси приемственост на вече постигнатото в предходния цикъл на планиране и изпълнение, и устойчивост в средносрочен и в дългосрочен план. Заложена е сходимост с предвидените политики в Регионалния план за развитие за периода 2014-2020 г. и се подкрепят тези приоритети, цели и мерки, които да го надградят в новите условия. Това се обуславя от общата логика на развитието, тъй като осигурява приемственост, предвидимост и устойчивост на регионалните политики.

Таблица 41: Съответствие на ПИРО на община Велики Преслав с ИТСП на СИР 2021-2027 г.

Специфични цели на ИТСП на СИР	Приоритети на ПИРО – Велики Преслав 2021-2027
СЦ 1.1.: Развитие на интелигентна индустрия с потенциал за висок растеж	П1. Засилване на конкурентните позиции на общината, устойчив, иновативен и интелигентен икономически растеж, базиран на местните ресурси, подобряване на бизнес средата и стимулиране на предприемачеството.
С Ц 1.2.: Устойчиво оползотворяване на местния потенциал за развитие	П1. Засилване на конкурентните позиции на общината, устойчив, иновативен и интелигентен икономически растеж, базиран на местните ресурси, подобряване на бизнес средата и стимулиране на предприемачеството. П2. Насърчаване на зелени и сини инвестиции, кръгова икономика, чиста околна среда, приспособяване към изменението на климата, превенция и управление на риска.
СЦ 1.3.: Запазване и подобряване качеството на околната среда и адаптация към настъпилите неблагоприятни климатични изменения	П2. Насърчаване на зелени и сини инвестиции, кръгова икономика, чиста околна среда, приспособяване към изменението на климата, превенция и управление на риска. П5. Достъпност и свързаност, чрез подобряване на инфраструктурата, мобилността, телекомуникациите, цифровизация и интегрирано развитие на всички видове територии.
СЦ 2.1: Инвестиции в образование и умения	П3. Добро образование, професионално развитие и нови знания за успешна реализация, заетост, висок жизнен стандарт и демографски подем.

СЦ 2.2.: Подобряване на достъпа до качествени здравни и социални услуги	П4. Електронно управление, администрация близо до гражданите и предоставяне на качествени и достъпни обществени услуги – административни, здравни, социални и културни.
СЦ 3.1.: Бърза и сигурна транспортна и цифрова свързаност	П5. Достъпност и свързаност, чрез подобряване на инфраструктурата, мобилността, телекомуникациите, цифровизация и интегрирано развитие на всички видове територии.
СЦ 3.2.: Градско възстановяване и развитие	П5. Достъпност и свързаност, чрез подобряване на инфраструктурата, мобилността, телекомуникациите, цифровизация и интегрирано развитие на всички видове територии.
СЦ 3.3.: Трансгранично и транснационално сътрудничество	П5. Достъпност и свързаност, чрез подобряване на инфраструктурата, мобилността, телекомуникациите, цифровизация и интегрирано развитие на всички видове територии.

Приложимостта на стратегическата рамка зависи от нейната реалистичност, от нагласите на местното население, от административния капацитет, от адекватността на стратегията спрямо нуждите на местното население. При оценката на реалистичността и приложимостта на един планов документ от значение са много външни фактори, които в повечето случаи са трудно предвидими. Реалистичността на един план зависи от пресечната точка между предвидените дейности и отделените за тях ресурси.

Планът за интегрирано развитие на община Велики Преслав включва Индикативна финансова таблица и Програма за реализация, където са дефинирани ресурсите, необходими за неговата реализация и постигане на набелязаните цели.

Нагласите на местното население винаги са от голямо значение при разработването на планови и стратегически документи. Важно е общността да припознае набелязаните цели като свои, за да се сплоти около тяхното преследване и да се установи тясна кооперация между администрация, бизнес и гражданско общество.

Административният капацитет е анализиран в ПИРО и предвидените цели са поставени в съответствие с потребностите. Съгласно направената оценка на стратегическата част на Плана за интегрирано развитие, може да се направи извода че е разработена реалистична и приложима рамка, която се отличава с вътрешна кохезия и съответствие със стратегическите документи на по-високо ниво.

Посочените цели в ПИРО на община Велики Преслав гарантират правилното прилагане на хоризонталните принципи на ЕС в областта на равните възможности, равен достъп, недискриминация, устойчиво развитие, добро управление като са предвидени мерки за интегриране и социално включване на всички общности, а цялостното изпълнение на плана и общата цел ще допринесат за балансирано развитие на територията.

4. Оценка на финансовите въздействия на плана

Индикативната финансова рамка обобщава необходимите ресурси за реализацията на ПИРО за периода 2021-2027 г. Тя е тясно обвързана с макроикономическата обстановка и следва да бъде съобразена с поуките от предходния програмен период и текущото финансово състояние

на общината. Предвидените финансови средства за реализация на ПИРО са съобразени със социално-икономическото и инфраструктурно развитие на община, което през новия програмен период ще се осъществява под комбинираното влияние на две групи фактори - стимулиращи и задържащи развитието ѝ. От друга страна разпределението между необходимите финансови средства по отделните приоритети е премерено чрез значимостта и капиталоемкостта на отделните дейности. Направени са допускания за развитие на местните икономики и процеса на финансова децентрализация, които ще се отразят в нарастване на средствата, осигурявани от Общините за финансиране на регионалното и местно развитие.

При съставянето на Индикативната финансова таблица е използвана предложената в Приложение №2 от Методическите указания форма за разработване на ПИРО 2021-2027 г. като е спазена нейната структура и съдържание.

Разчита се много на средствата от ЕС, което прави изпълнението на ПИРО зависимо от редица външни фактори и риска от неговото неизпълнение е сравнително по-голям. В същото време, Община Велики Преслав няма достатъчно ресурси, за да подкрепи самостоятелно инициативите за развитие, затова е подходящо привличането на повече частни инвестиции и насърчаването на частните инициативи в общината. Следва да се има предвид, че изготвянето на финансовата рамка на ПИРО се случва в момент, когато тече подготовката на рамковите документи за следващия програмен период и съответно не са напълно ясни приоритетите на Стратегическия план за развитие на земеделието и селските райони и други общностни програми, които ще бъдат финансирани, териториалното разпределение на финансовите средства и условията за тяхното отпускане.

Това затруднява планирането и разпределението на средствата за следващия седемгодишен период, както и определянето на количествените показатели, тъй като предвидените средства са с източник предимно на външно финансиране.

Разпределението на финансовите ресурси в Програмата за реализация и Индикативната финансова таблица на ПИРО отговаря на направените изводи от анализа и на предвидените цели в стратегическата рамка.

Финансовите ресурси за изпълнение на ПИРО са обобщени в индикативната финансова таблица и детайлно описани в Програмата за реализация на плана, която е дадена като отделно приложение. В нея финансовите ресурси са детайлизирани в достатъчна степен по мерки, проекти и дейности, по години и срокове за реализация и прогнозни източници за финансиране.

Връзката между финансовия ресурс и стратегическата рамка е двупосочна. Остойносттаването на предвидените дейности би следвало да се направи на база желаните резултати. В случая е използван именно този подход: като база за изчисленията са използвани предвидените в матрицата с индикатори крайни стойности, които са заложили като цели за края на седемгодишния планов период.

5. Анализ на индикаторите за наблюдение и оценка на изпълнението на ПИРО

За измерване на степента на изпълнение и постигане целите на плана е изградена добре структурирана система от индикатори.

Системата от индикатори за наблюдение на изпълнението на Плана за интегрирано развитие на община Велики Преслав е основен инструмент за проследяване на степента на изпълнение на ПИРО и е изцяло съобразена с Методическите указания на МРРБ. Тя отчита напредъка и степента на постигане на целите и приоритетите за развитие на общината по физически и финансови характеристики. За целите на плана са използвани два вида индикатори: общи и специфични

индикатори за резултат и индикатори за въздействие. Това позволява да се направи извод спрямо уместността и яснотата им.

Индикаторите за резултат се отнасят до наблюдението и оценката на изпълнението на определените приоритети за развитие на общината. По някои приоритети те се отнасят за предвидени или изпълнявани конкретни проекти с важно значение за развитието на територията на общината. Дефинираните индикатори са количествено измерими и осигуряват обективност по отношение на оценките и изводите за конкретните постижения при реализацията на приоритетите и мерките и постигнатото пряко въздействие в съответната област.

Индикаторите за въздействие отчитат изпълнението на стратегическите цели и приоритети на ПИРО и имат значение за цялостната оценка на ефективността на избраната стратегия и политика за устойчиво интегрирано местно развитие за съответния период. Степента на въздействие се отчита с количествено и/или качествено измерими индикатори.

Индикаторите, включени в ПИРО на община Велики Преслав са:

Конкретни – ясни са за разбиране и лесни за събиране и обобщаване на информацията;

Измерими - за тях съществуват методи и инструменти за измерване на стойностите им, налични са и в случай на нужда може да бъде агрегирана достатъчно информация и количествени данни;

Достъпни - има информационно осигуряване от надеждни източници с необходимата периодичност и качество и са достъпни на приемлива цена;

Адекватни - обосновани и подходящи по отношение на целите и приоритетите за развитие;

Обвързани са с времето - на базата на периодична информация, позволяваща сравнения между базови, междинни и целеви стойности в процеса на наблюдение на напредъка и постигането на целите.

Индикаторите за наблюдение и оценка са агрегирана информация от данните за реализация на конкретни проекти по ПИРО.

Наличието на добре подбрани индикатори позволява да се изгради ефективна система за наблюдение на изпълнението на плана. Те са конкретни, ясно формулирани, добре подбрани, лесно измерими. Заложените базови и целеви стойности за всеки индикатор са адекватни на ситуацията и възможностите за развитие на общината, което от своя страна е гаранция за реалистичност и приложимост на плана.

Матрицата на индикаторите за ПИРО на община Велики Преслав включва наименование на стратегическа цел и приоритет, мярка на индикатора; източник на информация, период на отчитане, базова и целева стойност. Подробно посочените индикатори са ясни, уместни, с достатъчен брой и възможности за информационно осигуряване. Така изготвената матрица позволява да се изготвят качествени междинна и последваща оценки на плана.

На база на извършения анализ на социално-икономическото състояние на целевата територия и предвид заложените в ПИРО индикатори за наблюдение и оценка на изпълнението може да се направят съответните изводи за въздействието на документа.

Базовите и прогнозни стойности на ключовите индикатори позволяват да се сравнят и преценят очакваните социални и икономически ефекти и въздействия от реализацията на плана. Ако ПИРО бъде изпълнен и заложените в него конкретни проекти станат реалност, по безспорен начин може да се твърди, че както социалните, така също икономическите и екологичните показатели на община Велики Преслав в края на плановия период (2027 г.) ще регистрират много по-високи равнища, доближаващи я до стандартите за устойчиво развиваща се територия, в която на населението е осигурен по-висок жизнен стандарт, характеризиращ се с по-високи доходи, по-добро здравословно състояние, по-уютна жизнена и околна среда.

6. Оценка на механизмите за наблюдение, оценка и актуализация на ПИРО

Системата за наблюдение и оценка на изпълнението на Плана за интегрирано развитие осигурява неговото ефективно изпълнение с оглед постигане на целите за интегрирано устойчиво местно развитие и ефикасно разходване на ресурсите за реализация на планираните дейности и проекти. Системата за наблюдение и оценка на изпълнението на плана обхваща и Програмата за неговата реализация. При изготвянето на системата е спазена законодателната рамка и е развита вътрешна система за наблюдение, оценка и актуализация с конкретни механизми.

Системата за наблюдение на ПИРО включва следните основни компоненти:

- Системата от индикатори за наблюдение – дефинирани по-горе и отчитащи специфичния характер на плана, реализацията на неговите цели, социално-икономическото състояние, развитието на инфраструктурата и проблемите на околната среда в контекста на устойчивото регионално развитие;
- Източниците, начините и периодичността за събиране, обработка и анализиране на информацията - наблюдението на изпълнението на ПИРО се осъществява на основата на данни на НСИ, ИСУН, Евростат, АПИ, Агенция за чуждестранни инвестиции, Агенция за енергийна ефективност, Агенцията по заетостта, както и на основата на данни от други надеждни национални, регионални и местни източници на информация. При извършването на специфични тематични наблюдения и оценки ще се включат и резултати от анкетни проучвания за мнението и настроенята на населението, живеещо в общините на района.
- Финансовото и техническото обезпечаване на дейността по наблюдението на ПИРО се осигурява от бюджета на Община Велики Преслав.
- Местните власти участват в реализацията на мерките и постигане на целите на общински планове за развитие и програмите за реализация на общинските планове за развитие. Местните власти осигуряват собствени финансови ресурси и мобилизират такива на социалните партньори на местно ниво за реализация на проекти и дейности в техните планови документи.
- Неправителствените организации, социално-икономическите партньори и частния сектор активно участват в процеса на разработване на ПИРО и наблюдение изпълнението на плана; подкрепят и участват в разработването на проекти за изпълнението на плана. Тази група от участници ще бъде пряко включена и в реализацията на проекти и дейности, основно насочени към подобряване на средата за живот и развитие.

За наблюдение на изпълнението на ПИРО се извършват междинна и последваща оценки. Оценката предоставя информация за ефективността от провежданата политика. Тя осигурява на управлението механизми на контрол, чрез информация за разходите и за резултатите, подпомага и съответните управленски власти да преценят въздействието от изпълнението на ПИРО, да го подобрят, като го преосмислят от гледна точка на заложените цели и приоритети и възможностите за тяхното реализиране.

Чрез оценката се изяснява и ефектът от планираните дейности. Тя може да подобри също така и прозрачността в процеса на прилагане на плана и да насърчи повишаването на отговорността на властите пред широката общественост.

Резултатите от наблюдението на ПИРО се обобщават в изготвени редовни Годишни доклади. Годишните доклади за наблюдението на изпълнението на ПИРО осигуряват информация за изготвяне на междинната и последващата оценки.

При формулиране на механизмите за изпълнение на Плана за интегрирано развитие е препоръчително създаване на постоянна Работна група към Община Велики Преслав, която пряко да подпомага Кмета на общината относно изпълнението на ПИРО и да упражнява контрол и

мониторинг върху резултатите. В Работната група за управление на реализацията на ПИРО следва да се включат представители на общата и специализираната администрация, представена от съответните дирекции, които имат отношение към заложените в плана цели и проекти, както и представители на Общинския съвет. С оглед осигуряването на постоянно обществено участие в изпълнението на ПИРО е препоръчително да се включат и представители на неправителствения сектор, социалните партньори, граждани и местни предприятия.

Пряко свързана с изпълнението на Плана за интегрирано развитие е Програмата за реализация на ПИРО за периода 2021-2027 г., която се разработва на основата на ресурсно осигурените специфични цели и включва конкретни проекти, прогнозните им стойности, източници на финансиране, срокове и отговорни институции. В специален раздел на Програмата са включени проектите.

Препоръчва се работната група да следи изпълнението на конкретните проекти, както и да променя Програмата за реализация и да допълва при необходимост и промяна в социално-икономическото развитие на общината. Работната група следва да следи и включва в нея и проектите на заинтересованите страни - НПО, бизнес организации, социални партньори и други за развитието на общината.

Механизмът за прилагане на принципа на партньорство и осигуряване на информация и публичност може да се разгледа в следните аспекти:

➤ В процеса на изготвянето на ПИРО:

ПИРО е разработен чрез прилагане на принципа на партньорство, който включва и информиране на всички заинтересовани страни. Дадена е възможност за изразяване на мнения и представяне на предложения чрез формални и неформални работни срещи с по-тесен кръг участници, осъществяване на широко консултиране чрез организиране на обществено обсъждане, в т.ч. и чрез интернет, участие във формални структури за планиране и мониторинг със състав, основан на принципа на партньорството – местна власт, социални и икономически партньори, гражданско общество и др. Обменът на мнения и информация е осъществен и чрез провеждане на анкети, попълване на въпросници и справки.

Проведени са консултации и предварителна съгласуваност с ангажиране и активно участие на представители на заинтересованите страни.

➤ По време на изпълнението на ПИРО:

В процеса на изпълнение на ПИРО основните инструменти за осигуряване на информация и публичност са годишните доклади и междинната оценка, както и последващата оценка след края на периода на действие на плана. Те ще бъдат изготвени и обсъдени при спазване и изпълнение на основните форми на взаимодействие за осъществяване на партньорства и осигуряване на публичност: информиране, консултиране и съгласуваност, и с активно участие на всички заинтересовани страни. Ще се публикуват на страницата на Община Велики Преслав в интернет.

В рамките на всеки проект, предвиден за изпълнение до 2027 г. ще бъдат предвидени мерки и адекватни действия за информиране и публичност, в т.ч. периодични информационни кампании сред целевите групи.

Поддържането на изградените вече ефективни партньорства ще даде възможност в процеса на изпълнение да се реализира по-голяма икономическа целесъобразност и да се укрепи потенциала за разкриване на нови пътища към привличането на инвестиции и допълнителни финансови средства.

Участието на партньорите на всички нива на подготовка, съгласуване, обсъждане и контрол на изпълнението гарантира прозрачност, компетентност, ефективност и реалистичност на Плана за интегрирано развитие. Чрез тях той се обогатява както с друга гледна точка, освен тази на

местната власт, така и с инструментите на гражданското общество, които се основават на прякото участие на гражданите и техните организации в управлението и процеса на взимане на решения. Осигуряването на необходимата и своевременна информация и публичност на процеса на разработване, актуализиране, съгласуване и изпълнение на ПИРО се осъществява от Кмета на община Велики Преслав и Общинския съвет в съответствие с техните компетенции. В процеса на наблюдение на изпълнението на Плана за развитие следва да се осигурява участието на граждани, физически и юридически лица като се спазва принципа за партньорство, публичност и прозрачност.

Предизвикателството, което е на дневен ред пред общинската администрация и екипа за управление е да бъдат осъществени необходимите стъпки за непрекъснатото информиране и въвличане на социално-икономическите партньори и заинтересованите страни в ефективното изпълнение, наблюдението и оценката на актуализирания ПИРО.

Информираността на гражданите и обществената подкрепа са от особено значение за успешното реализиране на Плана за интегрирано развитие и за осигуряването на интегрирано устойчиво местно развитие.

7. Оценка на съответствието, целесъобразността и ефективността на Програмата за реализация на ПИРО за периода 2021-2027 г.

С Програмата се определя пакета от мерки и проекти за реализация на целите и приоритетите за развитие на общината през периода до 2027 г., съответните финансови ресурси, административните структури за управление, наблюдение и оценка на проектите, индикаторите за цялостното изпълнение на Програмата, а оттук - и на Плана за интегрирано развитие, действията за осигуряване на комуникация, информация и публичност при осъществяването на мерките и проектите, включени в Програмата.

Програмата за реализация на ПИРО има многогодишен характер (7-годишен период на действие) и може да бъде актуализирана периодично в зависимост от условията и прогнозите за реализацията на Плана за интегрирано развитие с цел осигуряване на ефективност и ефикасност при изпълнението на плана и постигане целите и приоритетите за развитие.

В Програмата за реализация на ПИРО на община Велики Преслав 2021-2027 г. са включени оперативните насоки и приоритети на програмата, мерките, предвидените дейности за подкрепа и списък с индикативни проекти за реализация.

Препоръчва се на тази база да се изготвят детайлни Годишни програми за реализация на ПИРО, в които да бъдат включени и индикатори на проектите, които се/ще се изпълняват през конкретната година. Изпълнението на Годишната програма за реализация ще е основен източник на информация за подготовката на Годишния доклад на Кмета за реализацията на ПИРО, който следва да бъде изготвен до 31 март следващата календарната година за предходната.

8. Основни изводи и препоръки от предварителната оценка на ПИРО

Планът за интегрирано развитие на община Велики Преслав за периода 2021-2027 г. е разработен съгласно препоръките, изведени в Методически указания за разработване и прилагане на планове за интегрирано развитие на община (ПИРО) за периода 2021-2027 г., Интегрирана териториална стратегия за развитие на СИР за периода 2021-2027 г. и Националната програма за развитие България 2030.

От извършената предварителна оценка на компонентите на плана могат да се направят следните обобщени изводи:

- Спазена е общата структура за изготвяне на социално-икономически анализ;
- SWOT-анализът съответства напълно на анализа на икономическото и социалното развитие и приложената стратегическа рамка;
- Стратегическата част е структурирана ясно и в съответствие с изискванията на европейските, националните и регионалните стратегически документи. ПИРО на община Велики Преслав е хармонизиран с националните секторни стратегии, които обхващат периода 2021-2027 г. ;
- Планираната „визия“ е завършена в смислово отношение и отговаря на поставената стратегическа рамка;
- Обемът на предвидените финансови ресурси е в съответствие с предвидените проекти за изпълнение, от което може да се съди и за ефективността и ефикасността за постигане на целите на ПИРО на община Велики Преслав. Във финансовата индикативна таблица е спазен изцяло принципа на съфинансиране и допълняемост на местните собствени финансови ресурси за развитие със средства от държавния бюджет, фондовете на ЕС и други публични и частни източници;
- Системата от индикатори за наблюдение на изпълнението на ПИРО включва ясни, уместни, с достатъчен брой и възможности за информационно осигуряване индикатори, което позволява да се изготвят качествени междинна и последваща оценки на плана и да се определи социално-икономическото му въздействие;
- Успешното изпълнение на ПИРО ще доведе до икономически ръст и съществено подобрене на качеството на живот в община Велики Преслав в края на плановия период;
- ПИРО гарантира правилното прилагане на хоризонталните принципи на ЕС в областта на равните възможности - равен достъп, недискриминация, устойчиво развитие, добро управление, партньорство.

С реализацията на плана ще се интегрират екологични принципи с устойчивото развитие и пространственото планиране на селищната среда, като ще се създадат условия за бизнес и инвестиции, туризъм, екологично селско стопанство и модерна инфраструктура.

За подобряване качеството, реалистичността и изпълнимостта на документа могат да се направят следните препоръки:

- ПИРО да се съгласува с окончателните варианти на Оперативните програми и СПРЗСР за новия програмен период 2021-2027 г., след тяхното одобрение и при необходимост да се актуализира;
- Бизнесът и НПО също да предоставят и отчитат пред Община Велики Преслав своите проекти и инвестиционни дейности и намерения, за да бъдат отразявани в отчетите и програмите за изпълнение на ПИРО.
- Да се създаде специална мониторингова работна група за наблюдение и оценка на изпълнението на ПИРО с участието на всички заинтересовани страни;
- Всяка година да се прави отчет за изпълнението на Плана пред Общински съвет – Велики Преслав и да се приема едногодишна програма за изпълнение на приоритетни проекти и дейности, съгласувана със седемгодишната Програма за реализация на ПИРО, текущите нужди и финансовите възможности и капацитет на Община Велики Преслав.

СПИСЪК НА ИЗПОЛЗВАНИТЕ СЪКРАЩЕНИЯ

A3 – Агенция по заетостта

АНКПР - Актуализирана национална концепция за пространствено развитие
АПИ – Агенция „Пътна инфраструктура“
БАБХ – Българска агенция по безопасност на храните
БД – Басейнова дирекция
ВЕИ – възобновяеми енергийни източници
ВиК – водоснабдяване и канализация
ГД ГРАО - Главна дирекция „Гражданска регистрация и административно обслужване“
ДМА – дълготрайни материални активи
ДБТ – Дирекция „Бюро по труда“
ДГ – детска градина
ДГС/ДЛС – Държавно горско/ловно стопанство
ДСП – Домашен социален патронаж
ЕЗФРСР - Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕИП – Европейско икономическо пространство
ЕО – екологична оценка
ЕС – Европейски съюз
ЕСИФ - Европейски структурни и инвестиционни фондове
ЕСФ – Европейски социален фонд
ЕФРР – Европейски фонд за регионално развитие
ЗООС – Закон за опазване на околната среда
ЗРР – Закон за регионалното развитие
ППЗРР – Правилник за прилагане на Закона за регионалното развитие
ЗЗ – защитени зони
ЗМ – защитени местности
ЗТ – защитени територии
ИАОС – Изпълнителна агенция по околна среда
ИСУН – Информационна система за управление и наблюдение
ИТИ – Интегрирани териториални инвестиции
ИТП – Интегриран териториален подход
ИТС – Интегрирана териториална стратегия
ИТСРСИР – Интегрирана териториална стратегия за развитие на Североизточен район
МБАЛ – Многопрофилна болница за активно лечение
МДТ – Местни данъци и такси
МЗ – Министерство на здравеопазването
МИГ – Местна инициативна група
МРРБ – Министерство на регионалното развитие и благоустройството
МТСП – Министерство на труда и социалната политика
МОН – Министерство на образованието и науката
МОСВ – Министерство на околната среда и водите
МСП – малки и средни предприятия
НИРД – научно-изследователска и развойна дейност
НПВУ – Национален план за възстановяване и устойчивост
НПО – неправителствени организации
НСИ – Национален статистически институт
НСОРБ – Национално сдружение на общините в Република България
НСРР – Национална стратегия за регионално развитие

НУ – Начално училище
NUTS – обща класификация на териториалните единици за статистически цели, прилагана от ЕВРОСТАТ за регионите в Европейския съюз
ОДЗ – Областна дирекция „Земеделие“
ОП – Оперативна/и програма/и
ОПЕУТП – Оперативна програма „Електронно управление и техническа помощ“
ОПОС – Оперативна програма за околна среда
ОСИ - Отдел „Статистически изследвания“
ОСП – Обща селскостопанска политика
ОПИК – Оперативна програма за иновации и конкурентоспособност
ОПНО – Оперативна програма за наука и образование
ОПНИИДИТ – Оперативна програма за научни изследвания, иновации и дигитализация за интелигентна трансформация
ОПР – Общински план за развитие
ОПРР – Оперативна програма за развитие на регионите
ОПРЧР – Оперативна програма за развитие на човешките ресурси
ОПТС – Оперативна програма за транспортна свързаност
ОПХОМП – Оперативна програма за храни и/или основно материално подпомагане
ОУ – основно училище
ОУП – общ/и устройствен/и план/ове
ПИРО – План за интегрирано развитие на община
ПМДР – Програма за морско дело и рибарство
ППЗРР – Правилник за прилагане на Закона за регионалното развитие
ПРСР – Програма за развитие на селските райони
ПСПВ – пречиствателна станция за питейни води
ПСОВ - пречиствателна станция за отпадъчни води
ПЧИ – преки чужди инвестиции
РБ – Република България / Републикански бюджет
РДГ – Регионална дирекция по горите
РЗИ – Регионален център по здравеопазване
РИОСВ -Регионална инспекция по околната среда и водите
РСЗ – Регионална служба по заетостта
РСР – Регионален съвет за развитие
СИР – Североизточен район
СПРЗСР – Стратегически план за развитие на земеделието и селските райони
СУ – средно училище
ТБО – твърди битови отпадъци/ такса битови отпадъци

СПИСЪК НА ТАБЛИЦИТЕ, ГРАФИКИТЕ И ФИГУРИТЕ

Таблица 1: Сравнителна характеристика на община Велики Преслав и общините в област Шумен
Таблица 2: Баланс на територията на община Велики Преслав (дка)
Таблица 3: Честота на годишните ветрове за района по посока в %
Таблица 4: Категоризация на община Велики Преслав и съставните ѝ населените места
Таблица 5: Жилищни сгради в община Велики Преслав по период на построяване (брой)
Таблица 6: Основни характеристики на жилищния фонд в община Велики Преслав 2014-2018 г.
Таблица 7: Население в община Велики Преслав 2015 – 2020 г.

- Таблица 8: Население под, в и над трудоспособна възраст по пол 2017 - 2019 г.
Таблица 9: Население по възраст в община Велики Преслав към 31.12.2019 г.
Таблица 10: Население по постоянен и настоящ адрес 2018 г. -2020 г.
Таблица 11: Естествен прираст на населението на община Велики Преслав 2015-2020 г.
Таблица 12: Заселени, изселени и механичен прираст в община Велики Преслав 2015-2020 г.
Таблица 13: Средногодишен брой на безработните лица и равнище на безработица 2015 - 2020 г.
Таблица 14: Брой ученици в община Велики Преслав 2014-2020 г.
Таблица 15: Данни за общинските детски градини в община Велики Преслав 2014-2020 г.
Таблица 16: Лечебни и здравни заведения в община Велики Преслав - 2020 г.
Таблица 17: Медицински персонал и население на един лекар 2015-2019 г.
Таблица 18: Народни читалища и художествени състави в община Велики Преслав към 2020 г.
Таблица 19: Брой нефинансови предприятия по основни икономически дейности 2018- 2019 г.
Таблица 20: Сравнителен анализ на основните икономически показатели 2014-2019 г.
Таблица 21: Брой регистрирани земеделски стопани за периода 2015-2019 г.
Таблица 22: Справка за засети площи и добиви по видове земеделски култури
Таблица 23: Справка за броя на животните в община Велики Преслав по видове
Таблица 24: Разпределение на общата горска площ по видове собственост 2015 – 2019 г.
Таблица 25: Предвидено и осъществено ползване на дървесина от горския фонд 2015 – 2019 г.
Таблица 26: Дължина на пътната мрежа и относителен дял на пътищата по класове
Таблица 27: Дължина на водопроводната мрежа в община Велики Преслав към 31.12.2019 г.
Таблица 28: Санитарно-охранителни зони по водоизточници в община Велики Преслав
Таблица 29: Състояние на повърхностни водни тела на територията на община Велики Преслав
Таблица 30: Язовири на територията на община Велики Преслав
Таблица 31: Количества генерирани и депонирани битови отпадъци 2016-2019 г. (тона)
Таблица 32: Защитени територии в община Велики Преслав
Таблица 33: Защитени зони по НАТУРА-2000, обхващащи част от горските територии
Таблица 34: Щатното разпределение на администрацията на община Велики Преслав към 2020 г.
Таблица 35: План за изпълнение на комуникационната стратегия
Таблица 36: Определени райони със значителен потенциален риск от наводнения
Таблица 37: Категоризирани места за настаняване в община Велики Преслав
Таблица 38: Дейност на местата за настаняване в община Велики Преслав 2016-2019 г.
Таблица 39: Календар на културните събития в община Велики Преслав за 2021 г.
Таблица 40: Съответствие на ПИРО на община Велики Преслав с НПР БГ 2030 г.
Таблица 41: Съответствие на ПИРО на община Велики Преслав с ИТСР на СИР 2021-2027 г.

- Фигура 1: Карта на област Шумен
Фигура 2: Карта на община Велики Преслав
Фигура 3: Релеф на община Велики Преслав
Фигура 4: Средни месечни температури и валежи в община Велики Преслав
Фигура 5: Количество на валежите в община Велики Преслав
Фигура 6: Роза на ветровете в община Велики Преслав
Фигура 7: Селищна мрежа на община Велики Преслав
Фигура 8: Карта на РДГ - Шумен
Фигура 9: Морфологичен състав на смесените битови отпадъци в община Велики Преслав
Фигура 10: Структура на Общинска администрация – Велики Преслав към 2020 г.
Фигура 11: Национални приоритети и под-приоритети през периода 2021-2027 г.

Фигура 12: Връзка между националните приоритети и основните цели на Политиката за сближаване на ЕС през периода 2021-2027 г.

Фигура 13: Общините в България, с риск към почвено-атмосферно засушаване

Графика 1: Разпределение на площта на община Велики Преслав по видове територии

Графика 2: Динамика на населението в община Велики Преслав 2015-2020 г.

Графика 3: Динамика на безработицата в община Велики Преслав 2015-2020 г. (%)

Графика 4: Средни стойности в наблюдаваните пунктове по основното течение на р. Камчия

Графика 5: Манган в ПВТ с код BG2G000000Q004

**ПРОГРАМА ЗА РЕАЛИЗАЦИЯ НА ПЛАН ЗА ИНТЕГРИРАНО РАЗВИТИЕ
НА ОБЩИНА ВЕЛИКИ ПРЕСЛАВ ЗА ПЕРИОДА 2021-2027 Г.**

Описание на предвидените мерки, проектни идеи и дейности

Приоритет	Мярка	Дейност/ проектна идея	Кратко описание	Територия/ Зона за въздействие	Индикативен бюджет (хил. лева)	Източник на финансиране	Срок за изпълнение	Административна структура, институция, отговорна за реализацията
Приоритет 1 – Засилване на конкурентните позиции на общината, устойчив, иновативен и интелигентен икономически растеж, базиран на местните ресурси, подобряване на бизнес средата и стимулиране на предприемачеството					35955			
Мярка 1.1. Стимулиране на предприемачеството, инвестициите и иновациите					6010			
Приоритет 1	Мярка 1.1	1.1.1.	Привличане на инвеститори, създаване на нови и развитие на иновативни предприятия	Зони за производствени и складови дейности	3000	НПВУ, Частни инвестиции, СПРЗСР, ОПИК и др.	2021-2027	Инвеститори
Приоритет 1	Мярка 1.1	1.1.2.	Производствени инвестиции в предприятията, вкл. за семейни предприятия, творчески индустрии и занаяти	Зони за производствени и складови дейности	1000	Частни инвестиции, СПРЗСР, ОПИК и др.	2021-2027	Инвеститори
Приоритет 1	Мярка 1.1	1.1.3.	Създаване на предприятия за преработка на животинска и земеделска продукция	Зони за производствени и складови дейности	2000	Частни инвестиции, СПРЗСР, ОПИК и др.	2021-2027	Инвеститори
Приоритет 1	Мярка 1.1	1.1.4.	Създаване на инвестиционен модул в сайта на Общината с презентации на дейността на местните фирми и информация за индустриални зони, свободни терени, сгради и др.	Зони за производствени и складови дейности	5	Общински бюджет	2021-2027	Община

Приоритет 1	Мярка 1.1	1.1.5.	Участие в български и международни икономически и инвестиционни форуми, борси и търговски изложения и организиране на бизнес посещения на потенциални инвеститори.	Зони за производствени и складови дейности	5	Общински бюджет	2021-2027	Община
МЯРКА 1.2. ДЕЙНОСТИ И ПРОЕКТИ КЪМ ПРОГРАМАТА ЗА РАЗВИТИЕ НА ТУРИЗМА НА ОБЩИНА ВЕЛИКИ ПРЕСЛАВ 2021-2027 Г.								
Мярка 1.2. Развитие на туризма като водеща индустрия, базирана на специфичните местни ресурси, уникалните природни и културни забележителности					29945			
Подмярка 1.2.1. Оползотворяване и развитие на местните туристически ресурси, чрез подобряване на базовата инфраструктура и активно предлагане на интегрирани конкурентоспособни туристически продукти и услуги					11720			
Приоритет 1	Мярка 1.2 Подмярка 1.2.1	1.2.1.1	Създаване на интегриран местен туристически продукт „Велики Преслав – Златният век на България – жива история, съкровища, красива природа и ароматно вино“	Зони за озеленяване, туризъм, спорт и отдих	50	Общински бюджет	2021-2027	Община, НИАР, ТИЦ, Консултативен съвет по туризъм и др.
Приоритет 1	Мярка 1.2 Подмярка 1.2.1	1.2.1.2	Консервация и реставрация на южен сектор на Дворцов град-Велики Преслав, Златната църква и поставяне на художествено осветление	Зони за озеленяване, туризъм, спорт и отдих	5000	ВОМР, Финансов механизъм на ЕИП и др.	2021-2027	Община
Приоритет 1	Мярка 1.2 Подмярка 1.2.1	1.2.1.3	Макетна възстановка (миниатюри) на основни сгради дворцов център, поставяне на восъчни	Зони за озеленяване, туризъм, спорт и отдих	1000	ВОМР, Финансов механизъм на ЕИП и др.	2021-2027	Община

			фигури на Цар Симеон и други туристически атракции					
Приоритет 1	Мярка 1.2 Подмярка 1.2.1	1.2.1.4.	Реставрация, консервация и социализиране на археологически комплекс „Аул на Хан Омуртаг“ и превръщането му в популярна и посещавана туристическа атракция	Зони за озеленяване, туризъм, спорт и отдих	1000	НФ „Култура“, Републикански бюджет, Общински бюджет, ВОМР и др.	2021-2027	Община, Министерство на културата, НИАР и др.
Приоритет 1	Мярка 1.2 Подмярка 1.2.1	1.2.1.5.	Изработване на План за опазване и управление /ПОУ/ на ИАР „Велики Преслав“	Зони за озеленяване, туризъм, спорт и отдих	200	Републикански бюджет, Общински бюджет и др.	2021-2027	Община
Приоритет 1	Мярка 1.2 Подмярка 1.2.1	1.2.1.6.	Изработване на ПУП и ПОУ за археологически комплекс „Аул на Хан Омуртаг“	Зони за озеленяване, туризъм, спорт и отдих	70	Републикански бюджет, Общински бюджет и др.	2021-2027	Община
Приоритет 1	Мярка 1.2 Подмярка 1.2.1	1.2.1.7.	Основен ремонт и прилагане на мерки за енергийна ефективност на туристическа хижа „Патлейна“ и прилежаща техническа инфраструктура	Зони за озеленяване, туризъм, спорт и отдих	1000	СПРЗСР, ВОМР, ФМ на ЕИП, Републикански бюджет, Общински бюджет и др.	2021-2027	Община
Приоритет 1	Мярка 1.2 Подмярка 1.2.1	1.2.1.8.	Рехабилитация и изграждане на алейна мрежа в ИАР – Велики Преслав	Зони за озеленяване, туризъм, спорт и отдих	250	СПРЗСР, ВОМР, Републикански бюджет, Общински бюджет и др.	2021-2027	Община
Приоритет 1	Мярка 1.2 Подмярка 1.2.1	1.2.1.9.	Подобряване на достъпа до Аул на Хан Омуртаг – край с. Хан Крум;	Зони за озеленяване, туризъм, спорт и отдих	1000	Републикански бюджет, Общински бюджет и др.	2021-2027	Община

Приоритет 1	Мярка 1.2 Подмярка 1.2.1	1.2.1.10.	Подобряване на достъпа до „Скални манастири“ – с. Осмар	Зони за озеленяване, туризъм, спорт и отдих	150	Републикански бюджет, Общински бюджет и др.	2021-2027	Община
Приоритет 1	Мярка 1.2 Подмярка 1.2.1	1.2.1.11.	Изграждане на велоалея от Гара Хан Крум до град Велики Преслав по протежение на старата ЖП линия	Зони за озеленяване, туризъм, спорт и отдих	500	СПРЗСР, ВОМР, Републикански бюджет, Общински бюджет и др.	2021-2027	Община
Приоритет 1	Мярка 1.2 Подмярка 1.2.1	1.2.1.12.	Проектиране и изграждане на паметно място – комплекс на Хан Крум като нова туристическа атракция в общината	Зони за озеленяване, туризъм, спорт и отдих	300	СПРЗСР, ВОМР, Републикански бюджет, Общински бюджет и др.	2021-2027	Община
Приоритет 1	Мярка 1.2 Подмярка 1.2.1	1.2.1.13.	Изграждане на тематична детска площадка в Градски парк „Велики Преслав	Зони за озеленяване, туризъм, спорт и отдих	200	СПРЗСР, ВОМР, Републикански бюджет, Общински бюджет и др.	2021-2027	Община
Приоритет 1	Мярка 1.2 Подмярка 1.2.1	1.2.1.14.	Обособяване на екопътеки и маршрути с възможности за велосипеден и пешеходен туризъм	Зони за озеленяване, туризъм, спорт и отдих	500	СПРЗСР, Републикански бюджет, Общински бюджет и др.	2021-2027	Община, ДГС, МОСВ и др.
Приоритет 1	Мярка 1.2 Подмярка 1.2.1	1.2.1.15.	Социализиране, озеленяване и благоустройство на места за краткотраен отдих и разходка – паркове, градинки, почистване и ремонт на чешми, поставяне на беседки, заслони, указателни и информационни табели, пейки и други.	Зони за озеленяване, туризъм, спорт и отдих	500	СПРЗСР, ВОМР, НПВУ, ПУДООС, Републикански бюджет, Общински бюджет и др.	2021-2027	Община

Подмярка 1.2.2. Стимулиране на предприемачеството в туризма, съпътстващи дейности и услуги и генериране на работни места					-				
Приоритет 1	Мярка 1.2 Подмярка 1.2.2	1.2.2.1.	Данъчни и административни облекчения за стартиране на нов бизнес в сферата на туризма на територията на общината	Цялата територия на общината	-	-	2021-2027	Община	
Приоритет 1	Мярка 1.2 Подмярка 1.2.2	1.2.2.2.	Подобряване качеството на услугите, предлагани в общинските туристически обекти	Цялата територия на общината	-	-	2021-2027	Община, НИАР, Частни предприемачи и др.	
Приоритет 1	Мярка 1.2 Подмярка 1.2.2	1.2.2.3.	Разширяване на състава и дейността на Консултативен съвет по въпросите на туризма в Община Велики Преслав	Цялата територия на общината	-	-	2021-2027	Община	
Подмярка 1.2.3. Развитие и разнообразяване на туристическото предлагане, интегрирано управление, маркетинг и реклама на дестинацията					4225				
Приоритет 1	Мярка 1.2 Подмярка 1.2.3	1.2.3.1.	Разширяване на дейността и разнообразяване на услугите, предлагани от Туристическите информационни центрове в общината	Зони за озеленяване, туризъм, спорт и отдих	100	Общински бюджет	2021-2027	Община, ТИЦ, НИАР	
Приоритет 1	Мярка 1.2 Подмярка 1.2.3	1.2.3.2.	Създаване на информационен туристически портал за общината	Зони за озеленяване, туризъм, спорт и отдих	5	Общински бюджет	2021-2027	Община	
Приоритет 1	Мярка 1.2 Подмярка 1.2.3	1.2.3.3.	Създаване на имидж, бранд, емблема и лого на дестинацията и разпространение на рекламни брошури, каталози, видео-	Зони за озеленяване, туризъм, спорт и отдих	300	ВОМР, Републикански бюджет, Общински бюджет	2021-2027	Община	

			оборудване и материали, клипове, рекламни филми и други					
Приоритет 1	Мярка 1.2 Подмярка 1.2.3	1.2.3.4.	Маркетинг и реклама на дестинацията - участие в български и международни туристически борси и търговски изложения, организиране на опознавателни посещения за тур-оператори и агенти	Зони за озеленяване, туризъм, спорт и отдих	70	Общински бюджет	2021-2027	Община
Приоритет 1	Мярка 1.2 Подмярка 1.2.3	1.2.3.5.	Развитие на интегриран регионален туристически продукт с Община Върбица и Община Смядово	Цялата територия на общината	1500	ИТИ, СПРЗСР, Общински бюджети и др.	2021-2027	Община Велики Преслав Община Върбица Община Смядово
Приоритет 1	Мярка 1.2 Подмярка 1.2.3	1.2.3.6.	Развитие на интегриран регионален културно-исторически туристически продукт „Корените на България“ с община Шумен и община Каспичан (Мадара, Плиска и Велики Преслав)	Цялата територия на общината	1500	ОПРР	2021-2027	Община Шумен Община Велики Преслав Община Каспичан
Приоритет 1	Мярка 1.2 Подмярка 1.2.3	1.2.3.7.	Развитие на интегрирани туристически продукти и планински маршрути с Община Търговище (от Велики Преслав до Мисионис)	Цялата територия на общината	750	ИТИ, ОПРР, Общински бюджети и др.	2021-2027	Община Велики Преслав Община Търговище
Мярка 1.3. Развитие на модерно, устойчиво и диверсифицирано селско стопанство					11500			
Приоритет 1	Мярка 1.3	1.3.1.	Стартова помощ за млади фермери	Зони за селско и горско стопанство	1000	Частни инвестиции, СПРЗСР и др.	2021-2027	Инвеститори

Приоритет 1	Мярка 1.3	1.3.2.	Модернизирани и разширяване на земеделски стопанства	Зони за селско и горско стопанство	2000	Частни инвестиции, СПРЗСР и др.	2021-2027	Инвеститори
Приоритет 1	Мярка 1.3	1.3.3.	Създаване на нови земеделски стопанства за отглеждане на трайни насаждения и зеленчукопроизводство	Зони за селско и горско стопанство	2000	Частни инвестиции, СПРЗСР и др.	2021-2027	Инвеститори
Приоритет 1	Мярка 1.3	1.3.4.	Създаване, модернизация и разширяване на животновъдни обекти	Зони за селско и горско стопанство	3000	Частни инвестиции, СПРЗСР и др.	2021-2027	Инвеститори
Приоритет 1	Мярка 1.3	1.3.5.	Развитие на биологично земеделие	Зони за селско и горско стопанство	2500	Частни инвестиции, СПРЗСР и др.	2021-2027	Инвеститори
Приоритет 1	Мярка 1.3	1.3.6.	Развитие на рибарството и аквакултурите	Зони за селско и горско стопанство	500	ОПМДР, СПРЗСР, Частни инвестиции и др.	2021-2027	Инвеститори
Приоритет 1	Мярка 1.3	1.3.7.	Развитие на пчеларството	Зони за селско и горско стопанство	500	Национална програма за пчеларство, СПРЗСР, Частни инвестиции и др.	2021-2027	Инвеститори
Мярка 1.4. Устойчиво управление на горските ресурси					2500			
Приоритет 1	Мярка 1.4	1.4.1.	Подобряване на икономическата стойност на горите, включително инвестиции за оборудване и практики за дърводобив, щадящи почвата и ресурсите	Зони за селско и горско стопанство	1000	СПРЗСР, ДГС, Републикаски бюджет, Общински бюджет	2021-2027	Община, ДГС
Приоритет 1	Мярка 1.4	1.4.2.	Залесяване на изсечени, засегнати от горски пожари гори и нови неземеделски територии	Зони за селско и горско стопанство	1000	СПРЗСР, ДГС, Републикаски бюджет, Общински бюджет	2021-2027	Община, ДГС

Приоритет 1	Мярка 1.4	1.4.3.	Опазване на горите от горски пожари. Изграждане на противопожарна инфраструктура – наблюдателни кули, противопожарни пунктове, оборудване и обзавеждане.	Зони за селско и горско стопанство	400	СПРЗСР, ДГС, Републикаски бюджет, Общински бюджет	2021-2027	Община, ДГС
Приоритет 1	Мярка 1.4	1.4.4.	Модернизиране на ловни бази и насърчаване развитието на ловното стопанство и ловния туризъм	Зони за селско и горско стопанство	100	МЗХГ, ДЛС, Републикански бюджет, Частни инвестиции	2021-2027	ДГС, ДЛС
Приоритет 2 - Насърчаване на зелени и сини инвестиции, кръгова икономика, чиста околна среда, приспособяване към изменението на климата, превенция и управление на риска					12152			
Мярка 2.1. Насърчаване на мерките за енергийна ефективност и намаляване на емисиите парникови газове					4568			
Приоритет 2	Мярка 2.1	2.1.1.	Енергийна ефективност за общинска административна сграда на Община В. Преслав	Зони с обществено-обслужващи/ публични функции	568	ПРСР, Общински бюджет	2021-2022	Община
Приоритет 2	Мярка 2.1	2.1.2.	Въвеждане на ЕСМ в частни жилищни сгради на територията на община Велики Преслав	Зони с жилищни функции	1000	Национална програма за енергийна ефективност в многофамилни жилищни сгради, Частни инвестиции и други източници	2021-2027	Община, Частни физически и/или юридически лица
Приоритет 2	Мярка 2.1	2.1.3.	Повишаване на енергийната ефективност на стопански сгради	Зони за производствени и складови дейности	1000	ОПИК, СПРЗСР, НПВУ, Частни инвестиции и др.	2021-2027	Частни физически и/или юридически лица

Приоритет 2	Мярка 2.1	2.1.4.	Санитарне на административни сгради в общината, включително държавна собственост	Зони с обществено-обслужващи/ публични функции	2000	НПВУ, Републикански бюджет и други източници	2021-2027	Община
Мярка 2.2. Насърчаване на прехода към кръгова икономика					500			
Приоритет 2	Мярка 2.2	2.2.1.	Насърчаване на НИРД и иновации в предприятията с фокус към кръговата икономика и цифровата трансформация, системи за електронно разплащане, технологии, базирани на изкуствен интелект /ИИ/ и облачни платформи	Зони за производствени и складови дейности	300	Частни инвестиции, ОПИК, НПВУ и др.	2021-2027	Инвеститори
Приоритет 2	Мярка 2.2	2.2.2.	Подкрепа за инвестиции в използването на алтернативни суровини, рециклирани материали и повторна употреба на материали	Зони за производствени и складови дейности	200	Частни инвестиции, ОПИК, НПВУ и др.	2021-2027	Инвеститори
Мярка 2.3. Опазване на околната среда и борба с климатичните промени					5084			
Приоритет 2	Мярка 2.3	2.3.1.	Корекция и укрепване на речните корита в с. Драгоево и с. Троица	Зони за техническа инфраструктура	2532	ОПОС, ПУДООС, Републикански бюджет, Общински бюджет и др.	2021-2027	Община
Приоритет 2	Мярка 2.3	2.3.2.	Почистване, обезопасяване и благоустрояване на дерета в населените места на община Велики Преслав	Цялата територия на общината	1000	ОПОС, ПУДООС, Републикански бюджет, Общински бюджет и др.	2021-2027	Община
Приоритет 2	Мярка 2.3	2.3.3.	Обезопасяване и укрепване на язовири и	Цялата територия	1000	ОПОС, ПУДООС,	2021-2027	Община

			язовирни стени в община Велики Преслав	на общината		Републикански бюджет, Общински бюджет и др.		
Приоритет 2	Мярка 2.3	2.3.4.	Ежегодно почистване на реките от битови отпадъци, храстовидна и дървесна растителност и др.	Цялата територия на общината	350	ПУДООС, Републикански бюджет, Общински бюджет и др.	2021-2027	Община
Приоритет 2	Мярка 2.3	2.3.5.	Изграждане на нови и оптимизиране и/или разширяване на съществуващи системи за предупреждение, наблюдение, докладване; прогнозиране и сигнализиране във връзка с климатичните изменения и риска от природни бедствия и аварии	Цялата територия на общината	200	ФМ ЕИП, НПВУ, ОПОС и други	2021-2027	Община и други институции
Приоритет 2	Мярка 2.3	2.3.6.	Повишаване на информираността на населението, обучения, информационно-образователни мерки за формиране, прилагане и изпълнение на целите на политиките, свързани с изменението на климата	Цялата територия на общината	2	Общински бюджет	2021-2027	Община
Мярка 2.4. Устойчиво управление на отпадъците					2000			
Приоритет 2	Мярка 2.4	2.4.1.	Създаване на общински център за безвъзмездно предаване на разделно събрани отпадъци от домакинствата, в т.ч. едрогабаритни отпадъци	Зони за техническа инфраструктура	1000	ОПОС, МОСВ, ПУДООС, и др.	2021-2027	Община

			и подготовка за повторна употреба					
Приоритет 2	Мярка 2.4	2.4.2.	Разширяване и оптимизиране на системата за разделно събиране на отпадъци от опаковки във всички населени места на общината	Зони за техническа инфраструктура	100	Организация по оползотворяване на отпадъци от опаковки	2021-2027	Община
Приоритет 2	Мярка 2.4	2.4.4.	Създаване на площадка за временно съхранение на строителни отпадъци	Зони за техническа инфраструктура	100	ОПОС, МОСВ, Отчисления по ЗУО, и др.	2021-2027	Община, РСУО
Приоритет 2	Мярка 2.4	2.4.5.	Въвеждане на домашно компостиране на зелените и биоразградими отпадъци	Цялата територия на общината	300	ОПОС, МОСВ, Отчисления по ЗУО, и др.	2021-2027	Община, Домакинства
Приоритет 2	Мярка 2.4	2.4.6.	Подобряване управлението на отпадъците, в т.ч. предотвратяване и намаляване на генерирането на отпадъци, подготовка за повторна употреба и рециклиране	Цялата територия на общината	500	ОПОС, Републикански бюджет, Общински бюджет и др.	2021-2027	Община Предприятия и др.
Приоритет 3 – Добро образование, професионално развитие и нови знания за успешна реализация, заетост, висок жизнен стандарт и демографски подем					10299			
Мярка 3.1. Демографски подем, насърчаване на раждаемостта, привличане на млади хора за работа и живот в общината					800			

Приоритет 3	Мярка 3.1	3.1.1.	Пакет от мерки за подпомагане отглеждането на две и повече деца, в това число: достъп до безплатни учебници, храна в училище, безплатни извън класни занимания, еднократни или многократни помощи от общинския бюджет за раждане и отглеждане на дете, данъчни облекчения за многодетни семейства и др.	Цялата територия на общината	300	Национални фондове, Републикански бюджет, Общински бюджет и др.	2021-2027	Община
Приоритет 3	Мярка 3.1	3.1.2.	Осигуряване на „пакети“ за мобилност за завръщане на лица от чужбина, чрез разнообразни икономически стимули и мерки на местно ниво	Цялата територия на общината	500	Национални фондове, Републикански бюджет, Общински бюджет и др.	2021-2027	Община
Мярка 3.2. Подобряване на образованието и модернизация на образователната инфраструктура					3265			
Приоритет 3	Мярка 3.2	3.2.1.	Реконструкция, ремонт, оборудване и/или обзавеждане на Детска градина "Снежанка" гр. В. Преслав	Зони с обществено-обслужващи/публични функции	565	ПРСР 2014-2020	2021-2023	Община, Детска градина
Приоритет 3	Мярка 3.2	3.2.2.	Основен ремонт, рехабилитация и енергоспестяващи мерки на общински детски заведения в с. Златар, с. Троица и с. Миланово	Зони с обществено-обслужващи/публични функции	500	НПВУ, СПРЗСР и други	2021-2027	Община, Детски градини

Приоритет 3	Мярка 3.2	3.2.3.	Рехабилитация и естетизиране на Детски площадки към Детски заведения на територията на община Велики Преслав	Зони с обществено-обслужващи/публични функции	500	НПВУ, СПРЗСР и други	2021-2027	Община, Детски градини
Приоритет 3	Мярка 3.2	3.2.4.	Обновяване, оборудване и поддръжка на материално-техническата база на училищата в общината	Зони с обществено-обслужващи/публични функции	1000	НПВУ, СПРЗСР и други	2021-2027	Община, Училища
Приоритет 3	Мярка 3.2	3.2.5.	Обновяване и оборудване на учебни кабинети, образователни лаборатории и работилници	Зони с обществено-обслужващи/публични функции	200	НПВУ, ОПНО, МОН, Републикански бюджет и др.	2021-2027	Община Училища
Приоритет 3	Мярка 3.2	3.2.6.	Въвеждане на дуално обучение и изграждане на STEM – среда в училищата	Зони с обществено-обслужващи/публични функции	500	МОН, НПВУ, ОПНО, ОП за научни изследвания, иновации и дигитализация за интелигентна трансформация и други	2021-2027	Община, МОН, Училища
Приоритет 3	Мярка 3.2	3.2.7.	Оказване на съдействие на малкия и среден бизнес за организиране на дуално обучение, с цел осигуряване на необходимите кадри	Цялата територия на общината	-	-	2021-2027	Община, Училища, Работодатели
Мярка 3.3. Подобряване на условията за спорт и развитие на младежки дейности					4284			
Приоритет 3	Мярка 3.3	3.3.1.	Реконструкция и модернизация на Спортен комплекс „Стадиона” – гр. Велики Преслав	Зони за озеленяване, туризъм, спорт и отдих	3634	ВОМР, Републикански и Общински бюджет, Спонсори	2021-2027	Община

Приоритет 3	Мярка 3.3	3.3.2.	Изграждане на спортни площадки и фитнес площадки на открито	Зони за озеленяване, туризъм, спорт и отдих	150	ВОМР, Републикански и Общински бюджет, Спонсори	2021-2027	Община
Приоритет 3	Мярка 3.3	3.3.3.	Изграждане на детски площадки	Зони за озеленяване, туризъм, спорт и отдих	250	ВОМР, Републикански и Общински бюджет, Спонсори	2021-2027	Община
Приоритет 3	Мярка 3.3	3.3.4.	Подкрепа за развитие на местни спортни клубове и млади спортни таланти	Цялата територия на общината	50	Общински бюджет, Спонсори, Дарители и др. източници	2021-2027	Община
Приоритет 3	Мярка 3.3	3.3.5.	Организиране на спортни състезания, тренировъчни школи, турнири и шампионати	Цялата територия на общината	150	Общински бюджет, Спонсори, Дарители и др. източници	2021-2027	Община, Спортни клубове
Приоритет 3	Мярка 3.3	3.3.6.	Насърчаване на младежки дейности и инициативи и на доброволчеството, като основа на активното гражданство - организиране и провеждане на акции за залесяване, почистване на важни обществени и културни обекти, дарителски кампании и др.	Цялата територия на общината	50	Общински бюджет, Спонсори, Дарители и др. източници	2021-2027	Община, НПО
Мярка 3.4. Създаване на разнообразни и гъвкави възможности за професионална реализация, подобряване на заетостта и квалификацията на работната сила					1950			
Приоритет 3	Мярка 3.4	3.4.1.	Подкрепа за професионална подготовка на кадри по линия на	Цялата територия на общината	250	ОПНО, ОПРЧР, НПВУ, МОН, АЗ и др.	2021-2027	Община, Училища, Работодатели, АЗ

			професионалното обучение и на други извънучилищни форми					
Приоритет 3	Мярка 3.4	3.4.2.	Обсъждане с представителите на малкия и среден бизнес на профила на общинските училища и изготвяне на мотивирано искане за разкриване на профилирани паралелки	Цялата територия на общината	-	-	2021-2027	Община, Училища, МОН, Работодатели
Приоритет 3	Мярка 3.4	3.4.3.	Насърчаване на социалната икономика и социалните предприятия, включително осигуряване на адаптирани работни места за нуждите на хора с увреждания, роми и продължително безработни	Цялата територия на общината	500	ОПРЧР, НПВУ, АЗ, Републикански бюджет и др.	2021-2027	НПО Община Частен сектор
Приоритет 3	Мярка 3.4	3.4.4.	Обучителни курсове за квалификация и преквалификация на безработни лица, включително роми, съобразно изискванията на пазара на труда	Цялата територия на общината	400	МТСП, АЗ, Републикански бюджет и др.	2021-2027	Агенция по заетостта, Бюро по труда, Работодатели
Приоритет 3	Мярка 3.4	3.4.5.	Подобряване достъпа до пазара на труда и повишаване на младежката заетост, включително за роми, чрез включване в стажуване и чиракуване, субсидирана заетост, ученически и студентски практики,	Цялата територия на общината	400	ОПРЧР, АЗ, Републикански бюджет, Частни инвестиции и др.	2021-2027	Община АЗ Работодатели

			стипендиантски програми, подкрепа при започване на първа работа и др.					
Приоритет 3	Мярка 3.4	3.4.6.	Обучения за придобиване на базови дигитални умения, включително роми, за ползване на услуги, вкл. административни, социални и други	Цялата територия на общината	400	ОПРЧР, ОПНИИДИТ, ОПНО, АЗ, Републикански бюджет, Частни инвестиции и др.	2021-2027	Община АЗ Работодатели
Приоритет 4 – Електронно управление, администрация близо до гражданите и предоставяне на качествени и достъпни обществени услуги – административни, здравни, социални и културни					12205			
Мярка 4.1. Подобряване на достъпа до електронни административни услуги					550			
Приоритет 4	Мярка 4.1	4.1.1.	Поетапно преминаване към предоставяне онлайн на административни услуги за по-бързо и улеснено обслужване на гражданите	Зони с обществено-обслужващи/ публични функции	150	ОПЕУТП, Общински бюджет	2021-2022	Община
Приоритет 4	Мярка 4.1	4.1.2.	Дигитализация на всички общински регистри и актови книги	Зони с обществено-обслужващи/ публични функции	100	ОП за научни изследвания, иновации и дигитализация за интелигентна трансформация, Общински бюджет	2021-2025	Община
Приоритет 4	Мярка 4.1	4.1.3.	Въвеждане на електронно управление и информационна квалификация на служителите от общинската администрация	Зони с обществено-обслужващи/ публични функции	50	ОПЕУТП, Общински бюджет	2021-2022	Община
Приоритет 4	Мярка 4.1	4.1.4.	Електронизация на административното	Зони с обществено-	50	ОПЕУТП,	2021-2027	Община

			обслужване на кметствата в селата и обединяване на деловодните записи и касови операции с общинския център	обслужващи/ публични функции		Общински бюджет		
Приоритет 4	Мярка 4.1	4.1.5.	Внедряване на Софтуер за електронно управление – подземен кадастър , електронен регистър за история на имоти	Цялата територия на общината	200	ОПЕУТП, Общински бюджет	2021-2027	Община
Мярка 4.2. Развитие на административния капацитет и управление на общинската собственост в услуга на гражданите и бизнеса					55			
Приоритет 4	Мярка 4.2	4.2.1.	Организиране на обучения, семинари, конференции, пътувания с учебна цел, съвместни срещи за служителите в администрацията	Зони с обществено-обслужващи/ публични функции	50	НСОРБ, ИПА, Общински бюджет	2021-2027	Община
Приоритет 4	Мярка 4.2	4.2.2.	Изготвяне на програми за придобиване, управление и разпореждане с общинско имущество и План за действие за общинските концесии	Зони с обществено-обслужващи/ публични функции	5	Общински бюджет	2021-2027	Община
Мярка 4.3. Подобряване на достъпа до здравното обслужване на населението и развитие на инфраструктурата на здравеопазването					4650			
Приоритет 4	Мярка 4.3	4.3.1.	Основен ремонт, модернизация, мерки за ЕЕ и оборудване на сградата на МБАЛ – Велики Преслав	Зони с обществено-обслужващи/ публични функции	4000	НПВУ, ОПРР, МЗ, Републикански бюджет, Общински бюджет и др.	2021-2027	Община
Приоритет 4	Мярка 4.3	4.3.2.	Ремонт и оборудване на здравни служби и медицински кабинети на	Цялата територия на общината	300	Общински бюджет, Републикански	2021-2027	Община, Лекар

			територията на общината			бюджет, Частни инвестиции		
Приоритет 4	Мярка 4.3	4.3.3.	Привличане на нови млади лекари и специалисти по здравни грижи за работа в общината	Цялата територия на общината	350	Общински бюджет, Републикански бюджет	2021-2027	МЗ, Община, Общинска болница Лекари и др.
Мярка 4.4. Развитие на социалните услуги и подобряване на социалната инфраструктура					3600			
Приоритет 4	Мярка 4.4	4.4.1.	Ремонт на ЦНСТ за деца без увреждания	Зони с обществено-обслужващи/ публични функции	500	НПВУ, СПРЗСР, ФСЗ, Общински бюджет и др.	2021-2027	Община, МТСП и др.
Приоритет 4	Мярка 4.4	4.4.2.	Развитие на социални и интегрирани здравно-социални услуги в домашна среда и в общността за хора с увреждания, възрастни и хора в невъзможност за самообслужване	Цялата територия на общината	1000	ОПРЧР, Републикански бюджет, Общински бюджет и др.	2021-2027	Община, МТСП, МЗ и др.
Приоритет 4	Мярка 4.4	4.4.3.	Механизъм лична помощ	Цялата територия на общината	500	МТСП, Републикански бюджет	2021-2027	Община, МТСП
Приоритет 4	Мярка 4.4	4.4.4.	Асистентска подкрепа	Цялата територия на общината	500	СПРЗСР, ОПРЧР, МТСП и др.	2021-2027	Община, МТСП
Приоритет 4	Мярка 4.4	4.4.5.	Обществена трапезария /„Топъл обяд“	Цялата територия на общината	700	ОПХОМП	2021-2027	Община, МТСП
Приоритет 4	Мярка 4.4	4.4.6.	„Детска кухня“	Цялата територия на общината	250	ОПХОМП	2021-2027	Община, МТСП
Приоритет 4	Мярка 4.4	4.4.7.	Ремонт и изграждане на пенсионерски клубове	Цялата територия на общината	150	НПВУ, СПРЗСР, ВОМР и др.	2021-2027	Община
Мярка 4.5. Развитие на културата и обновяване на културната инфраструктура					3350			
Приоритет 4	Мярка 4.5	4.5.1.	Ремонт, въвеждане на енергоспестяващи мерки и оборудване на НЧ	Зони с обществено-обслужващи/	500	ВОМР, Републикански бюджет,	2021-2027	Община, Читалище

			„Развитие – 1874” – гр. Велики Преслав	публични функции		Общински бюджет		
Приоритет 4	Мярка 4.5	4.5.2.	Ремонт и обновяване на читалищни сгради в община Велики Преслав	Цялата територия на общината	1500	ВОМР, Републикански бюджет, Общински бюджет	2021-2027	Община, Читалища
Приоритет 4	Мярка 4.5	4.5.3.	Възстановяване и опазване на религиозни храмове на територията на общината	Цялата територия на общината	1000	ВОМР, Републикански бюджет, Общински бюджет	2021-2027	Община, Църковни настоятелства, Мюфтийства
Приоритет 4	Мярка 4.5	4.5.4.	Насърчаване дейността на любителските художествени и самодейни творчески състави	Цялата територия на общината	50	Общински бюджет и спонсори	2021-2027	Община, Читалища
Приоритет 4	Мярка 4.5	4.5.5.	Провеждане на традиционни и създаване на иновативни събития за разнообразяване на културния календар на общината	Цялата територия на общината	300	Общински бюджет и спонсори	2021-2027	Община, Читалища, Дарители
Приоритет 5 – Достъпност и свързаност, чрез подобряване на инфраструктурата, мобилността, телекомуникациите, цифровизация и интегрирано развитие на всички видове територии					31363			
Мярка 5.1. Подобряване на транспортната достъпност и свързаност					10833			
Приоритет 5	Мярка 5.1	5.1.1.	Ремонт и поддръжка на Републиканска пътна мрежа на територията на общината	Зони за техническа инфраструктура	2000	ОП „Транспорт“, Републикански бюджет, МРРБ и др.	2021-2027	АПИ
Приоритет 5	Мярка 5.1	5.1.2.	Възстановяване и рехабилитация на общинска пътна мрежа	Зони за техническа инфраструктура	1000	СПРЗСР, Републикански бюджет, Общински бюджет	2021-2027	Община

Приоритет 5	Мярка 5.1	5.1.3.	„Реконструкция и рехабилитация на общински път TGV1167 Надарево-Кочово-Осмар-Троица-Хан Крум-I-7 и съоръжения и принадлежности към него“ – Интегриран проект с Община Търговище	Зони за техническа инфраструктура	1000	ИТИ, СПРЗСР, Републикански бюджет, Общински бюджет	2021-2027	Община Велики Преслав и Община Търговище
Приоритет 5	Мярка 5.1	5.1.4.	Реконструкция и рехабилитация на общински път от с. Суха река до с. Салманово	Зони за техническа инфраструктура	300	СПРЗСР, Републикански бюджет, Общински бюджет	2021-2027	Община Велики Преслав
Приоритет 5	Мярка 5.1	5.1.5.	Реконструкция и рехабилитация на общински път до местност „Дервиша“	Зони за техническа инфраструктура	983	СПРЗСР, Републикански бюджет, Общински бюджет	2021-2027	Община
Приоритет 5	Мярка 5.1	5.1.6.	Реконструкция и рехабилитация на общински път до хижа „Патлейна“	Зони за техническа инфраструктура	300	СПРЗСР, Републикански бюджет, Общински бюджет	2021-2027	Община, МОСВ
Приоритет 5	Мярка 5.1	5.1.7.	Подобряване на пътната инфраструктура в Индустриална зона – Велики Преслав	Зони за техническа инфраструктура	250	СПРЗСР, Републикански бюджет, Общински бюджет	2021-2027	Община
Приоритет 5	Мярка 5.1	5.1.8.	Ремонт и рехабилитация на улична мрежа в населените места на община Велики Преслав	Зони за техническа инфраструктура	5000	СПРЗСР, Републикански бюджет, Общински бюджет	2021-2027	Община
Мярка 5.2. Обновяване и изграждане на водопроводни и канализационни мрежи					14600			
Приоритет 5	Мярка 5.2	5.2.1.	Подобряване и развитие на инфраструктурата за питейни и отпадъчни	Зони за техническа инфраструктура	1200	СПРЗСР, ОПОС, Републикански бюджет и др.	2021-2027	Община, ВиК

			води в гр. Велики Преслав					
Приоритет 5	Мярка 5.2	5.2.2.	Подобряване техническото състояние на водопроводните системи в населени места на общината и възстановяване на уличната настилка	Зони за техническа инфраструктура	5000	МОСВ, ОПОС, ДБ, Общински бюджет, СПРЗСР, ФЛАГ, Публична инвестиционна програма на МС и др.	2021-2027	Община, ВиК
Приоритет 5	Мярка 5.2	5.2.3.	Проектиране и изпълнение на 1000 м. водопроводно отклонение от градски водопровод до НИАР – Велики Преслав	Зони за техническа инфраструктура	250	МОСВ, ОПОС, СПРЗСР, ДБ, Общински бюджет и др.	2021-2027	Община, ВиК
Приоритет 5	Мярка 5.2	5.2.4.	Рехабилитация на съществуващ водопровод до хижа Патлейна, включително съоръженията към него и основен ремонт и реконструкция на пътя до хижата	Зони за техническа инфраструктура	350	МОСВ, ОПОС, СПРЗСР, ДБ, Общински бюджет и др.	2021-2027	Община, ВиК
Приоритет 5	Мярка 5.2	5.2.5.	Проучване на алтернативни водоизточници за резервно водоснабдяване на гр. Велики Преслав	Зони за техническа инфраструктура	100	МОСВ, Републикански бюджет Общински бюджет и др.	2021-2027	Община, ВиК
Приоритет 5	Мярка 5.2	5.2.6.	Изграждане на допълнително водоснабдяване от МФОС Велики Преслав до населени места група Драгоево, Златар, Суха река	Зони за техническа инфраструктура	5200	МОСВ, ОПОС, СПРЗСР, ДБ, Общински бюджет, ФЛАГ и др.	2021-2027	Община, ВиК

Приоритет 5	Мярка 5.2	5.2.7.	Основен ремонт на МФОС (мерки за ЕЕ, импрегниране на водоеми, рехабилитация на: тръбна мрежа, барабани, микро сита, и др.) с цел подобряване качеството на питейната вода	Зони за техническа инфраструктура	500	МОСВ, ОПОС, СПРЗСР, ДБ, Общински бюджет, ФЛАГ и др.	2021-2027	Община, ВиК
Приоритет 5	Мярка 5.2	5.2.8.	Въвеждане на алтернативни технологии (модулни системи) за пречистване на битови отпадъчни води в малките населени места.	Зони за техническа инфраструктура	2000	МОСВ, ДБ, Общински бюджет и др.	2021-2027	Община, ВиК
Мярка 5.3. Развитие на енергийната инфраструктура и ВЕИ					2000			
Приоритет 5	Мярка 5.3	5.3.1.	Въвеждане на енергоспестяващо улично осветление в населените места на община Велики Преслав	Цялата територия на общината	1000	Финансов механизъм на ЕИП, НПВУ, Републикански бюджет, Общински бюджет и др.	2021-2027	Община
Приоритет 5	Мярка 5.3	5.3.2.	Въвеждане на ВЕИ в общинска инфраструктура	Цялата територия на общината	1000	ФМ ЕИП, НПВУ, Републикански бюджет, Общински бюджет и др.	2021-2027	Община
Мярка 5.4. Цифрова свързаност и телекомуникации					1000			
Приоритет 5	Мярка 5.4	5.4.1.	Изграждане на високоскоростни телекомуникационни връзки за всички населени места	Цялата територия на общината	1000	Частни инвестиции	2021-2027	Телекомуникационни компании
Мярка 5.5. Интегрирано териториално развитие и подобряване на жизнената среда					2930			

Приоритет 5	Мярка 5.5	5.5.1.	Реконструкция на пазарен площад - изграждане на покрит пазар с търговски обекти и паркинг	Зони за техническа инфраструктура	830	СПРЗСР, ВОМР и др.	2021-2027	Община
Приоритет 5	Мярка 5.5	5.5.2.	Ремонт на площи и зелени площи в селата на общината	Зони за техническа инфраструктура	500	СПРЗСР, ВОМР и др.	2021-2027	Община
Приоритет 5	Мярка 5.5	5.5.3.	Ремонт и обновяване на сгради на кметства в селата на общината	Зони с обществено-обслужващи функции	1000	НПВУ, СПРЗСР, Републикански бюджет	2021-2027	Община
Приоритет 5	Мярка 5.5	5.5.4.	Благоустрояване и разширяване на гробищните паркове в населените места на общината	Зони за техническа инфраструктура	500	Общински бюджет	2021-2027	Община
Приоритет 5	Мярка 5.5	5.5.5.	Международно сътрудничество и създаване на нови партньорства с побратимени общини	Цялата територия на общината	100	Общински бюджет и др.	2021-2027	Община
ОБЩ ИНДИКАТИВЕН БЮДЖЕТ НА ПИРО НА ОБЩИНА ВЕЛИКИ ПРЕСЛАВ ЗА ПЕРИОДА 2021-2027					101974			

Приложение № 1а

**Индикативен списък на важни за общината проекти,
включени в ПИРО на община Велики Преслав за периода 2021-2027 г.**

Приоритет	Мярка	№ по ред	Проекти	Проектна готовност	Индикативен срок на изпълнение (месеци)	Общ индикативен бюджет на проектната идея (в хил. лв.)	Допълнителна информация
Приоритет 1	Мярка 1.2	1	1.2.1.2. Консервация и реставрация на южен сектор на Дворцов град-Велики Преслав, Златната църква и поставяне на художествено осветление	Да	36	5000	Интегриран проект в сферата на туризма. Попада в приоритетни туристически зони за въздействие. Важен за опазване на националното културно наследство.
Приоритет 1	Мярка 1.2	2	1.2.1.7. Основен ремонт и прилагане на мерки за енергийна ефективност на туристическа хижа „Патлейна“ и прилежаща техническа инфраструктура	Да-частично	24	1000	Интегриран проект в сферата на туризма. Попада в приоритетни туристически зони за въздействие.
Приоритет 1	Мярка 1.2	3	1.2.1.13. Изграждане на тематична детска площадка в Градски парк „Велики Преслав	Да	12	200	Интегриран проект в сферата на туризма. Попада в приоритетни туристически зони за въздействие.
Приоритет 2	Мярка 2.3	4	2.3.1. Корекция и укрепване на речните корита в с. Драгоево и с. Троица	Да	24	2532	Приоритетен проект в изпълнение на националната политика за опазване на околната среда и човешкото здраве и превенция на риска от

							природни бедствия във връзка с климатичните промени
Приоритет 3	Мярка 3.2	5	3.2.2. Основен ремонт, рехабилитация и енергоспестяващи мерки на общински детски заведения в с. Златар, с. Троица и с. Миланово	Да	24	500	Интегрирани проекти, надграждащи инвестициите в образователна инфраструктура и допълващи меките мерки в образованието. В изпълнение на политиката за енергийна ефективност.
Приоритет 3	Мярка 3.2	6	3.2.3. Рехабилитация и естетизиране на Детски площадки към Детски заведения на територията на община Велики Преслав	Да	24	500	Интегрирани проекти, надграждащи инвестициите в образователна инфраструктура и допълващи меките мерки в образованието. В изпълнение на нормативните изисквания за безопасност на детските съоръжения за игра
Приоритет 3	Мярка 3.3	7	3.3.1. Реконструкция и модернизация на Спортен комплекс „Стадиона” – гр. Велики Преслав	Да	24	3634	Приоритетен проект за подобряване на спортната инфраструктура в общината
Приоритет 4	Мярка 4.3	8	4.3.2. Ремонт и оборудване на здравни служби и медицински кабинети на територията на общината	Да	36	300	Приоритетен проект за подобряване на достъпа до здравеопазване и здравната инфраструктура в общината
Приоритет 5	Мярка 5.1	9	5.1.3. „Реконструкция и рехабилитация на общински път TGV1167 Надарево-Кочово-Осмар-Троица-Хан Крум-I-7 и съоръжения и принадлежности към него“	Да	36	1000	Интегриран проект с Община Търговище за осигуряване на свързаност и достъпност на територията

Приоритет 5	Мярка 5.1	10	5.1.5. Реконструкция и рехабилитация на общински път до местност „Дервиша“	Да	24	983	Хоризонтален интегриран проект– осигуряване на свързаност и достъпност на територията
Приоритет 5	Мярка 5.1	11	5.1.8.Ремонт и рехабилитация на улична мрежа в населените места на община Велики Преслав	Да-частично	60	5000	Хоризонтален интегриран проект– осигуряване на свързаност и достъпност на територията
Приоритет 5	Мярка 5.2	12	5.2.1 Подобряване и развитие на инфраструктурата за питейни и отпадъчни води в гр. Велики Преслав	Да	36	1200	Интегрирано с проекти за ремонт на уличната мрежа и модернизация на пречиствателната станция. В изпълнение на политиката за опазване на околната среда.
Приоритет 5	Мярка 5.2	13	5.2.6. Изграждане на допълнително водоснабдяване от МФОС Велики Преслав до населени места група Драгоево, Златар, Суха река	Да	60	5200	Интегрирано с други проекти и по приоритетните зони
Приоритет 5	Мярка 5.3	14	5.3.1. Въвеждане на енергоспестяващо улично осветление в населените места на община Велики Преслав	Да	24	1000	Интегрирано с други проекти и по приоритетните зони
Приоритет 5	Мярка 5.5	15	5.5.1. Реконструкция на пазарен площад - изграждане на покрит пазар с търговски обекти и паркинг	Да	36	830	Приоритетен проект в зона с обществено обслужващи функции
					Общ индикативен бюджет на всички проекти	28879	

Приложение № 2

ИНДИКАТИВНА ФИНАНСОВА ТАБЛИЦА

на ПИРО на община Велики Преслав за периода 2021-2027 г.

Период 2021-2027	Собствени средства - Общински бюджет	Отн. дял (%)	Републикански бюджет	Отн. дял (%)	Средства от ЕС	Отн. дял (%)	Други източници	Отн. дял (%)	ОБЩО в лв.	ОБЩО в отн. дял (%)
Приоритет 1	1235	3.43	2940	8.18	22980	63.91	8800	24.48	35955	35.26
Приоритет 2	434	3.57	2700	22.22	8168	67.22	850	6.99	12152	11.92
Приоритет 3	414	4.02	2800	27.19	6765	65.69	320	3.11	10299	10.10
Приоритет 4	920	7.54	2500	20.48	8535	69.93	250	2.05	12205	11.97
Приоритет 5	1283	4.09	5800	18.49	23230	74.07	1050	3.35	31363	30.76
ОБЩО	4286	4.20	16740	16.42	69678	68.33	11270	11.05	101974	100

Приложение № 3

МАТРИЦА НА ИНДИКАТОРИТЕ ЗА НАБЛЮДЕНИЕ И ОЦЕНКА НА ПИРО НА ОБЩИНА ВЕЛИКИ ПРЕСЛАВ ЗА ПЕРИОДА 2021-2027 г.

Индикатори за продукт					
Приоритет, мярка	Индикатор	Мерна единица	Източник на информация	Период на отчитане	Целева стойност
Приоритет 1 - Засилване на конкурентните позиции на общината, устойчив, иновативен и интелигентен икономически растеж, базиран на местните ресурси, подобряване на бизнес средата и стимулиране на предприемачеството					
Мярка 1.1 Стимулиране на предприемачеството, инвестициите и иновациите	Нефинансови предприятия	брой	НСИ	1 г.	450
	Новосъздадени МСП за преработка на местни суровини (месо, мляко, плодове, зеленчуци и др.)	брой	Община	4 г.	3
	Участие на общината в инвестиционни инициативи (бизнес форуми, панаири и др.)	брой	Община	1 г.	7
	Привлечени инвестиции в предприятия в общината	хил. лева	Община	1 г.	10000
Мярка 1.2 Развитие на туризма като водеща индустрия, базирана на специфичните местни ресурси, уникалните природни и културни забележителности	Места за настаняване и средства за подслон	брой	Община	1 г.	20
	Леглова база в места за настаняване и средства за подслон	брой	Община	1 г.	350
	Създадени нови туристически атракции	брой	Община	1 г.	3
	Разработени нови туристически маршрути	брой	Община	1 г.	3
Мярка 1.3 Развитие на модерно, устойчиво и	Обработваема земеделска земя	дка	ОД „Земеделие“	1 г.	175000
	Създадени нови трайни насаждения	дка	ОД „Земеделие“	1 г.	2000

диверсифицирано селско стопанство	Подпомогнати нови и модернизирани земеделски стопанства	брой	ДФЗ	1 г.	20
Мярка 1.4 Устойчиво управление на горските ресурси	Новозалесени горски територии	дка	ДЛС	4 г.	300
Приоритет 2 - Насърчаване на зелени и сини инвестиции, кръгова икономика, чиста околна среда, приспособяване към изменението на климата, превенция и управление на риска					
Мярка 2.1 Насърчаване на мерките за енергийна ефективност и намаляване на емисиите парникови газове	Обществени сгради с мерки за енергийна ефективност	брой	Община	1 г.	7
	Жилищни сгради с мерки за енергийна ефективност	брой	Община	1 г.	10
Мярка 2.2 Насърчаване на прехода към кръгова икономика	Подкрепени предприятия, въвели НИРД, иновации и щадящи околната среда технологии в производствения си процес	брой	ИСУН/ДФЗ/Община	4 г.	1
Мярка 2.3 Опазване на околната среда и борба с климатичните промени	Реализирани проекти за опазване и подобряване на околната среда	брой	Община	1 г.	5
	Проведени акции за почистване и залесяване	брой	Община	1 г.	7
Мярка 2.4 Устойчиво управление на отпадъците	Системи за разделно събиране, рециклиране, оползотворяване и повторна употреба на различни потоци отпадъци (опаковки, строителни, зелени и биоразградими и др.)	брой	Община	1 г.	3
Приоритет 3 - Добро образование, професионално развитие и нови знания за успешна реализация, заетост, висок жизнен стандарт и демографски подем					
Мярка 3.1 Демографски подем, насърчаване на раждаемостта, привличане на млади хора за работа и живот в общината	Население на общината	брой	НСИ	1 г.	12100
	Деца в детските градини	брой	Община	1 г.	270
	Ученици в училищата	брой	Община	1 г.	980

Мярка 3.2 Подобряване на образованието и модернизация на образователната инфраструктура	Подобрени сгради на образователната инфраструктура	брой	Община	1 г.	3
	Училища с внедрени/работещи съвременни системи/среди за образование – дуално обучение, дигитализация на учебни програми, STEM и др.	брой	Община	4 г.	1
Мярка 3.3 Подобряване на условията за спорт и развитие на младежки дейности	Ремонтирани спортни обекти и съоръжения	брой	Община	4 г.	3
	Организиран спортни състезания, турнири и шампионати с регионално, национално и/или международно значение	брой	Община	1 г.	14
Мярка 3.4 Създаване на разнообразни и гъвкави възможности за професионална реализация, подобряване на заетостта и квалификацията на работната сила	Лица, преминали обучение за нови професии и квалификация	брой	Дирекция „Бюро по труда“	1 г.	200
	Разкрити работни места за нуждите на хора с увреждания, роми и продължително безработни	брой	Дирекция „Бюро по труда“	1 г.	50
Приоритет 4 - Електронно управление, администрация близо до гражданите и предоставяне на качествени и достъпни обществени услуги – административни, здравни, социални и културни					
Мярка 4.1 Подобряване на достъпа до електронни административни услуги	Създадени "онлайн" административни услуги	брой	Община	1 г.	3
Мярка 4.2 Развитие на административния капацитет и управление на общинската собственост в услуга на гражданите и бизнеса	Общински служители преминали курсове и обучения	брой	Община	1 г.	30

Мярка 4.3 Подобряване на достъпа до здравното обслужване на населението и развитие на инфраструктурата на здравеопазването	Подобрени сгради на здравната инфраструктура	брой	Община	1 г.	2
Мярка 4.4 Развитие на социалните услуги и подобряване на социалната инфраструктура	Подобрени сгради на социалната инфраструктура	брой	Община	1 г.	2
	Предоставяни социални услуги	брой	Община	1 г.	10
	Лица, подпомагани със социални помощи	брой	Дирекция „Социално подпомагане“	1 г.	250
Мярка 4.5 Развитие на културата и обновяване на културната инфраструктура	Подобрени сгради на културната инфраструктура	брой	Община	1 г.	3
	Организираны културни събития (фестивали, традиционни празници, чествания и др.)	брой	Община	1 г.	20
Приоритет 5 - Достъпност и свързаност, чрез подобряване на инфраструктурата, мобилността, телекомуникациите, цифровизация и интегрирано развитие на всички видове територии					
Мярка 5.1 Подобряване на транспортната достъпност и свързаност	Рехабилитирани пътища	км	Община	4 г.	40
	Подобрена улична мрежа	км	Община	4 г.	100
Мярка 5.2 Обновяване и изграждане на водопроводни и канализационни мрежи	Обновени водопроводни мрежи	км	Община	4 г.	100
	Изградена канализационна мрежа	км	Община	4 г.	10
	Модернизирани/Изградени МФОС/ ПСОВ	брой	Община	4 г.	1
Мярка 5.3 Развитие на енергийната инфраструктура и ВЕИ	Реализирани проекти за производство на енергия от ВЕИ	брой	Община	4 г.	5
Мярка 5.4 Цифрова свързаност и телекомуникации	Население, ползващо широколенгов достъп до Интернет	%	Интернет доставчици	4 г.	90

Мярка 5.5 Интегрирано териториално развитие и подобряване на жизнената среда	Реализирани проекти за благоустройство на населените места	брой	Община	1 г.	5	
	Реализирани проекти в междуобщинско сътрудничество	брой	Община	3 г.	3	
	Реализирани международни проекти	брой	Община	3 г.	1	
Индикатори за резултат						
Стратегическа цел	Индикатор	Мерна единица	Източник на информация	Период на отчитане	Базова стойност	Целева стойност
Стратегическа цел 1 - Ускорено икономическо развитие, чрез ефективно използване на ресурсите и местния потенциал в туризма, индустрията и селското стопанство, привличане на инвестиции, иновации и нови технологии за повишаване на конкурентоспособността						
Стратегическа цел 1	Обновени бизнес/индустриални зони	брой	Община	4 г.	0	1
Стратегическа цел 1	Равнище на безработица	%	Дирекция „Бюро по труда“	1 г.	9	7
Стратегическа цел 1	Дял на средната годишна работна заплата от тази в областта	%	НСИ	1 г.	83	90
Стратегическа цел 1	Нефинансови предприятия на 1000 д. от населението	брой	НСИ	1 г.	34	40
Стратегическа цел 1	Произведена продукция от нефинансови предприятия	хил.лв.	НСИ	1 г.	105311	120000
Стратегическа цел 1	Нетни приходи от продажби на предприятията	хил.лв.	НСИ	1 г.	120173	130000
Стратегическа цел 1	Печалби на нефинансовите предприятия	хил.лв.	НСИ	1 г.	13709	15000
Стратегическа цел 1	Заети лица	брой	НСИ	1 г.	1869	2000
Стратегическа цел 1	Нови електронни услуги в общинската администрация в помощ на предприемачеството	брой	Община	1 г.	0	3
Стратегическа цел 1	Земеделски производители	брой	ОД „Земеделие“	1 г.	197	210
Стратегическа цел 1	Реализирани нощувки в местата за подслон и настаняване	брой	Община	1 г.	3146	5000
Стратегическа цел 1	Туристи, обслужени от Туристически информационен център на НИАР	брой	Община	1 г.	15467	20000

Стратегическа цел 2 - Интегрирано териториално развитие и намаляване на неравенствата, чрез комплексно подобряване на транспортната и цифрова свързаност и достъпност, обновяване на инфраструктурата, енергийна ефективност и опазване на околната среда						
Стратегическа цел 2	Естествен прираст на населението	брой	НСИ	1 г.	-157	-130
Стратегическа цел 2	Механичен прираст на населението	брой	НСИ	1 г.	+258	+50
Стратегическа цел 2	Ученици, включени в дуално обучение	брой	РУО/НСИ	4 г.	0	10
Стратегическа цел 2	Население на 1 лекар	брой	Инфостат	1 г.	602	500
Стратегическа цел 2	Население на 1 лекар по дентална медицина	брой	Инфостат	1 г.	2008	1800
Стратегическа цел 2	Реставрирани, консервирани и експонирани за туристи обекти на културно-историческото наследство	брой	Община	1 г.	0	2
Стратегическа цел 3 - Развитие на човешкия потенциал, повишаване на доходите, насърчаване на образованието, социалното включване и духовно развитие						
Стратегическа цел 3	Реновирани и благоустроени публични пространства (паркове и градинки)	брой	Община	1 г.	0	5
Стратегическа цел 3	Новоизградени/реновирани детски площадки и спортни съоръжения	брой	Община	1 г.	0	5
Стратегическа цел 3	Жители с подобро водоснабдяване	брой	Община	1 г.	0	12000
Стратегическа цел 3	Жители с подобро третиране на отпадъчните води	брой	Община	1 г.	0	8000
Стратегическа цел 3	Количество образувани битови отпадъци	тона	Община	1 г.	3466	3000